LOGICÆ ARTIS COMPENDIVM.

Editio Quinta.

Authore ROB. SANDERSON, Coll. *Lincoln.* in almâ *Oxonienſi*, quondam *Socio*. Et in eadem *Academia Sacræ Theologiæ* poſtea *Profeſſore Regio*.

OXONIÆ,

Excudebat *Leonardus Lichfield*, Impenſis *Rich.* & *Nic. Davis*. Anno Dom. 1657.

61-299

UNIVERSITY
LIBRARY
CAMBRIDGE

ELENCHUS CAPITUM.

PARS PRIMA.

De Simplicibus Terminis.

Cap.		Pag.
1.	*Præcognita de Natura Logicæ.*	1.
2.	De *Prædicabilibus in genere.*	5.
3.	De *Genere, Specie, & Individuo.*	9.
4.	De *Differentia.*	15.
5.	De *Proprio & Accidente.*	18.
6.	De *tribus definitionibus Anteprædicamentalibus.*	22.
7.	De *Reliquis Anteprædicamentis.*	27.
8.	De *Prædicamentis in genere.*	32.
9.	De *Prædicamento Substantiæ.*	34.
10.	De *Prædicamento Quantitatis.*	38.
11.	De *Prædicamento Qualitatis.*	41.
12.	De *Prædicamento Relationis.*	46.
13.	De *Prædicamentis Actionis & Passionis.*	51.
14.	De *Quatuor ultimis prædicamentis.*	54
15.	De *Oppositis.*	59.
16.	De *reliquis Post-prædicamentis.*	64.
17.	De *Definitione.*	67.
18.	De *Divisione.*	73.
19.	De *Identitate & Diversitate.*	76.

PARS SECUNDA.
De Propositionibus.

1. De *Propositionis partibus.* 83.
2. De *Suppositione Terminorum.* 91.
3. De *Ampliatione & Restrictione.* 99.
4. De *Divisionibus Propositionis.* 104.
5. *De Oppositione Propositionum Categoricarum de Inesse.* 113.
6. De *Æquipollentia earundem.* 118.
7. De *Conversione earundem.* 121.
8. *De Modalibus.* 124.
9. De *Exponibilibus.* 130.
10. De *Hypotheticis.* 135.

PARS TERTIA.
De Discursu.

1. De *Argumentatione.* 141.
2. De *Partibus Syllogismi.* 144.
3. De *fundamento Formæ Syllogisticæ.* 149.
4. De *tribus Syllogismorum figuris.* 153.
5. De *Reductione Syllogismorum* 158.
6. De *Inventione medii termini.* 164.
7. De *Syllogismis quibusdam specialibus.* 169.
8. *Enthymate & Sorite.* 171.
9. De *Syllogismo Hypothetico.* 173.

10 De

10. De *Inductione & Exemplo.* 179.
11. De *Fine & Præcognitis* Demonſtrationis. 181.
12 De *Conditionibus Propoſitionum* Demonſtrationis *abſolutis.* 185.
13. De *Conditionibus propoſitionum relatis.* 191.
14. De *Demonſtrationis variis gradibus.* 193.
15. De *Demonſtratione διότι.* 199.
16. De *Demonſtratione potiſſima.* 203.
17. De *Syllogiſmo Topico in genere.* 208
18. De *locis Topicis in genere.* 212.
19. De *Locis a Cauſa, & Effectu* 215.
20. De *locis a Subjecto, & Accidente.* 216.
21. De *locis a Diſſentaneis, & Comparatis.* 223.
22. De *locis a Conjugatis, & Notatione.* 230.
23. De *locis a Toto & Parte.* 233.
24. De *locis a Genere & ſpecie.* 235.
25. De *locis a definitione & diviſione* 238
26. De *loco a Teſtimonio.* 239.
17. De *Fallacis in Genere.* 244.
28. De *Fallacis in dictione.* 246.
29. De *Fallaciis extra dictionem.* 251.
30. De *Methodis in Genere.* 258.
31. De *Methodis in ſpecie.* 262.

APPEN.

APPENDIX PRIMA
De Usu Logicæ.

1. De *Tractatione Simplicis Thematis* 267
2. De *Tractatione Problematis solitaria.* 288
3. De *Disputatione.* 312
4. De *Genesi Methodica* 341
5. De *Analysi Logica.* 350

APPENDIX POSTERIOR
MISCELLA.

1. De *Quinq; habitibus Mentis.* 364
2. De *Circulo Disciplinarum.* 376
3. De *Colligendis Locis communibus.* 386
4. De *Historia Logicæ.* 394

Sanderſoni Logica.

Smith Adit. ad Logicam. Et Breerwoodi Elementa Log.

LOGICÆ ARTIS COMPENDIUM.

LIBER PRIMUS DE *SIMPLICIBUS* Terminis.

CAP. I.

Præcognita, de Natura Logices.

Logica, quæ & Synecdochice Dialectica, eſt *Ars rationis*: ſive eſt, *ars inſtrumentalis dirigens mentem noſtram in cognitionem omnium intelligibilium.* Ideoq; debet eſſe omnium diſciplinarum prima, utpote ad reliquas adquirendas neceſſaria; quâ ratione Ariſtoteli, velut inſtrumentum Philoſophiæ, & reliquarum diſciplinarum ὄργανον appellatur. Parag. 1. *Definitio Logicæ.*

Utilitates ejus ſunt plurimæ, quas docebit uſus: *Finis* vero unicus, Cognitio ſc. rerum. *Officia*, quibus velut mediis finem ſuum conſe- Parag. 2. *Finis & officia Logicæ.*

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

A

consequitur, cum alia nonnulla, tum præsertim *tria hæc.*

1 *Definitio*	quoties	*Obscuræ.*	
2 *Divisio*	res oc-	*Universæ.*	
3 *Ratiocinatio*	currunt	*Dubiæ.*	

Par. 3. *Objectum Logicæ.*

Objectum Logicæ primario *Mens humana*; unde & Logicæ nomen, velut ἀπὸ τοῦ λόγου, id est, ratione: *secundario* etiam & *Oratio*, quæ & ipsa λόγος dicta est, quâ sc. sensa mentis nostræ loquendo exprimimus.

Parag. 4. *Subjectum Logicæ.*

Materia circa quam versatur, est omne illud, sive Ens, sive non Ens, quod vel *Mente* complecti, vel *Oratione* eloqui possumus. Ratio autem formalis considerandi, est *Secunda Intentio*, Logicus enim considerat omnia themata, non secundum proprias ipsorum naturas, sed in quantum Logica instrumenta (quæ sunt *secundæ notiones*) sunt eis applicabilia. Hinc Logicæ pro diversa ratione multiplex assignari potest *subjectum*.

Sub-

Subjectum Logicæ
- Informationis (sive *objectum*) est λόγος, id est,
  - Primario, *Mens humana*, sive Ratio.
  - Secundario, *Oratio.*
- Operationis, (sive *subjectum materiale;*) est *Thema*, seu *Quæstio intelligibilis.* πᾶν νοητὸν.
- Tractationis; (sive *subjectum formale,*)
  - Totale & Adæquatum, est *Secunda intentio,*
  - Principale, est *Syllogismus*; vel etiam magis specialiter, *demonstratio.*

Logicæ tres sunt partes, pro numero actuum mentis ab ea dirigibilium; quarum *Prima* dirigit primum actum Mentis, sc. *Conceptum simplicem*; & est *de Simplicibus terminis*: quò pertinent introductio Porphyriana, & Liber Categoriarum Aristotelis. Parag. 5. *Partitio Logicæ, & Organi Aristotelici.*

Secunda dirigit secundum actum Mentis, sc. *Compositionem & Divisionem*, & est *de Propositione*: quo spectat lib. de Interpretatione.

Tertia dirigit tertium & ultimum Mentis actum, sc. *Discursum*;

& est de *Argumentatione & Methodo*; quò spectant Analyticorum Priorum libri duo, totidemq; posteriorum, octo Topicorum, Elenchorum demùm duo.

Quæstiones primi Capitis.

1 De *nomine Logicæ & Dialecticæ.*
2 De *Genere Logicæ.*
3 De *definitione Logicæ.*
4 De *fine Logicæ.*
5 *De variis Logicæ utilitatibus.*
6 De *necessitate Logicæ, ejusq; ordine ad reliquas disciplinas.*
7 De *Objecto Logicæ.*
8 De *subjecto Logicæ.*
* 9 De primis & secundis intentionibus.
10 De *differentia Logicæ à cognatis disciplinis, præsertim Rhetorica.*
11 De *variis Logicæ divisionibus.*
12 *De Logica docente & utente.*

CAP.

CAP. 2.

De *Prædicabilibus in genere.*

§ 1 *Scopus libelli Porphyriani.*

LIbellus Porphyrianus *Isagoge* dicitur, sive *Introductio*; quia est quædam quasi porticus & Vestibulum Logicæ Aristotelicæ; ejus præcipue partis, quæ in libro Categoriarum continetur: quo nomine & ab authore opus susceptum est in gratiam Chrysaorii discipuli sui. Ejus subjectum est Prædicabile.

§ 2. *Definitio Prædicabilis.*

Est autem *Prædicabile* (sive *Universale.*) *quod aptum natum est prædicari de pluribus.* Ut *Animal*, *Homo*, *Rationale*, *Risibile*, *Albus*. Idem sunt reipsa Prædicabile & Universale; sed differunt ratione: nam *Prædicabile* dicitur, quatenus de multis prædicatur: *Universale* vero quatenus inest in multis.

§ 3. *Numerus Prædicabilium.*

Prædicabilia sunt quinque, quæ & quinque voces appellantur; sc. *Genus*; *Species*; *Differentia*; Accidens proprium,

prium, quod simpliciter *Proprium*; & Accidens Commune, quod simpliciter *Accidens*, dici solet. Horum Genus & Species in *Quid*, differentia in *Quale quid*; Proprium & Accidens in *Quale*; sed proprium conversim & necessario; accidens contingenter & non conversim prædicantur.

§ 4 *Vtilitas Prædicabilium.*

Cognitio Prædicabilium, (& consequenter introductio Porphyriana) conducit ad quatuor: sc. ad

1 *Definitionem*: quæ semper est *Speciei*: constatque, si sit propria & essentialis, ex *Genere* & *Differentia*; sin impropria & descriptiva ex genere & *Proprio*, vel cumulo *Accidentium*.

2 *Divisionem*; quæ plerumq; est *Generis* in suas *Species* per oppositas *Differentias* aut *Propria*; non raro Subjecti in *Accidentia* aut è contra.

3 *Demonstrationem*; quæ est Syllogismus necessarius, cujus majus extremum est *Proprium*, minus extremum *Species*, Medius vero terminus

minus Definitio Speciei eſſentialis ex *Genere* conſtans & *Differentia*.

4 *Prædicamenta*; quæ non ſunt aliud, quam coordinatio *Generum*, & *Specierum* in directa, & *Differentiarum* in ſerie collaterali.

Prædicatio omnis aut eſt
- *Naturalis*, ſive *directa*: eaq; evl
  - *Æqualis*; cum æquale prædicatur de æquali: ut *Rationale* vel *Riſibile* de homine,
  - *Inæqualis*; cum vel ſuperius prædicatur de inferiore (*univoce*) vel accidens commune de ſuo ſubjecto (*denominative.*) ut *Animal* vel *Album de homine*.
- *Non Naturalis*, *eaq; vel*
  - *Indirecta*, & *contra naturam*; cum aut inferius de ſuperiore prædicatur; aut ſubjectum de accidente: ut *Homo* de animali, vel Albo.

Per accidens & *præ-*

ter *naturam*; cum è duobus accidentibus eidem communi ſubjecto inhærentibus, alterum de altero prædicatur; ut *hoc album* de hoc dulci.

Ea ſolum prædicatio eſt hujus loci, & proprie Logica, quæ directa eſt, & naturalis.

Quæſtiones ſecundi Capitis.

1 *De libello Porphyriano.*
2 *De definitione Prædicabilis & Univerſalis.*
*3 Sintne univerſalia in rerum natura, vel in ſolo intellectu?
*4 Sintne corporea vel incorporea?
*5 Exiſtantne extra ſingularia?
6 *De numero Prædicabilium.*
7 *De quadruplici utilitate Prædicabilium.*
8 *De variis prædicandi generibus.*

CAP.

CAP. 3.

De *Genere, Specie, & Individuo.*

GEneris, inter alia significata, tres sunt *acceptiones*, quarum ut nobiliorum meminit Porphyrius: duæ *civiles*, tertia *Logica*.

Parag: 1. *Tres acceptiones Generis.*

Genus in acceptione

- *Prima*, est collectio multorum hominum qui ad unum aliquem velut principium relati, cognatione quâdam inter se sunt affecti; quo sensu *posteri Herculis genus* dicitur *Heraclidarum*.
- *Secunda*, est ortûs uniuscujusque Principium, sive sit
  - Generans, ut Pater & majores; quomodo *Tantalus* dicitur *genus ducere à Jove*.
  - Conservans, ut locus & Patria; quomodo *Plato* dicitur *genere Atheniensis*.
- *Tertia*, quæ sola est Logica (sic dictum ob similitudinem

quam habet cum genere civili, præsertim in secunda acceptione) est id, cui subjicitur Species; *ut Animal*, cui subjicitur *Homo*.

§ 2. *Definitio Generis.* *Genus Logicum est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid*: ut *Animal* de homine & bove. Dicuntur autem ea *differre specie*, quæ habent diversas differentias constituentes; ut homo & bos, *prædicari* vero in *quid* ea, quæ apte respondent quæstioni quâ quid sit res quæritur? Ut si quæratur quid sit homo, aut bos? apte respondetur, quod sint Animalia.

§ 3. *Acceptiones & definitiones speciei.* *Species* (*civilis*) inter alia sua significata accipitu pro externâ formâ aut pulchritudine corporis: unde hominem pulchrum & formosum, *speciosum* dicimus.

Species Logica considerata respectu { Superiorum, & ut *Subjicibilis*, definitur esse id quod subjicitur generi; atq; iterum id cui genus attribuitur in quæstione quid est? intellige utrobiq; *Immediate*.

In-

Inferiorum, & ut *Prædicabilis*, eſt *quod prædicatur* (immediate) *de pluribus differentibus numero* (tantum) *in quid*: ut *Homo*, de Socrate & Platone.

Dicuntur autem ea *differre numero*, quæ diverſum numerum efficiunt, ut *Socrates, Plato, &c.*

§ 4. *Generaliſſima, ſpecialiſſima, & Subalterna.*

Genera *generaliſſima*, ſive ſumma, ſunt, quibus non datur ſuperius genus; vel, quæ ſunt ita genera ut nunquam poſſint eſſe ſpecies: ut *Subſtantia*. Species *Specialiſſimæ*, ſive infimæ, ſunt, quibus non datur ſpecies inferior; vel quæ ita ſunt ſpecies, ut nunquam poſſint eſſe genera: ut *Homo*. *Subalterna* genera, ſive ſpecies ſubalternæ, ſunt, quæ ad aliud & aliud relata ſimul & genera ſunt & ſpecies: ut *Animal, Vivens, Corpus*.

§ 5. *Canones generis & ſpeciei.*

1 Genus omne eſt latus quâlibet ſui ſpecie.

2 Genus habet rationem partis & incompleti, ſpecies totius & completi; Genus Materiæ, Species compoſiti.

3 Genus & Species prædicantur æqualiter de ſuis inferioribus.

4 Tota natura generis continetur in quâlibet ſui Speciei, & ſpeciei in quolibet individuo.

5 Genera ſumma ſunt tantum decem: Species infimæ ſunt in aliquo certo, ſed nobis incognito, numero.

§ 9. *Individuum.*

Individuum eſt quod de uno ſolo prædicatur: ut *Socrates*. Habet & hæc vox alias ſuas acceptiones; ſed hic ſumitur pro ente ſingulari, ita determinato & reſtricto, ut ſit prorſus indiviſibile in inferiora.

Individuum aliud eſt
- *Certum* & determinatum, quod exprimitur vel per
  - Nomen Proprium, ut *Socrates*, *Bucephalus*: & dicitur individuũ *Signatum* ſive Determinatum.
  - Nomen commune & Pronomen demonſtrativum; ut *hic homo*, *ille Equus*: & dicitur indivi-

individuũ *Demonſtrativum.*

Circumlocutionem aliquam, quod fit etiam multis modis; ut *Sophroniſci filius pro Socrate*; *Orator pro Cicerone*; &c. & dicitur Individuum *ex Hypotheſi*, vel Periphraſticum.

Vagum, & Indeterminatum, quod exprimitur per nomen commune, & ſignum particulare: ut, *aliquis homo*, *quidam equus.*

Individua ſunt numero infinito & vario; ideoq; nec ſub ſcientiam cadere poſſunt. Individua ejuſdem ſpeciei diſtinguuntur inter ſe proprietatibus quibuſdam accidentalibus, quarum collectio

ctio in duobus nunquam potest esse eadem.

Quæstiones tertii Capitis.

1 *De acceptionibus Generis & speciei* p.
2 De *prima definitione Generis* p.
3 De *secunda definitione Generis* p.
4 De *definitionibus speciei subjicibilis* p.
5 De 3ª *definitione Speciei* p.
6 De *arbore Porphyriana* p.
7 De *conservatione Generis & Speciei in suis inferioribus* p.
8 De *Individui definitione* p.
9 De *Individui diversis modis* p.
*10 De Principio Individuationis. p.
11 De *numero generum, specierum, & Individuorum* p.
12 De *Collatione generis cum reliquis Prædicabilibus* p.
13 De *Collatione speciei* p.

CAP.

CAP. 4.

De *Differentia.*

§ 1. *Acceptiones Differentiæ.*

Differentia tribus modis dicitur

Communiter; quâ res ab aliis, vel etiam à seipsis, differunt accidente aliquo separabili, ut *Socrates* stans a *Platone* sedente, & *Socrates* senex a *Socrate puero*.

Proprie: quâ res ab aliis differunt accidente aliquo inseparabili: ut *Socrates* à *Platone* per nasi aduncitatem.

Maxime Proprie; quâ res inter se forma essentiali differunt: ut *Socrates* à *Bucephalo* per rationis facultatem.

Ex his differentia Communis est separabilis, reliquæ inseparabiles, Communis facit *alteratum*, Propria *alterum*, maxime Propria *aliud*; Illæ sunt

ſunt differentiæ per accidens, hæc eſt per ſe; Illæ recipiunt magis & minus, hæc non; Illæ ad duo ultima prædicabilia pertinent, hæc ſola conſtituit tertium prædicabile.

Parag. 2. *Definitiones differentiæ.*

Quinq; ſunt apud Porphyrium Differentiæ definitiones.

1 Differentia eſt, quâ ſpecies ſuperat genus: ut per Rationale Homo ſuperat Animal.

2 *Differentia eſt apta nata prædicari de pluribus differentibus ſpecie* (vel numero tantum) *in quale quid.* Ea autem dicuntur prædicari in quale quid, quæ apte reſpondent quæſtioni, quâ, qualis ſit res ſecundum eſſentiam, quæritur; ut ſi quæratur qualis ſit homo ſecundum eſſentiam? apte reſpondetur quod Rationalis.

3 Differentia eſt, quæ vim habet dividendi (id eſt *ſeparandi & diſtinguendi*) ea quæ ſunt ſub eodem genere: ut Rationale dividit hominem à bruto.

4 Differentia eſt, quâ res inter ſe differunt.

5 Differentia eſt, quâ res ita inter ſe differunt, ut ad conſtituendam rei

rei essentiam plurimùm conferat, sitque ejus pars. Quanquam hæc non tam nova definitio censenda est, quàm explicatio quædam & absolutio superioris. Ex his quinque definitionibus sola secunda competit differentiæ, quatenus est Prædicabile.

§ 3 *Divisiones differentiæ.*

Differentia vel est
- *Divisiva generis*, quæ dividit genus in suas species, ut *Rationale Animal.*
- *Constitutiva speciei*, quæ constituit speciem in suo esse, ut *Rationale hominem.*

Hæc divisio est ejusdem rei in diversos tantum modos: eadem enim Differentia perpetuo est & Divisiva, & Constitutiva, diverso respectu.

Differentia constitutiva alia est
- *Generica*, quæ constituit speciem subalternam; ut *sensibile Animal.*
- *Specifica*, quæ constituit speciem infimam; ut *Rationale Hominem.*

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE

Quæ-

Quæstiones quarti Capitis.

1 De tribus acceptionibus Differentiæ p.
2 De prima definitione Differentia. p.
3 De secunda definitione Differentiæ p.
4 De reliquis definitionibus Differentiæ p.
5 De divisionibus Differentiæ p.
6 De collatione Differentiæ cum reliquis prædicabilibus. p.

CAP. 5.

De proprio & Accidente.

Parag: 1. *Quatuor modi proprii.*

PRoprium dicitur quatuor modis. Propriuni *primo modo* est, quod convenit soli, non omni: ut homini *Mederi*.

Proprium *secundo modo* est, quod convenit omni, non soli: ut Homini *Bipedem* esse. Et iste modus est omnium maximè improprius.

Proprium *tertio modo est*, quod convenit omni, & soli, sed non semper: ut homini *Canescere in senectute*. Etsi accuratè loquendo non

detur

detur aliquod hoc modo proprium: quod enim omni convenit, id & ſemper conveniat neceſſe eſt.

Proprium *quarto modo* (quod ſolum conſtituit quartum prædicabile) eſt, quod *convenit omni, ſoli, & ſemper:* ut homini *Riſibilitas*. In iſtis deſcriptionibus ly *Soli* refertur ad ſpeciem; ly *Omni* ad inferiora ſpeciei.

Parag. 2. *Canones Proprii quarto modo.*

1 Proprium fluit a principiis eſſentialibus ſpeciei; *ut riſibilitas a rationalitate*. Hinc proprium dicitur ad rei eſſentiam pertinere: non ut *conſtituens*, ſed ut *conſequens* eſſentiam.

2 Proprium etſi *realiter* idem, *formaliter* tamen differt à ſua ſpecie.

3 Proprium reciprocatur cum ſpecie: & proinde eſt & inſeparabile à ſua ſpecie, & incommunicabile alteri.

4 Propriũ aliud eſt
- *Genericum*, quod fluens a principiis ſpeciei ſubalternæ cũ eâ reciprocatur: ut *Mobile* cum Corpore.
- Specificum, quod fluens

fluens à principiis ſpeciei infimæ cum eâ reciprocatur; ut *Riſibile* cum Homine.

Par. 3. *Accidentis definitiones*

Accidentis tres definitiones tradit Porphyrius.

1. Accidens eſt, quod *adeſt & abeſt ſine ſubjecti interitu: ut Albedo.* Eſt autem Subjectum illa ſubſtantia cui inhæret Accidens, & quæ illud ſuſtentat; ut *Cygnus.*

2. Accidens eſt, quod contingit eidem ineſſe, & non in eſſe.

3. Accidens eſt, quod nec eſt genus, nec ſpecies, nec differentia, nec proprium, ſemperq; in re aliqua ſubjecta inhæret: unde illud, *Accidentis eſſe eſt ineſſe.*

Idem accidens numero non potest esse in diverſis ſubjectis; ſive ſimul ſive ſucceſſive.

Par. 4. *Diviſiones accidentis.*

Accidens aliud eſt

- *Separabile*, quod etiam actu poteſt ſeparari à ſuo ſubjecto; *ut frigus* ab aquâ.
- *Inſeparabile*, quod non niſi intellectu ſeparari poteſt; ut *humor* ab aquâ.

Ac-

Accidentia nonnulla certum ſubjectum aut conſignficant, & *Copulata* dicuntur; ut *Simetas*: aut ſupponunt, & propria dicuntur (primo ſc. modo) ut *Grammatica*. Quorum iſta propria ſunt certæ alicujus *ſpeciei*, illa certæ alicujus *partis*.

Quæſtiones quinti Capitis.

1 De *tribus primis modi. Proprii.*
2 De *definitione Proprii quarto modo.*
3 De *fluxu proprii à principiis ſpeciei.*
4 De *reciprocatione proprii & ſpeciei*
5 De *formali diverſitate Proprii & ſuæ ſpeciei.*
6 De *variis acceptionibus Accidentis.*
7 De *Accidentis definitionibus.*
8 De *Inhærentia accidentis.*
9 De *unitate Subjecti accidentis.*
10 De *accidente ſeparabili & inſeparabili.*
11 De *aliis diviſionibus accidentis*
12 De *Collatione Proprii cum reliquis prædicabilibus.*
13 De *collatione accidentis.*

CAP.

CAP. 6.

De tribus definitionibus Ante. prædicamentalibus.

Parag. 1. *Antepræ-dicamenta in genere.*

ANteprædicamentum eſt doctrina præambula immediate conducens ad doctrinam Prædicamentorum. Sunt autem *Antepræ-dicamenta* in genere tria, in ſpecie ſeptem: Tres ſc. *Definitiones*, duæ *diviſiones*, duæ item *Regulæ*.

Definitiones ſunt Æquivocorum, Univocorum, & Denominativorum.

Parag. 2. *Prima definitio; Æquivocorum.*

Æquivoca (æquivocata) *ſunt quorum nomen ſolum eſt commune, ratio autem ſubſtantiæ* (id eſt, eſſentialis definitio) *ſecundum illud nomen alia atq; alia.* ut *Animalis* nomen commune eſt *homini vivo & picto*, ſed diverſa ratio & definitio utriuſq;. *Æquivocum æquivocans* eſt nomen illud commune, quod ſuis ſignificatis ſecundum diverſas rationes attribuitur: ut *Gallus* eſt Æquivocum æquivocans; *Gallus homo* & *gallus avis* æquivocata.

Æqui-

§ 3. *Divisio Æquivocorum.*

Æquivoca alia sunt.

A casu, de quibus nulla dari potest ratio, cur in eodem communi nomine conveniant; ut *Gallus homo & avis*: & hæc sunt propriissime *Æquivoca*.

A consilio, de quibus assignari potest aliqua ratio dependentiæ vel similitudinis, cur conveniant in nomine; ut *homo vivus & pictus*: quæ *æquivoca ad unum*, aut per Synecdochen *Analoga quandoq; appellantur*.

§ 4. *Conones Æquivocorum.*

Æquivoca ante factam distinctionem nec definiri possunt, nec sub scientiam cadere.

Ens respectu decem prædicamentorum est Commune analogum.

Analogum per se positum præsumitur stare pro famosiore Analogato.

Vni-

Par. 5. Secunda definitio; Univocorum.

Univoca (univocata) *ſunt quorum & nomen commune eſt, & ratio ſubſtantiæ ſecundum illud nomen eadem* ut *Animalis* & nomen & definitio communis eſt *homini*, & *Equo* & *Leoni*. *Univocum* (*univocans*) eſt nomen illud commune quod ſecundum eandem rationem multis attribuitur: ut *Animal Homini, Bovi, Leoni*. Æquivocis aliquando opponuntur *multivoca* Univoci *Diverſivoca*.

Par. 6. Definitio tertia; denominativorum.

Denominativa (*ut vulgo dici ſolent, rectius fortaſſe* denominata *dicenda ſunt quæ ſolo* (*caſu*) hoc eſt terminatione vocis) *ab aliquo differentia, habent ab eo nominis appellationem*: ut: juſtitia juſtus.

In omni denominatione ſunt tria, ſc.

- *Forma Denominans*; & eſt accidens abſtractū inhærens Subjecto: ut *Juſtitia*.
- *Subjectum denominatum*; & eſt ſubſtantia cui forma inhæret ut *Socrates*.
- *Denominativum*; & eſt Accidens concretum quod de ſubjecto

jecto prædicatur, & à forma oritur: ut *Justus.*

Denominans & denominativum, ut *justitia & justus.*

Quantum ad { *Vocem* { Conveniunt *in Principio.* / Differunt *in Fine.* } } { *Significationem.* { Coveniunt *in re significata.* / Differunt *in modo significandi.* } }

Usus harum definitionum est, ut discernatur triplex forma prædicationis; Æquivocæ sc. Univocæ & Denominativæ. Parag. 7. *Triplex forma prædicationis,*

Prædicari { *Æquivoce* est prædicari secundum nomen & non secundum definitionem: quomodo *Ens* prædicatur de decem prædicamentis. / *Univoce*, est prędicari secundū utrūq; quomodo *superiora* prædicantur

dicantur de inferioribus ejuſdem Prædicamenti.

Denominative; eſt Prædicari in concreto ad modum accidentis de ſubjecto: quomodo *Accidentia* in novem ultimis Prædicamentis prædicantur de ſubſtantiis in primo.

Quæſtiones ſexti Capitis.

1 De *Anteprædicamentis in genere.*
2 *De prima definitione, Æquivocorum.*
3 *De ſecunda definitione, Univocorum.*
4 *De tertia definitione, denominativorum.*
5 *An Ens ſit Analogum ad decem prædicamenta?*
6 *De multivocis, & diverſivocis.*
7 *De triplici forma Prædicationis.*

Cap. 7.

De reliquis Antepræ dicamentis.

Parag: 1. *Prior divisio vocum.*

Duæ ſunt diviſiones: Eorum quæ dicuntur, hoc eſt *Vocum*, una; altera eorum quæ ſunt, id eſt *Rerum*.

Vocum aliæ ſunt
- *Complexæ*; quæ dicuntur ſine conjunctione; ut *Socrates Currit, Plato legit.*
- *Incomplexæ*, quæ dicuntur ſine conjunctione: ut *Socrates, Currit, legit.*

Complexio & incomplexio ſi ſpectentur *quoad vocem*, vox incomplexa erit quæ ex unica tantum dicto; complexa quæ pluies. "Sin "*quoad rem* ipſam & *conceptum intellectus* in re fundatum; vox in- "complexa erit, cui reſpondet in "in intellectu conceptus ſimplex; "complexa cui complexus.

Hinc fit, ut vocales sint aliæ

- *Simpliciter incomplexæ*; quando simplici dictioni simplex conceptus respondet: ut *Homo*, *Animal*.
- *Simpliciter complexæ*; quando pluribus dictionibus respondet in intellectu conceptus complexus; ut, *Homo est Animal*,
- Partim cõplexæ partim incomplexæ: & sunt vel
  - *Incõplexæ voce, & cõplexæ re*; quando simplici dictioni respondet in intellectu cõceptus complexus: ut *Pluit*.
  - *Complexæ voce, & incõplexæ re*, quando pluribus dictionibus respondet in intellectu conceptus simplex: ut *Corpus Animatum*.

Parag. 2. *Secunda Divisio rerum.*

Res aliæ sunt *universales*, aliæ *singulares*: quarum universales dicuntur de subjecto, Singulares vero non. Aliæ rursus *substantiæ*, aliæ *Accidentia*: quorum Accidentia in-

sunt

ſunt in Subjecto. Subſtantiæ vero non. Ex horum complexione oritur quadrimembris diviſio Rerum iſta.

Eorum quæ ſunt quædam
- *Dicuntur de ſubjecto, & non inſunt in ſubjecto:* & ſunt Subſtantiæ univerſales: ut *Animal.*
- *Inſunt in, & non dicuntur de:* & ſunt Accidentia ſingularia: ut *hoc Album.*
- *Et inſunt in, & dicuntur de:* & ſunt accidentia Univerſalia: ut *Album.*
- *Nec inſunt in, nec dicuntur de:* & ſunt Subſtantiæ ſingulares: ut *Socrates.*

Parag. 3. *Ineſſe in & dici de ſubjecto.*

Multi ſunt modi ineſſendi, de quibus verſiculi.

Inſunt Pars, Totum, Genus & Species, Calor igni.

Rex in regno, Res in fine, locoq; locatum.

Sed illud ſolum dicitur ineſſe in ſubjecto (quod ad præſens negotium pertinet) *quod ineſt alicui non tanquam pars, nec poteſt ſeparatum ab eo cui ineſt ſubſiſtere.*

Subjectū est duplex aliud.
- *Prædicationis*, sive *de quo*: quod ſubjicitur ſuperiori in prædicatione univoca: ut *Socrates homini*: quale intelligitur in ly *Dici de ſubjecto*.
- *Inhæſionis* ſive *in quo*: quod ſubjicitur Accidenti in prædicatione denominativâ, ut *Socrates albedini*; quale intelligitur in ly *ineſſe in* ſubjecto.

Parag. 4. *Regula prima.* quando alterum de altero tanquam de ſubjecto prædicatur (*directe & affirmative*) quicquid prædicatur (*per ſe & directe*) de prædicato, prædicatur etiam de ſubjecto: ut quia *Animal* prædicatur de *homine*, etiam *Corpus quod de animali* prędicatur, de homine prædicatur. "Eſt autem directa prædicatio, "quoties ſuperius prædicatur de "inferiore, aut æquale de æquali: prædicatio vero *per ſe*, quoties prædicatum eſt unum ex quatuor prioribus prædicabilibus, aut ex eis conflatum. Uſus Regulæ eſt,

uni-

tum ut oſtendatur ordo qui eſt inter ſuperiora & inferiora ejuſdem Prædicamenti: tum ut poſſimus quamlibet rem propoſitã expeditius certiuſque ad proprium ſuum prædicamentum referre.

Par. 5. *Regula ſecunda.*

Diverſorum generum non ſubalternatim poſitorum diverſæ ſunt ſpecies & differentiæ: ut *Animalis*, & *Scientiæ*. Genera dicuntur ſubalternatim poni, quorum unum eſſentialiter continetur ſub altero; ut *Animal*, & *Corpus*: non ſubalternatim vero, quorum neutrum ſub altero eſſentialiter continetur: ut *Animal* & *Scientia*. De his expreſſe datur Regula, non de illis: nihil enim impedit illorum eaſdem eſſe ſpecies & differentias, ut *Animalis*, & *Corporis*. Uſus Regulæ potiſſimum eſt ad vitandam confuſionem Prædicamentorum, & ad diſtinguendum inter ſe res diverſorum prædicamentorum.

κατ' πλάτος.

quæſtiones ſeptimi capitis.

1 *De diviſione Vocum.*
2 *De diviſione Rerum.*

3 De *modis ineſſendi*
4 De *priore regula*
5 De *poſteriore Regula.*

CAP. 8.

De *Prædicamentis in Genere.*

Parag. 1. *Numerus & definitio Prædicamentorum.*

PRædicamentum eſt generum, ſpecierum, & individuorum, ſecundum ſub & ſupra ſeries ordinata. Sunt que ea numero totidem, quot genera ſumma, à quibus ſingulis ſingula appellationem ſuam ſunt ſortita: ſc. *Subſtantia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Paſſio, Vbi, Quando, Situs, Habitus.* Singulorum exempla diſticho comprehenderunt.

1 2 3 4 5 6
Arbor Sex Servos Fervore Refrigerat
7 8 9 10 (*Uſtos.*
Ruri Cras Stabo, nec Tunicatus ero.

Parag. 2. *Quæ in eis collocentur, & quæ non.*

In aliquâ iſtarum claſſium quicquid uſpiam rerum eſt collocatur; modo ſit *unum* quid *reale, completum, limitataq;* ac *finitæ naturæ.* Exulant ergo his ſedibus *Intentiones ſecundæ, privationes, & ficta,* quia

quia non ſunt realia. *Concreta*, *Æquivoca*, & *Complexa*; quia non ſunt una. *Pars*, quia non eſt completum quid; *Deus*, quia non eſt finitæ, *Tranſcendens*, quia non eſt limitatæ naturæ. Hinc verſiculi.

Complexum, Conſignificans, Privatio, fictum.
Pars, Deus, Æquivocum, Tranſcendens, Ens rationis.
Sunt excluſa decem claſſibus iſta novem.

Ita tamen ut iſtorum plurima *Analogice*, vel *reductive*, vel *per accidens* ad Prædicamenta pertinere aliquando poſſint.

Quæſtiones octavi Capitis.

1 *An Prædicamenta ſint Logicæ conſiderationis & quomodo?*
2 *De libro Categoriarum Ariſtotelis.*
3 De *nomine & definitione Prædicamenti.*
4 De *numero Prædicamentorum.*
5 *An omne Ens ſit in Prædicamento?*
6 De *vocibus complexis.*
7 De *Vocibus Concretis.*

8 *De privationibus.*
9 *De fictis rebus.*
10 *De partibus rerum.*
11 *De Deo Opt. Max.*
12 *De Æquivocis & Analogis.*
13 *De Transcendentibus.*
14 *De Entibus Rationis*
15 *De individuis & Differentiis.*
16 *An idem possit esse in diversis Prædicamentis?*

Cap. 9.

De Prædicamento Substantiæ.

Parag. 1. *Definitio & divisio substantiæ.*

Substantia est *ens per se subsistens*: Est q; omni accidente prior *ordine, natura,* & *cognitione*; eique substat sustentando ipsum. Substantia prima est; vel secunda. *Prima,* sive singularis & individua, est, quæ neq; de subjecto aliquo dicitur, neque alicui subjecto inest, ut *Socrates, hic homo. Secundæ* sunt primarum species, & specierum genera, usque ad ipsam Substantiam summum Genus, ut *Homo, Animal, &c.*

Par. 2. *Comparatio Substantiarum.*

Substantiarum prima est *magis* substantia (hoc est, *perfectior*) quàm secunda

ſecunda quia pluribus ſubſtat: Secundarum vero ſpecies, in quantum vicinior primæ quàm genus, & ſimpliciter omnia inferiora ſuperioribus. Poſitis primis ſubſtantiis, ponuntur reliqua omnia, cum *ſecundæ ſubſtantiæ*, tum etiam *accidentia*; unde illud vulgatum, *Nato Socrate naſcuntur omnia Prædicamenta*: & iis ſublatis nihil aliorum poteſt remanere; non *ſecundæ ſubſtantiæ*, quia illarum eſt dici de Primis; nec etiam *accidentia*, quia illorum eſt ineſſe in primis.

Proprietates ſubſtantiæ Ariſtoteli ſunt ſex.

Par. 3. *Proprietates ſubſtantiæ.*

1 *Subſtantia non ineſt in ſubjecto.* Hoc convenit omni ſubſtantiæ: non completæ modo, ſed & differentiis etiam ac partibus ſubſtantiarum, eique ſoli.

2 *Subſtantia prædicatur univoce de iis de quibus prædicatur.* Hoc convenit omnibus & ſolis ſecundis ſubſtantiis, earumq; differentiis: nam a prima ſubſtantia nulla ſumitur prædicatio.

3 *Omnis ſubſtantia videtur ſignificare hoc aliquid, id eſt, rem ſingularem.* Sed revera

revera hoc ſoli primæ convenit: quum ſecundæ potius (propter differentias) *quale quid* ſignificent, ſeu naturam univerſalem.

4 *Subſtantiæ nihil contrariatur.* Nec enim ſubſtantia ſubſtantiæ contraria eſt, (niſi gratia qualitatum:) nec accidens ſubſtantiæ.

5 *Subſtantia non ſuſcipit magis & minus.* Hoc ut ſuperius, convenit omni, non ſoli.

6 *Subſtantia* (quod eſt ei maximè proprium) *eadem numero manens eſt capax contrariorum*, ut aqua caloris & frigoris.

Parag. 4. *Quæ res huc pertineant.*

In hoc prædicamento reponuntur.

1 Omnes *Spiritus incorporei*: ut Angeli, Dæmones, Anima.

2 *Corpora Cœleſtia*: ut Orbes, Stellæ.

3 *Quatuor Elementa*: Ignis, Aer, Aqua, Terra.

4 *Imperfecte miſta*: ut Vapor, Grando, Pluvia, Fulgur.

5 *Metalla*: ut Aurum, Æs, Plumbum.

6 *Mineralia reliqua*: ut Lapides, Gemmæ, Sal, Bitumen.

7 *Plantæ*;

7 *Plantæ*; Herbæ ſc. Frutices, & Arbores: ut Lactuca, Roſa, quercus.

8 Plantarum *flores* & *fructus*: ut hyacinthus, lilium, glans, pyrum.

9 *Animalia*: ut Homo, Leo, Aquila, Cancer, Vipera.

Quæſtiones noni Capitis.

1 De *ordine ſubſtantiæ.*

2 De *Diviſione Subſtantiæ in primam & ſecundam.*

3 De *comparatione Subſtantiarum inter ſe.*

4 *An ſublatis primis Subſtantiis reliqua tollantur omnia?*

5 De *prima proprietate ſubſtantiæ.*

6 De *ſecunda proprietate.*

7 De *tertia proprietate.*

8 De *quarta proprietate.*

9 De *quinta proprietate.*

10 De *ſexta proprietate.*

11 De *Tabula Prædicamenti ſubſtantiæ & de rebus eo pertinentibus.*

CAP.

Cap. 10.

De Prædicamento Quantitatis.

Par. 1. *Quantitatis definitio & divisio.*

Quantitas est *mensura substantiæ, secundum quam quanti dicimur.* Ea *continua* est, aut *discreta.* Continua quantitas est, cujus partes inter se communi aliquo termino copulantur. Ejus species sunt *Linea Superficies, Corpus*; & ex veterum sententia, *Locus* & *Tempus.*

Linea est magnitudo longa sine latitudine & profunditate; cujus communis terminus est *Punctum. Superficies* est magnitudo longa & lata sine profunditate; cujus communis terminus est *Linea. Corpus* est ipsa trina dimensio, sive magnitudo longa, lata, & profunda; cujus communis terminus est *Superficies. Temporis* terminus est Instans, sive ipsum *Nunc*: *Loci* idem, qui & corporis, nempe *superficies.*

Discreta Quantitas est, cujus partes nullo communi termino copulantur.

lantur. Eſtq; *Numerus*, & (ſecundum veteres) *Oratio*. Numerus eſt multitudo ex unitatibus conflata: Unitas eſt principium Numeri. Oratio eſt menſura ſyllabæ longæ & brevis.

Quantitatum aliæ conſtant ex partibus habentibus poſitionem inter ſe, aliæ ex non habentibus. In illis ſunt *Linea, ſuperficies, Corpus, Locus*: in iſtis *Numerus, Tempus, & Oratio*. Ut enim partes alicuius quantitatis habeant inter ſe poſitionem, duo requiruntur, *Continuitas* ſc. Partium, & earundem *permanentia*. Continuitas deeſt in partibus Numeri, permanentia in partibus Temporis, utraque in partibus orationis. Parag. 2. *Quantitatis diviſio alia.*

Proprietates quantitatis ſunt tres.

1 *Quantitati nihil eſt contrarium.* convenit omni non ſoli.

2 *Quantitas non recipit magis & minus.* convenit omni non ſoli.

3 *Secundum quatitatem res dicuntur æquales vel inæquales.* Et hoc eſt quantitati maxime proprium, eiq; ſoli convenit.

Huc

Parag. 3. Quæ res huc pertineant.

Huc pertinent omnes ſpecies.

1 *Linearum* } Ut { Circulus. Triangulum.
2 *Superficierũ* } Ut { Circulus. Triangulum.
3 *Corporum* } Ut { Cylindrus.

4 *Numerorum*: ut par, ternarius,

5 *Ponderum*: ut as, uncia, libra.

6 *Menſurarum*: earumq; aut *linearum & ſuperficierum*, ut cubitus, ſtadium, milliare, jugerum; aut *ſolidorum*, ut pinta, quarta, modius, dolium.

7 *Nummorum*: ut ſeſtertius, Mina, Talentum.

Quæſtiones decimi Capitis.

1 *De ordine Quantitatis & reliquorum novem prædicamentorum.*
2 *De definitione Quantitatis.*
3 *De duabus diviſionibus Quantitatis.*
4 *De Linea, ſuperficie, & Corpore.*
5 *De numero.*
6 *De Loco, Tempore, & Oratione.*
7 *De prima & ſecunda proprietate quantitatis.*
8 *De tertia proprietate quantitatis.*
9 *De rebus pertinentibus ad prædicamentum quantitatis.*

CAP

CAP. II.

De *Prædicamento Qualitatis.*

QUalitas eſt *forma accidentalis, à qua ſubſtantia denominatur qualis:* ut *Albedo.* Quale eſt, quod à qualitate denominativè dicitur: ut *album.* Qualitatis Prædicamentum omnium copioſiſſimum eſt; ſed omnis illa varietas ad 4 genera reducitur ab Ariſtotele, ſc. *Habitum & Diſpoſitionem; Naturalem Potentiam, & impotentiam; Qualitatem Patibilem, & Paſſionem; Formam, & Figuram.* Parag: 1. *Definitio qualitatis, & qualis.*

Habitus eſt qualitas acquiſita (*vel divinitus infuſa*) per quam ſubjectū fit habilius ad edendas aliquas operationes, ad quas edendas per naturam minùs eſt habile: ut *Grāmatica.* Hic ſi firmius radicetur in ſubjecto, ita ut non ſit facile mobilis, propriè *Habitus*; ſin leviùs, & ita ut ſit facilè mobilis, *Diſpoſitio* potius appellatur. quæ eſt quaſi habitus quidam inchoatus, habitumque perfectum præcedit, velut gradus ad eum. Par. 2. *Prima ſpecies qualitatis.*

Huc

Par. 3. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent

1 Omnes *Habitus corporis*: ut ſanitas, Robur, Morbus, *Morborum que ſpecies*, ut Febris, Hydrops.

2 *Habitus infuſi* mentibus Angelicis vel humanis: ut Fides, Charitas, Donum linguarum.

3 *Diſciplinæ* omnes cæterique *habitus mentis* acquiſiti: ſive *Scientiæ* ſint, ut Phyſica, Geometrica; ſive *ſapientiæ*, ut Metaphyſica; ſive *Intelligentiæ* pricipiorum, ſpeculativorum aut practicorum; ſive *prudentiæ*, ut Ethica, Politica, Theologica: ſive *artes* propriè dictæ, ut Logica, Pictura, Medicina.

4 *Habitus* omnes *morales*: ſive *Virtutes* ſint, ut Juſtitia, Liberalitas; ſive his adverſa *Vitia*, ut Injuſtitia, Prodigalitas.

5 Omnium prædictorum *initia incompleta.*

Par. 4. *Secunda ſpecies qualitatis.*

Potentia naturalis eſt Qualitas à naturâ inſita, per quam ſubjectum aptum eſt ad aliquid agendum vel ad reſiſtendum: ut *Riſibilitas*, Docilitas. *Impotentia* vero, per quam ſubjectum aptum eſt ad aliquid patiendum; ad agendum vero vel

vel reſiſtendum impotens & inep-
tum: ut *Sterilitas*, *ſtupiditas*. Po-
tentiæ nomen plerumque activam
potentiam denotat; Impotentiæ
paſſivam.

Par. 5. *Quæres huc pertineant?*

Huc pertinent omnes

1 *Facultates ſubſtantiarum*, ab eſſen-
tialibus ipſorum formis profluen-
tes: ut facultas volendi, loquen-
di, ridendi in homine; hinniendi,
& currendi in equo.

2 *Vires* herbarum, metallorum,
lapidum.

3 *Occultæ qualitates* corporum &
omnia illa ſtupenda naturæ mira-
cula: ut ſympathia, antipathia.

4 *Influentiæ* (ſi quæ ſint) corpo-
rum cœleſtium.

5 *Diſpoſitiones* temperamentorum
& organorum corporis: ut nativa
ſanitas, valetudo, robur, &c.

6 *Vires animi*, prout ſequuntur
temperamentum corporis: ut in-
genium, Docilitas, ſtupiditas, &c.

Par. 6. *Tertia ſpecies qualitatis.*

Patibilis ea qualitas eſt quæ effi-
cit paſſionem in ſenſibus, ut *Calor*.
quæ ſi conſtans ſit & permanens in
ſubjecto, *Patibilis qualitas* eſt pro-
priè; & denominat ſubjectum

ſimpli-

ſimpliciter quale: ſin à ſubita aliqua animi commotione aut paſſione ita repente oriatur, ut mox evanescat, *Paſſio* appellatur; nec denominat ſubjectum, niſi *ſecundum quid*. Ut *Rubedo & Pallor* ſunt paſſibiles qualitates, & ab his Socrates dicitur ſimpliciter *Rubicundus* vel *Pallidus*: at *Rubor ex verecundia & a timore Pallor* paſſiones ſunt, à quibus Socrates *Rubeſcere* magis quam *Pallere* dicitur, quam rubicundus eſſe aut pallidus.

Parag. 7. *Quæ res huc pertineant.*

Hùc pertinent omnia ſenſuum objecta.

1 Viſûs; *Lumen & Colores*: ut ſplendor, lux, albedo, rubor.

2 Tactûs; *qualitates tactiles*: cum *primæ*, &c. Calor, frigus, humor, ſiccitas; tum *ſecundæ*, ut aſperitas, mollities, gravitas, denſitas.

3 Guſtûs, *Sapores*: ut Dulcedo, amaror, aciditas.

4 Olfactûs; *Odores*: ut fragrantia, Fœtor.

5 Auditûs; *Soni*: ut Tinnitus, echo.

" Quod vero aliqui paſſiones animi huc referunt, non id rectè " fit; ſiquidem illæ potius ad paſſionis

iqu onis prædicamentum pertinent.

ion Figura eſt quantitatum Mathe- Par. 8. *Quarta ſpecies qualitatis.*
nebaticarum in corpore diſpoſitio:
omit *Rotunditas.* Forma eſt lineamen-
*qui*orum & coloris in corpore diſpo-
paſitio: ut *Pulchritudo Menſeitas.*

cra Huc pertinent Par. 9. *Quæ res huc pertineant.*
dus Mathematicæ figuræ, ut Rectitudo,
dia urvitas, Rotunditas.
, à *Pulchritudo* omnis & *Deformitas*, ut
aurimitas, Venuſtas, Gibboſitas.
du *Formæ externæ corporum naturalium:*
it Quercûs, Leonis, Hominis.
um *Formæ apparentes cauſatæ ab impreſſi-*
nibus Meteorologicis: ut forma Iri-
en lis, Parelii, Draconis volantis.
: *Formæ artificiales* introductæ in
am ıateriam ſubjectam ab artifice: ut
ic. ɔrma Gladii, Serræ, Menſæ, Statuæ,
as, Proprietates Qualitatis ſunt tres. Par. 10. *Proprietates qualitatis.*
Qualitas Qualitati contrariatur: ut ca-
lo, ri frigus. Id quod maxime cerni-
r in tertia ſpecie; in prima etiam
ia, iquãdo; rariùs in ſecũda & quarta.
Qualitas recipit magis & minus. Neq;
o. ɔc convenit omnibus qualitati-
u- ıs. Hæ tamen duæ proprietates
tè *primario & proprie*) ſolis conveni-
i- nt qualitatibus.
is

3.

3 *Secundum Qualitatem res dicuntur, similes vel dissimiles.* Et hoc est, qualitati maximè & quarto modo proprium.

Quæstiones undecimi Capitis.

1 *De definitione Qualitatis & Qualis.*
2 *De divisione Qualitatis.*
3 *De prima specie Qualitatis & rebus eo pertinentibus.*
4 *De secunda specie.*
5 *De tertia specie.*
6 *De quarta specie*
7 *De prima proprietate Qualitatis.*
8 *De secunda proprietate.*
9 *De tertia proprietate.*

Cap. 12.

De prædicamento relationis.

Par. 1. *Relata secundum dici.*

VEteres Logici *Relata* definiebant esse ea, quæ alterius esse *dicuntur*, aut alio quopiam modo ad aliud referuntur: ut *Scientia & Scibile.* Quæ definitio non solum omnia *Accidentia* complecti-

tur,

tur, quibus respectus aliquis adhæret, etiamsi aliàs sint absolutæ naturæ, & ad alia Prædicamenta pertineant; sed ipsas etiam *substantias*, aut saltem *substantiarum partes*: & solent appellari *Relata secundum dici*. Istorum nonnulla possunt habere contrarium, & rcipere magis & minus.

Relata proprie dicta, & *secundum esse* (quæ sola sunt hujus prædicamenti) sunt quorum *totum esse* est ad aliud: ut *Pater, filius*. "Omne "respectivum fundatur in aliquo "absoluto: sc. vel Quantitate, "ut *Æqualitas*; vel Qualitate, "ut *Similitudo*; *vel* Actione, ut "*Paternitas*: Estque propterea "omne respectivum quovis abso- "luto, & natura posterius, & dig- "nitate. In omni relatione sunt duo termini, ut *Pater*, & *Filius*; quorum alter *Relatum*, alter *Correlatum* dicitur. Par. 2. *Relata secundum dici.*

In

In plerisque Relationibus est aliquid

- *Materiale*, estq; subjectum, de quo alterutrum Relatorum in concreto prædicatur: ut *Sophronijcus*, qui est pater & *Socrates*, qui est Filius.
- *Formale*, estq; ipse respectus qui est inter Subjecta Terminorum: ut *Paternitas* in Sophronisco, *Filiatio* in Socrate.

Par. 3. *Proprietates relatorum.*

Relatorum tres sunt proprietates.

1 *Relata dicuntur ad convertentiam.* Ut Pater est filii Pater, & filius patris filius.

2 *Relata sunt simul natura.* Positione proinde alterutro, & alterum ponitur; & sublato tollitur.

3 *Relata sunt simul cognitione.* Cognito proinde alterutro, cognoscitur alterum; (idque eodem plane modo & mensura cognitionis) & ignorato ignoratur.

Par. 4. *Divisio Relatorum.*

Relata alia sunt

- *Æquiparantiæ*, sive æqualis comparationis; cùm uterq; terminorum est ejusdem nominis: ut *Æ-*

quale

quale, *Simile*, *Frater*, *Amicus*.

Diſquiparantiæ, ſive inæqualis cõparationis; cum terminũ non ſunt ejuſdẽ nominis: ut *Dominus & Servus*.

Relatorum inæqualis comparationis, terminus ille, qui ſignificat rem dignioremdigniorem & per modum prælationis, dicitur *Relatum ſuperpoſitionis*, ſive majoris comparationis; ut *Dominus*, *Præceptor*, *Pater*: ille vero, qui ſignificat rem minus dignã & per modũ inferioritatis, dicitur *Relatũ ſuppoſitionis*, ſive minoris comparationis; ut *Servus*, *Diſcipulus*, *Filius*.

Par. 5. *Quæ res huc pertineant.*

Ad prædicamentum Relationis (omnium Prædicamentorum copioſiſſimum) pertinent.

1 Omnes *gradus*, cùm *Conſanguinitatis*; ut Pater, Filius, Frater: tum *Affinitatis*; ut Gener, Socer, Noverca.

2 Omnes *Modi convenientiæ & diſcrepantiæ*: ut Identitas, Æqualitas, Similitudo, Oppoſitio.

3 *Diſpoſitionis & Ordinis ſpecies*: ut Prioritas, Superioritas, Totalitas,

Locatio, Tempeſtivitas, Cauſalitas, &c.

4 *Nomina Officiorum & dignitatum*, u Rex, Imperator, Dominus, Epiſcopus, Præceptor. Et *his reſpondentia*; ut ſubditus, exercitus, Servus, Grex, Diſcipulus.

5 *Conventiones, contractus, & Societates*: ut conjugium, Teſtamentum, Fœdus, Emptio.

6 *Signa omnia*; ſive ſint naturalia, ſive ex inſtituto vel divino vel humano: ut Limes, Baptiſmus, &c.

Quæſtiones duodecimi Capitis.

1 *De Relatis ſecundum dici.*
2 *De Definitione Relatorum ſecundum eſſe.*
3 De fundamento Relationis.
4 De Subjectis & Terminis Relationis.
5 De variis Relationis & Relatorum diviſionibus.
6 De *prima proprietate Relatorum.*
7 De *ſecunda proprietate.*
8 De *tertia proprietate.*
9 *De rebus pertinentibus ad prædicamentum relationis.*

CAP.

CAP. 13.

De Prædicamentis *Actionis & passionis*

Actio est *secundum quam agens dicitur formaliter agere in passum*: sive est fluxus virium agentis in patiens. Omnis actio est Substantię; virtus autem in quâ substantia agit est Qualitas: unde res dicitur agere *Effective*, à forma substantiali; *Instrumentaliter*, à Qualitate; *Formaliter* ab Actione. Parag. 1. *Definitio Actionis.*

Actio alia est { *Immanens*; quæ non causat aliquâ realem mutationē in passo: ut *Intellectio, visio.* / *Transiens*; quæ realem mutationem in passo efficit: ut *Calefactio, Sectio.* } Parag. 2. *Divisio Actionis.*

Proprietates Actionis sunt tres. Par. 3. *Proprietates Actionis*

1 *Actio Actioni contrariatur.*

2 *Actiones recipiunt magis & minus.* Neutrum horum per se, sed gratia qualitatum, in quarum virtute fit actio; proinde hæc non conveniunt omni actioni.

3 *Actio ex se infert passionem.* Et hoc est maxime proprium Actioni,

Parag. 4. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes, 1 *Productionis* ſpecies: ut Generatio, Creatio. 2 *Motus & Mutationes activæ*: ut calefactio, Illuminatio, Nutritio. 3 *Operationes* Metallorum, Lapidũ, Plantarum: ut Purgatio, Exiccatio. 4 *Operationes omnes animæ*: ſive *Vegetantis*, ut Accretio, Expulſio, Retentio; ſive *Sentientis*, ut Viſio, Tactio; ſive *Rationalis*, ut Intellectio, Scriptio, Diſputatio.

Par. 5. *Definitio Paſſionis.*

Et quæ ſunt his ſimilia.

Paſſio eſt ſecundum quam patiens dicitur formaliter pati ab agente: ſive eſt effectus, & illatio, atq; receptio quædam Actionis. Sequitur omnis paſſio rationem magis patientis quam agentis: hinc vulgatum, *Quicquid recipitur recipitur ad modũ recipientis*, ut ab eadem actione Solis, liqueſcit cera, dureſcit lutum.

Parag. 6. *Diviſio paſſionis.*

Paſſio alia eſt { *Tranſmutativa*; quando fit realis aliqua mutatio in paſſo: & reſpondet *Actioni tranſeunti*. / *Intentionalis*, quæ terminat actionem ſine mutatione reali: & reſpondet *Actioni immanenti*.

Proprietates

Par. 7: *Proprietates passionis*

Proprietates Passionis sunt tres,

1 *Passio passioni contrariatur.*

2 *Passio recipit magis & minus.* Hoc utrumq; intelligendum, sicut in actione est dictum.

3 *Passio immediate & per se infertur ex actione.* Et hoc est maxime proprium Passioni.

Parag. 8. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes 1. Species *productionis, motus, vel mutationis passivæ:* ut Generatio, Calefactio, Nutritio.

2 *Sensus* omnes; (est enim sentire "quiddã pati, præsertim si spectetur *impressio specierum*) ut visio.

3 *Appetitus naturales:* ut Fames Libido

4 *Affectus animi:* ut Timor, Spes, Verecundia.

5 *Defectus passivi:* ut Eclipsis, Afflictio Paroxysmus: & ejus generis reliqua

Quæsliones decimitertii Capitis.

1 De *definitionibus Actionis & Passionis.*

2 De *variis earum distinctionibus & divisionibus.*

3 De *discrimine utriusq; ad invicem.*

4 De *subjecto utriusq;.*

5 De *prima & secunda proprietate Actionis & Passionis.*

6 De *tertia proprietate utriusq;*.
7 * An passio sequatur magis rationem patientis, quam agentis
8 De *rebus pertinentibus ad Prædicamentum Actionis.*
9 De *rebus pertinentibus ad prædicamentum Passionis.*

Cap. 14.

De *quatuor ultimis Prædicamentis.*

Par. 1. *Communia 4. ultimorum Prædicamentorũ.*

IN reliquis quatuor prædicamentis, quæ sunt minus principalia, contineetur entia quædam Concreta, non tamen *ex Ente & Ente* (quemadmodum concreta reliquorum Prædicamentorum, quæ sunt proinde Entia per accidens simpliciter;) sed *ex Ente & modo existendi*, sive respectu circumstantiæ alicujus extrinseco. Ea sunt quatuor; *Ubi*, *Quando*, *Situs*, *Habitus*. Communia istis omnibus sunt, *non habere contrarium*, *nec recipere magis & minus*: licet habitus propter accessum ad definitum terminum, & recessum ab eo, aliquo modo

modo & *improprie* dici poſſit ſuſcipere magis & minus.

Parag. 2. *Ubi.*

Ubi eſt *circumſcriptio corporis locati à loci circumſcriptione procedens.* Ubi non eſt ipſe *Locus*, ſed *Eſſe in loco*, ab eo immediatè dependens: Locus enim ſubjectivè eſt in corpore locante; Ubi vero in locato. Ejus proprium eſt *accommodare locum ad perſonam, rem, vel factum.*

Parag. 3. *Quæ res pertineant ad Ubi.*

Hùc pertinent nomina (oblique prolata)

1 *Regionum*: ut Europæus in Græcia.

2 *Urbium*: ut Romæ, Londini.

3 *Partium Mundi*: ut in Cœlo, in Aëre, in Oriente.

4 *Partium Terræ*: ut in Agro, in Horto.

5 *Partium urbis aut domus*: ut in Foro, in Veſtibulo.

6 Quicquid in univerſũ reſpondet quæſtionibus *Ubi*, *Unde*, vel *Quo*: aut quoquo modo connotat *Circumſtantiam Loci.*

Parag. 4. *Quando.*

Quando, eſt *quod ex adjacentia temporis in re temporali relinquitur.* Quando non eſt ipſum *Tempus*, ſed *Eſſe in tempore*, ab eo immediatè

dependens. Ejus proprium eſt *accommodare tempus ad perſonam, rem vel factum.*

Tempus hîc ſumitur pro omni duratione; ſive illa ſit.

Major ipſo tempore, quæ eſt vel

Æternitas; menſura rei neq; initium habentis neq; finem: qualis eſt *Mundus ex opinione Philoſophorum.*

Sempiternitas; menſura rei initium habentis cum tempore, non habituræ finem: qualis eſt *Mundus ſecundum rei veritatem.*

Æviternitas; menſura rei initium habentis in tempore, ſed non habituræ finem: qualis eſt *Anima Humana.*

Ipſum *tempus proprie dictum*; quæ menſura eſt rei habentis principium & finem.

Inſtans, ſive nunc; quæ menſura non eſt alicujus

jus rei nisi solâ terminatione.

Huc pertinent (præsertim, obliquè prolatæ) 1 *Ætates hominum*; ut in Infantia, in Senectute. Par. 5. *Quæ res pertineant ad Quando.*

2 *Epochæ omnes*: ut Olympias, Lustrum, Seculum.

3 *Annus, & ejus partes, partiumq; partes*: ut Autumnus, Mensis, Dies, Hora.

4 *Differentiæ omnes temporum* secundum prius & posterius: ut Heri, Hodiè, Crás, Nudiustertiùs.

5 Quicquid in universum respondet quæstionibus *Quando* vel *Quamdiu*: aut quoquo modo connotat *Circumstantiam temporis*.

Par. 6. *Situs.*

Situs seu positio, est *quædam partium & generationis ordinatio*: sive partium in generatione collocatio. Ad situm omnem requiritur *triplex habitudo*, quæ conjuncta constituit situm, sc.

Habitudo
1. Partium alicujus totius *inter se*.
2. Partium alicujus totius *ad ipsum totum*.
3. Partium & totius *ad locum*.

Non tamen omnis ordinatio partium *Situs* est, sed ea sola quam habent in toto *per generationem*. Ejus propriũ est (ex omnibus accidentibus quæ dicunt respectum extrinsecum) *proxime assistere substantiæ.*

Par. 7. *Quæ res pertineant ad Situm.*

Huc pertinent omnes *Gestus*, positionesque corporis, earumq; species: ut *Recubatio*, *Statio*, *Sessio*, *Ambulatio*, &c. quatenus sc. non ipsas actiones significant, sed partiũ in toto & loco positionem seu ordinem.

Parag. 8. *Habitus.*

Habitus est *adjacentia corporis & eorum quæ circa corpus sunt*: per quam illud habere, hæc haberi dicuntur. *Corpus habens* est substantia; *Res habita* fere est forma artificialis de quarta specie Qualitatis: Applicatio hujus ad illud est *Habitus* hujus Prædicamenti. Ejus proprium est, *semper inesse in multis*; in habente sc. & habito: sed diversa ratione. Est enim in corpore habente, ut *in subjecto*; est in re habita, ut in *causa*.

Parag. 9. *Quæ res pertineant ad Habitum*

Hùc pertinent omnia.

1 *Vestimentorum* genera: sive *Necessitatis* causa induantur, ut Calceatum esse, Tunicatum esse; sive distinctionis,

distinctionis, ut Annulatum esse, Trabeatum esse; sive solius *Ornatus*, ut Loricatum, Ephippiatum, Frænatum esse, &c.

2 *Possessionum:* ut divitem esse, Beneficiatum, Prædiatum, Nūmatum, &c. Et si qua sunt his similia.

Quæstiones Capitis decimiquarti.

1 De *iis quæ communia sunt quatuor ultimis Prædicamentis.*
2 De *Prædicamento Ubi*; & *rebus eo pertinentibus.*
3 De *Prædicamento Quando.*
4 *De Prædicamento Situs.*
5 *De Prædicamento Habitus.*

Cap. 15.

De Oppositis.

Parag. 1. *Postprædicamenta in genere.*

Postprædicamentum est doctrinale supplementum ad vocum aliquot in doctrina Prædicamentorum subinde occurrentium explicationem nonnihil conducens. Sunt autem apud Aristotelē Postprædicamenta quinque; *Oppositio, Prioritas, Simultas, Motus, Habere.*

Oppo-

Par. 2. *Definitio et Divisio Oppositionis.*

Oppositio est repugnantia duorum terminorum non se permittentium in eodem, respectu ejusdem. *Unum uni tantum opponitur*: ideoq; **Disparata**, quorum utrumvis multis repugnat, non uni tantum, inter Oppositа non numerantur.

Oppositio alia est Entis cum
- *Ente*
  - Dependente; estq; *Relativa*, omnium minima.
  - Non dependente; estq; *Contraria*.
- *Non Ente*
  - Secundum quid; estque *Privativa*.
  - Simpliciter; estq; *Contradictoria*, omnium maxima.

Par. 3. *Oppositio Relativa.*

Oppositio *Relativa* est inter terminos relativos, *Relatum* sc. *& suum correlatum*. Relata enim quamvis dependeant à se mutuo, quantum ad *esse simpliciter*, tamen pugnant inter se quãtum ad *esse in subjecto*; ut *Pater* & *Filius*. Horum conditiones petendæ sunt ex prædicamento Relationis.

Op-

Oppositio *Contraria* est inter terminos contrarios. Sunt autem ea *Contraria*, quæ posita sub eodem genere maximè inter se distant, & vim habent expellendi se vicissim ex eodem subjecto susceptibili: ut *Calor & Frigus*. Parag. 4. *Definitio contrariorum.*

Cõtraria alia sunt
- *Immediata*, inter quæ non intermediat aliquod tertium utriusq; particips; sive quorum alterum necesse est inesse subjecto capaci: ut *Par & Impar.*
- *Mediata*, inter quæ aliquid mediat; sive, quorum utrumq; abesse potest a subjecto capaci: ut *Album & Nigrum.*

Parag. 5. *Canones Contrariorum.*

1 *Vera contrarietas non reperitur nisi in qualitatibus*: sc. per se, nam & in aliis reperitur gratiâ qualitatum. Imo nec propriissime dicta nisi in qualitatibus mutuo activis, & passivis, quales sunt aliquę tertiæ tantum speciei. 2 *Contraria non possunt esse simul in eodem subjecto*, Intellige, *in gradibus excellentibus*, possunt enim esse simul in remissis. 3.

3 *Remisso altero contrariorum, intenditur reliquum:* & intenso remittitur. Necesse est enim expleri in omni subjecto capaci totam possibilem latitudinem alterius è duobus contrariis.

Parag. 6. *Definitio Privativorum.*

Oppositio *privativa* est inter Habitum & privationem. Est autem *Habitus*, præsentia rei alicujus in subjecto idoneo; *Privatio* verò, absentia ejusdem: ut *Visus* est Habitus, *Cæcitas* Privatio.

Parag. 7. *Canones Privativorum.*

1 *Habitus & Privatio habent fieri circa idem subjectum.* Unde privatio proprie non dicitur, nisi de subjecto capaci ipsius Habitûs: ut *hominem* recte cœcum dicimus, *lignum* non item.

2 *Privatio non tribuitur subjecto nisi in tempore determinato.* Unde catulum ante nonum diem cœcum non dicimus; nec infantulum calvum, aut edentulum.

3 *A privatione ad habitum non datur regressus.* Non naturaliter; non à privatione perfectâ: Ea autem est quæ *actum* simul tollit, *& principia proxima* Habitus, nec relinquit in subjecto nisi principia remota; ut *Mors, Cæcitas.*

Op-

Oppositio *Contradictoria* est inter terminos contradictorios. Sunt autem ea *Contradictoria*, quæ habent se expresse ut Affirmatio & Negatio; ut *Ens non Ens, Homo non Homo.* Parag. 8. *Definitio Contradictoriorum.*

1 *Contradictio est mensura omnis oppositionis.* Nam in omni oppositione virtualiter includitur contradictio; & eo major omnis censetur repugnantia, quo magis accedit ad Contradictionem. Parag. 9. *Canones Contradictoriorum.*

2 *Inter contradictoria non datur medium.* Neq; abnegationis, sive subjecti (unde illud, *Alterum Contradictoriorum verificatur de omni Ente, & non Ente:*) neque participationis, sive formæ.

Quæstiones Capitis Decimiquinti.

1 De *Postprædicamentis in genere.*
2 De *speciebus oppositionis.*
3 De *Relative Oppositis.*
4 De *contrarie Oppositis.*
5 De *Privative Oppositis.*
6 De *Contradictorie Oppositis.*

CAP.

CAP. 16.

De Reliquis Postprædicamentis.

Par. 1. Modi prioris.

PRius aliud alio dicitur quinque modis, hoc versiculo comprehensis.

Tempore, Natura, Prius, *Ordine, Causa, & Honore.* Tempore prius est, quod est antiquius; ut *Romulus Catone,* & *Pergamus Roma.*

Natura prius est, quod non reciprocatur secundum existendi consequentiam; ut *duo tribus, animal homine;* & simpliciter omne superius inferiore.

Ordine prius est, quod doctrinâ præcedit aut compositione: ut *literæ syllabis, elementa mistis;* & simpliciter omne imperfectum aut simplex perfecto & composito. *Dignitate prius* est, quod est præstantius: ut *Rex subdito.* Et hic est alieniſſimus modus.

Causalitate prius est, quod alterius causa est: ut *rationale risibili, Sol lumine.*

Tot

Tot modis dicitur Posterius, quot Prius.

Simul ea dicuntur

- Tempore; quorum productio est in eodem instanti; ut *homo & risibile*. Secundario etiam ea, quæ existunt in aliquo eodem tempore: ut *Cæsar & Pompeius*.
- *Natura*, quæ ita convertuntur secundum existendi consecutionem, ut neutrum sit causa alterius: ut *Duplum & Dimidium*: & omnia omnino relata.
- *Divisione*, quæ idem divisum immediate & æqualiter condividunt; ut *Homo & Bos: rationale & irrationale*.

Motus reperitur in quatuor Prædicamentis: suntque ejus sex species. In *Substantia* Generatio & corruptio: in *Quantitate* Augmentatio & diminutio: in *qualitate* alteratio: in *Ubi* Motus Localis, seu Latio.

Gene-

Generatio eſt Motus à non eſſ ſubſtantiæ ad eſſe: *Corruptio* contra ab eſſe ad non eſſe. *Augmentatio*, minore ad majorem quantitatem *Diminutio* e contra, a majore ad mi norem. *Alteratio*, a contraria a contrariam qualitatem. *Latio*, loco ad locum.

Opponitur Motui *Privative* qui es & Speciali motui Specialis qui es: *Contrarie* vero alius motus. I *Subſtantia* quidem, generationi cor ruptio: in *Quantitate*, auctioni di minutio: in *Qualitate*, calefaction frigefactio, &c. in *Ubi*, aſcenſui de ſcenſus, &c.

Parag. 4. *Modi habendi.*

Habere dicimur octo fere modis 1°, ut *habitum & effectum*: 2°, u *quantitatem*: 3°, ut *ea quæ ſunt circa corpus*: 4°, ut *quæ ſunt in parte*: 5°, ut *partẽ*: 6°, ut *in vaſe aut loco*: 7°, ut *poſſeſſionẽ*: 8°, & omniũ impropriiſſime, ut *uxorem*. Referuntur autẽ iſti modi ad Prædicamenta, Primus *Qualitatis*, ſecundus *Quantitatis*, tertius & quartus *Habitus*, quintus *Subſtantiæ*, ſextus *Ubi*, ſeptimus & octavus *Relationis*.

quæſtio-

Quæſtiones capitis Decimiſexti.

1 *De quinq; modis Prioris.*
2 *De tribus modis Simul.*
3 *De ſex ſpeciebus Motus.*
4 *De octo modis Habendi.*

Cap. 17.

De *Definitione.*

EX terminis ſimplicibus *Primis*, qui in Prædicabilibus & prædicamentis continentur, alii oriuntur: *Orti* proinde dicti, qui non niſi mediantibus primis concipiuntur. Parag. 1. *Termini orti a primis.*

" [Explicari ſolent hoc in loco, & " ante Terminos Ortos, a pleriſq; " Neotericis ſcriptoribus Logicis, " alii nonnulli ſimplices *termini extra prædicamentales*; quorum videtur eſſe aliqua ſaltem prægnitio apprime neceſſaria ad univerſam definiendi, dividendi, & argumentandi rationem. Cujuſmodi ſunt *cauſa*, *effectum*, *totum*, *pars*, *ſubjectum*, *objectum*, &c.

"&c. Visum est tamen nobi
"consultius, præsertim compen
"diosis scribentibus, istis termini
"explicandis non immorari: quun
"neque Aristoteles ejusque inter
"pretes in aliquo opere logicæ
"de iis tractationem instituerint,
"neque sit ea tractatio proprie Lo
"gica, sed potius Metaphysica,
"& nos alibi in hoc ipso compen
"dio, partim in hoc capite, eoque
"quod poxime sequitur, partim
"in tractatu de demonstratione,
"& in locis Topicis, omnes istos
"terminos obiter explicamus; ne
"quid studiosi desiderent, quod sit
"è re sua.] Termini Orti sunt *Definitio*, & *Divisio* præcipue; tum deinde, quæ iis conjunctæ sunt, *Identitas*, & *Diversitas*: quarum Identitas cum Definitione, Diversitas cum Divisione conjungitur.

Parag. 4. *Definitio Nominis.*

Definitio est definiti (*sive nominis, sive rei*) explicatio. *Nominis* Definitio est quæ vocis significationem aliquomodo aperit: id quod fit duobus potissimum modis.

Vel

Vel per { *Dictionem* aliquam notiorem: ut *Machæra* est gladius; *Guerra* est bellum.
Etymologiam, sive nominis notationem: ut *Fides* est, quando fit quod dicitur: *Solstitium* est Solis statio.

Parag. 3. *Definitio essentialis.*

Definitio rei (perfecta & essentialis, quæ absolute definitio dicitur,) est *oratio explicans quid sit res*; sive, est definiti per terminos essentiales explicatio: ut *homo est Animal Rationale*. Est autem Definitum perpetuo *species*: Termini vero essentiales *Genus & differentia*; secundario etiam & *Proprium*, velut immediate fluens ab essentia.

1 *Definitio verbis* (quam fieri potest) *propriis, perspicuis, usitatis, & ab omni ambiguitate liberis, exprimatur.* Vitiosæ proinde sunt definitiones in quibus dictiones occurrunt *Metaphoricæ, Obscuræ, Obsoletæ*, aut *Ambiguæ*; si tamen res aliter commode explicari possit.

Parag. 4. *Canones definitionis.*

2 *Definitio nihil contineat superflui*, ut quam imprimis brevitas commendat. Ita tamen brevitati studendum, ut interea

3 *Definitioni nihil desit* eorum, quæ sunt necessaria ad plenam definitionem explicationem, ejusque ab aliis omnibus rebus distinctionem. Ectum duobus enim, minus vitium est *Superfluum*, quam *Diminutum*.

4 *Definitio sit adæquata definito*. Vitiosa ergo est, siquas aut laxior conveniat aliis a definito; aut angustior non conveniat omnibus sub definito contentis.

Parag. 5. *Modus investigandi rerum definitiones.*

Genus proximum (sive substantia definienda sit, sive Accidens,) ex Tabellâ proprii Prædicamenti petendum est. Substantiarum etiam *Differentias* tabula substantiæ sufficiet; quibus si (ut plerumque fit) nomina desint, adhibenda sunt eorum loco Propria: ut *equus est animal quadrupes hinnibile*. Accidentium vero differentiæ sumendæ plerumq; ex horum aliquibus aut omnibus; sc. " *Efficiente, Fine,* " *Subjecto, Objecto*. [Est autem *Efficiens*, quod mediâ actione ali-

" quid

quid efficit: *Finis*, cujus gratia aliquid ſit: *Subjectum*, cui accidens inhæret: *Objectum*, circa quod aliquid verſatur] *Accidentia* quæque *propria* definienda ſunt per finem, ſubjectum adæquatum, & cauſam efficientem: *Potentiæ* per ſubjectum, efficientem, & actum proprium, qui habet rationem finis: *Habitus* per finem, & objectum: *Actiones* per ſubjectum, objectum, efficientem, & finem; *Relationes* per ſubjectum, Terminum oppoſitum (qui habet rationem objecti,) Fundamentum (quod habet rationem efficientis) & finem. Et ex alia accidentia ſimiliter.

Definitio imperfecta, (quæ & *Deſcriptio*) eſt *definiti per terminos non eſſentiales explicatio*: ſitque multis modis. 1 *Per cauſam efficientem*, de effectu in abſtracto prædicatam; ut Dolor eſt ſolutio continui. 2. *Per differentiam ad aliquod propinquum*; ut, frui eſt uti cum voluptate. 3. *Per analogiam aut ſimilitudinem tranſlatam*; ut Sol eſt mundi oculus. 4. Per *remotionem contrarii*, ut frigus eſt abſentia Caloris. Per cir- Parag. 6 *Deſcriptionis modi.*

circumlocutionem à circumſtantiis ſumtam; qualis fere ſunt Poeticæ Locorum, Rerum, aut perſonarum deſcriptiones. Sunt & alii modi qui tamen ad horum aliquos non inepte reducantur: ſicut & horum fortaſſis aliqui ad Definitionem Nominis.

Deſcriptionum uſus, cum aliàs utilis, tum etiam ſæpe eſt neceſſarius: Quoties ſc. aut *res* explicandæ occurrunt, quæ non ſunt capaces perfectarum definitionum; qualia ſunt *Tranſcendentia*, *Genera generaliſſima*, *Entia Rationis*, *Singularia*, *&c.* aut *ipſi* inopiâ laboramus, aut verarum *differentiarum*, aut *verborum* quibus eas exprimamus: quorum utrumq; ex eo ſæpiſſime contingit quod & rerum *naturæ* atq; eſſentiæ ſunt nobis plerumque parum ſatis cognitæ; neque ſuppetunt uſque *dictiones* exprimendis animi conceptionibus ſatis idoneæ, præſertim in rebus extra uſum quotidianum & forenſem poſitis.

Quæſtio

Quæstiones Capitis decimi septimi

1 *De terminis extrapræd icamentalibus.*
2 *De terminis ortis.*
3 *De definitione nominis.*
4 *De definitione essentiali.*
5 *De definitione Substantiarum.*
6 *De definitione Accidentium.*
7 *De descriptione.*

Cap. 18.

De Divisione.

Divisio est latioris in angustiora deductio. Quæ si sit *Nominis*, *distinctio*; *si Rei*, *Divisio* magis proprie appellatur. Distinctio est *ambiguæ vocis in sua significata distributio*: ut canis in piscem, domesticum animal, & cœleste sydus. *Ambiguum omne prius est distinguendum, quam definiendum*; aut alio quovis modo tractandum: Indistinctio enim parit continuas lites: nec aliter constabit, quid,

Parag. 1. *Distinctio vocis ambiguæ.*

aut de quo agatur. Nec tamen ſemper excutiendę ſunt omnes ſignificationum minutię, ſed quæ ſunt cum ſubjecto negotio conjunctæ: aut in quibus error contingere poteſt, ſi non diſtinguantur.

Parag. 2. *Diviſio perfecta.*

Diviſio rei Perfecta, eſt Totius alicujus proprie dicti in partes proprie dictas diſtributio.

Eſtque ea triplex ſc.

- Totius *Univerſalis* in partes *Subjicibiles*, ut Animalis in hominem & brutum: & hæc propriiſſimè *dicitur diviſio*.
- Totius *eſſentialis* in partes *Conſtitutivas*, ut Hominis in corpus & animam: & hæc *Reſolutio* non incommode dici poteſt.
- Totius *Integralis* in partes *Integrantes* ſive *Quantitativas*, ut Corpus humanum in ſua membra: & *hæc Partitio* dicitur.

Totum perpetuo dicitur *Diviſum*

ſum: *Partes* in quas dividitur, *Membra Dividentia.*

1 *Membra abſorbeant totum Diviſum.*

2 *Diviſum eſto latius ſingulis ſuis membris, adæquatum univerſis.*

Par. 3. *Canones diviſionis perfectæ.*

3 *Membra condividentia ſint contradiſtincta & oppoſita*; ita ut confundi nequeant, vel coincidere.

4 *Diviſio fiat in membra proxima & immediata, &* (quam fieri commode poteſt) *pauciſſima.* A proximis porro ad remotiora & minutiora deſcendendum per *ſubdiviſiones.* Dichotomiæ ſunt laudatiſſimæ, ubi commode haberi poſſunt; non tamen nimium ſuperſtitioſè & anxie ubique venandæ; quod faciunt *Ramæi.*

Diviſio rei Imperfectæ, eſt *Totius improprii* in partes improprias, vel *Totius per accidens* in partes per accidens diſtributio. Illo modo dividitur *ſpecies infima* in individua; *& compoſitum artificiale* in ſuas partes: Hoc vero *Subjectum* in accidentia, vel è contra; *Effectus* per ſuas cauſas, vel è contra; *Res* denique

Parag. 4. *Diviſio imperfecta.*

omnes per objecta, aut circumſtantias ſuas.

Quæſtiones Capitis decimi octavi

1 *De diſtinctione ambigui.*
2 *De toto & parte.*
3 *De diviſione perfecta.*
4 *De diviſione imperfecta.*
5 *De ſubdiviſione.*

CAP. 19.

De Identiate & diverſitate.

Parag. 1. *Identitas & Diverſitas.*

DEfinitioni conjuncta quodãmodo eſt *Identitas*; Diviſioni *Diverſitas*. Eſt autẽ *Identitas* rerum convenientia, ſecundũ quam aliqua quoquo modo dicuntur eſſe una & eadem. *Diverſitas* verò rerum diſtinctio, ſecundum quam aliqua quoquo modo dicuntur differre. Quot modis dicitur *Idem*, tot modis & *Diverſum*: utrumque ſc. tribus; *Genere*, *Specie*, & *Numero*.

Genere

Parag. 2. *Generica.*

Eadem ſunt, quæ ſub aliquo eodem genere continentur. Sive proximo, & dicuntur *Eadem genere proximo*; ut homo & Brutum: ſive remoto, & dicuntur *Eadem genere* ſimpliciter, ut homo & Lapis: ſive Analogo, & dicuntur *Eadem proportione*, ut pes, & Columna.

Genere

Differunt, quæ ſub diverſis generibus (non ſubalternatim poſitis) continentur. Sive ita ut in nullo prorſus genere eodem conveniant, & dicuntur *Toto genere diverſa*, ut Homo, & numerus: ſive ita ut in aliquo ſaltē remoto conveniant, & dicuntur ſimpliciter *Genere diverſa*; ut Homo & lapis.

Poſſunt ergo ea differre *genere proximo*, quæ ſunt eadem *genere remoto*: ſed nec quæ ſunt eadem genere proximo, poſſunt ullo genere

differre; nec ullo genere esse eadem, quæ differunt *toto genere*.

Par. 3. *Specifica.*

Eadem sunt, quæ sub eâdem infimâ specie continentur; ut *Socrates & Plato.*

Specie

Differunt, quæ aut ipsæ sunt infimæ contradivisæ species, aut sub eis continentur; ut *Homo & Equus*, *Socrates & Bucephalus.*

Parag: 4. *Numerica.* *Numero eadem sunt*, quæ dicunt eandem rem singularem; *Differunt*, quæ diversum numerum constituunt. Quorum utrumque tribus modis contingit, sc. *Realiter, formaliter, & Ratione.*

Parag. 5. *Realis.* *Realiter eadem sunt*, quæ cum dicant eandem rem singularem, habent tamen diversos conceptus definitivos.

Atque hæc sunt duplicia: vel

Per se, quando unum non potest esse sine altero absque contradictione: ut *Homo & risibilis*: & dicuntur simpliciter *Eadem Realiter.*

Per

Per Accidens, quando habent ſe vel ut ſubjectum & accidens, ut *Mel & Dulce*: vel ut Accidentia ejuſdem ſubjecti, ut *Flavum & dulce in Melle*: & dicuntur *Eadem Subjecto*.

Differunt vero *realiter*, quorum unum poteſt eſſe ſine alio abſq; contradictione: vel ſunt in diverſis ſubjectis, aut diverſa ſubjecta.

Formaliter eadem ſunt, quæ habent eundem conceptum definitivum: *Differunt*, quæ diverſos. Utrumque *adæquate*, vel *inadæquate*. Inadæquate ea ſimul & *eadem ſunt & differunt formaliter*, quorum unum includit conceptum alterius & aliquid amplius; ut *Homo & Animal*: Adæquate & *Formaliter eadem ſunt*, quæ habent eundem omnino conceptum ex parte rei, ita ut ſola evolutione definitionis differant, ut *Enſis* & *Gladius*, *Homo* & *Animal Rationale*: & quæcunque in univerſum aut ſunt diverſa nomina ejuſdem ſignificationis, aut ſe habent ut

Definitio & definitum. *Adæquate & Formaliter differunt*, quæ habent conceptus omnino diversos, ita ut unum nihil includat alterius in primo modo dicendi per se: ut *Homo & Risibile.*

Par. 7. *Rationalis.* *Ratione eadem sunt*, quæ habent conceptum omnino eundem ex parte intellectus: ut *homo est idem sibi ipsi*, & in universum quæcunque sunt in tertio modo dicendi per se. *Ratione differunt*, quæ solâ operatione intellectus distinguuntur: ut in hac propositione *homo est homo*, termini differunt solum ex parte nostri intellectus: hâc ratione sc. quod primum ly *homo est subjectum*, posterius *prædicatum.*

Parag. 6. *Æqualitas & similitudo.* Identitati & Diversitati affines sunt *Æqualitas*, & *Inæqualitas*: *Similitudo* etiam & *Dissimiliudo*. *Æqualia* sunt, quorum quantitas est eadem: ut *decem & decem*. *Inæqualia* sunt, quæ differunt secundum majorem & minorem quantitatem: ut *Quinque* & *Decem*. *Similia* sunt, quæ conveniunt vel in Qualitate, vel in Actione aut Passione aut Relatione consequente qualitatem: ut *Æthiops* &

& *Corvus.* *Dissimilia*, quæ in aliquo istorum distinguuntur: *ut Cygnus & Corvus.*

Quæstiones Capitis decimi noni.

1 De *triplici Identitate & diversitate.*
2 De *Identitate Reali.*
3 De *Identitate Formali.*
4 De *Identitate Rationis.*
5 De *Æquali & Inæquali.*
6 De *Simili & Dissimili.*

Finis Libri primi.

COMPENDII LOGICÆ ARTIS LIBER SECUNDUS

CAP. I.

De Propoſitionis Partibus.

SEcundum mentis Actum dirigit ea Logicæ Pars, quæ de *Propoſitionibus* eſt: quam exequitur Ariſtoteles in libro *de Interpretatione*. Eſt autem *Interpretatio*, vox res ipſas & animi conceptus de rebus ſignificans ex inſtituto. Conſequuntur enim ſe 4 iſta, idque hoc ordine; *Res*, *Conceptus*, *Voces*, *Literæ*. Quorum *Res* & *Conceptus* ſunt à naturâ; & proinde ubique eadem: *voces* vero & *Literæ* ex inſtitutione humanâ: & proinde non ſunt ubiq; eædem, ſed arbitrariæ, & pro locorum & temporum varietate aliæ atque aliæ. *Conceptus* ſunt ſigna ſive notæ rerum, *Voces* conceptuum,

Parag. 1. *Interpretationis deſinitio.*

tuum, *Literæ* vocum.

Parag. 2. *Nomen & Verbum.*

Interpretatio, vel est *Simplex*, sive pars orationis; vel *Composita*, sive Oratio. *Partes Orationis* sunt duæ, Nomen & *Verbum*. *Nomen*, est interpretatio simplex sine tempore: vel plenius, est *Vox significativa ad placitum sine tempore, cujus nulla pars separata aliquid significat, finita, recta*; ut Homo. *Verbum*, est interpretatio simplex adsignificans tempus: vel plenius, est *Vox significativa ad placitum cum tempore, cujus nulla pars separata aliquid significat, finita, recta*: ut Currit. Est autem *significare cum tempore*, ultra principale significatum connotare etiam aliquod discrimen temporis *præsentis* sc. *præteriti, aut futuri*. Logicis sola nomina recti casus, *Nomina*: & verba indicativi modi, *Verba* censentur; ut *Socrates Currit*: reliqua *Casus Nominum & Verborum* appellantur, ut, *Socratis, Currere*. *Finita* Nomina & Verba sunt, quæ certum aliquod significant: & *positive* semper exprimuntur; ut *Homo, Currit*. *Infinita*, quæ non: & exprimuntur *Negative*,

Negative, ut *Non Homo, Non Currit.*

Parag. 3. *Definitio Propositionis.*

Interpretatio composita, sive *Oratio, est* Vox significativa ad placitum, cujus partes separatæ aliquid significant: ut *Homo currit*,

"[Multæ sunt Orationum species:
"quarum reliquæ, quum inserviant potius interpretandis animi
"affectibus, quam cognitioni, ad
"*Rhetoricam* magis propriè pertinent, vel *poeticam*. Ea sola *Logica* est, quæ aliquid indicat esse aut
"non esse: quam *Pronunciatum*, aut
"*Effatum*, aut *Enunciationem*, aut
"*Axioma*, aut alio aliquo nomine indigitarunt nonnulli; pleriq;
"*Propositionem vocant.*] Est autem Propositio; *Oratio indicativa, verum vel falsum significans sine ambiguitate.* Ejus æternum & adæquatum χρητήριον est, *Verum vel falsum significare.* Propositio cui ambiguitas ineft, (sive ea *Æquivocatio* sit, in voce aliquâ simplici; sive *Amphibolia*, in toto syntaxi;) ante factâ distinctionē, non est *una*, sed *plures.*

Par. 4. *Partes orationis syncategorematicæ.*

Ad efficiendam *Propositionem*, complexio Nominis & Verbi & absolute est *necessaria* & omnino sufficit:

ſufficit: ita ut nec ſine iſtis duobus confici poſſit ulla Propoſitio, nec præterea quidquam aliud requiratur. Inde iſta duo ſolùm propriè ſunt *partes Orationis* Logicæ: & dicuntur *Categoremata*, ſive *Termini* aut *Partes Categorematicæ*; ſive ſunt termini per ſe ſignificativi, aptiq; de uno aut pluribus dici. Reperiuntur tamen in Propoſitionibus non raro præter *Nomen* & *Verbum*, aliæ etiam voces, quæ *Syncategoremata* appellantur, aut *Termini Syncategorematici*; qui nihil per ſe ſignificant, nec dicuntur de aliquo, ſed tantum Categorematicis adjumenti nonnihil afferunt ad certum orationis ſenſum efficiendum. Cujuſmodi ſunt *ſigna quantitatum, particula negativa, excluſiva &c.* His ſublatis, nihilominus integra conſtabit Propoſitio: quare non ſunt omnino magis dicendæ *partes orationis*, ſi quidem proprie loqui velimus, quam *clavituli & pix*, quæ adhibentur tantum ad lignorum & tabularum compagem, dici poſſunt domus aut navis partes. Etſi ſint iſtorum *Syncategorematum*

non

nonnulla permagni ſæpenumerò momenti ad veritatem aut falſitatem propoſitionis immutandam; & quævis in iis vel leviſſima immutatio (ſive ipſius *termini*, ſive *loci* tantum) etiam ubi videri poſſet parum referre, inſignem pariat deceptionem.

Parag. 5. *Termini Propoſitionis.*

Nomen & Verbum ſunt partes propoſitionis *Verbales*; ſignant tamen *Reales*: unde *partes ſignantes* dicuntur, ſicut *Reales* (qui & termini) *partes Signatæ*. *Terminus* eſt, ex quo conſtituitur, & in quem reſolvitur propoſitio. Sunt autem termini tres; *Subjectum*, *Prædicatum*, *copula*: quorum Subjectum & Prædicatum à Nomine ſignantur; Copula à Verbo. [Ita ferè inſtitui ſolent tyrones in ſcholis de numero & naturâ Terminorum. Sed ſecundùm doctrinam Ariſtotelis, atque ipſam rei veritatem, ſtatuendi potius eſſent *duo* tantum Termini *Subjectum* & *Prædicatum*. Quorum ſubjectum perpetuo eſt *Nomen*; Prædicatum *Verbum*, aut per ſe poſitum, aut Nomini conjunctum. *Copula* autem *ver-*

balis

" *balis* non eſt proprie *pars* aut *ter-*
" *minus* totius propoſitionis; ſed
" *Syncategorema* pertinens ad præ-
" dicatum, ut ejus pars. E.g. in iſta
" propoſitione *Socrates eſt juſtus*,
" ly *Socrates* eſt Nomen, & ſubje-
" ctum propoſitionis, & totum
" illud *eſt juſtus* eſt verbum, & præ-
" dicatum propoſitionis. Et in iſta
" *Ambulare eſt moveri*, ly *Ambulare*
" eſt Nomen & Subjectum; ly *eſt*
" *moveri* Verbum & Prædicatum.
" Cæterum, quoniam intereſt per-
" ſæpè tyronum, (quorum maxi-
" mè in gratiam iſta meditamur)
" dediſcenda potius diſcere, quam
" inſolita: nobis ſat erit tritam in-
" ſiſtere ſemitam, nec veniam deſ-
" perare, communem errantibus
" errorem.]

Parag. 6. *Definitiones Terminorum.*

Subjectum (quod & Thema dicitur, & Suppoſitum) eſt *nomen illud præcedens copulam, cui prædicatum attribuitur. Prædicatum* (quod & Attributum & oppoſitum, & adjectum dicitur) *eſt nomen illud ſequens copulam, quod ſubjecto attribuitur. Copula* (ſive vinculũ verbale) *eſt verbum ſubſtantivum*

Præ-

Prædicatum cum Subjecto connectens. Ut in hâc propoſitione *Homo eſt Animal*; ly *Homo* eſt ſubjectum, ly *Animal* Prædicatum, ly *Eſt* Copula.

1 *Subjectum & prædicatum æſtimanda ſunt ex ordine ſyntaxis, non loci.* Contingit enim multoties cryptica quædam partium propoſitionis inverſio, quâ fit ut tranſpoſitis terminis prædicatum primo loco, noviſſimo ſubjectum collocetur: ut in hac, *Saluberrima res eſt abſtinentia*, ly *Abſtinentia* eſt ſubjectum. Par. 7. *Canones Terminorum.*

2 *Termini non ſemper omnes exprimuntur in propoſitione.* Id quod contingit, cum aliquis terminus vel ſubintelligitur, vel in alio implicite includitur. Cujuſmodi propoſitiones *Implicitæ* dicuntur: quæ ut *Explicitæ* fiant, ſupplendum eſt quod intelligitur, ut *Mediocria firma*, ſupple copulam *ſunt*; & reſolvendum ſiquid alteri includitur, ut *Socrates currit*, reſolve verbum adjectivum in copulam verbi ſubſtantivi & participium, *eſt currens.*

3 *Prædica-*

3 *Prædicatum dignior est terminus in propositione.* Prædicatum enim habet rationem *formæ*, sicut subjectum *Materiæ*: & est ferè magis universale, quam Subjectum.

4 *Termini propositionis debent esse inter se diversi*: sc. aut reipsa, ut *Socrates currit*; aut saltem respectu nostræ cognitionis, ut *Machæra est gladius.* Identicæ enim Prædicationes non promovent cognitionem. Sed *Ploce Rhetorica* non est identica Prædicatio, propter diversificatam ex vi Emphasis significationem.

Quæstiones Capitis primi.

1 De libro τῆς ἑρμηνείας *Aristotelis.*
2 De *interpretationibus.*
3 De *Nomine & Verbo.*
4 De *propositionis nomine & definitione.*
5 De *terminis Categorematicis & Syncategorematicis.*
6 De *terminis Propositionis.*

CAP.

CAP. 2.

De *Suppositione Terminorum.*

"TErminis Propositionis respectu significationis accidunt *Suppositio, Ampliatio, & Restrictio*: quarum suppositio ipsam significationem, reliquæ latitudinem potius significationis respiciunt. Suppositio est *acceptio termini in Propositione pro eo, quod quomodocunq; significat.* Non est ipsa significatio, sed determinatio significationis: & à significatione in eo differt, quod significatio sit *ipsius vocis*; suppositio vero *termini* compositi quodammodo ex *voce* ut materiali, & *significatione* ut formali. Parag. 1. *Definitio suppositionis*

Unde sequitur Suppositionem aliam esse *Materialem, Formalem* aliam. *Suppositio Materialis* est, quando terminus supponit pro suo materiali, sive pro ipsa voce: *Formalis*, quando pro formali, sive pro re significata. Parag. 2. *Suppositio materialis & formalis*

Ut

" Ut in istis, *Homo est dissyllabum dictio, Currit est verbum*; ly *Currit* supponit materialiter, & accipitur pro ipsismet vocibus: in ista vero *Homo est Animal*, ly *Homo* supponit formaliter, & accipitur pro re significata.

Parag. 3. *Propria & Impropria.*

Suppositio formalis alia est

Impropria; quando vox accipitur pro eo quod improprie significat: ut in ista, *Aquilæ captæ sunt*, ly *Aquilæ* supponit improprie pro signis militaribus.

Propria; quando vox accipitur pro eo quod proprie significat: ut ly *Homo* in ista *Homo est Animal.*

Est autem *Propria* Vocis significatio ea, ad quam significandam vox primo est imposita: *Impropria* vero ea, ad quam significandam vox à propria significatione transfertur per tropum.

Parag. 4. *Simplex & Personalis.*

Suppositio Propria aut *Simplex* est aut *Personalis*. Utraq; rursus aut *singularis termini aut communis*.

" Suppositio simplex est *acceptio termini*

termini ſingularis, vel communis, præcisè pro ſuo immediato ſignificato. Terminus ſingularis tunc cognoſcitur ſupponere ſimpliciter, quando non poſſunt inferri ſua ſuperiora, ut ly *Socrates* in iſta *Socrates eſt individuum*: non enim licet inferre, ergo *homo*, ergo *animal eſt individuum*. Terminus vero communis tunc, quando non poſſunt inferri ſua inferiora; ut ly *Homo* in iſta, *Homo eſt ſpecies*: non enim licet inferre, ergo *aliqui hominum ſingularium eſt ſpecies*.

Parag. 5. *Diſcreta & communis.*

Suppoſitio Perſonalis, eſt *acceptio termini etiam pro ſuis mediatis ſignificatis*: quæ ſi ſit termini ſingularis, *Diſcreta* dicitur; *Communis*, ſi communis. Terminus ſingularis tunc ſupponit *perſonaliter*, cum poſſunt inferri ſua ſuperiora; ut ly *Socrates* in iſtâ, *Socrates currit*: licet enim inferre, ergo *homo*, ergo *animal currit*. Terminus vero communis tunc, cum poſſunt inferri ſua inferiora; ut ly *Homo* in iſta, *Homo currit*: licet enim inferre, ergo *aliquis ſingulariũ* hominũ currit. Sup-

" Suppoſitio communis vel *Naturalis* eſt, vel *Accidentalis*.

Parag. 6. *Suppoſitio Naturalis.*

Suppoſitio Naturalis (quæ & *Doctrinalis* dicitur, quod in docendis diſciplinis eâ fere utamur,) eſt acceptio Termini communis pro omnibus ſuis inferioribus, de quibus poteſt prædicari, ſine certi temporis reſpectu: ut in iſtis, *Homo eſt animal, Cœlum eſt rotundum*; ly *Homo* & ly *Cœlum* ſupponunt naturaliter. Id quod fit in omnibus propoſitionibus quæ ſunt æternæ veritatis, in quibus vulgatũ illud, *Copulam abſolvi ab omni Nunc & Tunc.*

Parag. 7. *Suppoſitio Accidentalis.*

Suppoſitio Accidentalis eſt acceptio termini communis pro omnibus ſuis inferioribus, non ſimpliciter, ſed ſecundum exigentiam certi temporis importati per adjectum: ut in iſta, *homo currit*, ly *homo* ſupponit accidentaliter, pro ſingularibus hominibus tantum qui nunc ſunt, non qui fuerunt aut erunt; & *conſimiliter* in iſtis, *homo curret, homo cucurrit*, mutatis mutandis. Id quod fit in

" omnibus propoſitionibus, quæ non

non sunt æternæ veritatis, in quibus *copula non absolvitur à Nunc & Tunc.*

Suppositio communis rursùs quadruplex est; sc. *Distributiva, Copulata sive Collectiva, Determinata, & Confusa*: quarum *Distributiva* & *Collectiva* resolvuntur in sua inferiora mediante conjunctione copulativa; *Determinata* vero & *Confusa* mediante conjunctione disjunctiva. *Suppositio Distributiva* est cum terminus communis signo universali affectus supponit pro omnibus suis inferioribus seorsim. Quod fit duobus modis. Par. 5. *Suppositio distributiva*

Vel enim distribuitur in

- *Singula generum*; cum terminus supponit pro singulis individuis sub se contentis: ut ly *Homo* in ista, *Omnis homo est animal*; id est, omnis singularis homo.
- *Genera singulorum*; cum terminus supponit non pro singulis

gulis individuis, ſed pro ſingulis individuorum generibus ſeu ordinibus: ut ly *Vinum* in iſta, *Omne vinum venditur a Socrate*, id eſt, Omne genus vini.

Parag. 9. *Diſtributiva reſolutio*

Reſolvuntur ſupponentia diſtributive ſubſumendo ſingula inferiora, pro quibus ſupponunt, cum altero termino propoſitionis ſeorſim, mediante conjunctione copulativa. Ut iſta, *Omnis homo eſt animal*, reſolvitur ſic, *Iſte homo eſt animal, & iſte homo eſt animal*, &c. addendo ly *Animal* ſingulis ſeorſim: & iſta, *Omne vinum venditur a Socrate*; reſolvitur ſic, *Hoc genus vini venditur, & illud genus vini venditur*, &c.

Par. 10. *Suppoſitio collectiva.*

Suppoſitio *Copulata, ſive Collectiva*, eſt cum terminus communis ſigno univerſali affectus ſupponit pro omnibus ſuis inferioribus collective: ut ly *Elementa* in iſta, *Omnia Elementa ſunt quatuor*. Collective autem ſupponentia reſolvuntur, ſubſumendo

mendo ſingula inferiora, pro quibus ſupponunt, cum altero termino propoſitionis conjunctim, mediante conjunctione copulativa, ut iſta, *Omnia Elementa ſunt quatuor*; reſolvitur ſic, *Iſtud Elementum, & iſtud, & iſtud, & iſtud ſunt quatuor*; addendo ly *quatuor* univerſis conjunctim: nam de ſingulis ſeorſim falſum eſſet.

Parag. 11. *Suppoſitio Determinata.*

Suppoſitio determinata, eſt acceptio termini communis ſine ſigno, vèl cum ſigno particulari, pro aliquo omnium ſuorum inferiorum disjunctive: ut in iſtis, *Homo currit*, *Aliquis homo currit*, ly *Homo* ſupponit determinate pro aliquo ſingularium hominum. Et reſolvuntur hoc modo ſupponentia ſubſumendo ſingula inferiora pro quibus ſuppenunt, cum altero termino propoſitionis ſeorſim, mediante conjunctione diſjunctiva. Ut iſta *Homo currit*, reſolvitur ſic, *vel iſte homo currit, vel iſte homo currit* &c. addendo ly *currit* ſingulis ſeorſim.

Parag. 12. *Suppositio confusa.*

Suppositio confusa, est acceptio terminicõmunis sine signo, vel cum signo particulari, pro omnibus suis inferioribus disjunctive: ut instis, *Navis est necessaria ad transfretandum*, *Aliqua Navis est* &c. ly *Navis* supponit pro omni nave confuse. Et resolvuntur confuse supponentia, subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis conjunctim, mediante conjunctione disjunctiva. Ut ista, *Navis est necessaria* &c. *Vel ista Navis, vel ista, vel ista, &c. est necessaria*, addendo ly *Necessaria* universis conjunctim: nam de singulis seorsim falsum esset.

Parag. 13. *De regulis suppositionum.*

Dictiones *syncategorematicæ*, & præcipuè *quantitatum signa*, terminorum suppositiones multis modis variant: de quibus, ut & resolutione Suppositionum, *Summularii* satis operose regulas tradiderunt. Sed quas Logicæ studiosus per attentam terminorum in propositione consideration em ex iis quæ jam dicta

"dicta sunt per se facile observa-
"bit.

Quæstiones Capitis secundi.

1 *De definitione & usu suppositionis.*
2 *De suppositione materiali & formali.*
3 *De propria & impropria.*
4 *De simplici & personali.*
5 *De discreta & communi.*
6 *De naturali et accidentali.*
7 *De distributiva et collectiva.*
8 *De determinata et confusa.*

Cap. 3.

De *Ampliatione & restrictione.*

"Ampliatio termini est *dilata-*
"*tio suppositionis ejus ultra suum*
statum respectu temporis. Restrictio
verò, *ejusdē coarctatio citra suum sta-*
tum. Dicitur autem Terminus
habere statum suum cum supponit
pro suis significatis præcisè se-
cundum exigentiam temporis in
principali copulâ; ut in ista,
"*Aliquis homo disputat*, ly *homo* ha-

Parag. 1. *Definitio ampliationis & restrictionis.*

bet ſtatum ſuum, & ſupponit præciſe, pro homine qui nunc eſt: *Ampliari* vero, cum ſuppoſitio ejus extenditur ad plura: *Reſtringi*, cum contrahitur ad pauciora ſignificata, quam pro exigentia temporis in principali copula.

Parag. 2. *Quinque temporum differentiæ.*

Sunt autem *Temporis differentiæ*, prout hic ſpectantur, quinque; *Temporis* ſc. *Præſentis*, *Præteriti*, *Futuri*, *Poſſibilis*, & *Imaginarii*. Secundum harum differentiarum plures, aut omnes (*disjunctim*) contingit terminum ampliari: atque terminus ſic ampliatus debet reſolvi in ſua ſignificata ſecundum eas, mediante conjunctione disjunctiva; Eſt ergo *Ampliatio* quadruplex; prout *ſecundum duas*, *tres*, *quatuor*, *vel omnes* temporis differentias contingit terminum ampliari.

Parag. 3. *Ampliatio ſecundum duo tempora*

Ampilatio prima eſt ſecundum *duas temporis differentias*: quod etiam fit duobus modis. Primo, cum terminus ampliatur ad *præſentia* & *præterita*: quomodo ly *ſedens* in iſta, *ſedens ſurrexit* am-

" ampliatur, ut ſupponat pro eo qui ſedet, aut ſedebat; & ly *domum* in iſta, *deſtruo domum*, ſc. quæ eſt, vel fuit. Altero, cum terminus ampliatur ad *præſentia* & *futura*: quomodo ly *Vivens* in iſta, *Vivens morietur*, ampliatur, ut ſupponat pro eo qui vivit, aut vivet: & ly *domum* in iſta, *Ædifico domum*: ſc. quæ eſt, vel erit. Verba præteriti temporis ſemper ampliant ſubjectum ad præſentia & præterita; & futuri ad præſentia & futura: Termini *poſterioritatis*, aut *definitionis* ampliant terminũ cui applicantur ad præſentia & præterita, *inceptionis* vero aut *prioritatis* ad præſentia & futura.

Parag. 4. *Ampliatio ſecundum tria tempora.*

Ampliatio ſecunda eſt, ſecundum *tres differentias temporis*; cum ſc terminus ampliatur ad *præſentia*, *præterita*, & *futura*: quomodo ampliatur ly *Natus* in iſtâ *Omnis natus morietur*, ſc. qui eſt, fuit, vel erit natus. Verba futuri temporis hoc modo ſemper ampliant ſubjecta præteriti.

Parag. 5. *Ampliatio ſecundum quatuor tempora.*

Ampliatio tertia eſt, ſecun-
" dum *quatuor differentias temporis*; cum

cum ſc. terminus ampliatur ad *præſentia, præterita, futura, & poſſibilia*: quomodo ly *Flos* ampliatur in iſta *Flos eſt corruptibilis*, ſc. qui eſt, fuit, erit, aut poteſt eſſe. Verbum *Poteſt*, & nomina ac adverbia illud includentia, hoc modo ſemper ampliant ſubjecta.

Parag. 6. *Ampliatio ſecundum omnes temporis differentias.*

Ampliatio quarta, & maxima, eſt ſecundum *omnes differentias temporis*: cum ſc. terminus ampliatur ad *præſentia, præterita, futura, poſſibilia, & imaginaria*; quomodo ly *Opes* ſumitur in iſta *Avarus appetit opes*. ſc. quæ ſunt, fuerunt, erunt, poſſunt eſſe, vel imaginari. Verba appetitus, aut intellectus, & ſimilia, hoc modo ſemper ampliant terminum, cui velut objecto applicantur.

Parag. 7. *Reſtrictio.*

Reſtrictio, ampliationi contraria eſt; ſitq; *cum ſtatus* ſeu ampliatio *termini ad pauciora ſuppoſita per aliquod additum contrahitur*: ſive illud additum ſit Relativum pronomen, quæ copula implicationis appellatur, ut iſta *Homo qui eſt ſapiens, cognoſcit ſe*; ſive ad-

adjectivum nomen, ut in iſta *Homo ſapiens cognoſcit ſe*; ſive ſubſtantivum inferius, ut in iſta *Poeta Virgilius ſcribit*: ſive caſum obliquus, ut in iſta *Equus Socratis currit*: in quibus omnibus ſubjectum reſtringitur per illa quæ adduntur, ad ſupponendum pro paucioribus.

Par. 8. *Alienatio & diminutio.*

Reſtrictioni affines ſunt

Alienatio; eſtque cum additum facit terminum cui additur ſupponere improprie: ut in iſta *homo pictus eſt in aula*, ly *Homo* alienatur per illud additum ly *Pictus*.

Diminutio: eſtq; cum additum diminuit integram ſignificationē termini cui additur: Ut in iſta *Æthiops eſt albus dentibus*, ly *Albus* diminuitur per additum ly *dentibus*. Terminus diminutus appellatur

cc pellatur *dictum secundum quid*; non diminutus *dictum simpliciter*.

Quæstiones hujus Capitis.

1 De *usu ampliationis & restrictionis.*
2 De *utriusq; definitione.*
3 De *modis Ampliationis.*
4 *De modis Restrictionis.*
5 *De Alienatione & Diminutione.*

Cap. 4.

De *Divisionibus Propositionis.*

Parag. 1. *Triplex divisio Propositionis.*

TRifariam *dividitur* propositio (quoad non restringitur ad certam materiam) sc. secundum *Substantiam*, *Qualitatem*, & *Quantitatem*. Triplici divisioni triplex aptatur quæstio. *Quæ*, quæstio Substantiæ; *Qualis*, Qualitatis; *Quanta*, Quantitatis: unde versiculus.

Quæ? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel Aff. Un. Quanta? Par. In. Sing.

Parag. 2. *Divisio propositionis quoad substantiam.*

Quoad Substantiam Propositio dividitur in *simplicem*, *sive Categoricam*

ricam; & *Compoſitam*, quæ & Synecdochicè *Hypothetica*. *Simplex ſive Categorica* eſt, quæ conſtat unico ſubjecto, unico prædicato, & unica verbali copula; ut *Homo eſt Animal*. Ejus materia immediata ſunt ſimplices termini: forma, unio terminorum per verbum: *Compoſita (ſeu hypothetica late ſumpta,)* eſt, quæ conſtat ex pluribus Categoricis per conjunctionem unitis; ut *ſi homo ſit Animal, tum homo eſt corpus*. Ejus materia immediata ſunt Categoricæ Propoſitiones: forma, unio Categoricarum per conjunctionem.

Propoſitio Categorica *Pura eſt*, vel *Modalis*, *Pura (ſive de ineſſe)* eſt in qua prędicatum pure affirmatur vel negatur de ſubjecto; ut *homo eſt animal*. Pure affirmatur aut negatur, quod ſimpliciter dicitur in eſſe, aut non ineſſe; hoc eſt, non expreſſo ineſſendi aut non ineſſendi modo; unde & Propoſitio *de ineſſe* appellatur. *Modalis* eſt, in qua exprimitur modus diſpoſitionis prædicati cum ſubjecto, ut *Neceſſe eſt hominem eſſe Animal*. Parag. 3. *Propoſitio pura & modalis.*

Parag: 4. *Divisio propositionis quoad qualitatem vocis.*

Quoad qualitatem Propositio Categorica dividitur in *Affirmativam* & *Negativam*: atq; iterum in *Veram* & *Falsam*. Quarum divisionum illa *Rei*, illa *Vocis* qualitatem respicit. Quæstio qualitatis de vocis qualitate intelligenda est, non rei. *Affirmativa* est, in qua prædicatum de subjecto affirmantur, ut *homo est animal*: *Negativa*, in qua negatur, ut *homo non est lapis*. Qualitas propositionis æstimanda est penes principalem copulam, quæ si non efficiatur negatione, tota propositio erit affirmativa, *Non animal est non homo*: negativa est, *homo non est lapis*: Notæ enim negationis *Non*, &c. niũ afficiant copulam, propositionem faciant licet (ex altero, vel utroq; termino) *infinitam*, non faciunt *negativam*.

Par. 5. *Divisio propositionis quoad qualitatem rei.*

Propositio *vera* est, quæ cum re convenit: sive quę dicit id quod est esse, aut non esse quod non est; ut, *Homo est animal*, *Homo non est lapis*. *Falsa*, quæ cum re dissentit: sive quæ dicit id esse quod non est, aut quod est non esse; ut, *Homo est lapis*, *homo non est animal*.

Ut

Ut in propoſitione cognoſcatur Habitudo qualitatis ad qualitatē; qualitatis, ſc. *Rei* ad qualitatē *Vocis*; notanda eſt materia propoſitionis diverſa. *Materiam* dico, non *ex qua*, illa enim ſunt termini; ſed *Circa quam*, quæ reſpicit ſignificationem.

Eſtque ea triplex

Neceſſaria: cum prædicatum ita convenit ſubjecto ex natura rei, ut non poſſit res aliter ſe habere: ut *Homo eſt animal.*

Impoſſibilis: cum prædicatum ita repugnat naturæ ſubjecti, ut non poſſit res ita ſe habere: ut *Homo eſt lapis.*

Contingens: cum prædicatum ita ſe habent indifferenter ad ſubjectum, ut ei naturaliter nec conveniat nec repugnet: ut *Homo eſt doctus.*

Parag. 7. *Veritas & falſitas propoſitionum quantum ad materiam.*

In materia *Neceſſaria*, propoſitiones affirmativæ ſemper ſunt veræ, negativæ falſæ: ut ly *homo eſt animal*

mal, vera eſt, ly *homo non eſt animal*, falſa.

Parag. 7. *Veritas & falſitas propoſit onum quantum ad materiam.*

In materia *Impoſſibili*, propoſitiones affirmativæ ſemper ſunt falſæ, negativæ veræ: ut, ly *Homo eſt lapis*, falſa eſt; ly *Homo non eſt lapis*, vera.

In materia *Contingenti*, nec affirmativæ nec negativæ ſunt ſemper veræ aut falſæ; utræque enim vel veræ eſſe poſſunt vel falſæ; ut, *Homo eſt doctus*, *Homo non eſt doctus*.

Parag. 8. *Propoſitio Univerſalis*

Quoad quantitatem, Propoſitio Categorica eſt *Univerſalis*, *Particularis*, *Indefinita*, vel *Singularis*. *Univerſalis* eſt, cujus ſubjectum eſt terminus communis cum ſigno univerſali. Signa univerſalia ſunt *omnis*, *nullus*, *uterq;*, *neuter &c.* ut *Omnis homo eſt animal*, *Nullus homo eſt lapis*. Signa univerſalia, quando faciunt ſubjectum ſupponere *diſtributive in ſingula generum*, faciunt propoſitionem perfectè & ſimpliciter univerſalem: ſecundario vero & imperfectè univerſalem, quando faciunt ſubjectum ſupponere *diſtributive in genera ſingulorum* vel etiam *collective*.

Par-

Particularis Propositio est, cujus subjectum est terminus communis cum signo particulari. Signa particularia sunt *Aliquis*, *Quidam*, *Aliquis non*, &c. ut *Aliquis homo est doctus*, *Quidam homo non est doctus*. Aliqua signa particularia faciunt propositiones, etsi non universales, proximas tamen universali; ut, *Plerique divites sunt avari*. Parag. 9. *Particularis.*

Propositio *Indefinita* est, cujus subjectum est terminus communis sine aliquo signo: ut *homo est animal*, *homo non est doctus*. Indefinita in materiâ contingenti, æquipollet *particulari*; in necessaria vero vel impossibili, *universali*. Indefinitarum præcipuus usus est in propositionibus quas vocant *de Idea*; quibus non recte apponitur universale signum, etsi æquipolleant universalibus, ut *Cœlum est rotundum* indefinite dicimus, potiùs quam *Omne Cœlum* universaliter. Et in iis, quæ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ significant, & sunt universalibus proximæ; ut *Divites sunt avari*. Et in iis etiam in quibus subjectum Parag. 10. *Indefinita.*

ctum ſupponit materialiter, vel etiam ſimpliciter; ut, *homo eſt nomen, animal eſt genus:* iſtæ enim nec univerſalibus æquipollent, nec particularibus, ſed potius ſingularibus; nam ly *homo*, & ly *Animal*, id eſt, *hæc vox homo, hic terminus, Animal*, ſunt ſingularia.

Parag. 11. *Singularis.* Propoſitio *Singularis* eſt, cujus ſubjectum vel eſt terminus ſingularis, vel terminus communis ſingularizatus. Ut, *Socrates currit. Hic homo non eſt doctus.* Subjectum quovis (*determinato*) modo individuum facit ſingularem propoſitionem.

Parag. 12. *Diviſiones aliæ.* Sunt & aliæ *diviſiones Propoſitionum* præter jam dictas, quibus in Rep. Logicâ ſuus eſt locus & uſus. Quarum præcipuæ ſunt iſtæ.

1. Propoſitio eſt vel *Una* vel *Plures*. Propoſitio *Una* eſt, in qua unum uni attribuitur, *Unum* autem intellige vel *terminum ſimplicem*, eúmque univoce ſumptum: quomodo hæc propoſitio eſt una. *Homo eſt animal*: vel ſaltem *terminum compoſitum* ex iis quæ naturaliter conjungi

jungi poſſunt, ita ut ex ipſis fiat unum quid; quomodo hæc propoſitio eſt una, *Homo eſt animal rationale mortale.* Propoſitiones *Plures* ſunt, 1. Ubi aut ſubjectum aut prædicatum eſt terminus æquivocus æquivoce ſumptus; ut *Canis eſt ſubſtantia*: 2. Ubi vel ſubjectum vel prædicatum vel utrumque eſt multiplex & non unum; ut *Socrates & Plato diſputant, Homo vivit & currit; Socrates ſedet & Plato currit*: 3. Ubi occurrit terminus compoſitus ex quibus naturaliter non fit unum per ſe; ut, *Socrates eſt albus, ſutor, muſicus.*

2. Propoſitio vel eſt ſecundi adjacentis, vel tertii; *ſecundi adjacentis* eſt, in quâ copula non eſt ſeparata à prædicato: id quod fit, quoties verbum vel adjectivum attribuitur ſubjecto; ut, *Homo eſt, homo ambulat.* Propoſitio *tertii adjacentis* eſt, in quâ copula verbalis eſt ſejuncta à prædicato: ut, *Homo eſt Animal.*

3. Propoſitio omnis eſt vel *Finita*, vel *Infinita*. *Finita* eſt, cujus omnes termini ſunt finiti: ut, *homo*

homo currit. *Infinita* eſt, cujus aliquis terminus eſt infinitus. Propoſitiones *tertii adjacentis* poſſunt eſſe & omni parte infinitæ: *ſecundi* vero, non niſi ex parte ſubjecti tantum. Propoſitionem contingit *infinitam* eſſe tribus modis: ſc. 1. de ſubjecto infinito; ut, *non homo currit.* 2. de Prædicato infinito; ut, *homo eſt non juſtus*: 3. de utroque termino infinito: ut, *non homo eſt non riſibilis.*

Quæſtiones Capitis quarti.

1 *De triplici diviſione & interrogatione Propoſitionis.*
2 *De Propoſitione Categorica, & Hypothetica.*
3 *De Propoſitione affirmativa, & Negativa.*
4 *De Propoſitionis Veritate & Falſitate.*
5 *De Materia Propoſitionis.*
6 *De Quantitate Propoſitionis.*
7 *De Propoſitione una, & pluribus.*
8 *De Propoſitione ſecundi & tertii adjacentis.*
9 *De Propoſitione Finita & Infinita.*

10 *De*

10 *De aliis divisionibus & distinctionibus Propositionis.*

CAP. 5.

De *Oppositione Propositionum Categoricarum de inesse.*

Parag. 1. *Triplex affectio propositionis.*

PRopositionum *Categoricarum de inesse* (secundum quod instituitur unius cum alia ejusdem subjecti & prædicati collatio) tres sunt affectiones: *Oppositio*, *Æquipollentia*, & *Conversio*: quarum Oppositio & Æquipollentia est inter duas Categoricas *ejusdem* ordinationis terminorum: Conversio vero *diversæ*.

Par. 2. *Oppositionis definitio & species.*

Oppositio est repugnantia duarum propositionum Categoricarum in quantitate sola, vel qualitate sola, vel utraque: eodem manente subjecto & Prædicato. Ejus quatuor sunt species; sc. *Contraria*, *Subcontraria*, *Contradictoria*, *Subalterna*: quarum Contraria & Subcontraria pugna est solius *Qualitatis*, Subalterna solius *Quantitatis*, Contra-

Contradictoria *utriusq;* In quibus omnibus, quo fiat oppositio legitima, caute videndum ne non sint in utroque oppositâ iidem *termini*, idem *ordo terminorum*, eadem *significatio*, & respectu circumstantiarum idem omnino *significandi modus*.

Par. 3. *Oppositio contraria.* Oppositio *Contraria* est duarum propositionum universalium repugnantia in qualitate: ut, *Omnis homo currit*, *Nullus homo currit*. Possunt contrariæ ambæ esse simul falsæ (*in materia* sc. *contingenti*) nunquam simul veræ: unde sequitur, ista est vera: *ergo* illa falsa: non è contra.

Parag. 4. *Oppositio Subcontraria.* Oppositio *Subcontraria*, est duarum propositionum particularium repugnantia in qualitate: ut, *Aliquis homo currit*, *Aliquis homo non currit*. Possunt subcontrariæ ambæ esse simul veræ (*in materia* sc. *contingenti*,) nunquam simul falsæ: unde sequitur, Ista est falsa, *ergo* illa vera: non è contra.

Parag. 5. *Oppositio Subalterna.* Oppositio (omnium minima) *Subalterna* est duarum propositionum affirmantium vel negantium repugnan-

repugnantia in quantitate: ut, *Omnis homo currit, Aliquis homo currit: Nullus homo currit, Aliquis homo non currit.* Iſtarum univerſalis dicitur *Subalternans*, particularis *Subalternata.* In veritate ſubalternata ſequitur ſubalternantem, in falſitate ſubalternans ſubalternatam; unde ſequitur: ſubalternans eſt *vera*, ergo ſubalternata, & non è contra: atque iterum ſubalternata eſt *falſa*, ergo ſubalternans, & non e contra.

Parag. 6. *Oppoſitio contradictoria.*

Oppoſitio (omnium maxima) *Contradictoria*, eſt duarum propoſitionum in quantitate ſimul & qualitate repugnantia: ita ut unius univerſalis, & alterius particularis altera neceſſario ſit affirmativa, altera negativa: ut, *Omnis homo currit, Aliquis homo non currit; Nullus homo currit, Aliquis homo currit.* Eſt & ſecundarium quoddam contradictionis genus, inter binas ſingulares; (ut, *Socrates currit, Socrates non currit*) atque inter binas indefinitas, ſive illæ ſint de Idea; (ut, *Cælum eſt rotundum, Cælum non eſt rotundum*;) ſive de ſubjecto ſupponente

ponente materialiter, vel ſimpliciter, (ut, *Homo eſt ſpecies, Homo non eſt ſpecies*) Quarum omnium lex una communis eſt: *Impoſſibile eſſe contradictorias* in quavis materia *ambas eſſe ſimul vel veras, vel falſas.*

Parag. 7. Schema oppoſitionum & verſiculi.

Oppoſitionis doctrinam hujuſmodi ferè ſchemate oculis ſubjiciunt.

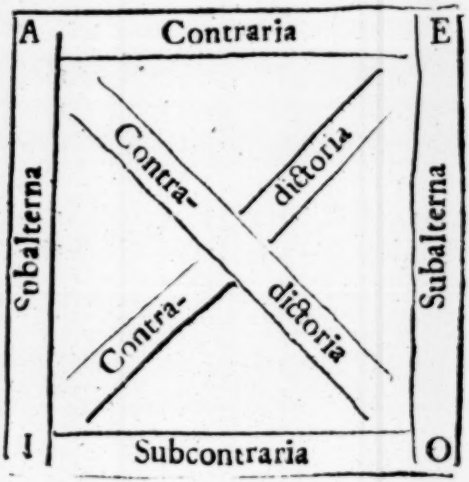

Schemati memoriæ juvandæ ergo verſiculos adjicimus.

An-

Androgei *contradicunt*, *contrariæ* Magnes, Fio *ſubcontraria ſunt*, Capiendo *ſubaltern.* Utrobique, & in angulis ſchematis, (ubi *Contraria* ad ſummum, ad imum *Subcontraria*, ad utrumq; latus *ſubalterna*, *Contradictoria* ad oppoſitos angulos collocata ſunt;) & in vocabulis verſiculorum fictitiis *Androgei*, *Magnes*, *Fio*, *Capiendo*; quatuor vocales *A. E. I. O.* ſignant quatuor propoſitionum differentias ex varia cõplexione quantitatis & qualitatis ortas: quarum *A* valet *Omnis*, & notat univerſalem affirmativã; *E Nullus*, & notat univerſalẽ negativam; *I Aliquis*, & notat particularem affirmativam; *O Aliquis non*, & notat particularem negativã: juxta vulgares rythmos.

Aſſerit A, *negat* E: *ſed univerſaliter ambæ:*
Aſſerit I, *negat* O: *ſed particulariter ambo.*

Quæſtiones Capitis quinti.

1 De *Oppoſitione Propoſitionũ in genere.*
2 De *Oppoſitione Contraria.*

3 De *Oppoſitione Subcontraria.*
4 De *Oppoſitione Subalterna.*

CAP. 6.

De Æquipollentia earundem.

Parag. 1. *Definitio Æquipollentiæ.*

Æquipollentia cõmuniter ſumpta eſt duarum propoſitionum verbotenus quoquomodo diſcrepantium omnimoda in ſenſu conſpiratio. Quomodo propoſitio de prædicato tropico æquipollet propoſitioni de Prædicato proprio: ut iſta, *Socrates eſt vulpes*, huic *Socrates eſt verſutus*: etſi tropicum quam proprium majorem fere habeat Emphaſin. Sed in præſenti ſtrictius ſumitur Æquipollentia: eſtque *duarum propoſitionum oppoſitarum per adventum negationis reconciliatio in quantitate, & qualitate, tum vocis, tum rei.*

Parag. 2. *Ejus fundamentum.*

Fundamentum hujuſmodi æquipollentiæ eſt *natura negationis*: cujus apud Latinos (Græcis enim alia longè ratio eſt Negationis & Æquipollentiæ) ea vis eſt, ut totum

tum id neget, quodcunque poſt ſe reperit, quamvis ſit vel altera negatio: unde illud, *Duæ negationes faciunt affirmativam unam.* Pro triplici ergo negationis diſpoſitione triplex erit Æquipollentiæ ratio: cujus univerſa doctrina unico hoc verſiculo continetur.

Præ, contradicit: Poſt, contrar: Præ, poſtq; ſubaltern. In quo verſiculo ly *Præ* & *Poſt* ſignificant Præpoſitionem vel poſtpoſitionem (prout caſus exigit) particulæ negativæ *ſigno* ſimul & *ſubjecto*.

Regulæ æquipollentiarum ſunt tres.

Parag. 3. *Æquipollentiarum Regulæ*

1. Alterutri *Contradictoriarum* præpoſita negatio facit eam æquipollere ſuæ contradictoriæ. Æquipollent ergo iſta, *Non Omnis, Aliquis non*; *Nonnullus, Aliquis*: *Non aliquis, Nullus*: *Non aliquis non, Omnis*.

2 Alterutri *Contrariarum* poſtpoſita negatio facit eam æquipollere ſuæ contrariæ. Æquipollent ergo iſta, *Omnis non*, *Nullus*: *Nullus non, Omnis*; etſi idoneorum in linguâ Latinâ authorum frequentior uſus

eſ-

effecerit jamdiu, ut ly *Omnis non* (perinde ac ly *Non omnis*) valeat *Aliquis non*, haud infrequentius quam *Nullus*. Quod imprimis tyronibus observandum moneo: quos in scholis sæpissime contingit ad ista minus attentos facile decipi, atque miserrime hærere in pice.

2 Alterutri *subalternarum* præposita simul & postposita negatio facit eam æquipollere suæ oppositæ. Æquipollent ergo ista, *Non omnis non, Aliquis*: *Non aliquis non, Omnis*: *Non nullus non, Aliquis non*. [*Subcontrariæ* reconciliandę essent omnino quomodo contrariæ, postponendo sc. negationem, si usus linguæ ferret: sed cum negatio neutri commode postponi possit subcontrariarum (non *affirmanti*, quod sic eadem esset cum suâ oppositâ, non sensu modo sed & verbis: nec etiam *neganti*, quod sic admitteretur immediatus concursus duarum negationum) de earum conciliatione nulla datur regula.

Quæ-

Quæstiones Capitis sexti.

1 De *æquipollentia communiter dicta.*
2 De *vi negationis.*
3 *De Concilliatione contradictoriarum.*
4 De *Conciliatione contrariarum & Subcontrariarum.*
5 De *Conciliatione subalternarum.*

CAP. 7.

De Conversione earundem.

Parag. 1. *Definitio conversionis*

Conversio est mutatio subjecti in locum Prædicati & è converso, manente eadem qualitate propositionis. In omni conversione legitima requiruntur duo: *Commutatio* sc. terminorum (non quoad voces, sed) quoad ordinem; & *Illatio* convertentis ex conversa. Est autem propositio *Conversa* illa, cujus termini transponuntur; *Convertens* vero ea, quæ ex tali transpositione terminorum infertur. In omni conversione cavendum, ne termini mutilati pro integris inferantur: unde non sequitur, *Ali-*

quis homo videt cæcum, ergo *aliquis cæcus videt hominem*; ſed inferendum eſt, ergo *aliquod videns cæcum eſt homo*.

Parag. 2. *Species converſionis*

Converſionis tres ſunt ſpecies; *Simplex*, *Per accidens*, *Per contrapoſitionem*. Atque his tribus modis omnes propoſitiones poſſunt quidem converti; ſed non ita, ut fiat debita illatio. Converſio ſimplex & per contrapoſitionem ſunt *æquales*; per accidens eſt *inæqualis*: Simplex & per accidens ſunt *finitæ*; Per tranſpoſitionem eſt *infinita*. Doctrina legitimæ converſionis hoc diſticho comprehenditur.

Feci *ſimpliciter convertitur*; Eva per *Acci*; Cato *per contra*: *ſic fit converſio tota*.

Parag. 3. *Converſio ſimplex.*

Converſio ſimplex eſt mutatio ſubjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eâdem quantitate. Hoc modo convertuntur *Univerſalis Negativa* in univerſalem negativã, & *Particularis affirmativa* in particularem affirmativam, notatæ per vocales *E. I.* in ly *Feci* ut, *Nullus homo eſt lapis*, ergo *nullus lapis eſt homo*; *Aliquis homo eſt*

est tyrannus, ergo *aliquis tyrannus est homo.*

Par. 4. *Conversio per accidens*

Conversio per accidens sive *Attenuata*, est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contra, manente eâdem qualitate, sed mutata quantitate: unde & *inæqualis* conversio dicitur. Hoc modo convertitur *omnis propositio universalis* in particularem ejusdem qualitatis; quod notatur per vocales *E. A.* in ly *Eva.* Ut, *Omnis homo est animal*, ergo, *Aliquod animal est homo*; *Nullus homo est lapis*, ergo *Aliquis lapis non est homo.*

Parag. 5. *Conversio per contrapositionem.*

Conversio per contrapositionem est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eadem quantitate & qualitate, sed mutatis terminis finitis in infinitos. Hoc modo convertuntur *Universalis affirmativa* in universalem affirmativam, & *Particularis negativa* in particularem negativam, notatæ per vocales A. O. in ly *Cato.* Ut, *omnis homo est animal*, ergo *Omne non Animal est non homo*; *Aliquis homo non est tyrannus*, ergo *Aliquis non tyrannus non est homo.*

Quæstiones Capitis septimi.

1 De definitione conversionis.
2 De conversione simplici.
3 De conversione per accidens.
4 De conversione per contrapositionem.

CAP. 8.

De Modalibus.

Parag. 1. *Modorum numerus*

Modus est determinatio compositionis in propositione respectu materiæ: sive simplicius, est *vox significans quomodo prædicatum inest subjecto.* Sunt autem modi primarii quatuor, *Necesse, Impossibile, Contingens, & Possibile.* Quod vero aliqui addunt *Verum & Falsum, Per se & Per accidens*, id minus rectè fit: *Verum* enim & *Falsum* determinant propositionis qualitatem magis, quam quantitatem ratione materiæ; *Per se* verò & *Per accidens* ad ista reducuntur, *Per se* ad Necessarium, *Per accidens* ad Contingens.

Pro-

Propositio modalis est, quæ aliquo istorum modorum afficitur. In omni propositione modali duo sunt; *Modus & Dictū*. *Dictū* est propositio Categorica de inesse cui modus attribuitur; *Modus* est determinatio ejus ad materiam: proinde Dictum habet rationem *subjecti*, Modus *prædicati*. Ut in ista, *Necesse est hominem esse animal*, ly *Homo est animal* Dictum est, & habet rationem subjecti; ly *Necesse* Modus, & (quamvis loci ordine prior) habet rationem prædicati. Parag. 2. *Definitio Propositionis modalis.*

Modus enunciari potest vel adjective, ut *Necesse est hominem esse animal*: *vel* adverbialiter, ut *Homo necessario est animal*; vel verbaliter, ut *Contingit Socratem currere*: potestque collocari vel in principio, ut in primo; vel in medio, ut in secundo exemplo; vel in fine, ut *Hominem esse animal necesse est*, & potest efficere sensum vel *compositum*, cum partes Dicti intelliguntur in eodem tempore; vel *divisum*, cum in diverso: ut *Possibile est sedentem stare*: quod est falsum Parag. 3. *Ratio exprimendi modos.*

in ſenſu compoſito, verum in diviſo.

Parag. 4. *Definitiones & vis modorum.*

Neceſſarium eſt, quod non poteſt aliter eſſe; ut *hominem eſſe animal*: & habet vim univerſalis affirmativæ. *Impoſſibile eſt*, quod non poteſt ita eſſe; ut *hominem eſſe lapidem*: & habet vim univerſalis negativæ. *Contingens eſt*, quod ita eſt, ſed poteſt non eſſe; ut *Socratem Philoſophari*: & habet vim particularis affirmativæ. *Poſſibile eſt*, quod non ita eſt, ſed poteſt eſſe; ut *aquam eſſe calidam*: & habet vim particularis negativæ.

Parag. 5. *Quantitas Modalium.*

Quantitas modalium, ſi attendatur penes *Dictum*, (& eſt quantitas *materialis*) eſt omnino ut in Categoricis puris: ſin penes *Modum* (& eſt *formalis*) ea *Univerſalis* eſt, quæ habet modum univerſalem *Neceſſe*, vel *Impoſſibile*; *Particularis* quæ particularem, *Contingens* vel *Poſſibile*; ut iſta, *Impoſſibile eſt aliquem hominem eſſe lapidem*, particularis eſt ex parte *Dicti*, ex parte *Modi* univerſalis.

Parag. 6. *Qualitas modalium.*

Qualitas ſimilitèr, ſi attendatur penes *Dictum*, eſt ut in Puris:

ſi

si penes *Modum*, ea affirmat quæ habet modum affirmantem *Necesse*, vel *Contingens*; ea negat quæ negantem, *Impossibile*, vel *Possibile*: sin penes *totam modalem*; ea negativa est, in quâ modus formaliter negatur; affirmativa, in qua non. Ut ista, *Impossibile est hominem non esse animal*, est negativa *ex parte dicti*, negativa etiam *ex parte modi*; sed *secundum se totam* affirmativa.

Parag. 7. *Veritas & falsitas Modalium.*

Modalis omnis *vera* est necessaria, *falsa* omnis impossibilis; nec datur medium. De *Necessario* vera est, cujus materia necessaria est; falsa, cujus materia est impossibilis, vel contingens. De *Impossibili* vera est, cujus materia est Necessaria, vel Contingens. De *Contingenti* vera est, cujus materia est contingens, falsa, cujus materia est necessaria vel impossibilis; De *Possibili* vera est, cujus materia est necessaria vel contingens; falsa, cujus materia est impossibilis.

Parag. 8. *Oppositio & Æquipollentia Modalium.*

Modalium *Oppositionem* & *Æquipollentiam* fictitiis quibusdam voca-

in ſenſu compoſito, verum in diviſo.

Parag. 4. *Definitiones & vis modorum.*

Neceſſarium eſt, quod non poteſt aliter eſſe; ut *hominem eſſe animal*: & habet vim univerſalis affirmativæ. *Impoſſibile eſt*, quod non poteſt ita eſſe; ut *hominem eſſe lapidem*: & habet vim univerſalis negativæ. *Contingens eſt*, quod ita eſt, ſed poteſt non eſſe; ut *Socratem Philoſophari*: & habet vim particularis affirmativæ. *Poſſibile eſt*, quod non ita eſt, ſed poteſt eſſe; ut *aquam eſſe calidam*: & habet vim particularis negativæ.

Parag. 5. *Quantitas Modalium.*

Quantitas modalium, ſi attendatur penes *Dictum*, (& eſt quantitas *materialis*) eſt omnino ut in Categoricis puris: ſin penes *Modum* (& eſt *formalis*) ea *Univerſalis* eſt, quæ habet modum univerſalem *Neceſſe*, vel *Impoſſibile*; *Particularis* quæ particularem, *Contingens* vel *Poſſibile*; ut iſta, *Impoſſibile eſt aliquem hominem eſſe lapidem*, particularis eſt ex parte *Dicti*, ex parte *Modi* univerſalis.

Parag. 6. *Qualitas modalium.*

Qualitas ſimilitèr, ſi attendatur penes *Dictum*, eſt ut in Puris:

ſi

ſi penes *Modum*, ea affirmat quæ habet modum affirmantem *Neceſſe*, vel *Contingens*; ea negat quæ negantem, *Impoſſibile*, vel *Poſſibile*: ſin penes *totam modalem*; ea negativa eſt, in quâ modus formaliter negatur; affirmativa, in qua non. Ut iſta, *Impoſſibile eſt hominem non eſſe animal*, eſt negativa *ex parte dicti*, negativa etiam *ex parte modi*; ſed *ſecundum ſe totam* affirmativa.

Modalis omnis *vera* eſt neceſſaria, *falſa* omnis impoſſibilis; nec datur medium. De *Neceſſario* vera eſt, cujus materia neceſſaria eſt; falſa, cujus materia eſt impoſſibilis, vel contingens. De *Impoſſibili* vera eſt, cujus materia eſt Neceſſaria, vel Contingens. De *Contingenti* vera eſt, cujus materia eſt contingens, falſa, cujus materia eſt neceſſaria vel impoſſibilis; De *Poſſibili* vera eſt, cujus materia eſt neceſſaria vel contingens; falſa, cujus materia eſt impoſſibilis. Parag. 7. *Veritas & falſitas Modalium.*

Modalium *Oppoſitionem* & *Æquipollentiam* fictitiis quibuſdam vocabulis Parag. 8. *Oppoſitio & Æquipollentia Modalium.*

bulis expreſsêre Logici; *Purpurea*, *Iliace*, *Amabimus*, *Edentuli* Quatuor cujuſlibet vocabuli ſyllabæ quatuor modos ita ſignificant; ut *poſſibile* primæ, *contingens* ſecundæ, tertiæ *Impoſſibile*, *Neceſſarium* quartæ reſpondeat: Quatuor vero vocalium quæ in iſtis ſunt dictionibus, *A* notat utrumque (dictum ſc. & modum) affirmari; *U* utrumque negari; E affirmari modum, negari dictum; *I* negari modum, dictum affirmari: juxta verſus.

Deſtruit V totum; ſed A confirmat utrumq;
Deſtruit E dictum; deſtruit I que modum.

Parag. 9. *Schema oppoſitionis & Æquipollentiæ modalium.*

Quibus præmiſſis, totum negotium ſine regularum ambitu ex ſubjecto ſchemate conſpici poteſt.

Pur-	*Non poſſibile non*	*Non poſſibile*	I-
pu-	*Non contingens non*	*Non contingens*	li-
re-	*Impoſſibile non*	*Impoſſibile*	a-
a.	*Neceſſ.*	*Neceſſe non*	ce

A-

A-	*Poſſibile*	*Poſſibile non*	E-
ma-	*Contingens*	*Contingens non*	den-
bi-	*Non impoſſibile*	*Non impoſſibile non*	tu-
mus	*Non neceſſe non*	*Non neceſſe*	li

In quo ſchemate æquipollent quæ una aliqua dictione continentur: opponuntur vero ad *in ū, ſummū latera, & oppoſitos angulos* eodem prorſus modo, quo contingere in puris Categoricis oppoſitionem oſtenſum retro eſt ſuo loco. Contrariantur ergo *Purpurea*, *Iliace*: Subcontrariantur *Amabimus*, *Edentuli*: Contradicunt *Purpurea*, *Edentuli*; atque iterum *Iliace*, *Amabimus*: ſubalternantur *Purpurea*, *Amabimus*, atque iterum *Iliace*, *Edentuli*. Reſpice (bone lector) purarum oppoſitiones & æquipollentias; ne actum agatur. Parag. 10. *Expoſitio Schematis.*

De *Converſione* verò *Modalium* nihil hic præcipio: nec enim libet ſubtilitatibus parùm neceſſariis, pluſque habituris operæ quam fructus, creare ſtudioſis moleſtiam inutilem. Conſulat, qui volet, Ariſtotelem 1. *Prior. cap.* 3.

Quæstiones Capitis octavi.

1 De *Modis & Modalibus in genere.*
2 De *Modis & Modalibus in specie.*
3 De *Quantitate Modalium.*
4 De *Qualitate Vocis Modalium.*
5 De *Qualitate Rei Modalium.*
6 De *Oppositione Modalium.*
7 De *Æquipollentia Modalium.*
8 De *Conversione Modalium.*

CAP. 9.

De Exponibilibus.

Parag. 1. *Propositiones Exponibiles.*

"SUnt præter has, & aliæ etiam *Secundario dictæ Modales*: in "quibus dispositio prædicati cùm "subjecto suo quodãmodo determinatur sycategorematicâ aliqua particulâ, sed minus nobili. Summularii *Exponibiles* propterea vocant, quod obscuræ cum sint, habeant singulæ per alias plures magis perspicuas (quæ eminenter in eis continentur) exponi. In iis præcipue sunt *Exclusiva, Exceptiva,* &

& Reduplicativa: Reliquas, quòd exigui ſint uſus, memores compendium eſſe quod ſcribimus, facile negligimus.

Propoſitio *Excluſiva* eſt, in qua reperitur ſyncategorema excluſivum, (qualia ſunt *ſolum, tantum, præcisè, &c.*) Ut *ſolùm homo eſt rationalis.* Parag. 2. *Propoſitio Excluſiva.*

Eſtq; ea excluſiva vel
- *Prædicati*; cum ſignum excluſivum tenetur ex parte prædicati & determinat illud: ut, *Elementa ſunt tantùm quatuor*, & dicitur *Propoſitio de excluſo termino.*
- *Subjecti*; cum ſignum excluſivum tenetur ex parte ſubjecti, & modificat totam propoſitionem: ut *Tantùm homo eſt riſibilis*, & dicitur abſolute *Propoſitio excluſiva.*

Propoſitio *de excluſo extremo* exponitur auferendo ſignum, & removendo à prædicato quemcunque Parag. 3. *Expoſitio Excluſivæ.*

que alium numerum, aut rem, prout casus exigit: ut ista, *Elementa sunt tantum quatuor*, exponitur sic, *Elementa sunt quatuor, & non plura.* Propositio *exclusiva subjecti*, etsi possit aliter, simplicissimè tamen exponitur per universalem affirmativam de transpositionis terminis: ut ista, *Solus homo est risibilis*, exponitur sic, *Omne risibile est homo*; & consimiliter de reliquis, mutatis mutandis.

Parag. 4. *Propositio Exceptiva.* Propositio *Exceptiva* est, in quâ reperitur syncategorema exceptivum, (qualia sunt *nisi*, *præterquam*, *præter*, *excepto*, *&c.*) Ut *Omne animal, præter hominem, est irrationale.* In omni exceptione legitimâ terminus exceptus debet esse angustior termino excipiente, sive a quo fit exceptio & sub eo contineri; ac etiam debet terminus excipiens supponere *distributivè.*

Parag. 5. *Expositio Exceptivæ.* Exponitur exceptiva per duas exponentes, quarum *prior* debet esse ejusdem quantitatis & qualitatis de termino excluso in subjecto cum ipsa exceptiva; *altera* diversæ & quantitatis & qualitatis, in qua

quâ subjectum sit terminus exceptus, prædicatum idem quod totius exceptivæ; ut ista, *Omne animal, præter hominem, est irrationale*, exponitur per istas *Omne animal aliud ab homine est irrationale*, & *Aliquis homo non est irrationalis*: & eodem modo reliquæ, mutatis mutandis.

Parag. 6. *Propositio Reduplicativa.*

Propositio *Reduplicativa* est, in qua reperitur syncategorema Reduplicativum, (qualia sunt *qua, quatenus, in quantum* &c.) ut, *Homo, qua homo est rationalis*; dicitur & *Restrictiva*, vel *Limitativa Propositio.*

Reduplicatio alia est { *Uniformis*, quæ & simplex *sive Specificativa* dicitur; cum sit reduplicatio secundum idem nomen, ut, *Homo qua homo est rationalis*, atque ista reduplicatio non fit nisi in essentiali prædicatione ubi prædicatum convenit subjecto *quatenus ipsum.*

Differmis

Difformis, sive *composita*, cum fit reduplicatio per diversum nomen; sive id fit generis, & *Generica* dicitur, ut, Homo quà *animal est sensibilis*; sive partis, & *Partialis vel Synecdochica* dicitur, ut, *Homo quantum ad animam est immortalis*; sive Accidentis, & *Accidentalis* dicitur, ut, *Socrates quatenus philosophus disputat.*

Rurag. 7. *Expositio Reduplicativæ.*

Exponitur Reduplicativa per *quatuor* exponentes: quarum *prima* principale prædicatum attribuit subjecto, *secunda* reduplicativum attribuit subjecto, *tertia* prædicatum principale universaliter attribuit reduplicativo, *quarta* est causalis inferens principale prædicatum ex reduplicativo: ut ista, *Homo qua animal est sensibilis*, exponitur per istas, *homo est sensibilis*, & *Homo est animal & omne animal est sensibile & quia aliquid*

aliquid est animal, ipsum est sensibile. Consimiliter de negativis, & aliis omnibus, mutatis mutandis. Ita secundum *Summularios*? sed expeditius res tota peraget., nec minus commode, exponendo simplicitèr per unam tantum causalem; sic ista, *Homo qua animal est sensibilis*, exponetur sic; *Quia homo est animal, propterea est sensibilis.*

Quæstiones Capitis noni.

1 De *Exponibilibus in genere.*
2 *De exclusivis.*
3 *De exceptivis.*
4 De *reduplicativis.*
5 De *aliis Exponibilibus.*

Cap. 10.

De Hypotheticis.

PRopositio *Composita*, (sive *Hypothetica late*) est, quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem aliquam unitis. Estque ea

Par. 1. *Hypothetica in genere*

ea duntaxat triplex : *Conditionalis*, (ſive hypothetica ſtrictè,) *Copulativa*, & *disjunctiva*. *Cauſalis* enim, & *Rationalis* ad Conditionalem; *Adverſativa*, & *Comparativa*, & *Significativa loci aut temporis* ad Copulativam referuntur.

Par. 2. *Conditionalis*

Propoſitio *Conditionalis*, (ſive *Hypothetica* ſtrictè) eſt, in qua plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem Conditionalem, ut, *Si homo ſit rationalis, eſt riſibilis*. Referuntur huc Cauſalis; ut, *Quia homo eſt rationalis, eſt riſibilis*: & Rationalis, ut *Homo eſt rationalis, ergo riſibilis*: niſi Rationalis Argumentationibus potius annumeranda ſit, utpote apertum Enthymema, quàm propoſitionibus. Omnis conditionalis habet vim illativam: unde Categoricarum prior, quæ habet rationem inferentis, *Antecedens*, poſterior, quæ illatæ *conſequens* dicitur.

Parag. 3. *Copulativa.*

Propoſitio *copulativa*, eſt in qua plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem copulativam; ut, *Homo eſt rationalis, & bruum irrationale*

tionale. Referunt huc adverſativa; ut *Socrates, etſi non ſit orator, eſt tamen Philoſophus*: & comparativa; ut, *Socrates tam eſt doctus, quam Plato*: & ſignificativa loci, ut, *Ubi Socrates legit, Plato diſputat*; aut temporis, ut, *Dum Socrates legit, Plato diſputat*

"[Proprie tamen loquendo, & ſecundum doctrinam Ariſtotelis, *Propoſitio copulativa* non debet ſenſeri in hac claſſe, nec in Hypotheticis numerari. Copulativa enim non eſt *una* propoſitio, ſed *plures* categoricæ, unitæ quidem ſpecie tenus & quoad vocem, ſed ſine ulla ἕνωσει ipſarum inter ſe quoad rem ipſam. Nec valet omnino ad *Syllogiſmum*, ſicut valent conditionalis & disjunctiva; neque enim datur *ſyllogiſmus copulativus*, ſicut dantur conditionalis & disjunctivus: ſed ejus uſus eſt ſolum in *inductionibus* & *exemplis*, ubi ex pluribus propoſitionibus

" positionibus æqualibus colligitur concluſio.

Parag. 4. *Diſjunctiva*

Propoſitio *Diſjunctiva* eſt, in quâ plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem diſjunctivam: ut, *Aut dies eſt, aut nox eſt.*

Parag. 5. *Veritas & falſitas conditionalis.*

Veritas & falſitas *Conditionalis* non pendet ex veritate aut falſitate partium, vel unius, vel utriuſque, ſed ex bonitate aut malitia conſequentiæ. Proinde *vera* eſt, in qua conſequens ſic ab antecedente dependet, ut ſit neceſſaria conſecutio, licet alterum vel utrumque ſit falſum; ut *Si homo eſt lapis, eſt inſenſibilis*: *falſa*, in quâ non eſt neceſſaria conſecutio conſequentis ex antecedente, licet utrumq; ſit verum; ut *ſi Sol lucet, Socrates currit.* Sed in *Cauſali*, præter neceſſitatem conſequendi, requiritur veritas utriuſq; partis, atq; ulterius etiam, ut veritas antecedentis ſit cauſa veritatis conſequentis; ut *Quia ſol lucet, dies eſt*: quod ſupponit utrumque, ſc. & lucere ſolem, & diem eſſe, ac inſuper illud eſſe cauſam hujus.

Veritas

Parag. 6. *Veritas & falſitas Copulativæ & Disjunctivæ.*

Veritas *Copulativæ* pendet ex veritate omnium partium: proinde *vera* eſt, cujus omnes partes ſunt veræ; ut *Socrates eſt homo, & animal, & corpus*; *falſa*, cujus aliqua pars falſa eſt, licet reliqua ſit vera; ut, *Et dies eſt & nox.* Veritas *Diſjunctivæ* pendet ex veritate alicujus partis: Proinde *vera* eſt, cujus una aliqua pars eſt vera, licet reliqua ſit falſa; ut, *Aut dies, aut nox eſt*: *falſa*, cujus omnes partes ſunt falſæ; ut, *Socrates vel eſt Aſinus vel lapis.*

Parag. 7. *Oppoſitio Hypotheticarum.*

Hypotheticæ *Quantitatem* non habent propriè, nec *Qualitatem*, præter quas à ſuis Categoricis habent; proinde nec eas habent *oppoſitiones*, nec *æquipollentias* quas Categoricæ. Unius tantum ſunt capaces oppoſitionis *Contradictoriæ*, quæ ſit præpoſita particula negationis toti Hypotheticæ: unde iſti, *ſi Socrates currit, eſt animal*, contradicit iſta, *Non ſi Socrates currit, eſt animal.* Pari modo ſe habet & in Copulativis, ac Disjunctivis.

Quæ-

Quæstiones Capitis decimi.

1 De *Hypothetica late.*
2 De *Hypothetica strictè sive conditionali.*
3 De *Copulativa.*
4 De *Disjunctiva.*
5 De *Oppositione Hypotheticarum.*

Finis Libri Secundi.

COMPENDII LOGICÆ.

ARTIS LIBER TERTIVS.

CAP. I.

De Argumentatione.

Parag. 1. *Discursus duplex.*

Discursus, tertius humanæ mentis actus, & perfectissimus est: cum dirigit tertia Logicæ pars, quæ tradit instrumenta discursus, *Argumentationem & Methodum*, quarum Argumentatio discurrit inferendo, Methodus ordinando.

Parag. 2. *Definitio Argumentationis.*

Argumentatio est *oratio problemati per illationem faciens fidem. Problema* est propositio quæsita sive quæstio, quæ probanda est: quæ eadem postquam illative probata

bata est *conclusio* dicitur, & sequitur notam illativam. Quod eandem præcedit totum dicitur *Antecedens*, & infert *consequens* sive *conclusionem*. Nota illativa est communiter *Ergo*: interdum dictio aliqua ei æquivalens: ut *Igitur*, *Proinde*, &c. & in eâ consistit Argumentationis nexus omnis: etsi quandoque ad sermonis elegantiam non exprimatur.

Parag. 3. *Consequentia duplex.*

Consequentia alia est, { *Materialis*: quando consequens infertur ex Antecedente, non propter modum colligendi, sed sola vi terminorum, qui sunt *materia* argumentationis: ut *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo est rationalis*: non enim teneret similis consequentia mutatis terminis sic, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo currit*.

Formalis: quando consequens infertur ex

ex antecedente propter ipſum modum colligendi, qui eſt *Forma* argumentationis: ut *Omne rationale eſt riſibile, Omnis homo eſt rationalis*, ergo *omnis homo eſt riſibilis*. Teneret enim ſimilis conſequentia in quibuſlibet terminis, eodem modo diſpoſitis, quantumlibet aliàs diſſentaneis.

Principia generalia bonæ conſequentiæ ſunt iſta duo. *Ex vero nil niſi verum ſequitur*: proinde nec falſum niſi ex falſo ſequi poteſt. *Ex falſo & falſum ſequi poteſt, & verum*: unde ſequitur, Conſequens verum poſſe inferri vel a falſo, vel à vero antecedente. Hinc verſus. Parag. 4. *Principia bonæ conſequentiæ.*

Ex falſis falſum, verumque aliquando ſequetur.
Ex veris poſſunt nil niſi vera ſequi.

Argumentatio poteſt conſiderari vel *quoad formam* & modum colligendi, quæ generalior eſt conſideratio; vel *quatenus reſtringitur ad certam* Parag. 5. *Argumentationis ſpecies.*

certam materiam, ut ſuo loco videbitur. Argumentationis ſpecies ſolent aſſignari quatuor; *ſyllogiſmus, Inductio, Enthymema, Exemplum*: ſed ad alias omnino poſſunt referri, cum Enthymema non ſit niſi *Syllogiſmus* quidam *imperfectus*, nec Exemplum niſi *imperfecta Inductio*. Quin & minus principales, quæ vocantur, Argumentationes, aut nullius ſunt uſus, aut ad Syllogiſmum reducuntur: ut *Sorites*, & *Dilemma*, qui ſunt ſyllogiſmi quidam redundantes; Sorites *Categoricus*, Dilemma *Hypotheticus*.

Quæſtiones Capitis primi.

1 De *Analyticis Ariſtotelis*.
2 De *definitione Argumentationis*.
3 De *bona & mala conſequentia*.
4 De *ſpeciebus Argumentationis*.

CAP. 2.

De *Partibus Syllogiſmi*.

Par. 1. Definitio Syllogiſmi.

SYllogiſmus eſt *oratio in qua, quibuſdam poſitis & conceſſis, neceſſe eſt aliud ſequi præter & propter ea, quæ poſita*

ſita ſunt & conceſſa. Eſt is duplex. *Categoricus*, cujus omnes propoſitiones ſunt Categoricæ; & *Hypotheticus*, cujus aliqua ſaltem eſt Hypothetica late. Utriuſque poteſt conſiderari tum *materiale* tum *formale*: ſed de Hypotheticis ſuo loco.

Parag. 2. *Materia Syllogiſmi duplex.*

Materia Syllogiſmi
- *Remota*, ſunt *ſimplices termini*; qui in propoſitionibus ſyllogiſmi ſubjiciuntur, & prædicantur.
- *Proxima*, ſunt propoſitiones; quæ ex ejuſmodi terminis conficiuntur.

Utraque materia, remota & proxima, ternario numero ita continetur: ut cum ſint tres *Propoſitiones* totidemque *Termini*, ſingulæ propoſitiones duos terminos habeant; ſinguli termini bis in totius ſyllogiſmi propoſitionibus reperiantur.

Termini ſyllogiſmi ſunt tres, *Major*, *Minor*, & *Medius*. Medius

terminus dicitur Aristoteli simpliciter *Terminus*, nonnullis *Argumentum*, plerisque & communiter *Medium* (ratione sc. usus, non situs;) reliqui *Extremitates* sive *Extrema* dicuntur. *Major terminus*, sive *Majus Extremum* est prædicatum quæstionis. *Mi-* *Minor Terminus*, sive *minus Extremum* est subjectum quæstionis: *Medium* sive *Argumentum* est Terminus extra quæstionem, ejus prædicatum cum subjecto uniens.

Parag 4. *Propositiones syllogismi.*

Propositiones syllogismi sunt tres; *Major*, *Minor*, & *Conclusio*. *Conclusio*, (quæ & *Complexio*) est pars syllogismi consequens illata ab Antecedente, (Majore sc. & Minore propositione, quæ propterea *præmissæ* dicuntur.) Præmissarum *Major Propositio*, (quæ & κατ' ἐξοχὴν simpliciter *Propositio* dicitur) est in qua Medium cum majore extremo conjungitur: *Minor Propositio* (quæ & *Assumptio*) in qua medium cum minore extremo conjungitur. Ut in ista, *Omne animal est sensibile, Homo est animal*, ergo *Homo est sensibilis*; ly *Sensibile* est

Major

Major Terminus, ly *homo* Minor, ly *Animal* Medius: ly *Omne Animal eſt ſenſibile*, Major Propoſitio; ly *Homo eſt Animal*, Minor; ly *homo eſt ſenſibilis*, Concluſio.

Major propoſitio fere *primum* locum obtinet, Minor ſecundum, Concluſio noviſſimum in Syllogiſmo: iſte enim eſt ordo maxime naturalis. Falluntur tamen qui in Scholis propoſitiones ſecundum hunc ordinem perpetuo metiuntur: contingit enim non raro *per crypticam propoſitionum tranſpoſitionem* ut ordo naturalis varie invertatur; quod, cum *quatuor* aliis modis fiat, tum frequentius tranſpoſitis Majore & Minore. Judicandæ proinde ſunt *ex terminis* qui nunquam fallunt, non *ex ordine*. Parag. 5. *Ordo propoſitionum.*

1. *In Syllogiſmo ſunt tres tantum termini.* Ubi aut quartus novus terminus admittitur, aut mutatur ſignificatio vel ſuppoſitio alicujus è tribus, vitioſus fit ſyllogiſmus. Parag. 6. *Canones partium Syllogiſmi.*

2. *Medium concluſionem ne in-*

grediior. Nec totum sc. nec aliqua ejus pars.

3. *Concluſio ſemper ſequitur deteriorem partem.* Eſt autem debilior, ſive deterior Univerſali *Particularis*, & *Negativa* Affirmativâ.

4. *Ne eſto plus minuſve in concluſione, quam in præmiſſis.*

Parag. 7. *Syllogiſmi ſpecies.*

Diſtribuitur Syllogiſmus; quoad qualitatem, in *Affirmativum* & *Negativum*: quoad quantitatem, in *Univerſalem*, *Particularem*, *Indefinitam*, & *Singularem*. Attenditur autem *Quantitas* & *Qualitas* Syllogiſmi omnino *penes concluſionem*: ita ut, quomodocunque ſe habeant præmiſſæ, ille *Syllogiſmus* haberi debeat *Affirmativus*, cujus concluſio eſt affirmativa: & *Univerſalis*, cujus concluſio eſt univerſalis.

Quæſtiones Capitis ſecundi.

1 De *Syllogiſmi nomine & definitione.*
2 De *tribus ſyllogiſmi Terminis.*
3 De *tribus Syllogiſmi propoſitionibus.*
4 De *cryptſi Syllogiſtica.*

5 De

5 *De variis Syllogiſmorum ſpeciebus & diviſionibus.*

CAP. 3.

De fundamento formæ ſyllogiſticæ.

Parag. 1. *Regula propoſitionis.*

FUndamentum formæ & diſpoſitionis ſyllogiſticæ ſitum eſt in illa veritate, naturæ lumine ſatis perſpecta: *Quæcunque duo in aliquo tertio convenirent, eadem & inter ſe convenire.* Hinc duplex illa nobiliſſima Regula, quam vocant *dictum de omni & nullo:* quorum *dictum de omni* fundamentum eſt ſyllogiſmorum Affirmativorum; *dictum de nullo* Negativorum.

Parag. 2. *Dictum de omni & nullo.*

Dictum de omni eſt hujuſmodi: *Quicquid affirmatur univerſaliter de aliquo ſubjecto, affirmari neceſſe eſt de iis quæ ſub eo continentur.* Dictum de nullo hujuſmodi: *Quicquid negatur univerſaliter de aliquo ſubjecto, negari neceſſe eſt de iis quæ ſub eo continentur.* Neceſſitas

illationis ab hoc *dictio de omni & nullo* vim ſuam habet omnem, eamque in omnibus modis & figuris parem: ſed evidens eſt illa neceſſitas in modis tantum primæ figuræ directis, qui propterea *Perfecti* dicuntur; reliquorum evidentia neceſſe habet oſtendi per reductionem ad iſtos, & propterea Imperfecti habentur.

Parag. 3. *Corollaria.* Ex hoc dicto, velut principio, ſequuntur tanquam Corollaria, duæ Syllogiſmorum Regulæ generales

1. *Ex utraque præmiſſa particulari nihil ſequitur*: Repugnat enim dicto de omni et nullo, quo requiritur ut altera ſaltem præmiſſarum ſit univerſalis.

2. *Ex utraque præmiſſa negativa nihil ſequitur.* Neceſſe eſt enim medium terminum cum altero extremorum conſentire: quod niſi in affirmativa propoſitione fieri non poteſt. Utramque regulam diſticho complectuntur.

Syllogizari non eſt exparticulari;
Neque negativis; recte concludere ſi vis.

Tradit

Tradit Aristoteles Syllogismorum sex quasdam virtutes sive *Potestates*, itemque vitia sive *Imbecillitates* totidem. Sunt autem illæ Potestates. Parag. 43 *Syllogismorum Virtutes.*

1. *Plura concludendi*: in qua fundantur modi Syllogismorum indirecti.

2. *Ex falsis verum colligendi.*

3. *Probandi per circulum*: cum sc. ex conclusione, & altera præmissarum conversa, infertur reliqua.

4. *Evertendi per conversionem*: cum sc. ex opposito conclusionis, & altera præmissarum, evertitur reliqua.

5. *Deducendi ad impossibile*; quam explicamus infra cap. 5.

6. *Concludendi ex oppositis*: cum sc. ex præmissis (aut *verbo tenus*, aut *re ipsa*) oppositis conclusio falsa colligitur; quod fit in modis tantum negativis secundæ & tertiæ figuræ.

Illa vero sex vitia sive imbecillitates syllogismorum, sunt. Parag. 5. *Syllogismorum vitia.*

1. *Petitio quæsiti*: cum id sumitur ad

ad probationem, quod est in quæstione.

2. *Non propter hoc falsum accidere:* cum in deductione ad impossibile hypothesis sumpta ita se habet, ut vel eâ dempta nihilominus accidat impossibile ex reliquis propositionibus.

3. *Falsa ratio:* cum ex propositionibus (syllogismi vel prosyllogismi) falsitas irrepit in conclusionem. Nam semper prima falsitas est causa sequentium.

4. *Impedimentum Catasyllogismi:* quia nisi concedamus duas propositiones in quibus idem terminus reperitur, non potest contra nos concludi syllogistice.

5. *Impedimentum Elenchi:* quia nisi concedamus propositionem aliquam universalem, aut affirmativam, non potest thesis nostra everti.

6. *Deceptio:* qua contingit, ut aliquid scientes, fallamur tamen; quoties sc. eandem rem, sed diversis respectibus, & sciamus & ignoremus.

De istis omnibus cùm *Potestatibus*, tum

tum *imbecillitatibus ſyllogiſmorum*; conſulat qui volet fuſe diſſerentem Ariſtotelem in ſecundo libro priorum Analyticorum.

Quæſtiones Capitis tertii,

1 De *regula proportionis.*
2 De *Dicto de omni & nullo.*
3 *An ex puris particularibus vel negativis aliquid efficiatur?*
4 De *ſyllogiſmorum Poteſtatibus.*
5 De *ſyllogiſmorum imbecillitatibus.*

CAP. 4.

De ſyllogiſmorum Figuris.

DUplici ſyllogiſmorum materiæ duplex reſpondet forma; *Figura* ſc. *& Modus.* Horum *Figura* reſpicit terminos, materiam remotam; *Modus* Propoſitiones, materiam proximam. Parag. 1. *Forma ſyllogiſmorum duplex.*

Figura

Parag. 2. *Tres syllogismorum figuræ.*

Figura est *debita medii termini cum extremis dispositio quoad subjectionem & prædicationem.* Estque ea triplex, pro triplici medii dispositione.

Vel enim *Medium.*

- *Prædicatur* de uno extremorum, & subjicitur alteri; quæ est dispositio maxime naturalis, & cum necessitate parit etiam evidentiam: ut in *Prima* figura; ubi medium est *Subjectum* in majore, & *Prædicatum* in minore propositione.
- *Prædicatur* de utroq; ut in *secunda* figura, ubi medium est *prædicatum* in utraq; præmissa.
- *Subjicitur* utrique, ut in *Tertia* figura, ubi medium est *Subjectum* in utraque præmissa juxta versum.

Sub. Præ, prima; bis præ, secunda; tertia, bis Sub.

Modus est *apta propositionum ordi-*

ordinatio quoad quantitatem & qualitatem.

Modus alius est.

Directus, in quo infertur conclusio directe & immediate sequens a præmissis, & factum cognoscitur, quoties in conclusione *Major terminus* prædicatur de Minore. Parag. 3. *Modi definitio.*

Indirectus, in quo infertur conclusio, non quæ ex præmissis immediate sequitur, sed quæ vi conversionis sequitur ex illa. Id factum cognoscitur, quoties in cõclusione *Minor terminus* prædicatur de Majore.

Modi sunt omnino distincti 16. qui mutiplicati secundum triplicem figurã faciunt 48. sunt que majori adhuc numero si addantur indirecti. Sed illis 16. octo sunt prorsus inutiles, sc. *EE. EO. IE. II. IO. OE. OI. OO.* quod adversantur *Dicto de Omni & Nullo*, & Regulis superiore cap, parag. 3. datis Parag. 4. *Modorum numerus.*

datis niſi quod IE. indirecte concludat in *Friſeſmo.* Reliqui octo utiles ſunt; ſc. *AA. AE. AI. AO. EA. EI. IA. OA.* habentque in figuris locum ita, ut quatuor in *prima*, totidemque in *ſecunda*, in *tertia* ſex modi diſpenantur, omnes directi: qui cum quinque primæ figuræ indirectis his verſiculis continentur.

1. *Barbara, Celarent, Darii, Ferio,* Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſmorum: 2. *Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baroco:* 3. *Darapti, Fellapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon.* In quibus vocabulis tres ſyllabæ totidem ſignant Propoſitiones; prima *Majorem*, ſecunda *Minorem*, ultima *Concluſionem*: & propria cujuſque ſyllabæ vocalis quantitatem & qualitatem propoſitionis per ſyllabam ſignificatæ oſtendit.

Parag. 5. *Regulæ figurarum ſpeciales.*

Primæ figuræ *quatuor* ſunt modi *directi*, *quinque indirecti*; in primis duobus verſiculis comprehenſi: In hac figura *Concluſio eſt libera, Major Univerſalis, ubique Minor Affirmativa.* Secundæ figuræ ſunt

quatuor

quatuor modi directi ab initio tertii versus: in hac figura *Minor est libera, Major* ubique *Universalis, Conclusio negativa:* Tertiæ figuræ sunt *sex* modi directi; in reliquo tertii & in toto quarto versu comprehensi: in hac figura *Major est libera, Minor* ubique *Affirmativa, Conclusio paticularis.* Sunt & in secunda & tertia figurâ modi *indirecti*, sed minoris usus; qui propterea negliguntur à plerisque.

Parag. 6. *Exsempla figurarum.*

Exemplũ syllogismi in figura.

1. Bar-*Omne rationale est risibile.*
   ba-*Omnis homo est rationalis.* erg.
   ra *Omnis homo est risibilis.*

2. Cel-*Nullus justus est crudelis:*
   a-*Omnis Tyrannus est crudelis.* erg
   re *Nullus Tyrannus est justus.*

3. Da-*Omnis homo est rationalis.*
   rap-*Omnis homo est risibilis.* ergo
   ti *Aliquod risibile est rationale.*

Syllogismi & in reliquis modis adhuc formari possunt, servata recta dispositione terminorũ

&

& quantitate ac qualitate propoſitionum,

Quæſtiones Capitis quarti.

1 *De triplici ſyllogiſmorum figura.*
2 *De modorum numero.*
3 *De prima figura & ejus modis.*
4 *De ſecunda figura & ejus modis.*
5 *De tertia figura, & ejus modis*
6 *De modis figurarum indirectis.*

CAP. 5.

De *Reductione* Syllogiſmorum.

Parag. 1. *Definitio Reductionis.*

REductio eſt *mutatio ſyllogiſmi quoad formam, ut in imperfectis modis neceſſitas illationis fiat ex inevidenti evidens.* Reducuntur ergo Syllogiſmi imperfecti ad Perfectos. Perfecti ſunt, qui in quatuor directis modis primæ figuræ concluduntur: mperfecti, qui in reliquis modis aut figuris.

Reductio

Parag. 2. *Reductio duplex.*

Reductio vel est { *Ostensiva*; fitque sola propositionum cõversione, aut transpositione.
Ad impossibile; estque cum adversarius ad impossibile aliquod, aut absurdum cogitur.

Parag. 3. *Vsus literarum in Reductione.*

Ad Reductionem observandæ sunt in modorum nominibus *initiales* quatuor literæ B. C. D. F. totidemq; *intermediæ*. *S.P.M.C. Initiales* ostendunt ad quem modum primæ figuræ quilibet modus sit reducendus: ad eum sc. qui eandem habet Initialem, ut *Baroco* ad *Barbara*, *Disamis* ad *Darii*, *&c.* *Intermediæ* ostendunt modum reductionis; ita ut *S.* notet propositionem esse convertendam simpliciter; *P.* convertendam esse per Accidens; *M.* propositiones esse transponendas; *C.* modum reducendum esse per deductionem ad impossibile: juxta versus.

Simpliciter verti vult S, P. vero per acci.
M. vult transponi; C. per impossibile duci.

Illud tamen notandum, *literam* inter-

intermediam ad Syllabam vocalis præcedentis pertinere ſemper, non ſequentis.

Parag. 4. *Exemplum Reductionis oſtenſivæ.*

Exemplum Oſtenſivæ Reductionis ſit modus *Diſamis* tertiæ figuræ: cujus initialis *D.* oſtendit eum reducendum ad *Darii*; *M.* tranſponendas præmiſſas; S, in prima & ultima ſyllaba ſimpliciter convertendas Majorem & Concluſionem, hunc in modum.

Diſ- *Aliquis Tyrannus eſt injuſtus.*
am- *Omnis Tyrannus eſt crudelis:* ergo
is. *Aliquis crudelis eſt injuſtus.*

Da- *Omnis Tyrannus eſt crudelis.*
ri- *Aliquis injuſtus eſt Tyrannus.* ergo
i. *Aliquis crudelis eſt injuſtus.*

Parag. 5. *Exemplum Reductionis per impoſſibile.*

Exemplum Reductionis per impoſſibile ſit modus *Baroco* ſecundæ figuræ: cujus Initialis *B.* oſtendit reducendum ad *Barbara*; *C.* reducendum per impoſſibile. Fit autem talis reductio, *cum ex contradictoria concluſionis cum altera præmiſſarum infertur contradictoria alterius præmiſſæ*; Minoris ſc. in ſecunda figura

gura, Majoris in tertia; juxta versus.

Servat majorem, mutatque secunda minorem;
Tertia majorem mutat, servatque minorem.

Reducitur ergo Baroco hunc in modum.

Ba- *Omne rationale est risibile.*
ro- *Aliquod animal non est risibile:* ergo
co. *Aliquod animal non est rationale.*

Bar- *Omne rationale est risibile.*
ba- *Omne animal est rationale:* ergo
ra. *Omne animal est risibile.*

Parag. 6. *Usus reductionis per impossibile.*

Usus talis reductionis est, ut qui concessis Majore & Minore negat ex illis sequi conclusionem in Modis secundæ aut tertiæ figuræ, aut indirectis primæ; per absurdam conclusionem alteri concessarum contradictoriam, ex contradictoriâ conclusionis illatam, cogatur tandem agnoscere colligendi necessitatem, quam negabat in illis modis. Atque omnis ejusmodi Argumentatio ducens

ad

ad impoſſibile nitᵗur duobus iſtis fundamentis: *Contradictoriarum alteram perpetuo eſſe veram, alteram falſam;* Et, *Ex veris niſi vera ſequi non poſſe.*

Parag. 7. *Reductio omnium imperfectorum modorum per impoſſibile.*

"Soli ex omnibus modis *Baroco* "& *Bocardo* ſignantur litera *C*; quod "illæ non alio modo reduci poſſint, "quam per impoſſibile: non quod "illæ ſolæ ita reducantur. Nam & "Imperfecti omnes reducuntur "per impoſſibile; quamvis non "ſemper ad Modum ſuæ initialis. "Id quod aliqui conati ſunt iſtis "vocibus exprimere; *Neſciebatis*, "*Odiebam, Letare, Romanis*, in qui-"bus quatuor vocales denotant "quatuor perfectos modos, pro ra-"tione quantitatis & qualitatis "concluſionum per illas vocales "ſignatarum; ſc. A. *Barbara*, E. *Ce-*"*larent*, I. *Darii*, O. *Ferio*. Deinde "tot ſyllabæ tot modos deſignant, "idque vulgato ordine: ita ut ly "*Neſciebatis* ſignificet quinque in-"directos primæ, ly *Odiebam* qua-"tuor ſecundæ, ly *Letare Romanis* "ſex tertiæ figuræ modos. *Ergo*

In

" in ly *Romanis* prima ſyllaba *Ro*
" oſtendit quartum modum tertiæ
" figuræ, ſc. *Datiſi*, reducendum eſſe
" ad *Ferio*.

Parag. 8. *Reductio perfectiorum Modorum ad perfectiſſimos.*

" Nec Imperfecti ſolum ad per-
" fectos; ſed & ex perfectis, partí-
" culares & minus perfecti ad uni-
" verſales & perfectiſſimos, hoc eſt,
" *Darii & Ferio* ad *Barbara* aut *Cela-*
" *rent* reducuntur per impoſſibile:
" licet non immediate. Reducun-
" tur enim *Darii* ad *Cameſtres*, &
" *Ferio* ad *Ceſare* figuræ ſecundæ
" modos per impoſſibile, eo pacto
" quo reducuntur modi ſecundæ fi-
" guræ ad modos primæ: & tum
" poſtea reducuntur oſtenſive ad
" *Celarent* in prima.

Quæſtiones Capitis Quinti.

1 De *definitione & uſu reductionis.*

2 De *reductione oſtenſiva, & ad impoſſibile.*

3 De *Reductione indirectorum primæ figuræ.*

4 De

4 *De Reductione modorum secundæ figuræ.*
5 *De reductione modorum tertiæ figuræ.*
6 *De reductione perfectorum primæ figuræ ad perfectissimos.*
7 *De resolutione syllogismorum unius figuræ in aliam.*

CAP. 6.

De *Inventione medii termini.*

Parag. 1. *Usus hujus doctrinæ.*

COpia argumentorum ad quodvis problema concludendum pendet ex *inventione aptorum Mediorum*: de quâ quantum ad figuras dari possunt *Regulæ* quædam *generales* Figurarum ac Modorum rationi accommodatæ; *speciales* enim *Regulæ* ex natura Thematum sive Terminorum Problematis ex locis Topicis colligendæ sunt.

Parag. 2. *Medii inveniendi ratio ad extrema.*

Quicquid potest esse *Medium* in aliquo syllogismo, erit necessario alterius extremorum (quæ in problemate seu Conclusione continentur) aut *Antecedens*, aut *Consequens*,

ſequens, aut *Repugnans*. *Antecedens* alicujus termini eſt, quod poteſt ei univerſaliter ſubjici : *Conſequens*, quod poteſt de eo univerſaliter prædicari : *Repugnans*, ſive extraneum, quod nec ei ſubjici poteſt, nec de eo prædicari. Horum autem ſingula conſiderari debent ratione habitâ ad utrumque extremum; *Majorem* ſc. *Terminum* & *Minorem*. Quorum Major *Prædicatum* eſt Concluſionis, Minor *Subjectum*.

Ad inveniendum ergo Medium probandæ cuivis concluſioni aptum, obſerventur Regulæ. Parag. 5. *Regulæ inveniendi medium.*

1 Si concludenda ſit *Univerſalis affirmativa*; quærendum tale Medium quod ſit *Antecedens Majoris* extremi, *& Conſequens Minoris*: & fiet ſyllogiſmus in *Barbara*.

2 Si *Particularis affirmativa*; quærendum Medium, quod vel ſit *Antecedens Majoris, & Conſequens Minoris*; & erit ſyllogiſmus in *Darii*: vel *Antecedens utriuſq;* & erit in *Darapti*, *Diſamis*, aut *Datiſi*.

3

3 Si *Universalis Negativa*; quærendum Medium, quod vel sit *Repugnans majoris*, & *consequens minoris*; & erit syllogismus in *Celarent*, aut *Cesare*: vel *Consequens Majoris & repugnans Minoris*; & erit in *Camestres*.

4 Si *Particularis negativa*: quærendum Medium, quod vel sit *Repugnans Majoris & Consequens Minoris*; & erit in *Ferio*, aut *Festino*: vel *Consequens Majoris & repugnans minoris*; & erit in *Baroco*: vel *Repugnans Majoris & Antecedens Minoris*; & erit in *Felapton*, *Bocardo*, vel *Ferison*.

5 Si sumatur Medium quod sit vel *Repugnans utriusq;* Extremi; vel *Consequens utriusq;*; vel *Antecedens Majoris*, & *repugnans Minoris*, nihil colligitur.

Parag. 4 *Schema de inventione Medii.*

Rem omnem subjectum schema delineat.

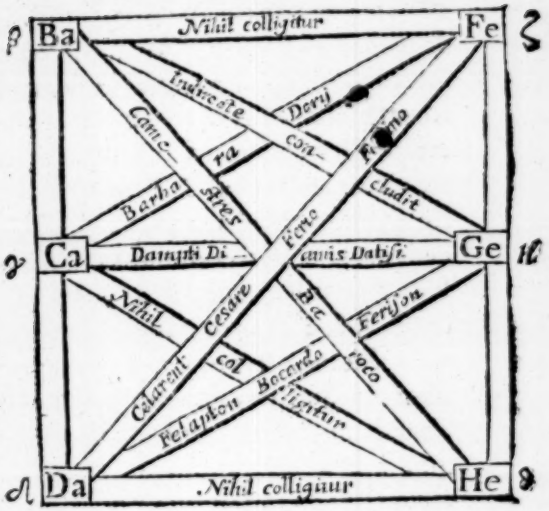

Cui explicando verſiculos excogitarunt.

Fecana, Cageti, *Daſenes, Hebare, Gedaco,*

Gebali ſtant: non ſtant *Febas, Hedas, & Hecas.*

In quibus verſiculis tertia cujuſq; vocabuli *ſyllaba* notat *concluſionem*, ejuſque ſyllabæ vocalis concluſionis *quantitatem & qualitatem*; ut ſupra. In Prioribus ſyllabis duarum vocalium *A* & E, A notat *majus extremum* Parag. 6. *Expoſitio Schematis.*

tremum ſive prædicatum quæſtionis; *E minus extremum*, ſive ſubjectum: literarum vero B,C,D,F,G,H, tum in verſiculis tum in ſchemate, atque etiam Græcarum ad oram ſchematis pictarum β, γ, δ, ζ, η, ϑ, B & β ſignificat conſequens, C & γ Antecedens, D & δ Repugnans *Prædicati*; F & ζ Conſequens, G & η Antecedens, H & ϑ Repugnans *Subjecti*. e. g. ly *Fecana* oſtendit, quod ad probandam quæſtionem *univerſalem affirmativam*, ſumendum ſit tale medium, quod ſit *Conſequens Subjecti & Antecedens Prædicati*.

Parag. 6. *Notanda nonnulla in hac materia.*

Notandum 1° *Gebali* concludere indirecte tantùm, in prima figura: 2, in concluſione univerſali eminenter contineri ſuam particularem; & conſequenter modum particularem idem Medium requirere, quod modus univerſalis ejuſdem figuræ ſibi affinis; ut *Fecana* non tantùm concluſioni in *Barbara* ſubſervire, ſed & in *Darii*. 3°, *Febas*, *Hedas*, & *Hecas* propterea inutiles eſſe, quòd in *Febas* eſſent duæ affirmativæ in ſecunda figura; in *Hedas* ambæ præmiſſæ

missæ essent negativæ; in *Hecas* esset minor negativa in prima vel tertia figura.

Quæstiones Capitis sexti.

1 De *copia Argumentorum.*
2 De *habitudine Medii ad extrema.*
3 De *conjugationibus inutilibus.*
4 De *medio respectu Problematis A.*
5 De *medio respectu Problematis E.*
6 De *medio respectu Problematis I.*
7 De *medio respectu Problematis O.*

CAP. 7.

De *Syllogismis quibusdam specialibus.*

SUnt quædam syllogismorum formæ, quæ propter aliquam à superioribus discrepantiam peculiari indigent consideratione; quales sunt *Syllogismus Expositorius*, *Syllogismus ex Obliquis*, & *Syllogismus Modalis.* Parag. 1. *Syllogismi quidam speciales.*

Syllogismus Expositorius est, in quo datur terminus aliquis, & propositio singularis. Ejus usus Parag. 2. *Expositorius Syllogismus.*

præcipuus eſt in *tertia* figurâ: in qua ſæpe propoſitiones particulares exponuntur per ſingulares; quo illationis neceſſitas evidentius, & penè ad ſenſum pateat. Non tamen peculiaris eſt ejuſmodi expoſitio tertiæ figuræ, (ut nonnullis placuit;) ſed habet ſuum uſum & in reliquis. Aptiſſime quidem convenit *tertiæ*; quod in illa Medium ubique ſubjiciatur, & ſingularium maxime ſit ſubjici: ut

Socrates eſt homo:
Socrates eſt doctus: ergo
Aliquis homo eſt doctus.

Parag. 3. *Syllogiſmus ex obliquis* eſt, cum aliquis terminorum, præcipuè vero medius, eſt obliquus. De quo breviter tres regulæ obſervantur.

Syllogiſmus ex obliquis.

1 Extremum in præmiſſis obliquum, obliquum maneat & in concluſione.

2 Medio exiſtente obliquo in alterâ præmiſſa, Extremorum illud quod cum eo in illa conjungitur in concluſione rectum eſto, reliquum vero obliquum: ut *Omnis hominis*

hominis equus currit, Socrates est homo: ergo Socratis equus currit.

3 Ex negativa de termino obliquo, & affirmativa de recto, conclusio sequitur de obliquo.

Syllogismus Modalis est, in quo propositio aut propositiones modificantur: Estque si omnes modificentur, *mere Modalis*; sin aliqua sit modalis, aliqua de inesse, *Mixtus* Syllogismus. In his explicandis pene nimius est *Aristoteles lib.* 1. *Prior. Analyt.* Is consulendus: quod nunc agitur, compendium est. Parag. 4. *Syllogismus Modalis.*

Quæstiones capitis septimi.

1 De *Syllogismo Expositorio.*
2 *De Syllogismo ex obliquis.*
3 De *Syllogismo merè Modali.*
4 De *Syllogismo mixte Modali.*

Cap. 8.

De *Enthymemate & Sorite.*

Syllogismi secundario dicti sunt aut *Deficientes*, aut *Redundantes*. Deficiens est enthymema. Est autē Parag. 1. *Enthymematis definitio.*

Enthymema Logicum, (nam Rhetoricum alius eſt rationis) Argumentatio, in qua ex una præmiſſa infertur concluſio: ut, *Socrates curris*, ergo *eſt Animal*. Deficit autem Enthymema non reipſa, ſed quoad enunciandi modum: nec deeſt altera præmiſſa, (ut quam termini ſufficiunt) ſed reticetur. Utimur Enthymemate, aut *brevitatis* gratia, cum præmiſſa quã ſupprimimus eſt evidens; aut *fugæ & occultationis*, cum eſt infirma; aut *ornatus*, ne impediatur orationis flumen.

Parag. 2. *Reductio Enthymematis ad ſyllogiſmum*

Enthymema ad Syllogiſmum reducitur per additionem illius præmiſſæ quæ deeſt, *Majoris* ſc. vel *Minoris*. Utra vero harum deſit, cognoſcitur ex terminis. Deeſt enim *Major*, ſi *Subjectum* Conſequentis reperiatur in Antecedente; ſi vero *Prædicatum* Conſequentis reperiatur in Antecedente, tum deeſt *Minor*. Propoſitio autem quæ ſupplenda eſt, ex duobus illis terminis confici debet, qui ſemel tantum reperiuntur in Enthymemate. Conſequutio Enthymematis in Scholis

Scholis *Argumentum* dici ſolet; quæ ſi ſit falſa & independens, negamus *Argumentum* ſive *Conſequentiam*.

Parag. 3. *Proſyllogiſmus.*

Syllogiſmus Redundans virtualiter continet plures Syllogiſmos: eoſq; vel *Inæqualiter*: vel *Æqualiter*. Inæqualiter plures complectitur, qui alicui præmiſſæ principali *Proſyllogiſmũ* adjungit, qui eam *confirmet*, aut *illuſtret*: ut *Nullus injuſtus eſt amandus. Omnis tyrannus* (*crudelis quum ſit*) *eſt injuſtus*: ergo *Nullus tyrannus eſt amandus.*

Parag. 4. *Reſolutio Proſyllogiſini.*

Reſolviturq; in plures, ſi (præter principalẽ ſyllogiſmũ) ex proſyllogiſmo, tanquã *antecedente*, & præmiſſa cui additur tanquã *conſequente* fiat Enthymema; illudq; tandem, quo dictum eſt modo, reducatur ad perfectũ Syllogiſmũ. Incõmodè loquuntur in ſcholis, qui inter diſputandũ penultimũ ſyllogiſmum *Proſyllogiſmum* vocant; cum potius poſterior quiſq; ſyllogiſmus inter diſputandũ ſit *Proſyllogiſmus* prioris, utpote ad aliquam ejus præmiſſam confirmandã adhibitus: perpetuo enim quod in *Geneſi* prius eſt, id eſt poſterius in *Analyſi*; & è converſo.

Parag. 5. *Sorites.*

Syllogiſmus Redundans, qui virtualiter & æqualiter continet plures, *Sorites* dicitur. Eſt autem *Sorites* Argumentatio, in quâ plures propoſitiones ita coacervantur, ut prædicatum prioris propoſitionis perpetuo ſubſumatur velut ſubjectum ſequentis, donec tandem ultimum prædicatum cum primo ſubjecto componatur: ut,

Omnis homo eſt Animal:
Omne animal eſt vivens:
Omne corpus eſt ſubſtantia: ergo
Omnis homo eſt ſubſtantia.

Parag. 6. *Soritis leges & reſolutio.*

Sorites vim habet in terminis duntaxat neceſſario ſubordinatis: ſubordinatione ſc. vel *Prædicamentali*, vel *Cauſali*. Fundatur hoc Argumentandi genus *in prima regula Antepræd icamentali*; & eodem modo intelligendum eſt, quo illa. Reſolvitur *Sorites* in tot ſyllogiſmos in *Barbara*, quot ſunt termini ſubſumpti ante concluſionem; qui ſinguli erunt *Media* ſingulorum ſyllogiſmorum: proinde in dict. exemplo ſunt virtuliter tres ſyllogiſmi; quorum primi medium

dium erit ly *Animal*, ſecundi ly *Vivens*, tertii ly *Corpus*.

Quæſtiones Capitis octavi.

1. De *Enthymemate*.
2. De *Proſyllogiſmo*.
3. De *Sorite*.

CAP. 9.

De Syllogiſmo Hypothetico.

Parag. 1. *Syllogiſmus mere hypotheticus.*

Syllogiſmus Hypotheticus eſt, in quo reperitur propoſitio aliqua Hypothetica. Eſtque vel *pure*, vel *ex parte ſolum* Hypotheticus. *Pure Hypotheticus* eſt, cujus omnes propoſitiones ſunt Hypotheticæ: ut

Si Socrates ſit homo, eſt animal.
Si Socrates ſit rationalis, eſt homo: ergo
Si Socrates ſit rationalis, eſt animal.

Reduciturque ad Categoricum in *Barbara*, remoto tantum ſubjecto Antecedentis; ſic

Omnis homo eſt animal.
Omne rationale eſt homo: ergo
Omne rationale eſt animal.

Syllogiſmus ex parte Hypotheticus,

Parag. 2. *Syllogismus Conditionalis.*

est cujus tantum major Propositio est Hypothetica. Estque *Conditionalis*, & *Disjunctivus*: Copulativus enim non datur, nisi negativus; qui ad disjunctivum pertinet. *Conditionalis*, sive *stricte Hypotheticus*, est, qui constat ex majore Conditionali.

Ejus duplex forma est, sc.

1 A positione Antecedentis ad positionem Consequentis: ut, *si est homo, est animal; sed est homo*: ergo *est animal*: non è converso.

2 Ab eversione Consequentis ad eversionem Antecedentis: ut, *si est homo, est animal; sed non est animal*: ergo *non est homo*: non è converso.

Parag. 3. *Reductio Conditionalis ad Categoricum.*

Reducuntur *Conditionales* ad *Categoricos*: Conditionales *prioris formæ* ad modos *primæ figuræ*, in quibus minor est affirmativa; *posterioris* vero ad modos *secundæ*, in quibus minor est negativa. In utraq; major conditionalis debet fieri categorica, conjungendo *Prædicata*

dicata Antecedentis & Conſequentis, omiſſis *ſubjectis* utriuſque: ut in ſuperioribus exemplis Major ſic fit Categorica, *Omnis homo eſt animal.*

Par. 4. *Syllogiſmus Disjunctivus.*

Syllogiſmus disjunctivus eſt, qui conſtat ex Majore Disjunctiva. Ejus unica tantum eſt forma ſimpliciter neceſſaria, ſc. à negatione reliquarum partium ad poſitionem unius; ut, *Aut dies, aut nox eſt; dies non eſt:* ergo *nox eſt.* A poſitione vero unius ad negationem reliquarum, ibi duntaxat neneceſſitatem habet, ubi termini disjuncti ita immediate ſunt oppoſiti, ut neceſſe ſit unum ineſſe ſubjecto, reliquum non ineſſe. Reducitur autem *Disjunctivus* ad *Categoricum*; mutando Majorem disjunctivam primo quidem in Conditionalem, tum vero deinceps in Categoricam.

Parag. 5. *Dilemma.*

Hypotheticus Redundans dicitur Dilemma. Eſt autem *Dilemma* Argumentatio, quæ facta diſjunctione membrorum, ita adverſariũ conſtringit utrinq; ut quãlibet

bet interogationis partem accipiat, cauſa tamen cadat. Dicitur & *cornutus ſyllogiſmus*, quod utrinq; adverſarium velut cornibus petat, & feriat: ut, *Uxorem ſi ducas formoſam, habebis communem; ſi deformem, pœnam*: ergo *nulla ducenda*.

Parag. 6. *Dilēmatis leges & reſolutio.*

Dilemma ita comparari debet, ut 1° *disjunctio ſit plena*; 2°, *utraq; pars ſeriat*; 3°, *non poſſit retorqueri*. Reſolvitur in unum *Syllogiſmum Hypotheticum*, ab everſione conſequentium ad everſionem antecedentis; & *plures Categoricos*, ita ut ex ſingulis membris minoris cum ſuis Proſyllogiſmis fiant ſinguli Categorici.

Quæſtiones Capitis noni.

1 *De Syllogiſmo mere Hypothetico.*
2 *De Syllogiſmo Conditionali.*
3 *De Syllogiſmo Disjunctivo.*
4 *De Dilemmate.*

CAP.

Cap. 10.

De *inductione & Exemplo.*

Par. 1. *Inductio.*

Inductio est argumentatio, quæ ex singularibus (*sive particularibus*) sufficienter enumeratis, colligit universale. Ea *explicita* est, si omnia particularia enumerentur expresse: *implicita*, si aliquibus expresse numeratis, reliqua adjectâ aliqua clausulâ, ut, *& sic de cæteris &c.* quamvis brevitatis studio non expressa intelligi tamen significentur: ut, *Iste magnes trahit ferrum, & ille, & hic, & pariter se habet in reliquis*: ergo *Omnis magnes trahit ferrum.* Estque inductio alia Affirmativa alia Negativa.

Parag. 2. *Inductionis vis.*

Inductio est *utilis* admodum, & *potens* argmentandi genus: ut quo probentur prima principia, & Universalissima; quorum non dantur causæ, nec universaliora, per quæ possint probari. Nititur autem inductio hoc principio velut fundamento necessario; *Quod omnibus inferioribus convenit, id toti superiori convenire.*

convenire. Evertitur Inductio, si fiat exceptio, aut instantia in contrarium.

Parag. 3. *Exemplum.* *Exemplum* est Argumentatio, in qua ex singulari notiore infertur simile ignotius. Fitque duobus modis: nam aut suadendæ quæstioni *universali* affertur, aut *singulari*. Universali; ut si ostenderes *exemplo Marii & Syllæ duos summos principes laceraturos Rempublicam*: Singulari, ut si ostenderes *eodem exemplo Cæsarem & Pompeium laceraturos Rempublicam*.

Parag. 4. *Exempli vis.* Exemplum potest esse vel *unius* singularis vel *plurium*; modo omnium non sit. Est Exemplum omnium Argumentationum inefficacissimum: *illustrat* enim magis, quam *probat*: nec tam *cogit*, quam *suadet*: ut quod fundamento nitatur tantùm probabili, *Similibus* sc. *eadem aut similia convenire*. Evertitur Exemplum facillime, si dissimilitudinis ratio ostendatur.

Quæstiones Capitis decimi.

1 De *Inductione*.
2 De *Exemplo*.

CAP.

CAP. II.

De fine & præcognitis Demonſtrationis.

ARgumentatio, quatenus contrahitur ad certam materiam, (nam de *formali* & *incontracta* hactenus egimus) vel *Apodictica* eſt, quæ & Demonſtratio; vel *Dialectica*, quæ & Syllogiſmus Topicus; vel *Sophiſtica*, quæ & Elenchus, ſive Fallacia dicitur. Parag. 1. *Argumentationis ſpecies quoad Materiale.*

Differunt iſta ex parte
- Medii; quod eſt in
  - Demonſtratione, *Neceſſarium.*
  - Topico Syllogiſmo, *Probabile.*
  - Elenchò, *Captioſum.*
- Finis; qui eſt in
  - Demonſtratione, *Scientia.*
  - Topico Syllogiſmo, *Opinio.*
  - Elencho, *Deceptio.*

Demonſtratio eſt *Syllogiſmus faciens Scire.* Scire autem unumquodque dicimur, *cum cauſam cognoſcimus propter quam res eſt*, quod illius rei cauſa ſit, nec poſſit res aliter ſe habere. Unde duplex oritur ſcientiæ *Certitudo.* Altera *Objecti*, Parag. 2. *Demonſtrationis definitio.*

vel

vel *Scibilis*, quando rei cauſa proxima apprehenditur: altera *Subjecti*, vel *Scientis*; quando ſciens certus eſt rem non poſſe aliter ſe habere. Per illam diſtinguitur ſcientia ab *Errore:* per hanc & ab *Opinione*, quæ includit in ratione ſui formidinem oppoſiti.

Parag. 3. *De præcognitis & præcognitionibus.*

Omnis ſcientia eſt concluſionis; oriturq; ex præcedente cognitione præmiſſarum. *Præcognita* autem cujuſq; ſcientiæ ſunt tria; *Subjectum*, *Paſſio*, & *Dignitas* ſive principium. Modi autem quibus iſta præcognoſcuntur, *Præcognitiones* appellantur: ſuntque duæ; *Quod ſit*, & *Quid ſit*.

Parag. 4. *Subjecti Præcognitio*

Subjectum eſt minor extremitas quæ in quæſito ſubjicitur, & de quâ paſſio demonſtranda eſt: ut *Homo*. De eo utrumq; præcognoſcendum eſt, & *Quod ſit*, & *Quid ſit*. *Quod ſit*, quia alias fruſtra quæreretur ſcientia de eo; de non ente enim non eſt ſcientia: *Quid ſit* vero, non *nominis* ſolùm, ſed & *Rei*; cùm *quid ſit rei ſubjecti*, ſit Medium Demonſtrationis, & Medium præcognoſci neceſſe eſt concluſioni, ſaltem *confuſe*. Præcognitio

cognitio Quod sit, dicitur *Hypothesis*; quid sit, *Definitio*.

Parag. 5. *Præcognitio Passionis.*

Passio est accidens proprium, de subjecto demonstrabile; estq; semper Major extremitas quæ in Conclusione prædicatur: ut *Risibile*. Ipsam necesse est Præcognosci *Quid sit*; *Nominis* dico, non *Rei*: nam Subjectum ingreditur ejus quid sit Rei. Non vero præcognoscitur *Quod sit*; illud enim est ipsummet *Quæsitum*, cujus scientiam investigamus per Demonstrationem.

Parag. 6. *Præcognitio Dignitatis.*

Dignitas sive principium est propositio per se nota, in qua passio cum definitione Subjecti conjungitur, estq; semper Major Propositio Demonstrationis, ut, *Omne animal rationale est risibile*. Ea cognita, *virtualiter* cognoscitur conclusio, ut quæ in eâ virtualiter continetur, quæ tamen non *actu* cognoscitur, donec assumatur Minor: quibus cognitis, (etsi naturâ posterius, tamen) *simul tempore* cognoscitur Conclusio. Dignitas præcognosci non potest *Quid sit*, cùm sit propositio complexa, & *Quid sit* sit tantum incomplexorum: præcognosci tamen

tamen debet *Quod* sit, hoc est, quod sit vera, aliàs non posset facere fidem conclusioni.

Quæstiones Capitis undecimi.

1 De *speciebus Argumentationis quatenus ad materiam certam restringitur.*
2 *Sitne Scientia, & Demonstratio?*
3 *An aliquid sciatur de novo?*
4 De *fine & usu Demonstrationis.*
5 *An omnis doctrina discursiva sit ex præexistente cognitione?*
6 De *præcognitorum numero.*
7 De *Præcognitione Subjecti.*
8 De *Præcognitione Passionis.*
9 De *Præcognitione Dignitatis.*
10 *An cognitis Majore & Minore, simul tempore cognoscatur Conclusio?*
11 De *prima definitione Demonstrationis.*
12 De *definitione ipsius scire.*
13 De *scientiarum subalternatione.*

CAP:

CAP. 12.

De *Conditionibus propoſitionum Demonſtrationis abſolutis.*

Par. 13 *Secunda definitio demonſtrationis.*

DEmonſtrationis definitio prior erat *ex finali*: alteram exhibet Ariſtoteles *ex materiali* talem; Demonſtratio eſt *Syllogiſmus ex veris, primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis.* In qua definitione quinque ponuntur conditiones Propoſitionum ſeu præmiſſarum in Demonſtratione. quarum duæ priores *Abſolutæ* ſunt, & ipſas reſpiciunt propoſitiones in ſe conſideratas, *Neceſſitas* ſc. & *Immedietas*; reliquæ *Relatæ* ſunt, ſive comparatæ, & reſpiciunt Propoſitiones in habitudine ad Concluſionem.

Parag. 2. *Neceſſitatis gradus.*

Prima conditio *Neceſſitas* eſt: oportet enim omnes propoſitiones in Demonſtratione eſſe neceſſarias. Sunt autem tres Neceſſitatis gradus; *de Omni*, *Per ſe*, & *Univerſale primùm*, ſive *Quatenus ipſum.*

De

Parag. 3. *Propositio de Omni.* *De Omni* Propositio tunc esse censetur cum prædicatum subjecto & omni inest & omni tempore: ut *Homo est Animal*. Diciturque *de Omni posterioristicum*, ad discrimen propositionis universalis quantitatis, quæ *de omni prioristicum* dicitur. Differt autem hoc ab illo, quod ad Prioristicum sufficit *universalitas Subjecti*, ad Posteriorioristicum præter *Subjecti* requiritur & *Temporis* universalitas in illo, universalitas atttenditur *ex signo universali*; in hoc, *ex naturali habitudine* prædicati ad subjectum, quantumvis absit universale signum.

Parag. 4. *Propositio per se.* *Per se* Propositio tunc esse censetur, cum est in aliquo modorum *dicendi per se*, sed præsertim cum est in *primo* vel *secundo* modo: *Tertius* enim modus est inutilis omnino ad Demonstrationem, & *quartus* modus ad perissimam demonstrationem, nisi in quantum est reducibilis ad primũ vel secundum. Sunt ergo *quatuor modi dicendi per se*; quibus opponuntur *tres modi dicendi per accidens*.

Primus modus dicendi per se est, quando

quando prædicatum eſt de definit one ſubjecti: ut iſta, *Homo eſt animal.* Prædicatum autem eſt in definitione ſubjecti, vel actu, ut *Genus proximum, Differentia proxima*, & ex eis conſtans *integra definitio*; vel implicite, ut *Genus remotum, & differentia remota.* Parag. 5. *Primus modus perſeitatis.*

Secundus modus dicendi per ſe eſt, quando Subjectum eſt de definitione prædicati. Id quod fit, quoties *propria affectio* (una aut per ſe, aut per diviſionem adæquatam) de proprio ſubjecto prædicatur: ut, *Homo eſt riſibilis, Numerus eſt par aut impar.* His duobus modis dicendi per ſe opponitur *primus modus dicendi per accidens*, cum neuter terminorum eſt de definitione alterius: quod fit, quoties accidens commune prædicatur de ſubjecto aut è contra: ut *Corvus eſt niger.* Parag. 6. *Secundus modus perſeitatis.*

Tertius modus dicendi per ſe eſt, quando exiſtentia prædicatur de ſubſtantia; quod fit, quoties in propoſitione quam vocant *ſecundi adjacentis* terminus ſubſtantialis ſubjicitur, ut, *Homo eſt.* Huic opponitur Parag. 7. *Tertius modus perſeitatis.*

opponitur *ſecundus modus dicendi per accidens*, cum exiſtentia de accidente prædicatur: ut, *Albedo eſt.*

Parag. 8. *Quartus modus perfeitatis.*

Quartus modus dicendi per ſe eſt, quando cauſa externa (*Efficiens* nimirum, *vel finis*) prædicatur de ſuo effectu, aut viciſſim effectus de ipſa: ut, *Jugulatus interiit.* Ei opponitur *tertius modus dicendi per accidens*, cum cauſa fortuita de effectu prædicatur; aut contra: ut, *Socrate ambulante corruit.*

Parag. 9. *Propoſitio quatenus ipſum.*

Quatenus ipſum, ſive *univerſalis primum* (qui tertius neceſſitatis gradus eſt) Propoſitio tunc eſſe cenſetur, quando prædicatum ita univerſaliter ſubjecto attribuitur, ut primo ei inſit, & cum eo reciprocetur; ut, *Homo eſt riſibilis.* Hic gradus neceſſitatis omnium eſt perfectiſſimus, & ſupponit priores duos. Omnes propoſitiones ſecundi modi dicendi per ſe ſunt *quatenus ipſum*: illæ etiam primi modi, in quibus aut differentia proxima, aut tota definitio prædicatur de ſpecie.

Parag. 10. *Quo gradu propoſitiones debent eſſe neceſſariæ.*

In omni demonſtratione omnes propoſitiones debent eſſe *De omni*: & concluſio etiam *Per ſe ſecundo modo.*

do. In *demonſtratione* autem ſimpliciter *Potiſſima* requiritur ut omnes propoſitiones habeant ſingulos Neceſſitatis gradus, ut ſint & *De omni*, & *per ſe*, & *quatenus ipſum.*

Parag. 11. *Immediatas duplex*

2ª abſoluta Conditio propoſitionũ in demõſtratione eſt *Immedietas.* Eſtque ea duplex 1 *Subjecti*; quando prædicatũ ineſt ſubjecto, nullo mediante alio ſubjecto, cui prius inſit: id quod fit in omni propoſitione *Quatenus ipſũ*; ut, *Homo eſt riſibilis.* 2. *Cauſæ*; quando prædicatum ineſt ſubjecto, nulla mediante cauſa propter quã inſit: id quod fit in propoſitionibus *primo* & *per ſe notis*; ut, *Totum eſt majus ſui parte.* Immedietas *cauſæ* perfectior eſt immedietate *Subjecti.* Propoſitiones ergo dicuntur 1ª *atq; immediatæ*; quarũ non datur Mediũ, aut *ineſſendi* prædicati in ſubjecto, aut *demonſtrandi* prædicatum de ſubjecto.

Parag. 11. *Qualis immedietas requiratur in propoſitionibus.*

Concluſio in omni Demonſtratione debet eſſe immediata *Immedietate ſubjecti*, ſed nunquã *Immedietate cauſæ*: quia habet ſemper demonſtrari per mediũ. Dignitas ſive *major propoſitio* utra-

utraque immediate talis sit: Atque etiam *Minor Propositio* in Demonstratione potissima, in ea enim utraque præmissa debet esse principium per se notum & indemonstrabile, ac proinde primum & immediatum etiam immedietate causæ.

Quæstiones capitis duodecimi.

1 De *secunda Definitione* Demonstrationis.
2 De *tribus gradibus necessitatis.*
3 De *gradu de omni.*
4 De *gradu per se, & quatuor ejus modis.*
5 De *primo modo dicendi per se.*
6 De *secundo modo dicendi per se.*
7 De *tertio modo dicendi per se.*
8 De *quarto modo dicendi per se.*
9 De *utilitate aut inutilitate dictorum modorum ad Demonstrationem.*
10 De *gradu quatenus ipsum.*
11 De *necessitate requisita in singulis propositionibus* Demonstrationis.
12 De *duplici Immedietate.*
13 De *Indemonstrabilitate Principiorum.*

14 De *variis principiorum divisionibus & speciebus.*

CAP. 13.

De Conditionibus Propositionum relatis.

Parag. 1. *Conditiones Propositionum respectu conclusionis.*

RElIquæ conditiones in definitione demonstrationis conveniunt Propositionibus quatenus *præmissæ* sunt; hoc est, cum respectu ad Conclusionem: quas proinde *Relatas* seu Comparatas diximus. Sunt eæ tres; *Prioritas, Notioritas, Causalitas:* debent enim præmissæ esse Priores, Notiores, & causæ conclusionis.

Parag. 2. *Prioritas præmissarum.*

Prius dicitur, quod potest esse sine altero, sed non illud sine ipso ut *Binarius* prior est *Ternario*. Principia ergo sive præmissæ priores sunt conclusione, licet non *tempore*, (nam conclusio vera est, quam primum præmissæ veræ sunt) *natura* tamen, nam conclusio vera est propter præmissas, non illæ propter hanc. Hinc præmissæ dicuntur *Principia Essendi* conclusionis.

Notius

Parag. 3. *Notioritas præmiſſarũ.*

Notius dicitur, quod poteſt a nobis cognoſci ſine altero, ſed non illud ſine ipſo, ut, *Binarius* notior eſt *Ternario*. Præmiſſæ ergo ſunt notiores nobis concluſione, aliàs enim non poſſent efficere in nobis cognitionem Concluſionis: quia *propter quod unumquodque eſt tale, illud ipſum neceſſe eſt ſit magis tale.* Licet enim ſingularia & effectus, quorum eſt *Concluſio*, ſint nobis notiora Univerſalibus & Cauſis, quorum ſunt *Præmiſſæ*, ſimpliciter & *cognitione confuſa*: *diſtincta* tamen & *accurata cognitione*, Univerſalia & Cauſæ ſunt etiam *nobis* notiora (& non *natura* tantum) Singularibus & Effectibus. Hinc præmiſſæ dicuntur *Principia cognoſcendi* Concluſionem

Parag. 4. *Cauſalitas præmiſſarũ.*

Ex duabus iſtis conditionibus ſequitur tertia, quæ eſt *Cauſalitas*. Præmiſſæ enim, ſi ſint & *Priores* quoad naturã, & quoad nos *notiores* Concluſione, *Cauſæ* etiam ejus ſint neceſſe eſt; unde & *Principia* audiunt. Neq; hoc *Cognoſcendi* ſolum, & reſpectu *conſequentiæ* concluſionis (tales enim ſunt præmiſſæ in omni

ni Syllogiſmo rectè formato;) ſed, quod demonſtrationi peculiare eſt, *Eſſendi* etiam, & reſpectu *inhærentiæ* prædicati in ſubjecto: nam *Medium*, quod eſt in præmiſſis, eſt cauſa *Affectionis*, quæ eſt in Concluſione.

Quæſtiones Capitis decimi tertii.

1 De *prioritate & notioritate Præmiſſarum in demonſtratione.*
2 *An Univerſalia in prædicando ſint nobis notiora particularibus?*
3 *An Univerſalia in cauſanda ſint nobis notiora Effectibus?*

Cap. 14.

De *Demonſtrationis variis gradibus.*

Parag. 5. *Demonſtrationes non omnes æque perfectæ.*

QUæ hactenus de demonſtratione dicta ſunt ſimpliciter, de perfectiſſimâ duntaxat demonſtratione, quam *potiſſimam* vocant, intelligenda ſunt abſolutè: aliis vero demonſtrationis ſpeciebus, (vel gradibus potius) conveniunt ſolum per Analogiam ad potiſſi-

mam; idque ſecundum magis & minus pro diverſo gradu perfectionis; quod ut cognoſcatur plenius conſiderandi ſunt Demonſtrationum gradus; atque ut illi, quæſtionum ſcibilium numerus.

Parag. 2. *Quæſtiones an ſit, & quid ſit.*

Quæſtiones ſcibiles ſunt quatuor, quarum duæ ſunt ſimplices, *An ſit*, & *Quid ſit*: duæ complexæ, *Quod ſit*, & *Propter quid ſit*. *An ſit* quærit exiſtentiam ſubjecti vel prædicati: ut, *An ſit Luna? An ſit Eclipſis? Quid ſit* duplex eſt: vel nominis vel rei: Quid ſit *Nominis* quærit ſignificationem vocis, ut, *Quid Luna ſignificet*? Quid ſit *Rei* quærit definitionem rei per vocem ſignificatæ, ut, *Quid ſit Luna*? Hæ quæſtiones cum ſint ſimplices, habent præcognoſci ante demonſtrationē, non ſcire per demōſtrationē: quęſtio demonſtrationis eſt quęſtio Concluſionis, & proinde cōplexa.

Parag. 3. *Quæſtiones quod ſit, & cur ſit.*

Quæſtionum complexarum *Quod ſit*, ſive *utrum ſit*, quærit connexionem prædicati propoſitionis cum ſubjecto, ut, *Utrum Luna ſit Eclipſabilis*? *Cur ſit*, ſive *propter quid ſit*, quærit cauſam connexionis prædi-

prædicati cum ſubjecto, ut *Cur Luna eclipſetur*? Harum quatuor quæſtionum tertia ſe habet ad quartam, ut prima ad ſecundam: tunc enim quærimus *Quid ſint* in ſimplicibus terminis, cum novimus eſſe, & tunc quærimus *Cur ſint* in propoſitionibus, cum novimus quod ſint.

Parag. 4. *Demonſtratio quod & propter quid*

Ex duplici ergo iſta quæſtione, ὅτι & διότι, oritur duplex demonſtratio; prior & imperfectior, (quæ dicitur demonſtratio ὅτι, ſive *Demonſtratio quod ſit*) probat tertiam quæſtionem, ſc. *Prædicatum illud ineſſe illi ſubjecto*: Poſterior & perfectior, (quæ dicitur demonſtratio διότι, ſive *Demonſtratio propter quid*,) probat quartam quæſtionem, ſc. *Prædicatum illud propter illam cauſam ineſſe illi ſubjecto.* Utraque rurſus aut *Univerſalis* eſt, aut *Particularis.* Atque iterum aut *Affirmativa*, aut *Negativa.*

Parag. 5. *Demonſtratio Univerſalis, & particularis*

Demonſtratio *Univerſalis* eſt, in qua demonſtratur prædicatum ineſſe ſubjecto, cui primo ineſt & immediate: ut, ſi demonſtretur *Senſibilitas* de *Animali*. *Particularis* eſt,

in qua demonstratur prædicatum inesse subjecto, cui non inest primò & immediate; ut, si demonstretur *sensibilitas* de *homine*. Unde ista conclusio, *omnis homo est sensibilis* facit Syllogismum universalem quidem *Prioristice*, sed *Posterioristice* non; quia non est *quatenus ipsum, & universalis primum.*

Parag. 6. *Demonstratio Affirmativa, & negativa.*

Demonstratio *Affirmativa* est, in quâ Affectio demonstratur inesse suo primo subjecto, vel alicui ejus parti: ut *Sensibilitas* inesse *Animali*, vel *Homini*. *Negativa* est, in qua affectio demonstratur non inesse ei, quod nec est ejus primum subjectum, nec subjecti pars, ut *Sensibilitas* non inesse *Lapidi*.

Parag. 7. *Comparatio harum omnium inter se.*

Demonstratio *Universalis* nobilior est particulari; & *Affirmativa* Negativâ: non tamen absolute, & simpliciter; sed *cæteris paribus*. At Demonstratio *Propter quid* simpliciter prior & nobilior est demonstratione *quod*: unde quælibet Demonstratio *Propter quid*, licet particularis aut negativa, nobilior tamen est quavis demonstratione *quod*, quantumvis Affirmativa & uni-

Universali. Est & demonstrationis, præter dictos, gradus quidem alius; *Demonstratio* sc. *ducens ad impossibile*: omnium infima, & vix digna, quæ demonstrationibus annumeretur; quæ tamen ingentem habet usum, & est propterea à bonis autoribus recepta.

Demonstratio quod duobus fit modis. Altero, cum causa demonstratur inesse subjecto per effectum Proximum; ut, *Rationalitas homini* per *Risibilitatem*: & dicitur *Demonstratio ab effectu*. In tali demonstratione *Medium* est effectus proximus; *Prædicatum* Conclusionis causa ejus: *Major propositio* est in primo vel saltem quarto modo dicendi per se; *Minor* in secundo si sit Demonstratio (ut fere est) affirmativa, sive primæ figuræ. Parag. 8. *Demonstratio ab Effectu.*

Altero modo fit *demonstratio quod*, cum effectus demonstratur inesse subjecto per causam remotã non reciprocam, vel potius demonstratur non inesse ei, quod non est ejus subjectum per talem causam: & dicitur *demonstratio a causa* Parag. 9. *Demonstratio a Causa remota.*

remota. Est autem talis Demonstratio vix alia quam negativa, & consequenter secundæ figuræ in *Camestres*; nam ejus *Medium* est causa remota non reciproca, quæ in Majori propositione conjungenda est cum Effectu, in Minore removenda à *non subjecto*; non enim potest conjungi cum subjecto in minore, nisi esset reciproca cum eo, ut si probetur *Lapidem non respirare, quia non est animal*. In tali demonstratione Major debet esse de *omni*, & *per se quartomodo*: sed nulla propositio immediata.

Parag. 10. *Demonstrationis variæ divisiones.* Ex prædictis liquet, Demonstrationem varias subire posse distributiones, pro varia sui ratione. Est enim *Demonstratio*, spectata quoad.

1 *Quantitatem*; alia universalis, alia particularis.

2 *Qualitatem*; alia affirmativa, alia negativa.

3 *Modum procedendi*; alia ostensiva, alia Deductiva ad impossibile vel absurdum.

4 *Ordinem*; alia à priori, alia à posteriori.

5 *Medium*

5 *Medium*; alia â Cauſâ, alia ab Effectu.
6 *Finem*; alia (demonſtrans) Quod ſit, alia cur ſit.
7 *Vim*; alia potens, alia potior, alia potiſſima.

Quæſtiones Capitis decimi quarti.

1 De *quatuor quæſitis.*
2 De *demonſtratione Univerſali & Particulari.*
3 De *demonſtratione Affirmativa & Negativa.*
4 De *demonſtratione Oſtenſiva & ducente ad impoſſibile.*
5 *De demonſtratione quod, ab effectu.*
6 *De demonſtratione quod, a cauſa remota non reciproca.*
7 De *demonſtrationis ſpeciebus & diviſionibus aliis.*

CAP. 13.

De demonſtratione διότι.

DEmonſtratio *propter quid* non omnis eſt potiſſima, ſed habet ſuos quoſdam gradus: in omni Parag. 1. *Quatuor Cauſarum genera.*

ni tamen Medium eſt aliqua cauſa paſſionis. Cauſarum autem genera ſunt quatuor.

Eſt n. omnis cauſa vel
- Interna; eaq; vel
  - 1 *Materialis*; ex qua res fit: ut ſtatuæ *Æs*.
  - 2 *Formalis*; per quã res fit: ut ſtatuæ *propria ſua figura*.
- Externa; eaq; vel
  - 3 *Efficiens*; a qua res fit: ut ſtatuæ *Polycleti*.
  - 4 *Finalis*; propter quam res fit: ut ſtatuæ *Memoria viri alicuius illuſtris*.

Parag. 2. *Ex quibus cauſis poſſit demonſtrari*

Demonſtrari non poteſt per omnia cauſarũ genera. Sunt enim è Cauſis *Materialis & Formalis*, qua tales, ſimpliciter inutiles demonſtrationi: quamvis enim *Materia ſubjecti* poſſit eſſe aliquando, & in poſſiſſima *Forma ſubjecti* ſemper ſit medium; hoc tamen fit quatenus ſunt *Efficientes* Affectionis præciſe: nam cauſa effectus demonſtrandi eſt Medium; is tamen *Affectio* eſt, non *Subjectum*. Relinquuntur ergo externæ tantum cauſæ; *Finalis*

lis & Efficiens. Demonſtrationes *per finalem* cauſam potiſſimum contingit fieri in *Artibus* & *Prudentiis*; in quibus res aguntur aut fiunt propter finem: in *Diſciplinis* vero *theoreticis* parciorem habent uſum Demonſtrationes per finalem; frequentiorem multo *per efficientem* cauſam.

Parag. 2. *Cauſæ efficientis diviſio.*

Cauſa efficiens vel eſt
- *Remota*; quæ effectũ non immediate, ſed alio mediante effectu, producit: quomodo *elevatio vaporis in nubem* eſt cauſa *pluviæ*.
- *Proxima.*
  - *Intrinſeca*; quæ ſubjecto effectus ineſt: quomodo *Rationalitas* eſt cauſa *Riſibilitatis*.
  - *Extrinſeca*; quæ ſubjecto effectus non ineſt: quomodo *interpoſitio terræ* eſt cauſa *Eclipſis*.

Præter has ſunt & aliæ Cauſæ Finalis & Efficientis diviſiones: ex quarum varietate varie oriuntur differentiæ Demonſtrationum διότι.

Parag. 4. *Varii modi Demonſtrationum* διότι.

Ut cum probatur effectus.

1 *Per finalem remotam:* ut Animal habere pulmones, propter conſervationem vitæ.

2 *Per finalem proximam*; ut Animal habere pulmones, propter refrigerium cordis.

3 *Per efficientem remotam*, ſed cum effectu reciprocam; ut, Animal augeri propter animam.

4 *Per efficientem proximam extrinſecam*; ut Lunam eclipſari, propter interpoſitionem terræ.

5 *Per efficientem proximam intrinſecam*, ſed ſubjecto eſſentialem; ut Lunam paulatim illuminari propter figuram ſphæricam. habent hi demonſtrationum ſive *mo i*, ſive *ſpecies*, ſuos uſus: conſtantque ex propoſitionibus, pro ſui quique medii exigentia, aut omnibus aut aliquibus aliquo ſaltem gradu neceſſariis. Sed minutatim

tim ſingula explicare non licet, ad potiſſimam properantibus.

Quæſtiones capitis decimi quinti.

1 De *quatuor cauſarum generibus.*
2 *De inutilitate Materialis & Formalis Cauſæ ad* Demonſtrationem.
3 De *demonſtratione per cauſam Finalem.*
4 De *demonſtratione per Efficientem Remotam reciprocam.*
5 *De demonſtratione per* Efficientem *Proximam extrinſecam.*
6 De *demonſtratione per Affectionem priorem.*

CAP. 16.

De demonſtratione Potiſſima.

QUas hactenus expoſuimus Demonſtrationum differentias, nulla earum *Potiſſima* illa eſt, quam quærimus, *Demonſtratio*: in quâ ſc. unâ omnes neceſſitatis & immedietatis gradus perfectè reperiantur. Ea vero duntaxat talis eſt,

Par. 1. *Potiſſima Demonſtratio quæ ſit.*

est, *in qua effectus demonstratur inesse Subjecto primo & immediato per causam Efficientem proximã subjecto Essentialem*: hoc est, in qua propria Affectio probatur inesse speciei per essentialem speciei definitionem; ut in ista.

Omne Animal rationale est Risibile.
Omnis homo est Animal rationale:
ergo
Omnis homo est Risibilis.

Parag. 3. *Leges potissimæ demonstrationis.*

1 *Medium esto causa utriusque extremi*: Formalis sc. *Subjecti* sive speciei, Efficiens *Prædicati* sive Passionis. Proinde illæ in quibus Medium non est definitio Subjecti non sunt potissimæ.

2 *Omnes propositiones sint de omni.* Proinde non potest fieri demonstratio potissima nisi in *Barbara*.

3 *Omnes propositiones sint per se primo aut secundo modo.* Conclusio semper secundo; Præmissarum major etiam secundo, Minor primo. Proinde illæ in quibus altera præmissarum est per se tantum quarto modo non sunt potissimæ.

4.

4 *Omnes propositiones sint quatenus ipsum.* Proinde illæ, in quibus vel conclusio vel aliqua Præmissarum non est reciproca, non sunt potissimæ.

5 *Utraq; præmissarum sit principium.* Major, ut hypothesis; Minor, ut *definitio*: & consequenter immediatum immedietate causæ, ac indemonstrabile.

Ex his sequuntur quædam *Potentiæ* Demonstrationis: quæ sunt præcipue tres istæ; *Analysis, Regressus, Conversio in definitionem. Analysis* est Resolutio effectus in causas suas primas ad pariendam perfectam ejus scientiam. Cum enim sit catena quædam & subordinatio *Efficientium & effectorum*, quamvis effectus posterior possit quidem demonstrari per effectum priorem; non tamen in eo acquiescet mens, sed ulterius requirit causam etiam illius effectus, atque deinceps, quoad perveniatur ad primã causam, cujus non datur causa, quæ est *Forma subjecti*, & in qua sola quietatur animus: ut si demonstretur *Augmentatio* de omni vivente per Parag. 10. *De Analysi Demonstrationis.*

Nutri-

Nutritionem; illa rurſus per *facultatem vegetantem*; atque illa demùm per *Animam*.

Parag. 4. De *regreſſu* Demonſtrationis.

Regreſſus eſt *Reciprocatio cauſæ & effectus per Demonſtrationem*: quâ effectum per cauſam, per quam ipſe priùs demonſtrabatur, reciproce demonſtramus. Dicitur hæc Potentia *Regreſſus*: quia intellectus noſter poſtquam è confuſa quadam & experimentali cognitione effectus, tanquã ſenſui propinquioris *progreſſus fuerit* ad ſimilem & confuſam cauſæ cognitionem, atque per multiplicem commentationem, & collationem cauſæ ad effectum, maturaverit illam cognitionem uſque adeo ut ex confuſâ fiat diſtincta: *regreditur* deinde à cognitione illâ cauſæ diſtinctâ, ad ſimilem, & diſtinctam cognitionem effectus. *Progreſſus* ergo fit per *Demonſtrationem quod* & à Poſteriori; reſpicitque confuſam cognitionem *cauſæ per effectum*: *Regreſſus* vero per *Demonſtrationem propter quid*, & à priori; reſpicitque diſtinctam cognitionem *effectus per cauſam*, differtque propterea à vitio illo

illo Demonſtrationis, quem *Circulum* appellant, cum quæritur talis reciproca Demonſtratio, quæ ſit utrobique *Propter quid* & a priori: quem ut impoſſibilem merito rejicit Ariſtoteles.

Parag. 5. De converſione demonſtrationis in definitionem.

Converſio Demonſtrationis in definitionem eſt, cum ex terminis Demonſtrationis per eorum tranſpoſitionem conſtruitur definitio Accidentis Proprii: eſt autem Accidentis Proprii

Definitio duplex; vel
- *Totalis*; quæ nominalem ſimul & cauſalem complexa, ex genere, ſubjecto, & cauſa proxima conſtat: ut, *Eclipſis eſt defectus luminis in Luna propter interpoſitionem terræ.*
- *Partialis*; eaq; aut
  1. *Nominalis*; quæ genere & ſubjecto conſtat: ut *Eclipſis eſt defectus luminis in Luna*; (tumendo ly *Nominale*, non ut *Reali* opponitur, ſed ut *Cauſali*.)
  2. *Cauſalis*; quæ ex ejus cauſa conſtat: ut, *Eclipſis eſt interpoſitio terræ.*

Iſtarum definitionum *Nominalis* eſt Demonſtrationis cõcluſio: *Cauſalis*

Principium

Principium ; *Totalis* integra Demonſtratio, ſolo terminorum ſitu ab ea differens : Definitum enim eſt *Majus extremum* ; ſubjectum *Minus* ; cauſa *Medium*.

Quæſtiones Capitis decimi ſexti.

1 *De Medio potiſſimæ Demonſtrationis.*
2 *De primo neceſſitatis gradu in omnibus propoſitionibus potiſſimæ Demonſtrationis.*
3 *De ſecundo gradu.*
3 *De tertio gradu.*
5 *De Immedietate principiorum.*
6 *De Analyſi demonſtrativa.*
7 *De Regreſſu, & Circulo.*
8 *De converſione Demonſtrationis in definitionem.*

CAP. 17.

De *Syllogiſmo Topico in Genere.*

Parag. 1. *Quid ſyllogiſmus Dialecticus ; & quid probabile.*

SYllogiſmus *Topicus*, (qui & *Dialecticus ſtricte*) eſt qui ex probabilibus vel quaſi probabilibus

bus parit probabilem opinionem conclusionis. *Probabile* vero est, quod, primo, aut omnibus videtur, aut plerisque; aut sapientibus, vel omnibus, vel plerisque, vel celeberrimis; ut *Parentes esse honorandos*, *Sola honesta esse bona*: aut secundo, quod alteri probabili simile est; ut *unam esse Logicam*, quia una est Grammatica: aut tertio, quod oppositum alicui probabili oppositè proponitur: ut, *Inimicos odio habendos*, quia amici diligendi; aut quarto, quod in aliqua disciplina receptum est; ut *Contraria contrariis curari*, quia docent medici.

Parag. 2. *De problemate.*

Syllogismi Topici partes proximæ sunt *Problema*, & *Propositiones*. *Problema*, sive *Quæstio*, est id de quo disseritur probabiliter; estque Syllogismi jam facti Conclusio. Ut autem problema aliquod sit *Dialecticum* duæ requiruntur conditiones.

sc.

sc. quod sit

1. *Utile*: idque vel ad vitam, & dicitur problema Ethicum ut, *An voluptas sit bona?* vel ad scientiam, & dicitur Physicum, ut, *An Mundus sit æternus?* vel ad aliquod inserviens illis, & dicitur Logicum; ut, *An divisio sit Syllogismus?*

2. *Dubium*: in quo sc. dissentiunt, aut vulgus a sapientibus; ut, *An divitiæ faciant felicem?* aut vulgus inter se; ut, *An usura sit licita?* aut sapientes inter se: ut *An cor sit membrum nobilissimum?*

Parag. 3. *Quatuor Prædicata Topica.* Problematis partes sunt termini: *Subjectum & Prædicatum.* De *Subjecto* nihil præcipitur. *Dialecticus* enim nulli certo subjecto est adstrictus. Prædicata vero sunt quatuor: *Genus, Definitio, Proprium, & Accidens.* Horum *definitio* & *proprium*

prium cum ſubjecto reciprocantur, ſed ita ut definitio oſtendat quid ſit res, proprium vero non: *Genus*, & *Accidens* non reciprocantur, ſed Genus eſt eſſentiale ſubjecto, Accidens vero non.

Parag. 4. *Argumentum quid.*

Propoſitiones ſunt, ex quibus de problemate probabiliter diſſeritur: ſuntque Syllogiſmi Topici Præmiſſæ. In iis terminus unice ſpectandus eſt *Medium* ſive *Argumentum*; reliqui enim Problematis potius ſunt, quam Propoſitionum. *Argumentum* eſt, quod ad aliquid arguendum eſt affectum. Argumenta ex *Locis* ſunt eruenda: unde & hæc doctrina *Topica* appellatur; quod in Argumentis ſecundum locos inveniendis ac judicandis tota verſetur.

Parag. 5. *Inſtrumenta inventionis.*

Inſtrumenta inventionis Dialecticæ ſunt iſta quatuor: *Acceptio propoſitionum*: *Ambigui diſtinctio*: *diſcriminis rerum inveſtigatio*: & *Conſideratio ſimilitudinis rerum*. De quorum utilitate, & uſu, copioſe ſatis ac perſpicue *Ariſtoteles* in tota poſteriore parte *lib.* 1. *Topicorum*.

Quæ-

Quæstiones Cap. decimi septimi

1 De *libris Topicorum Aristotelis.*
2 De *utilitate Dialecticæ.*
3 De *Syllogismo dialectico & opinione*
4 De *propositione probabili.*
5 De *Problemate Dialectico.*
6 De *quatuor Prædicatis Topicis.*
7 De *numero & utilitate Instrumentorum Inventionis dialecticæ.*
8 De *propositionum Sumptione.*
9 De *distinctione ambigui.*
10 De *Indagatione discriminis.*
11 De *Similitudinis consideratione.*

CAP. 7.

De *Locis Topicis.*

Parag. 1. *Locus maxima & differentia maximæ.*

Locus est Argumenti sedes; Estq; Locus duplex: *Maxima*, & *differentia Maximæ*. *Locus Maxima* est præceptum Logicum, in quo fundatur vis argumenti: *Locus differentia maximæ* est notatio præcepti secundum differentiam simplicis thematis unde ducitur Argumentum. Exempli gratia:

si

si quis probaverit *Socratem esse hominem*, eo argumento quod sit *Animal rationale*. Argumentum talis syllogismi dicetur ductum à *loco definitionis*, atque etiam ejus vim omnem niti hoc *loco*, quod sc. *Cuicunque definitio attribuitur, eidem & definitum*: hic per locum intelligendo *Maximam*, illic *Differentiam Maximæ*.

Parag. 2. *Utriusque comparatio & usus.*

Culibet loco differentiæ Maximæ respondet locus maxima: ut loco *à Definitione* ista, *Cui, attribuitur definitio, eidem & definitum*. Locos Differentias Maximarum simpliciter *Locos*, Locos Maximas simpliciter *Maximas* appellabimus. Loci ad *Inventionem*, Maximæ ad *Judicium* pertinent magis. Maximæ non sunt omnes ita perpetuo veræ, quin ut quandoque earum aliquæ admittant exceptiones, quas *Fallentias* dicemus.

Parag. 3. *Locorum classes secundum alios.*

Locorum ordinem variè varii instituunt. Apage, qui *Rhetoricos* hic obtrudunt. *Dialecticos* Aristoteles universos ad quatuor *prædicata* Topica retulit. Qui explicatius & distinctius eorum aliqui locos faciunt

faciunt (qua internos quà externos qua medios,) omnino 24°: qui numerum alii ad *tredecem* contrahe erunt, ad *decem* alii: aliique aliter

Parag. 4. *Locorum classes, & ordo.*

Haud fortassis incommode fa cturi sumus, si ad *septem* complexi ones classium sive notarum loco omnes & Argumenta reduxerimus: & sunt istæ 1. *Causa & Effectus.* 2. *Subjectum & Accidens.* 3. *Dissentanea & Comparata.* 4. *Conjugata & Notatio.* 5. *Totum & Pars.* 6. *Genus & Species.* 7. *Definitio & Divisio*: quibus octavo loco addi potest Inartificialiū argumentorū species *Testimonium*, sive *Authoritas*. Nos hunc ordinem secuturi, singulis Locis suas *Maximas*, & Maximis *Fallentias* subjiciemus.

Quæstiones Capitis decimioctavi

1 *De locis Maxima & Differentia Maximæ.*
2 *De locis Rhetoricis hinc excludendis.*
3 *De Locis Internis, Externis, Mediis.*
4 *De octo locorum classibus.*
5 *De usu locorum, & de Argumentis inde eruendis.*

CAP.

CAP. 19.

De Locis à causa & Effectu.

CAusarum genera quatuor dixi- Parag. 1.
mus supra. Sunt & aliæ ea- *Loci præ-*
rum divisiones: sed præsenti ne- *cognitio.*
gotio accommodatissimæ sunt hæ.
1 in *Solitarium, sive totalem*; ut,
Aurum Monetæ, Sol Diei: & *Se-*
ctam, sive partialem; ut Lignum
Domus, Natura eruditionis. 2. in
Causam *Actu*, ut Ædificans Do-
mus: & *Potentia*, ut, Architectus
Domus. 3. in *Remotam*; ut Morbi
Convivium, Calicis Sulphur,
Pharmaci Sanitas: & *Proximam*;
ut Cruditas Morbi, Aurum Cali-
cis, Pharmaci Purgatio 4. in *Cau-*
sam per se; ut, Sol luminis, Archi-
tectus Domus: & *Causam per Ac-*
cidens; ut Sol cæcitatis, Mulicus
Domus.

Hujus loci Maximæ sunt istæ. Parag. 2.
I *Posita causa, ponitur effectus, & sub-* *Maxima*
lata tollitur: ut, si Sol lucet, dies *prima.*
est; si non lucet, dies non est.
Fallit prior Maximæ pars primo,

in

in *causa remota*, ut qui bibit vinum non semper inebriatur. 2° in *causa impedita*, ut gravia non semper descendunt, quia possunt ali aliquo intermedio sustinente pro hiberi: 3°, in *causa per accidens*; ut ex malis moribus non semper fiunt bonæ leges: nec fodiens agrum semper reperit thesaurum: 4°, in *causa non sufficiente per se*; ut, non semper, ubi industria est, doctrina est, nec semper fertilis ager, qui bene colitur: quia utrobique alia requiruntur. Fallit posterior pars 1°, in *causa per accidens*: ut, potest non fodiens agrum reperire thesaurum 2°, in *causa quæ aliquando fuit*; ut manet ædificium mortuo architecto: 3°, *quoties effectus potest a variis causis æque produci*; ut potest Socrates, etiam veneno non epoto, mori ex alia causa.

Par. 3. *Secunda.*

II *Posito effectu ponitur causa, & sublato tollitur*: ut, si Luna eclipsetur, terra interponitur; si non, non interponitur. Fallit pars prior 1° in *effectu per accidens*; ut, potest reperiri thesaurus, etiamsi ager non fodiatur: 2°, in *effectu permanente post causam*

causam; ut manet domus mortuo ædificatore: 3°, in *effectu producibili a diversis causis*; ut potest esse mors non epoto veneno. Fallit pars posterior 1°, in *effectu per accidens*; ut fodiens agrum potest non reperire thesaurum: 2°, in *effectu causæ quæ aliquando fuit*, ut corruere potest ædificium, superstite ædificatore; 3°, in *effectu liberi agenis*; ut potest esse Medicus, etsi non sanet.

Parag. 4. *Tertia.*

III. *Qualis causa, talis effectus, & è contra*; ut, bonæ arboris fructus bonus, & è contra. Fallit utrumque 1. in *causis & effectibus æquivocis*, ut pictoris deformis pulchra potest esse tabula; 2. in *causa materiali* propter aliquod extrinsecum, ut, non quia aqua fluida est, ergo & glacies.

Parag. 5. *Quarta.*

IV. *Propter quod unumquodque est tale, illud est magis tale*; ut, Aer calidus propter ignem arguit ignem calidiorem. Fallit 1. *ubi utrumque non est tale*, ut vinum quod efficit hominem ebrium non est magis ebriū, quia non ebrium; 2. *ubi illud tale non recipit magis & minus*

ut, non eſt pater magis homo, quam filius, etſi ſit cauſa cur filius ſit homo, quia humanitas non recipit magis ac minus: 3°, in *cauſa non ſufficiente per ſe*, ut, non ſemper præceptor, etiamſi faciat diſcipulum doctum, eſt ipſe doctior diſcipulo, qui indole & induſtria accedente quandoque evadit doctior præceptore.

Parag. 16. *Quinta.*

V *Cauſa natura prior eſt effectu*: ut, ratio riſibilitate. Et hæc nunquam fallit: nam & *finalis cauſa*, in qua ſola fallere videtur, etſi mediis poſterior ſit *actu & executione*, eſt tamen prior *in intentione agentis*, qua etiam ſola ratione eſt cauſa. Sciendum tamen pleraſque iſtarum Maximarum intelligi præcipue & ſimpliciter de *Cauſis Internis* & Eſſentialibus, de *externis* vero aliqua ſolum ex parte, ſecundum quid, & per analogiam: & proinde argumenta iis nixa non ſemper neceſſario & *dictice* concludere, ſed (ut plurimum) *probabiliter* tantùm & veriſimiliter.

Quæ-

Quæstiones Capitis decimi noni.

1 *De variis Causarum divisionibus.*
2 *De prima Maxima.*
3 *De Secunda.*
4 *De Tertia.*
5 *De Quarta.*
6 *De Quinta.*

Cap. 20.

De locis a Subjecto & Accidente.

NOn hic *Subjectum*, pro substantia cui inhæret Accidens, aut *Accidens* pro eo quod substantiæ inhæret, præcisè & adæquate sumuntur: sed *Subjectum* pro omni eo cui aliquid attribuitur quod non pertinet ad ejus essentiam, & *Accidens* pro omni tali attributo accipitur. Ut *Numerus est subjectum paritatis*, accidens sc. accidentis. Accidens multifariam distribuitur, sicut & Subjectum. Nam est accidens, 1° *Proprium* & *Commune*: 2° *Separabile* & *Inseparabile*: 3° *Inhærens* sive internum & *Ad-*

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

Adhærens sive externum; 4°, & potissimum, *Antecedens*, ut lassitudo febris, luna pallida pluviæ, & omnia omnino signa prognostica; *Concomitans* sive connexum, ut Eclipsis plenilunium; & *Consequens*, ut Dies Auroræ, Partus conceptionis. *Signa* etiam & *Circumstantiæ* hujus sunt loci.

Parag. 2. *Maxima prima.*

Hujus loci maximæ sunt.

I *Posito subjecto ponitur Accidens Proprium, & sublato tollitur, & è contra*; ut si sit homo, est risibilis, & è contra; & si non sit homo, non est risibilis, nec è contra. Nunquam fallit ista, propter subjecti & proprii Accidentis reciprocationem.

Par. 3. *Secunda.*

II *Posito subjecto ponitur accidens commune, sed non e contra*; ut, si sit nix est alba; non si sit album est nix; Fallit prior pars in *Accidente separabili*, ut, non si sit aqua, necessario est frigida. Fallit posterior pars 1. in *accidente proprio primo modo*; ut, si sit scientia, est homo. 2. in *accidente individuo*; ut, si sit hæc albedo, est nix; quia accidens non mutat subjectum.

III *Sublato accidente communi, tollitur* sub-

ſubjectum; *ſed non e contra*: ut, ſi non ſit albũ, non eſt nix; poteſt tamen eſſe album, etiamſi nix non ſit. Fallit prior pars in *Accidente Separabili*; poſterior in *Accidente primo modo proprio*, & in *Accidente ac ſubjecto Individuis*, quemadmodum in priori maxima.

IV *Poſita re ponitur oci & temporis circumſtantia, & ſublata circumſtantia tollitur res*; ut, ſi Milo interfecit Clodium, Milo tunc vixit, & adfuit; Si nec tunc vixit, nec adfuit, non interfecit. Nunquã fallit in circũſtantia requiſita neceſſario. Parag. 5. *Quarta.*

V *Poſito antecedente, concomitante, conſequente, ponitur* (*pro cujuſque exigentia*) *conſequens*, [*concomitans*, *& antecedens*; ſc. concomitans in eſſe, antecedens in eſſe vel præfuiſſe, conſequens in eſſe vel futuro eſſe, & *ſublato tollitur*. Ut, ſi ſit Eclipſis, eſt plenilunium; ſi parit, concepit; ſi ſit Aurora, ſol orietur. Fallit 1. in *non neceſſario cohærentibus*, ut poteſt eſſe non pauper qui eſt Philoſophus, & cometam non ſequi bellum. 2. *in neceſſario etiam cohærentibus, ſi non ſit* Parag. 6. *Quinta.*

mutua

mutua neceſſitas: ut, etiamſi ſi ſit Eclipſis ſit plenilunum, non tamen ſi ſit plenilunium continuo erit Eclipſis. Sed & iſta non neceſſaria, magnam tamen vim habent ad faciendam fidem, præſertim ſi multa conglobata in unum fuerint: Unde hunc locum plurimi faciunt *Aſtrologi*, *Phyſiognomici*, & *Oratores*, maxime in quæſtione *Facti*.

Quæſtiones Capitis viceſimi.

1 De *Subjecti & Accidentis variis diviſionibus*.
2 De *Circumſtantiis & Objectis*.
3 De *Antecedentibus*, *Concomitantibus*, *Conſequentibus*, & *Signis*.
4 De *maxima Prima*.
5 De *Secunda*.
6 De *Tertia*.
7 De *Quarta*.
8 De *Quinta*.

CAP.

CAP. 21.

De *Locis à Diſſentaneis & Comparatis.*

Diſſentanea ſunt *Oppoſita*, aut *Diſparata*; ut *Bos & Equus.* Oppoſitorum quatuor ſunt genera, de quibus part. 1. Cap. 15. *Comparata* aut ſunt ratione qualitatis, ut *Similia* & *Diſſimilia:* aut ratione quantitatis, vel etiam graduum; ut *Paria & Imparia* & quæcunque poſſunt dici *Magis, Minus*, vel *Æque.* De quibus omnibus variæ ſunt Maximæ. Parag. 1. *Præcognitio loci.*

De Relatis hæc. *Poſito altero relatorum* (in eſſe, vel cognoſci) *ponitur reliquum, & ſublato tollitur:* ut, ſi ſit filius, eſt pater &c. Fallit 1. in *relatis ſecundum dici*; poſito ſcibili poteſt non eſſe ſcientia: 2. *Si intelligatur in eodem ſubjecto, & non ſimpliciter*; nam qui eſt pater hujus, non modo poteſt non eſſe, ſed omnino non poteſt eſſe ejuſdem. Parag. 2. *Maxima Relatorum.*

Parag. 3. *Maximæ contrariorum.*

De contrariis iſtæ.

I *Poſito uno Contrariorum, tollitur alterum*: ut, ſi aqua ſit calida, frigida non eſt. Fallit in *remiſſis qualitatibus*; nam aqua quæ calida eſt ad ſex, eſt frigida ad duos gradus: quia remiſſio qualitatis fit ſemper per admiſtionem contrarii.

II *Sublato uno contrariorum, ponitur alterum*: ut, ſi aqua non ſit ſicca, erit humida; Fallit 1. in *contrariis mediatis*; ut mel nec album, nec nigrum eſt, ſed flavum. 2. In *ſubjecto non capaci*; ut Anima nec alba eſt, nec nigra, nec frigida, nec calida.

III *Contrariorum idem eſt genus, & ſubjectum*: ut, ſi albedo eſt color, & nigredo color erit; ſi amor ſit in concupiſcibili, & odium erit. Hæc nunquam fallit.

IV *Contrariorum contraria eſt ratio*: ut, ſi dolor ſit fugiendus, voluptas eſt ſequenda: & ſi Frigus congreget heterogenea, Calor ſecernit. Fallit 1. in *prædicatione generis, aut affectionis genericæ*: ut, quia albedo eſt color aut viſibilis, non propterea

rea

rea nigredo non erit. 2. in *ratione ſubjecti* ; ut, quia ſanitas convenit animatis, non propterea morbus inanimatis ; ſed potius è contra: 3. in *cauſis per accidens* ; non enim, ſi muſicus ædificat, ergo deſtruet immuſicus. 4. in *cauſis quarum actio determinatur à diſpoſitione materiæ* : non enim emollit lutum frigus : quia indurat calor.

V *Majoris boni contrarium eſt majus Malum, & è contra*; ut, quia ſanitas melior divitiis, Ægritudo pejor erit Paupertate. Fallit *ubi bonorum alterum altero includitur, aut ab eo ſupponitur* ; ut utilius eſt poſſe philoſophari, quam ſcire literas; & tamen e duobus utilius ignoratur Philoſophia.

De Privantibus iſtæ.

Parag. 4. *Maximæ Privat. rum.*

Poſito habitu, tollitur Privatio, & è contra ; ut, ſi videt, cœcus non eſt, ſi cœcus eſt, non videt ; Et nunquam fallit.

II *Sublato habitu, ponitur Privatio, & e contra* ; ut, Non videt, ergo eſt cœcus ; non eſt cœcus, ergo videt. Fallit 1. in *ſubjecto non*

capaci; lapis enim non videt, nec tamen cœcus est: 2. *in subjecto capaci ante tempus suæ capacitatis*; unde catulus ante nonum diem etsi non videat, cœcus tamen non censetur.

Parag. 5. *Maxima contradictoriorum.* De contradicentibus unica ista æternæ veritatis. *Posito altero contradictoriorum, tollitur reliquum; & sublato ponitur;* ut si paries sit albus, non est non albus; si sit non albus, non est albus.

Parag. 6. *Maxima Disparatorũ* De disparatis ista. *Posito uno disparatorum, tolluntur reliqua*, ut si Socrates sit homo, non erit bos, aut lapis. Fallit in *accidentibus quando in concreto attribuuntur subjectis*; idem enim lac est album & dulce.

Parag. 7. *Maxima Similium &c.* De Similibus & Dissimilibus; Proportionatis ac Improportionatis ista. *Similibus & Proportionatis similia conveniunt & proportionalia: Dissimilibus & Improportionatis dissimilia & non proportionalia*: ut, si Plato sit mortalis, & Socrates erit: si oculus totum corpus, & animam ratio dirigit. Fallit, *nisi intelligatur reduplicative*, de similibus sc. qua similia &c. omne enim simile,

ſimile, eſt etiam diſſimile: aliàs ſimile non eſſet, ſed idem: unde non ſequitur corvum rationalem eſſe, quia Æthiops eſt rationalis; & ſimiliter de reliquis. Atque hic oportet reſpondentem, ſi excipiat adverſus argumenta in hac Maximâ fundata, oſtendere in quo, quæ proponuntur ut ſimilia, ſunt diſſimilia.

Parag. 8. *Maximæ generales comparatæ Rei.*

Magis, minus, & æque & de *rebus* inter ſe comparatis dicuntur, & de *propoſitionum probabilitate*. De Comparatione rerum Maximæ ſunt, *Generales* quædam, omne genus collationi accommodæ; quædam *ſpeciales*: de magis & minus bono Generales ſunt iſtiuſmodi. I *Quod natura eſt tale, magis tale eſt quam quod per participationem*: ut Sol luminoſior aere. II. *Quod per ſe, magis quam quod per accidens*: ut, Dieta ſalubrior vomitu. III. *Quod remotius a contrario, magis quã quod propinquius*: ut frigidius cœlũ ſub polis quã ſub Tropicis. IV *Quod magis efficit, magis quã quod minus*: ut Ignis vehementius callefaciens calidior. V. *Cui magis ineſt cauſa, magis quam*

quam cui minus; ut Juvenis Sene robuſtior. VI. *Cui magis definitio competit, aut media, quam cui minus*; Quod ad finem magis conducit utiliùs. Et multæ aliæ; quæ omnes fallunt, *niſi adhibita limitatione*, Cæteris paribus, &c. Nam termini comparati fere excedunt invicem, & exceduntur.

Parag. 9. *Maximæ ſpeciales comparati Boni.*

Maximæ Speciales de Magis & Minus bono ſunt ejuſmodi. I *In quo ſunt plura bona, melius*; ut, felicitas Peripatetica Stoicâ. II. *Quod pluribus bonum, melius*; ut, Juſtitia Fotitudine. III. *Quod propter ſe expetitur, melius*; ut, Pax Bello: IV. *Quod per ſe bonum, melius*; ut, Bonæ leges mali moribus. V. *Quod ſtabilius, melius*; ut, Virtus decore. VI. *Quod ſolitarie bonum, melius*; ut, αὐταρκεία divitiis. VII. *Quod ad meliorem finem, melius*; ut, artes liberales quæſtuariis. VIII. *Quod nobilioris objecti, melius*; ut Theologia Medicinâ IX. *Quod ad perfectionem, quam quod ad neceſſitatem, melius*; ut viſus tactu. X. *Quod fini proprius, melius*, ut, Meſſis ſemite. XI. *Quod meliori ſimilius, melius*; ut, Æs Plūbo; Pluri-

Plurimæq; hujus generis apud *Aristotelem lib. 3. Topic.* & alios. Quæ sunt omnes intelligendæ cum limitatione *Cæteris paribus.*

Parag. 10. *Maximæ comparatæ Rationis.*

Maximæ *comparatæ Rationis*, sive probabilitatis propositionum sunt istæ. I *Eorum quæ æque sunt aut non sunt talia, si unum sit tale et reliquum, si non sit nec reliquum*: ut, pariter se habere videntur honores & divitiæ ad felicitatem; si ergo honores non reddant beatum, nec divitiæ reddent: si cibus sit necessarius ad vitam sustinendam & potus erit necessarius. II. *Si quod magis videtur esse tale, non sit, etiam quod minus videtur esse non erit*; ut, non placuit omnibus Homerus, quî placebit Mævius? III. *Si quod minus videtur esse sit tale; etiam id quod magis.* Ut, Fur si sit suspendio dignus, certè dignior sacrilegus.

Quæsti-

Quæſtiones Capitis viceſimi primi.

1 De *Diſſentaneis, & Comparatis.*
2 De *Maxima Diſparatorum.*
3 De *Maxima Relatorum.*
4 De *Maximis Contrariorum.*
5 De *Maximis Contradictoriorum & Privativorum.*
6 De *Maximis Similium, Diſſimilium, Proportionatorum, & Improportionatorum.*
7 De *Maximis generalibus comparatæ Rei.*
8 De *Maximis ſpecialibus comparatæ Rei ſecundum magis & minus bonum.*
9 De *Maximis comparatæ Rationis.*

CAP. 22.

De locis à Conjugatis & Notatione.

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

Conjugata ſunt Proprie quæ ob ſignificationis affinitatē, vocis quoque affinitate conjuncta ſunt: ut *Juſtus, Juſtitia, Juſte.* Præcipua eorum vis eſt in *abſtracti* & *concreti* conſecutione; ſecundaria & in reliquis: atque ſpectanda potius conjugatio

jugatio est ex rerum, quam nominum ordine; unde *Somnus & Dormire* sunt conjugata; *Somnus & Somnolentus* non sunt. *Notatio* est vocis explicatio secundum Etymologiam: ut, *Consul a consulendo Reipublicæ.*

Conjugatorum maximæ sunt Parag. 2. *Maxima Conjugatorum prima.*

I *Cui unum conjugatorum convenit, & alterum; cui non unum, nec alterum:* ut, si Socrates est justus, ergo agit juste. Fallit 1. in *his quæ sunt conjugata tantum quoad vocem;* non enim si Socrates habet vinum, statim erit vinolentus: 2. *quando arguitur ab una actione aut paucis ad habitum;* propterea non sequitur, Socratem, si agit justa, esse justum: 3. *quando arguitur a potentia ad actum,* ut, est Socrates risibilis, quamvis non rideat.

II *Quorum unum convenit alteri, eorum Conjugatum unius convenit Conjugato alterius; & negative similiter:* ut, si albedo sit color, & album erit coloratum: & si frugalis non sit avarus, nec frugalitas erit avaritia. Fallit 1. *cum conjugata sunt talia solùm quoad vocem:* ut non se- Parag. 3. *Secunda.*

quitur

sequitur vinum esse malum, quo vinolentia sit mala: 2. *arguendo affirmative à concretis ad abstracta, ubi prædicatio non est per se*; ut non propterea albedo est dulcedo, quia album (ut lac) est dulce: 3. *arguendo negative ab abstractis ad concreta*: ut, quia nulla albedo est dulcedo, non propterea nullum album erit dulce.

Parag. 4. *Maximæ Notationis & notati.*

Notationis maximæ sunt.

1 *Quod convenit aut non convenit Notationi, Notato convenire aut non convenire par est*: ut Sapientiæ studium si sit præferendum arti militari, certe & Philosophia præferenda erit. 2, De *quo dicitur Notatum, & notatio; & de quo negatur Notatio, & notatum*: ut, si solstitium sit, Sol stat: &, si non sit, sacræ rei ablatio, Sacrilegium non est. Locus a Notatione plus habet amœnitatis quam virium: proinde ejus Maximæ sæpissimè fallunt; ut 1°, *si Notationes sint frigidæ aut nimium coactæ*; ut, non sequitur Magistrum esse doctiorem discipulo, quia ter magis scit: 2°, *si vera notatio in argumentatione accipiatur*

accipiatur non vera: unde non ſequitur Socratem tueri pupillum, quia eſt Tutor; dicitur enim tutor a tuendo quidem, quod tueri debeat, non quod actu tueatur: 3°, *ſi mutatio contingat in Notato, non in notatione*; ut, non ſequitur convivas, quia diſcumbunt ad cœnam, propterea fuſos in lectis cœnare; quia mos jam exolevit, qui tunc obtinuit, cum hæc ſignificatio huic voci impoſita fuit: *multiſque aliis modis*, quos attentior quiſque per ſe facile obſervabit.

Quæſtiones Cap. viceſimi ſecundi.

1 De *Conjugatis*.
2 De *Notatione & Notato*.
3 De *Maximis Conjugatorum*.
4 *De Maximis Notationis & Notati*.

CAP. 23.

Loci a Toto & Parte.

TOtum & Partes Relata ſunt. *Totum* eſt, quod partiũ omnium unione abſolvitur, ut *Homo*. *Partes* Parag. 1. *Cognitio loci.*

Partes, quæ in toto uniuntur, ut *Caput*, *Pectus*, *Crura*. *Totius essentiali* partes sunt essentiales; *Materia* & *Forma*. *Totius Integri* partes sunt Integrantes, quæ situ ita differunt ut possit pars a parte separari; ut *Domus* partes sunt *Fundamentum*, *Parietes*, *Tectum*. Integrum *Homogeneum* in partes *Homogeneas* seu *Similares* distribuitur: quarum sc. quælibet habet nomen & definitionem Totius: ut *Aquæ* quælibet pars est *Aqua*. Integrum *Heterogeneum* in partes *Heterogeneas* sive *Dissimilares* distribuitur: quæ sc. diversas habent à Toto & inter se appellationem simul & naturam: ut *Hominis* partes sunt *Caput*, *Manus*, *Pes*, &c. Partes spectari possunt vel singulæ seperatim, vel conjunctim universæ.

Parag. 2. *Maximæ Totius & Partis.*

Totius & partis maximæ sunt

1 *Posito toto, ponuntur partes:* ut si sit domus, erit fundamentum.

2 *Sublatis partibus, tollitur totum*: ut si fundamentum non sit, certe Domus non erit. Fallit utraque 1. in *partibus æquivocis & improprie dictis*; ut non sequitur, si pili & ungues

non

non ſint, nec hominem eſſe; 2. in *toto mutilato parte aliqua non ſimpliciter neceſſaria*; ut, poteſt eſſe homo, quantumvis amputato digito vel manu.

3 *Sublato toto, partes tolluntur*; ut, ſi domus non ſit, nec fundamentum erit.

4 *Poſitis partibus, ponitur totum*; ut, ſi ſint fundamentum, parietes, tectum, erit domus. Fallit utraque in *partibus diviſim acceptis*; ut poteſt eſſe fundamentum, ita tamen ut domus non ſit.

Quæſtiones Capitis viceſimi tertii.

1 De *toto & Partibus Eſſentialibus.*
2 *De Toto & partibus Homogeneis.*
3 De *Toto & Partibus Heterogeneis.*
4 *De Maximis totius & partis.*

CAP. 24.

De Locis a Genere & Specie.

TOpice Genus & Species non accipiuntur per omnia, ut, in prædicabilibus. *Genus* enim hic eſt omne

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

omne prædicatum essentiale; sive sit *Genus proprie dictum*, de specie aut individuo prædicatum; ut Animal de homine aut Socrate: sive *Species* de Individuo; ut, Homo de Socrate; sive *Differentia Generica aut Specifica* de inferioribus Speciebus quam constituit; ut, Sensibile de Homine, Rationale de Socrate. *Species* pariter hic non sola illa propriè dicta, quæ generi immediate subjicitur, sed & *differentia Specifica*, & ipsum etiam *individuum*; in universum, quicquid superiori subjicitur, in quantum subjicitur, *Speciei* appellatione continetur.

Parag. 2. *Maxima prima & secunda.*

Generis & Speciei Maximæ sunt.

1 *Sublato genere, tollitur species*; ut, si non sit animal, nec est homo, nec brutum, nec rationale, &c.

2 *Posita specie, ponitur genus*; ut, si sit homo, aut rationale, erit animal. Nunquam fallunt.

Parag. 3. *Tertia.*

3 *Quod convenit aut non convenit generi, convenit etiam aut non convenit speciei*; ut, si animal sit sensibile, & homo; si non sit incorporeum, nec homo. Fallit 1°, in

in ſuppoſitione materiali, vel ſimplici: neq; enim homo eſt genus, quia Animal eſt; neq; non eſt ſpecies, quia Animal non eſt: 2, *In iis quæ genere conveniunt aut non conveniunt ex parte tantum, & non univerſaliter*: ut, Homo neque eſt irrationalis, quia aliquod animal eſt; neque non eſt rationalis, quia aliquod animal non eſt.

4 *Quod convenit aut non convenit Speciei, convenit, aut non convenit generi*: Explica; *ſi alicui ſpeciei, Generi ex parte*; unde fiunt ſyllogiſmi in tertia figura; ut, ſi homo ſit rationalis, aut non ſit quadrupes, certè aliquod animal erit rationale, & aliquod non erit quadrupes. *Quod ſi ſpeciebus omnibus, toti Generi*; unde fiunt Inductiones; ut ſi homo, & Equus &c. ſint ſenſibiles, aut non ſint immortales; certè omne Animal erit ſenſibile, & nullum erit immortale.

Quæſtiones capitis viceſimi quarti.

1 De *Genere & Specie.*
2 De *Maxima prima et ſecunda.*

3 De *Maxima tertia.*
4 De *Maxima quarta.*

CAP. 16.

De Locis a definitione & divisione.

Parag. 1. *Præcognitio loci.*

DEfinitio *Topice*, non *essentialem* tantum *definitionem*, sed & quamlibet perfectam rei *descriptionem*, adeoque & omne prædicatum convertibile, sicut *differentiam* constitutivã, & quarto modo *proprium*, complectitur. *Divisio* vero ita sumitur, sicut in primo libro dictum est cap. 18.

Parag. 2. *Maxima definitionis.*

Definitionis Maxima unica hæc est. *Posita aut sublata definitione, ponitur aut tollitur definitum, & è contra*: ut si sit animal rationale est homo, & è contra; si non sit homo non est animal rationale, nec è contra. Fallit, *in iis quæ conveniunt definitioni aut definito, quatenus sunt definitio aut definitum*: non enim si animal rationale sit complexa vox, & homo erit; aliàs perpetuo vera est: fundatur enim in mutua eorum reciprocatione.

Di-

Divisionis etiam unica est maxima hæc. *Membrorum condividentium uno aut altero sublato, ponitur reliquum: & posito, tollitur*: ut si hoc animal non sit brutum, erit homo; si sit homo, non erit brutum. Hoc perpetuo obtinet in omni bona divisione: fundatur enim in primo & tertio ejus Canonibus assignatis supra lib. 1. cap. 18. Par. 3. Parag. 3. *Maxima divisionis.*

Quæstiones Cap. vicesimi quinti.

1 De *Definitione & Divisione.*
2 *De Maxima definitionis.*
3 *De Maxima divisionis.*

CAP. 26.

De *Loco a Testimonio.*

INartificialia argumenta restant, quæ vel experti artis obvia sunt. Pugnant hæc *authoritate*, non *ratione*: & ducuntur a Testimonio. Parag. 1. *Cognitio loci.*

Testi-

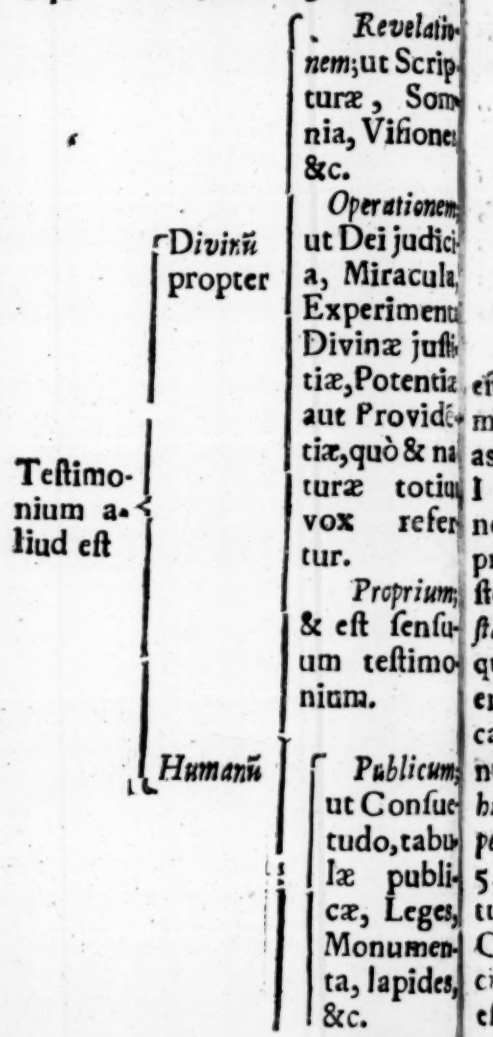
Testimonium aliud est
Divinũ propter
Revelatiõnem; ut Scripturæ, Somnia, Visiones &c.
Operationem; ut Dei judicia, Miracula, Experimenta Divinæ justitiæ, Potentiæ aut Providẽtiæ, quò & naturæ totius vox refertur.
Proprium; & est sensuum testimonium.
Humanũ
Publicum; ut Consuetudo, tabulæ publicæ, Leges, Monumenta, lapides, &c.
Commune

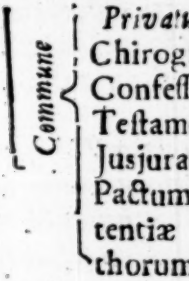

Testimonium illud alio firmius est, de quo plurimæ dari possunt maximæ; nos è multis præcipuas aliquot exhibemus.

1 *Testimonium non valet negative*: non enim sequitur non ita esse, propterea quod nullibi dixit Aristoteles. Fallit 1. in *his quæ non sunt statuenda sine certa authoritate*; ut, quia scripturæ sacræ non dicunt, ergo non est dogma fidei; nec capitale est temere jurare, quia nulla lex dicit esse capitale: 2. in *his de quibus author debuit aut promisit perfecte disserere*; ut, Aristoteles lib. 5. Metaphys. ubi tamen instituit enumerare singulas species Quantitatis, non meminit loci, Locus proinde quantitas non est. Parag. 2. *Maxima prima.*

5. II *Divino Teſtimonio certa fides adhibenda eſt*: ut Chriſtus eſt Meſſias, quia Scripturæ docent. Nunquam fallit.

Tertia. III *Senſuum Teſtimonio certa fides adhibenda eſt*: ut ignis calidus eſt, quia ſenſus docet. Fallit *quoties reddi ratio poteſt, cur ſenſus fallatur*: ut baculus non propterea curvus eſt, quia in aqua talis videtur.

Parag. Quarta. IV *Peritis credendum in ſua arte*: ut 4. Partus perfectus naſcitur menſe ſeptimo, hoc enim aſſerit Hippocrates. Fallit 1. *ubi peritiores aut æque periti diverſa ſentiunt*; ut, non dantur Ideæ, Platone quamvis aſſerente; quia refragatur Ariſtoteles: 2°, *ubi ſenſus, aut ratio contradicit*: ut, Nix alba non eſt, etſi dixerit Anaxagoras; nec Galaxia de natura elementari, etſi dixerit Ariſtoteles; quia ſenſus illic, hic ratio repugnat.

Parag. Quinta. 5. V. *Plurimorum Teſtimonium præfertur teſtimonio paucorum*: ut, verisimilius eſt dari elementum ignis, quod plerique putant; quam non dari, quæ paucorum eſt opinio. Fallit 1° *ubi pauciores ſunt prudentiores*; ut,

ut virtus præferenda est divitiis, quod sic prudentiores censeant. 2. *ubi pauciorum sententia firmioribus rationibus probatur*; ut, Logica Ars est potius quam Scientia, etsi pauciores id censeant, quia rationibus firmissimis constat ita esse.

VI. *Antiquorum Testimonium præferendum est testimonio recentiorum.* Parag. 6. Sexta. Quod intelligendum in eis præsertim quæ ad *pietatem* spectant & *mores*; nam in his quæ *artis* sunt *aut ingenii*, haud dubie superantur Neotericis prisci; quo facilius est inventis addere, quam nova invenire.

Quæstiones Capitis vicesimi sexti.

1 *De Argumentis inartificialibus.*
2 De *Maxima prima.*
3 De *Maxima secunda & tertia.*
4 *De Maxima quarta.*
5 De *Maxima quinta.*
6 De *Maxima sexta.*
7 De *reliquis Maximis.*

Cap. 27.

De *Fallaciis in genere.*

Parag. 1. *Quid Elenchus, ſ. v. e Fallacia.*

Syllogiſmus captioſus, qui probabilitatem mentitur, quam habet Dialecticus, *Syllogiſmus Sophiſticus*, vel *Elenchus*, vel *Fallacia* indifferenter appellatur. *Sophiſtæ* veteribus dicti, qui gloriam ex diſputatione aucupabantur; atque id quinque potiſſimum mediis, quæ propterea *Metæ Sophiſtarum* dicuntur: cogendo ſc. reſpondentem ad *Redargutionem*, *Falſum*, *Inopinabile*, *Solœciſmum*, aut *Nugationem*.

Parag. 2. *Quinque Sophiſtarũ Metæ.*

Redargutio, eſt præconceſſi negatio, aut prænegati conceſſio; quando reſpondens cogitur ſibi contradicere. *Falſum*, eſt propoſitionis manifeſte falſæ per reſpondentem admiſſio. *Inopinabile*, eſt propoſitionis a communi hominum opinione alienæ admiſſio. *Solœciſmus*, eſt vitium orationis peccantis adverſus Grammaticorum Regulas. *Nugatio*, eſt ejuſdem in-

inutilis & inanis repetitio.

Fallaciæ poſſunt diſponi ſecundum locorum Dialecticorum ſeriem, quorum mentiuntur probabilitatem: ſed non incommodè Ariſtoteles omnes ad generales quaſdã notas retulit, numero tredecim, iſtis verſiculis cõprehenſas. Parag. 3. *Fallaciarũ numeris.*

Æquivocat, Amphi. Componit, Dividit, Acc. Fi.

Acci. Quid, Ignorans, Non cauſa, Con. Petit, Interr.

Quorum prior verſiculus *ſex* Fallacias *in Dictione* complectitur; poſterior *ſeptem* reliquas, quæ *extra Dictionem* ſunt.

Quæſtiones Cap. viceſimi ſeptimi.

1 *De Elenchi definitione & Nomine.*
2 *De neceſſario uſu doctrinæ Fallaciarum in arte Logica, & de libris Elenchorum Ariſtotelis.*
3 *De Sophiſtis veteribus.*
4 *De quinque metis Sophiſtarum.*
5 *De Fallaciarum numero.*
6 *De diſpoſitione ſophiſtica, ſive de arte interrogandi.*
7 *De ſolutione fallaciarum; ſive de arte reſpondendi.*

CAP. 28.
De *Fallaciis in Dictione.*

Fallacia omnis in Dictione oritur ex dictionis aliqua Multiplicitate.

Parag. 1. *Multiplex triplex.*

Est autem *Multiplex* aliud

1. *Actuale*; quando dictio invariata multa significat: ut in *Æquivocatione*, & *Amphibolia*.
2. *Potentiale*; quando dictio quoad prolationem aliquo modo variata, multa significat; ut in *Compositione*, *Divisione*, & *Accentu*.
3. *Phantasticum*; quando dictio unum reipsa significans, videtur tamen multa significare; ut in *Figura dictionis*.

Parag. 2. *Fallacia Æquivocationis.*

Fallacia *Æquivocationis*, sive *Homonymiæ*, est, quando vox aliqua simplex aliter atq; aliter accipitur in argumentatione. Contingit id tribus modis; 1. *cum dictio* multa

multa principaliter significat; ut, si probetur aliquod cœleste sidus esse animal, vel latrare, quia est canis. 3. *cum dictio unum proprie significans, per Analogiam aut Metaphoram ad alia transfertur*; ut, si probetur aquam pedes habere, quia currit; aut pratum os, quia ridet; aut urinam valere, quia sana est. 3. *quando ambiguitas attenditur penes accidentia partium orationis secundum Grammaticam*; ut si probetur sedentem stare, quia surgebat. In hac fallacia sunt quatuor termini; & solvitur distinguendo vocem ambiguam secundum varia ejus significata.

Parag. 3. *Fallacia Amphiboliæ.*

Fallacia *Amphiboliæ* (sive *Amphibologiæ*) est, quando oratio aliqua ambigua est propter constructionem. Contingit id tribus modis 1. *manente eadem constructione, sub diversa tamen habitudine*; ut, si probetur hunc librum possideri ab *Aristotele*, quia est liber *Aristotelis*. 2. *mutato constructionis ordine*; ut, si probetur columnam sentire, quam Socrates tangit; quia quicquid Socrates tangit illud

ſentit: 3. *cum oratio præter propriã ſignificationem, tranſumptam etiam & tropicam habet*; ut, ſi probetur, quì indocilem docere vult terram ſcindere, quia littus arat: quæ fere pertinent & cæteræ locutiones proverbiales. In hac etiam ſunt quatuor termini: & ſolvitur oſtendendo orationis ambiguitatem.

Parag. 4. *Fallaciæ compoſitionis & diviſionis.*

Fallacia *Compoſitionis*, eſt cum conjunctim accipiuntur, quæ erant accipienda diviſim. Huic ex adverſo reſpondet fallacia *Diviſionis*, cum ſeorſim & diviſim accipiuntur, quæ erant accipienda conjunctim. Illa dicitur fallacia *a bene diviſis ad male conjuncta*: iſta *a bene conjunctis ad male diviſa*. Contingit utrumque quatuor modis: 1. *cum dictum in Modali poteſt ſupponere pro ſe toto, vel pro parte ſui*, ut, ſi probetur poſſibile eſſe ut niger ſit albus, quia poſſibile eſt album eſſe nigrum: 2. *ratione conjunctionis copulativæ vel disjunctivæ*; ut, ſi probetur Quinque eſſe Par & Impar, quia duo & tria ſunt par & impar: 3. *cum dictio aliqua diverſis*

diverſis in oratione conjungi poteſt; ut, ſi probetur Socratem ſemper futurum, quia, Qui vivit ſemper erit: 4. *cum voces unitæ in præmiſſis in concluſione dividuntur, aut è contra*; ut, ſi probetur canem eſſe patrem Socratis, quia eſt pater, & eſt Socratis; aut Socratem eſſe, quia eſt mortuus. In his ſunt quatuor termini: & ſolvuntur ſeparando ſenſum diviſum à compoſito; & oſtendendo uter ſit verus & genuinus, uter non.

Parag. 53. *Fallacia Accentus.*

Fallacia *Accentus* ſive *Proſodiæ*, eſt, cum propter aliquam in pronunciatione ſimilitudinem fit deceptio. Contingit id quatuor modis: 1. *ratione quantitatis aut toni diverſi*; ut, ſi probetur poma fugienda eſſe, quia mala; aut judicem ſuſpendendum, quia debet pendere. 2. *ratione diverſæ ſcripturæ, cum vel ſine diphthongo aut aſpiratione*; ut, ſi probetur judicem corruptum eſſe, quia vendit Equum; aut porcorum ſtabulum eſſe in fano, quia ibi Ara eſt. 3. *ratione coalitionis diverſarum vocum in unam,*

aut unius e contra in plures distractiu su; ut, si probetur rempublicã con culcari, quia via, quæ res eſt pub lica, conculcatur; aut Senatus reprehendendum, qui in curia eſt, quia incuria reprehendenda: 4° ratione *modi pronunciandi*; ut, cum illa, quæ dicuntur per conceſſionem, aut Ironiam, aut interrogationem, aut quid ſimile, accipiuntur ut ſimpliciter & categorice dicta. In hàc ſimiliter ſunt quatuor termini: & ſolvitur oſtendendo diverſam accentûs, aut ſcripturæ rationem.

Parag. 9. *Fallacia figuræ dictionis.*

Fallacia *Figuræ dictionis* eſt, cum propter ſimilitudinem aliquam dictionum id uni competere videtur, quod alteri. Idque vel *grammatice*; ut, ſi probetur *Poetam* eſſe generis fæminini, quia *Muſa* eſt: vel *Logice*; ut, ſi probetur videre eſſe agere, quia docere eſt; vel alio quocunque modo. Hæc fallacia minutior eſt, quam ut facile decipiat: & contenta negari, operoſam ſolutionem non expectat.

Quæ-

Quæstiones Cap. vicesimi octavi.

1 *De Fallaciarum in dictione sufficientia secundum triplex multiplex*
2 *De Fallacia Æquivocationis, & ejus solutione.*
3 *De Fallacia Amphiboliæ, & ejus solutione.*
4 *De Fallaciis Compositionis & Divisionis, earumque solutione.*
5 *De fallacia Accentus.*
6 *De Fallacia Figuræ dictionis.*

CAP. 29.

De Fallaciis extra dictionem.

Par. 1. *Fallaciæ extra dictionem.*

FAllaciæ *extra dictionem* sunt, in quibus contingit deceptio, non tam ex multiplici aliquo latente in vocibus ipsis, quam ex ignoratione Rerum; & sunt *septem*; quæ sequuntur suo ordine.

Parag. 2. *Fallacia Accidentis.*

Fallacia *Accidentis* est, cum alteri connexorum attribuitur, quod alteri convenit tantum per accidens. *Accidens* enim hic appellatur, quicquid aut non est de essentia rei

rei cui attribuitur; aut si sit, est tamen ei alienum, in quantum ea confertur cum aliqua tertia. Contingit hæc fallacia tribus modis. 1°, *cum proceditur ab accidente ad subjectum, aut è contra*; ut, si probetur Socratem crudas carnes comedisse, quod illas comederit, quas emisset; 2° *cum mutatur genus suppositionis, materialis in formalem, simplex in personalem, &c. aut è contra*: ut, si probetur syllabam rodere caseum; quia mus est syllaba; aut Socratem, quia homo est, esse speciem. 3°, *cum proceditur a superiore ad inferius, & è contra*, in eis quæ conveniunt alterutri secundum rationem superioris & inferioris; ut, si probetur rationale converti cum Animali, quia cum Homine convertitur. Siqui ab aliis assignentur modi, reduci ad hos possunt; sicut & istorum fortasse nonnulli, ad alias fallacias; nihil enim impedit, eundē nonnunquā Elenchū ad diversas fallacias referri posse. Solvitur fallacia Accidentis distinguendo id, quod alicui convenit *per se*, ab eo quod *per accidens*. Fal-

Fallacia *a dicto secundum quid ad dictum simpliciter*, est cum illud, quod verum est tantùm secundum quid, accipitur ut simpliciter, & absolute verum. *Simpliciter* autem dici, est sine aliquo addito dici; *secundum* quid vero, cum aliquo addito. Contingit hæc fallacia tribus modis. 1° *cum determinatio addita destruit terminum cui additur*; ut, si probetur esse hominem, quia est mortuus vel pictus homo; cujusmodi dicitur *contradictio in adjecto*: 2° *cum determinatio addita significat partem*; ut, si probetur Æthiopem esse album, quia est albus dentes: 3°, *cum determinatio addita significat notabilem aliquam circumstatiam loci, temporis, personæ, &c.* ut, si probetur arma deposita domino non reddenda, quia non domino furioso Solvitur distinguendo id quod est simpliciter, ab eo quod est quadantenus & secundum quid. Parag. 3. *Fallacia secundum quid ad simpliciter.*

Fallacia *ab ignoratione Elenchi*, est cum ea pro veris contradictoriis accipiuntur, quæ non sunt talia. *Elenchus* est syllogismus probans contra- Parag. 4. *Fallacia Ignorationis Elenchi.*

contradictoriam propositionis negatæ: qui ut sit legitimus, requiruntur *quatuor* conditiones veræ contradictionis; ut sc. sit. 1°, *ejusdem. Eodem modo*: 2°, *secundum idem*: 3°, *id idem*: 4°, *eodem tempore*. In hujus fallaciæ conclusione contradictoria eidem attribuuntur; sed quæ ob defectum alicujus requisitæ conditionis non sunt vera contradictoria. Contingitq; : 1°, *cum collatio non est ejusdem eodem modo*; ut, si probetur cadaver Socratis esse & non esse hominem, quia est mortuus, non est vivus homo: 2. *Cum non est ejusdem secundum idem*; ut, si probetur Æthiopem esse album & non album, quia est albus dentes, cutem non albus. 3. *Cum non est ad idem*; ut, si probetur Socratem esse divitem, & non divitem, quia in comparatione ad Irum dives est, non est ad Crœsum. 4. *Cum non est eodem tempore*; ut, si probetur Socratem venturum & non venturum, quia venturus est cras, non venturus hodiè. Ad *Ignorationem Elenchi* omnis Fallacia potest aliquo modo reduci; quemadmodum ad *Contradictionem*

dictionem omnis oppositio. Solvitur ostendendo defectum Contradictionis in aliqua dictarum quatuor conditionum.

Parag. 5. *Fallacia non causæ pro causa.*

Fallacia *à non causa ut causa* est, cùm aut causa *nonvera* sumitur pro causa vera; aut causa *non talis* pro causa tali: ut, *insufficiens* pro sufficiente, *per accidens* pro per se, *remota* pro proxima, &c. Istis enim duobus modis contingit. 1. *A causa non vera, ut causa vera*; ut, si probetur bellum intestinum esse propter cometam. 2. *A causa non tali, ut causa tali*; ut, si probetur vini usum tollendum, quia facit ebrios. Hæc fallacia usum habet perutilem in syllogismis ducentibus ad Impossibile. Solvitur negando causam falsam & adducendo germanam.

Parag. 6. *Fallacia consequentis.*

Fallacia *Consequentis* est, cum ex antecedente infertur ut consequens, quod tamen non est consequens. Contingit id, quoties contra regulas conversionum, aut Syllogismorum conditionalium peccatur; quas videre est retro, *Lib.* 2. *c.* 7. *Par.* 4. & *Lib.* 3. *c.* 9. *Par.* 2. Solvitur ostendendo infirmitatem con-

consequentiæ, vel ex regulis; vel ex aliis consequentiis ejusdem formæ, & tamen infirmis.

Parag. 7. *Fallacia petitionis principii.*

Fallacia *petitionis principii*, est cum id sumitur tanquam principium ad probationem, quod non est concessum. Contingit multis modis: 1°, *cum supponitur id ipsum quod quæritur sub iisdem terminis*, quæ dicitur *Petitio statim*; ut, si probetur hominem esse, quia homo est: 2° *cum sub diversis, sed synonymis*; ut, si probetur gladium acutum esse, quia ensis est: 3°, *cum quæstio probatur per æque ignotum*; ut, si probetur hominem esse risibilem, quia equus est hinnibilis: 4°, *cum per ignotius*: ut, si probetur terram sensim illuminari à Sole, quia movetur circa Solem: 5°, *cum propositiones mutuo & circulariter se probant*; ut, si probetur ignem esse calidissimum, quia tenuissimus est; & mox tenuissimum, quia calidissimus. Solvitur ostendendo vanitatem & negationem talis Argumentationis.

Parag. 8. *Fallacia secundùm plures interrogationes.*

Fallacia *secundùm plures interrogationes ut unam*, est cum plures quæstiones

nes ita proponuntur conjunctim, ut una tantum quæstio videri possit: Contingit id duobus modis: 1. *cum quæritur idem prædicatum de diversis subjectis*; ut, sunt[illegible]vel & fel dulcia? 2. *cum de subjecto eodem diversa prædicata quæruntur*; ut, estne homo animal & lapis? Solvitur respondendo non una responsione ad omnes interrogationis partes simul, sed distincte ad singulas.

Quæstiones Capitis vicesimi-noni.

1 *De Fallaciis extra dictionem in genere.*
2 De *Fallacia Accidentis.*
3 De *Fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter.*
4 De *Fallacia ignorationis Elenchi.*
5 De *reductione omnium fallaciarum ad ignorationem Elenchi.*
6 De *Fallacia à non causa ut causa.*
7 De *Fallacia Consequentis.*
8 De *Fallacia Petitionis Principii.*
9 De *Fallacia secundum plures interrogationes ut unam.*

CAP.

CAP. 30.

De *Ordine & Methodo in Genere.*

Parag. 1. *Methodi vox & definitio.*

COnsideratâ Argumentatione, reliquum est alterum discursus Instrumentum, *Ordo* seu *Methodus*, Qui accuratius ista distinguunt, *Ordinem* volunt esse integræ alicujus disciplinæ, *Methodum* etiam particularium conclusionum; atque *Ordinem* disponere, *Methodum* etiam inferre; Nos utrumque habemus pro eodem. Est autem Ordo, seu Methodus, *ratio ita disponendi partes alicujus Disciplinæ vel Tractationis, ut facillime à nobis integra discatur.*

Parag. 2. *Methodus inventionis*

Methodus alia est *Inventionis*, alia *Doctrinæ*; diversâ enim prorsus via ad disciplinarum præcepta indaganda, & ad indagata docenda, incedimus. *Inventio* prior est; *Doctrina* nobilior. Utraque a *notioribus nobis* ad ignotiora nobis procedit; sed alio tamen & alio modo: nam præcepta indagamus *ascendendo*; hoc est, progrediendo à sensibilibus & singularibus, quæ sunt *notiora nobis* sim-

ſimpliciter, ad intelligibilia & univerſalia, quæ ſunt *notiora naturâ*: ſed præcepta tradimus *deſcendendo*; hoc eſt, progrediendo ab univerſalibus & intelligibilibus, quæ ſunt *notiora naturâ, & nobis etiam diſtincte*, ad minùs univerſalia & ſenſui propinquiora, velut *ignotiora*.

Parag. 3. *Methodi inventionis Media.*

Methodi *Inventionis* quatuor ſunt *Media*, & velut gradus per quos aſcendimus. Primus *Senſus eſt*; cujus adminiculo colligimus aliquam ſingularis rei notitiam; *Secundus Obſervatio*; ſive *Hiſtoria*; quâ colligimus, & mente collocamus, quæ ſenſu aliquoties hauſimus; Tertius *Experientia*; quâ collectas plures obſervationes ad certum uſum applicamus; Quartus & ultimus *Inductio*; quâ collectas plures Experientias ad univerſalem concluſionem conſtituendam adhibemus.

Parag. 4. *Methodus Doctrinæ duplex.*

Methodus doctrinæ alia eſt,

1 *Compoſitiva*; quæ à notione *Subjecti* incipiens, principia ejus & affectiones & ſpecies inveſtigat; hæc tradendis diſciplinis *Theoreticis* inſervit.

2 *Resolutiva*; quæ à notione *Finis* incipiens, ejus subjectum & Media investigat: hæc disciplinis *Practicis*, hoc est, Prudentiis aut Artibus tradendis inservit.

Par. 5. *Lex brevitatis.*

Leges utriq; Methodo communes sunt;

I. Lex Brevitatis. *Nihil in disciplina desit aut redundet.* Mutilatio enim est, non compendium, si qua pars necessaria desit; Redundantia vero & Tautologia in præceptis nauseam pariunt: in *præceptis* dico, non in exemplis, aut commentariis; *exempla* enim si sint frequentiora, & *commentarii* si pleniores, ita non damnamus, ut probemus magis.

Parag. 6. *Lex harmoniæ.*

II Lex Harmoniæ. *Doctrinæ singulæ partes inter se consentiant.* Pessimè docet, qui quod hic ponit, alibi per incogitantiam everti.

Parag. 7. *Lex unitatis.*

III Lex Unitatis, sive Homogeneæ. *Nihil in doctrina præcipiatur, quod non sit subjecto aut fini homogeneum.* Dico *Subjecto*, propter scientias; *Fini*, propter artes & prudentias. Damnat Aristoteles merito transitum à genere ad genus,

IV

IV Lex Generalitatis, sive Anteceſſionis & Conſecutionis. *Præcedat in docendo id, ſine quo alterum intelligi nequit, ſed ipſum ſine altero.* Lumen enim accipiant oportet, & robur, ſequentia à præcedentibus; non hæc ab illis. Parag. 8. *Lex generalitatis.*

V Lex Connexionis. *Singulæ partes doctrinæ aptis tranſitionibus connectantur.* Crebris enim interruptionibus turbantur intellectus & memoria: apta vero colligatione & utrumq; juvabitur, & methodi ratio manifeſta fiet. Operæ facturus precium qui docet, Methodi connexionem & rationem univerſam *tabulâ* aliqua, ſive *diagraphe* compendiariâ diſcipulis repræſentabit. Parag. 9. *Lex connexionis.*

Quæſtiones Cap. trigeſimi.

1 De *Ordinis & Methodi diſtinctione.*
2 De *utriuſq; definitione.*
3 De *Methodo Inventionis.*
4 De *quatuor Mediis inventionis.*
5 De *Methodo Doctrinæ: an ſequatur rerum naturam magis, vel noſtræ cognitionis facultatem.*
6 De *Lege Brevitatis.*

7 De Lege Harmoniæ.
8 De Lege Unitatis.
9 De Lege Generalitatis.
10 De Lege Connexionis.

CAP. 31.

De Methodis in ſpecie.

Parag. 1. *Methodi Compoſitivæ partes.*

METhodum *Syntheticam, ſive Compoſitam*, Scientiarum, quæ contemplativæ ſunt, propriam diximus. Partes ejus tres ſunt: Subjectum, Subjecti *Affectiones*, & Affectionum *Principia*, quæ ſunt omnia ſuo modo Præcognita, quem admodum oſtenſum ſupra eſt cap. 10 hujus libri. Nec eſt quod *Species* quartam partem addamus, tum quod poſſit eſſe Subjectum alicujus ſcientiæ, quod non habet ſpecies: tum quod ſpecies ſubjecti totalis ſunt etiam ſubjecta ſuo modo, ſc. partialia.

Parag. 2. *Lex unitatis.*

De hac Methodo ſunt ſpeciales leges.

I Lex Unitatis. *Unitas ſcientiæ pendet a ſubjecti unitate.* Subjecti ſc. vel Materialis, vel ſaltem Formalis.

Materiale

Materiale ſubjectum eſt res conſiderata, *Formale* eſt ratio ſecundum quam conſideratur. Illud unum poteſt eſſe & idem multarum diſciplinarum; ut, *Arithmetica* & *Muſica* conſiderant *Numerum:* Hoc uniuſcujuſque Proprium; ut, Arithmetica numerum conſiderat, *quà numerum*; Muſica eundem, *qua ſonorum.*

II Lex Generalitatis. *Magis univerſalia præcedant minus univerſalia.* Prius ergo agendum de ſubjecto in genere, quam de ſpeciebus ejus: ut, in *Phyſica* prius agendum eſt de *corpore naturali in communi*, quam de *Cœlo* aut *Elementis*, aut *Animalibus.* Amplia legem & ad univerſalia in cauſando: agendum enim prius de *Principiis*, quam de *Affectionibus* Subjecti. Parag. 3. *Lex Generalitatis.*

Unde in Scientiis Methodi ratio hæc eſt. Primo, agendum de *Subjecti notione* paucis tantum, ut aliquo modo prægnoſcatur; ſecundo loco de ejus *Principiis*; tum de *communibus* ejus *affectionibus*; de *Speciebus* deinceps, deſcendendo a *ſimplicioribus* ad magis *compoſitas*, Parag. 4. *Methodi ratio in diſciplinis contemplativis.*

dum

dum ad *infimas* perveniatur. Hâc Methodo accurate utitur Aristoteles in tradenda disciplina *Physica.*

Parag. 5. *Methodi Resolutivæ partes.*

Methodi *Analyticæ*, sive *Resolutivæ*, quæ Prudentiis & Artibus inservit, partes sunt tres, *Finis*, *Subjectum*, *& Media*: Finis enim introducendus est in subjectum per Media quædam.

Parag. 6. *Leges unitatis.*

Ejus speciales sunt Leges.

I. Lex Unitatis. *Unitas disciplinæ operatricis pendet ab unitate finis.* Quod enim subjectum est in contemplativis, id finis est in operativis.

Parag: 7. *Lex generalitatis.*

II Lex Generalitatis. *Magis universalia præcedant minus universalia*: intellige de universalibus & in causando, & in prædicando: atque in causando rursum, & respectu *causæ finalis*, quia præcognitio Finis præcedere debet Mediorum investigationem; & respectu *Causæ efficientis*, quia notitia principiorum debet præcedere notitiam Mediorum.

Parag. 8. *Methodi ratio in disciplinis operatricibus*

Unde in operatricibus methodi ratio hæc est. Primo agendum de

de *notione finis*, ut de prægnoscendo: mox de *Subjecto*, in quod finis introducendus est; tertio loco de *Principiis Mediorum*: quarto de *Mediis* ipsis, iisque primo *in genere*; postea *specialiùs*, dum ad infima perveniatur. Ut in *Ethica* prudentia, primo agitur de *Felicitate*, ut de Fine, tum de *Hominis intellectu, voluntate, affectibus*, ut subjecto felicitatis: inde de *Electione, Fuga, Consuetudine*, &c. quæ sunt principia virtutum, de *virtutibus* demum ipsis ut mediis ad felicitatem in genere, & in specie.

Quæstiones Cap. tricesimi primi.

1 *An sit unica omnium* Disciplinarum *Methodus?*
2 De *Methodo Compositiva.*
3 De *Lege Unitatis in illa.*
4 De *Lege Generalitatis in illa.*
5 De *Methodo Resolutiva.*
6 De *Lege Unitatis in illa.*
7 De *Lege Generalitatis in illa.*
8 *An sit præter istas alia Methodi species?*

APPENDIX PRIMA

DE USU LOGICÆ:

CAP. I.

De Tractatione Simplicis Thematis: sive de Geneſi Thematica.

Parag. 1. *Diſtributio & ordo dicendorum.*

Diſciplinarum *Inſtrumentalium*, in quarum numero eſt Logica, vis omnis in uſu ſita eſt: *Uſum* proinde *Logicæ* reliquum eſt ut paucis oſtendamus. Is autem duplex; vel enim ipſi aliquid ſecundum artis *Logicæ* præcepta commentamur; vel ab aliis commentata artificioſè reſolvimus. Illa γένεσις dicitur, ſive *Tractatio*; hæc ἀνάλυσις, ſive *Reſolutio*

lutio. Tractatio omnis vel est *simplicis Thematis*, quod explicandum; vel *Problematis*, quod argumentis discutiendum; vel *integræ Disciplinæ*, quæ Methodice disponenda proponitur: Genesin *Thematicam*, *Problematicam*, *Methodicam*, non incommode dixeris.

Parag. 2. *Expensio Thematis simplicis.*

Thema simplex est *quicquid concipi exprimive potest citra affirmationem, & negationem.* Themata autem simplicia, ut non sunt omnia unius rationis, ita nec uno omnino modo tractanda. Expendat itque oportet animo prius Thema aliquod tractaturus, quàm ad operandum accedat, ipsius conditionem: sitne Ens *Reale* an *Rationis*; *Universale*, an *Singulare*; *Substantiale*, an *Accidentale*; *Totale*, an *Partiale*; *Absolutum* an *Relatum*; *Abstractum*, an *Concretum*; *Unum*, an *Aggregatum*, &c. Sed non persequor ista figillatim. Consultius fuerit, tantum præcepta quædam magis communia exhibuisse, quæ tractandis Thematibus plerisque, præsertim perfectioribus, inserviant; eorumqu:

que praxin unico exẽplo ostendisse

Thematis expensi Tractatio in *Explicatione* consistit tum *Nominis*, tum *Rei*. Ordiendum autem à *Nomine*: cujus explicandæ sunt ὁμωνυμία, συνωνυμία, & παρωνυμία. Ὁμωνυμία explicatur aperiendo, si qua sit, vocis ambiguitatem, varias ejus significationes, & acceptiones in medium afferendo; unamque ex omnibus deligendo eam, de qua præsens instituitur tractatio. Συνωνυμία explicatur recensendo varias ejus appellationes, & in eadem & in aliis linguis. Παρωνυμία explicatur declarando vocis notationem, & originem; atq; etiam conjugata. Ad explicationem Nominis *Lexica* magno erunt adjumento; cum *Generalia* variarum linguarum, præsertim quæ Etyma vocum notant, & linguarum Harmoniam: tum quarundam Disciplinarum *Propria*; qualia sunt Dictionaria *Theologica*, *Juridica*, *Medica*, *Philosophica*. Cæterum prædicta non sunt omnia, & semper, & ubique adhibenda in Nominibus explicandis: Sed de-

Parag. 3. *Explicatio Nominis*.

delectu opus est, & judicio, ut ea solum adhibeantur, quæ ipsi Rei explicandæ opportuna videbuntur.

Parag. 4. *Explicatio rei.*

Res explicantur *Attributione* & *Distributione*; illa fit, cum Themati subjecto alia attribuuntur; hæc, cum ipsum Thema in suas partes distribuitur: Attribuuntur autem Themati quædam *Essentialia*; quædam *non Essentialia*. Essentialia hic intellige, non solum quæ propriè constituant Essentiam, *Genus*, & *Differentiam*; Sed illa universa, quæ ad constituendam plenam & perfectam rei definitionem quoquo modo pertinere supra dictum est, *lib.* 1. *Compend. c.* 17. *Par.* 5. Qualia sunt in Substantiis *Propria* Accidentia; in Accidentibus propria *Subjecta* & *Objecta*, in utrisquæ *Causæ Efficientes*, & *Finales*; quæque aliquibus istorum proportione respondent. (ut *Materia* in Artificialibus habet rationem *Subjecti*; *Correlatum* habet rationem *Objecti* in Respectivis; & *Fundamentum* Causæ *Efficientis* in Potentiis; *Actus* proprius habet rationem *Finis*

nis &c.) Quæ præter ista sunt omnia sunt non-Essentialia. *Essentialia* merito primum in tractatione locum vendicant; *Non-essentialibus conveniet* novissimus: inter hæc & illa *Distributio* medio loco commodissimè collocabitur.

Inter Essentialia *Genus* quia communissimum, primum; idque assignandum est semper, quam fieri potest propinquum; præmissis tamen sicubi opus erit, & remotioribus. Genus sequitur *Differentia*; cujus aut defectū supplebunt, aut naturam plenius declarabunt Accidentia *Propria*; & hoc maximè in substantiis, additis etiam *Causis Efficientibus* Principalibus, Impulsivis, & Instrumentalibus; & *Fine* tum proximo, tum etiam remotis. At quoties Thema Accidentale tractandum venit, *Generi* subnectenda erunt, præter jam dicta, *Subjectum* ejus proprium, & adæquatum *Objectum*. Ista autem dico omnia vel aliqua, plura vel pauciora; prout casus exiget, & conditio ipsius Thematis. Ex quibus demū integra conficienda est *Definitio* Parag. 5. *Per Attributa Essentialia.*

Rei Essentialis, quæ claudat ha
Tractationis partem. Placuis
video permultis diversam omnin
ab ista pergendi rationem: quo
integram definitionem prim
statim loco posuisse juvat, mo
eam per singula membra reso
visse. Quibus assentior in texe
dis disciplinarum Compendiis
atque aliàs etiam, quoties insign
brevitate opus est. Ast ubi Them
aliquod laxius tractandum pro
ponitur, suaderem studiosis, præser
tim minus exercitatis, ut illa poti
us incedant via, quam jam ostendi;
quod naturæ convenientius sit a
primis & simplicibus terminis, ad
ortos & compositos colligendo
procedere; quam è contra, reso
vendo.

Parag. 6. *Per Distributionem.*

Investigatâ Definitione, ac propositâ, Thema mox distribuendum est in suas *species* aut *partes*, sive eas habeat proprias & per se, sive improprias, aut per accidens. Sed partes vel nominasse tantùm ut plurimum sufficiet; aut saltem explicuisse quam pauciſſimis, quantum scilicet necesse est ad pleniorem

orem ipsius Thematis intelligentiam: neutiquã vero sunt justa tractatione, & fusius declarandæ. A Divisione ad *Attributa* transeundum *non Essentialia*: quæ sunt aut *Effecta*, aut *Comparata*.

Effecta plerunque late admodum patent, & copiosam suppeditant tractandi matetiam. Sed *Effecta Thematis*, si qua sint, aut minus nobilia, aut nimium communia, poterit quisque pro suo arbitrio, vel tacitus omittere, vel nominata præterire. Nobiliora vero, & magis propria conveniet ad certas velut classes, maximè si multa sint, revocare; quo distinctius, & enucleatius explicentur. Sed quia sæpius contingit ut *Effecta* cum *Propriis* Accidentibus, aut *Fine*, aut aliis attributis, vel reipsa coincidant, vel saltem (propter cognationem quam cum illis habent) coincidere videantur; dispiciat oportet cum judicio Thema aliquod tractaturus, quo quæq; commodissime referri possint, debeantve; an ad *Effecta*, an vero ad

Parag. 7. *Per effecta.*

proprietates, aut *finem*, aut aliud aliquod Thematis attributum; ne cogatur idem bis aut pluries in unius Thematis tractatione repetere. Porro hic Effectorum locus et afferendis exemplis maximè opportunus.

Parag. 8. *Per cognata*

Post Effecta sequentur *Comparata*, quæ vel Cognata sunt, vel Oppositæ: quorum *Cognata* comparantur cum Themate, ut cum eo convenientia; *Oppositæ*, ut pugnantia. Thema explicatur per comparationem *Cognatorum*, cum ea quæ ipsi aliqua ratione sunt eadem aut similia, afferuntur; ostenditurque in quo sita sit *identitatis* aut *similitudinis* inter ea ratio, itemq; *diversitatis* & *dissimilitudinis*. Ratio identitatis & similitudinis inter Cognata declaratur, cum ostenditur in quo eodem aut simili conveniant vel *Genere*, ut Comitas, & Urbanitas: vel *Causa efficiente*, ut Augmentatio & Nutritio: vel *Materia*, ut Ros & Pruina: vel *Fine*, ut scribere & loqui: vel *Subjecto*, ut Fides, & Charitas: vel *Effectu* ut Magnes, & Succinum:

vel

vel *Proportione*, ut Sol & Oculus: vel alio quoquam Cognationis vinculo. Quinetiam quandoquidem est aliquod perpetuo inter Cognata discrimen, (aliàs *Cognata* non essent ampliùs, sed *Eadem:*) convenientiâ explicata aperienda est consequenter eorum discrepantia & dissimilitudo: sive *Genere* differant; ut Sol, & Oculus: sive *Causa efficiente*; ut Ros & Pruina: sive *Materia*, ut Os & Cartilago: sive *Fine*, ut Physica & Medicina: sive *Subjecto*, ut Lux & Lumen: sive *Objecto*, ut Comitas, & Urbanitas: sive *Circumstantia* aliqua *Loci, Ordinis*, aut *Temporis*, ut Crepusculum, & Aurora: sive *Mole*, ut Collis, & Mons: sive *Gradu*, ut Liberalitas, & Magnificentia: sive alio quocunque demum modo.

Adhibenda sunt ultimo loco *Oppositа*; ubi Thema explicandum est per collationē ad ea, quæ cum ipso pugnant: *Oppositа* enim *juxta se posita magis elucescunt.* Oppositorum autem quatuor sunt genera: de quibus *lib.* 1. *Compend. cap.* 15. Relata, Contraria, Privativa, & Contra-

Parag. 9. *Per Oppositа.*

contradictoria. Sed *Contradictorium* Thematis notabilem lucem ei præstare non potest, propterea quod vagum sit nimis, & infinitum: *Correlatum* vero Thematis, quod ad ejus definitionem pertineat, inter *Attributa Essentialia* potius censetur. Sola ergo *Privative*, & *Contrarie* oppositа hìc locum & usum habent; ut quæ sola apta sunt hoc modo declarare, atque illustrare sua oppositа. Quibus expositis, & cum Themate collatis, non est quod ulterius desideretur in simplicis Thematis tractatione. Totius negotii praxin unico exemplo aliqualiter exhibeo. Esto ergo Thema tractandum.

IN-

INVIDIA.

Expensâ imprimis in animo Thematis conditione, invenio ipsum esse *Accidens Universale, Absolutum, & Abstractum.* Mox tractationem ordior: Ubi considero *Invidiæ* Parag. 10. *Exemplum tractationis Thematicæ.*

NOMEN; ejusque

Primo Ὁμωνυμίαν. Sumitur enim *Passive* & *Active*, notante *Cicerone Lib.* 4.

lib.4. Tusc. quæst. *Active* rursus vel in bonam partem, pro *honesta æmulatione*: vel in malam partem, pro *vitiosa tristitia* de bono alterius; qua ultima significatione impræsentiarũ accipitur.

2° Συνωνυμίαν. Appellatur enim hoc vitium Latinis, 1 *Invidia*, quam appellationem pleræque linguæ vulgares secutæ sunt. 2. *Livor*: Græcis vero, 1. φθόνος, 2. βασκανία, 3. ζῆλος, &c.

3° Παρωνυμίαν, ibique.

1. *Etyma* vocum in variis linguis; ut, 1. *Invidia* ab *In* particula intensiva, & *video*; quod invidus oculos continuo fixos habeat in alienam felicitatem. 2. *Livor* à colore livido, qui plerumque in invidis cernitur. 3. φθόνος, velut ἀπὸ τῦ φόνυ, quod invidus, vel semet animi ægritudine quodammodo interficiat; vel necem optet ejus cui invidet.

2. *Conjugata*: qualia sunt, 1. *Adjectiva*; Invidiosus, Invidus: sed *Invidus* active solum significat; *Invidiosus* & active & passive, frequentius tamen passive.

2.

2. *Substantivum*; Invidentia: qua voce Cicero potius utendum judicat, quam Invidiæ, quod liberior sit ab ambiguitate; cum *Invidia* utroque modo dicatur, *Invidentia* non nisi Active 3. *Verba, Adverbia*, &c. Sed ista fortasse plus satis.

ATTRIBUTA ESSENTIALIA: ubi II.

1. *Genus.* 1. *Remotiora* nonnulla; sc. Passio, Passio animi, Dolor, sive Ægritudo. 2. *Proximum*; Dolor vitiosus.

2. *Differentia*: sumpta

1. A *Subjecto*: qui sunt homines plerique omnes: paucissimi enim ab hoc affectu liberi, non tamen simpliciter omnes, sed ii fere qui mali sunt animi, & impotentes cupiditatum suarum.

2. Ab *Objecto*: quod est duplex, *Quod*, & *Cui*. Objectum *Quod*, est *Bonum* cujuscunque generis: verum, apparens, honestum, utile, jucundum; animi, corporis, fortunæ, famæ: ne ipsa quidem virtute excepta. Objectum *Cui* est in universum quivis

Homo

Homo alter, ſuperior, par, inferior: (invidemus enim *ſuperiori* quia ei non æquamur; *pari* quia nobis æquatur; *inferiori*, ne nobis æquetur) Sed tamen intra certam quandam proportionem loci, temporis & conditionis aliqua ex parte *Æqualis*: nemo enim invidet aut olim defunctis aut longius remotis, aut immenſo intervallo ſuperioribus, inferioribuſve; ſecundum illa, *Paſcitur in vivis livor* ζηλοῖ δ' τε γείτονα γείτων, καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ. *Extra omnem invidiæ aleam*, &c.

3. A *Cauſa efficiente*. 1. *Principali*, & *Interna*, *in eo qui invidet*, quæ ſuperbia eſt, & inordinatus amor ſui: quia enim quis ex vitio φιλαυτίας propriæ excellentiæ nimium indulget, propterea ringitur quoties æſtimat eam alienæ felicitatis objecto minui, & obſcurari. 2. *Impulſiva*, & *Externa*, quæ multiplex eſſe poteſt & varia: ſive 1°, *in eo cui invidetur*: ut ſi inimicus; ſi rivalis; ſi indignus; ſi felicitatis ſuæ facto,

facto, aut verbis prodigus ostentator; aut quid simile: sive 2° *in tertia aliqua persona*: ut Despectio, *Adulatio*, Susurrationes &c. quæ sunt omnia permagni momenti ad Invidiam concitandam.

3° *Integra* **Definitio**, eaq; 1. *Brevior*; Invidia est tristitia mala de bono alieno. 2. *Plenior*; Invidia est vitiosa animi ægritudo qua quis præ nimio sui amore contristatur de bono, quo alterum frui videt, aut prævidet fruiturum, in quantum æstimatur diminuere propriam excellentiam.

DISTRIBUTIONEM. Ubi breviter expedio tres *Invidiæ* species; postremam quamque pessimam: quarum prima est, cum quis ægrè fert alium frui, aut fruiturum bono (in *specie* vel *gradu*) quo ipse potiri non potest pariter. Secunda est, cum quis ægre fert alium frui, aut fruiturum bono, quo ipse fruitur, sed cupit frui solus. Utramq; hanc *Invidiæ* speciem Lucanus brevi sesqui versu & expressit eleganter, III.

eleganter, & egregiis exemplis il-
luſtravit *Cæſaris* & *Pompeii* lib. 1.
Pharſ. *Nec quenquam jam ferre poſſe*
Cæſarve priorem, Pompeiuſve parem
[illegible], cum quis proprium bonum
corrumpit, aut ejus uſum ſibi eti-
am negat, ne forte alteri bono eſſe
poſſit: quo ſenſu *Plinius*, aliique
per tranſlationem ſimilitudinis,
Cervum, *Stellionem*, & alia quædam
animalia invidiâ notarunt. Labo-
rare hâc peſſima ærugine non pau-
cos eruditorum, nimio notius eſt,
quam ut hic oſtendatur.

IV. EFFECTA, quæ ſunt partim *Interna*, reſpectu ejus qui invidet; partim *Externa*, reſpectu ejus cui invidetur. Invidia enim 1. mentem perpetuo cruciat, & omnem vitam reddit inquietam. 2. Corpus etiam vultumque non deformat modo, ſed etiam velut tabe quadam conſumit. Juſtiſſimum malum, quæ & culpa eſt eadem, & pœna; nec minus flagellum quam vitium. 3. reddit hominem bonis maliſque pariter inviſum; odioſum univerſis. 4. impellit ad quævis flagitia perpetranda. Obtrectationes,

trectationes, doli, calumniæ, jurgia, seditiones, homicidia (quæ non mala denique) ex radice pullulant Invidiæ? Eum vero cui invidetur Invidia plurimis periculis exponit. Declinabit itaque vir sapiens, quantum in ipso est Invidiam: id quod facit primùm, si gaudeat in sinu suo, & bonis quæ habet tacitus frui malit, quam ea vane prædicando limos oculos & animos irritare; deinde, si curet ita se gerere, ut felicitate, quam occultare non potest, non omnino indignus videri possit.

COGNATA: quæ sunt inter alia. V.

1. *Odium*; quo quis aliquem animo aversatur, eique male vult. Convenit cum *Invidia*. 1. *Subjecto*, etsi non reciproce: semper enim qui invidet alteri, ipsum odit, etsi non è contrà. 2. *Causa Efficiente interna*; quæ est utrobique elati animi superbia, & cœcus amor sui.

2. Ἐπιχαιρεκακία, cum quis gaudet de malo alieno. Convenit cum *Invidia*, 1. *Subjecto proprio* & reciprocè:

ciprocè: nam qui de bono alterius contriſtatur, lætatur de malo & contra. 2. *Cauſa Efficiente*; ut ſupra.

Differunt tamen ab Invidia

1° *Odium.* 1. *Subjecto:* poteſt enim eſſe Odium in quo non eſt Invidia. 2. *Objecto Quod*: quod in Invidia non niſi Bonum eſt; at in Odio poteſt eſſe Malum. 3. *Objecto Cui*: quod latius eſt Odio, quam Invidiæ. Invidemus enim hominibus tantum, non Deo, nec nobis ipſis, ſed aliis: aſt Odiſſe poſſumus & alios homines, & nos ipſos, & alias creaturas, & ipſum Deum. Invidemus iis tantum qui ſunt nobis aliqua ſaltem proportione æquales; aſt odiſſe quis poteſt & diu defunctos, & longe diſſitos, & immenſo intervallo ſuperiores aut inferiores.

2° Ἐπιχαιρεκακία 1. *Genere*: nam Invidiæ Genus Dolor eſt; ἐπιχαιρεκακίας Lætitia. 2. *Objecto* Quod: ἐπιχαιρεκακία enim de Malo eſt; Invidia de Bono.

Oppo-

OPPOSITA, quæ sunt potissimum ista, 1. *Sympathia*, sive *Benevolus affectus*, cum quis sic comparatus est, ut alteri bene velit, bonumque ejus serio, & ex animo gratum habeat: atque iste affectus Invidiæ ex diametro adversatur. 2. *Honesta Æmulatio*, cum quis dolet se ab aliis bono aliquo superari aut æquari, quos par erat ipsum superasse: non quod ægrè ferat profectum alienum; sed quod desideret suum. *Invidia* hominum malorum est; *Æmulatio* bonorum: Proficiscitur ab animi hæc *Magnitudine*; illa *Elatione*. Illâ incenditur animus, ne bene sit alteri: hâc, ut sit tibi.

Parag. 11. *Imitationis ratio, & ornatus.*

Hanc tractandi rationem si in aliis Thematibus imitari velit studiosus juvenis, faciet cum fructu suo. Sed non erit nimium *superstitiosus*, nec curabit ista omnia & singula præcisè ubiq; adhibere, nec enim res feret: sed istis addat, dematve licet, aut etiam immutet nonnulla, quivis pro suo judicio, & subjecti Thematis exigentia. Utile etiam fuerit (etsi Logicus

quà

quà talis, hoc non præcipiat,) inter tractandum *sententias* bonorum authorum, velut gemmas loco idoneis inseruisse. Sed 1. si sint *brevés:* 2. si instituto *accommodæ* 3. si quid habeant acuminis, aut elegantiæ non vulgaris: nam quæ aut prolixæ sunt, aut studiosiùs quæsitæ, aut languidæ & è trivio perpetuo sunt ingratæ. Ornabit etiám tractationem, si aptis *Formulis* utare, ubi opus est: quarum copiam sub suis titulis libello seorsim descriptam in promptu habere perutile fuerit. Quales sunt formulæ explicandi vocũ *Ambiguitates*, & *Etyma*, Rerum *causas Efficientes*, *Impulsivas*, *Instrumentales*, *Finem*, *Materiam*, *Subjectum*, *Objectũ*, *Integras Definitiones*, *Distributionem*, *Effecta*; Cognatorum *conventiã*, & *differentiam*; Oppositionem *Privativam*, & *Contrariam*, &c.

Parag. 12. *Materia practicandi.* Quo autem suppetat juventuti ad manum uberior copia omnis generis Thematum, quibus tractandis semet exerceat; experiaturque quid præstare valeat, & quantum in re Logica profecerit, visum

visum est coronidis loco sylvulam materiæ tractandæ subjicere. Esto ergo exemplum Thematis.

1° *Substantialis* 1 Universalis; *Canis, Metallum.* 2. Singularis; *Cicero, Bucephalus.* 3. Partialis; *Manus, Oculus, Cerebrum.* 4. Aggregati; *Oceanus, Galaxia.*

2° *Accidentalis* 1. Absoluti; *Lumen, Nutritio, Metus.* 2. Relati; *Conjugium, Locus.* 3. Singularis; *Conjuratio Catilinæ, Acumen Aristotelis.* 4. Concreti; *Princeps, Orator.* 5. Aggregati; *Philosophia.*

3° *Non-Realis.* 1. Secundæ Notionis; *Metaphora, Syllogismus, Æquator.* 2. Privativi; *Cæcitas, Mors.* 3. Figmenti; *Sisyphus, Chimæra, Phœnix.*

Subtituli Capitis primi.

1 *De Genesi & Analysi.*
2 *De Genesi triplici.*
3 *De notatione, & expensione Thematis simplicis.*
4 *De Explicatione Nominis.*

5 De

5 De *Explicatione Rei per Attributa Essentialia.*
6 De *Distributione.*
7 De *consideratione Effectorum.*
8 De *consideratione Cognatorum.*
9 De *consideratione Oppositorum.*

De tractatione
- Substantiæ
  - 10 *Universalis.*
  - 11 *Singularis.*
  - 12 *Partialis.*
  - 13 *Aggregatæ.*
- Accidentis
  - 14 *Absoluti.*
  - 15 *Relati.*
  - 16 *Singularis.*
  - 17 *Concreti.*
  - 18 *Aggregati.*
- 19 *Secundæ Notionis.*
- 20 *Entis privativi.*
- 21 *Entis ficti.*

CAP. 2.

De Tractatione Problematis solitarii

Parag. 1. *Notio & expensio Problematis.*

GEneſis *Problematica* eſt Tractatio Problematis per argumentorum collationem, ut veritas eluceſcat. Eſt autem *Problema* propoſitio in diſceptationem vocata cujus conditiones vide fuſius

lib.

lib. 3. Compend. cap. 17. Par. 2. Ejus partes eædem sunt, quæ & Propositionis; sc. *Subjectum*, & *Prædicatum*, licet non semper expresse proponatur per modum Propositionis. Proponitur enim Problema, vel *Integre*, vel *Diminute*. Integre proponitur, quoties certo constat de utroque termino, & ambigitur tantum utra pars contradictionis sit vera: exprimiturq; vel *positive*, cum altera pars definite statuitur; ut *Logica est Ars*, *Forma non est Principium Individuationis*; & *Thesis* dicitur: vel *interrogative*, cum utraq; pars ex æquo dubia relinquitur, ut *An Logica sit Ars? An Forma sit principium Individuationis?* & *Quæstio* dicitur. *Diminute* proponitur, quoties expresso tantum altero terminorum ambigitur de reliquo: exprimiturque varie, sed fere ad modum Thematis aut Quæstionis simplicis, ut *de Genere Logicæ*, *De Principio Individuationis*; aliquando tamen plenius & per disjunctionem, ut *sine Logica Genus Ars*, *vel Scientia*, *vel Habitus instrumentalis ab utraq; diversus? An*

Materia sit principium Individuationis, vel potius Forma, aut Accidens, aut quid aliud? Nos distinctionis ergo Problema integrum, *Categoricum*; Diminutum, *Disjunctivum*.

Parag. 2. *Tractationis Problematicæ partes.*

Tractatio utriusque generis Problematum, aut *Solitaria* aut *Socia*. Solitarie tractatur problema, cum quis sine adversarii instantia quæstionem aliquam per se Examinat. Cujusmodi Tractationis tres sunt præcipuæ partes: Παρασκευὴ, Κατασκευὴ, Ἀνασκευὴ, *Præparatio Quæstionis, Probatio veritatis* & *Dilutio objectionum*, Quibus etiã' ex abundanti & præmitti potest, quasi *Proœmii* vice, Προπαρασκευὴ, de gravitate controversiæ atque dubii occasione: & subnecti, quasi *Epilogi* loco, Ἐπισκευὴ, repetitionem complectens summariam totius defensionis, cum corollariis inde emergentibus.

Parag. 3. *Præfatio.*

In Præfatione imprimis ostenditur gravitas Quæstionis, prout res ipsa postulabit. Quod ic. problema tractandum non sit nugis vel levis momenti: sed vel de re

bus apertè graviſſimis; vel de iis quæ etſi prima ſpecie leviores videri poſſint, ſunt tamen eæ, ſine quibus graviores nequeunt dextre intelligi aut explicari. Mox, ſi fieri poteſt, occaſio dubii detegetur, & origo erroris: quæ nimirum res anſam huic diſputationi primæ præbuerint; errorique & initium dederint, & incrementum. Illud *attentionem* pariet; Hoc *benevolentiam* ſententiæ noſtræ: ſed videndum, ut iſta *Logice* fiant, hoc eſt, nude & aperte ſecundum rei veritatē, non invidioſè & hyperboli. ce, ut *Oratores* ſolent. Quin & omitti poteſt omnis Præfatio: ubi aut minus neceſſaria eſt, aut problema brevius tractandum.

Habita brevi præfatione, Problema non ſtatim probandum eſt, (niſi ubi termini ſatis perſpicui ſunt, & res ipſa parum controverſa:) ſed præparandum prius, *Evolutione tituli*; & *Conjectione Quæſtionis*. *Evolutio Tituli* eſt explicatio Terminorum Quæſtionis; tum *Subjecti*, tum etiam *Prædicati*: cujus utriuſque brevis aliqua præcogni-

Parag. 4. *Evolutio tituli.*

tio habenda est, ut fælicior sit p… gressus in reliqua tractatione. … tile erit quidem, animo, aut … am in scriptis seorsim, plenam … ctationem utriusq; Termini sec… dum rationem in superiore cap… traditam prius instituere, quàm … tractandum integrum proble… accedatur: sed ex istis pauc… tantùm sunt aperte ponenda … Tractatione ipsius Problemat… quæ sc. videri possint magis nec… saria ad intelligendum sens… quæstionis; qualia plerunq; su… 1°, *Vocum variæ Acceptiones*, præc… pue quæ nobiliores, & præsen… instituto accommodatiores. 2. *R… rum Definitiones.* 3. *Earum disti… ctiones a cognatis.* Ponenda aute… sunt ista præcognita, primo … parte *Subjecti*; 2. ex parte *Pr… dicati*: atq; ex parte quidem pr… dicati tanto diligentius, quant… prædicatum est terminus princip… lior in propositione.

Parag. 5. *Conjectio quæstionis.*

Conjectio Quæstionis, sive Expli… catio status Controversiæ, est … stensio quid sit ultro citroque con… cessum, & quid proprie controver… sum

sum. Est enim in omni controversia aliquid *commune*, in quo partes consentiunt; & aliquid *dubium*, in quo non: illud διδόμενον dicitur; hoc ζητούμενον, sive κείμενον: Illius expositio nobis *Acceptio dati*, hujus *Constitutio quæsiti*, satis idoneè dicitur. *Accipimus datum*, cùm quædam fundamentalia sumimus, vel supponimus, de quibus inter nos convenit & adversarios; adjunctâ, si opus sit, brevi eorundem declaratione aut probatione per unum aut alterum principale argumentum. *Constituimus quæsitum*, cum ostendimus perspicue in quo *summa litis*, sive (ut loquuntur) ipsum *Punctum Controversiæ* situm est; id si dextre fiat, totum pene negotium confectum est: mirum enim dictu, quantum lucis hinc afferatur Probationi, & Refutationi. Si controversiarũ in omni genere Scriptores, hoc rite & accurate ubiq; præstarent; mille controversiæ in Philosophicis, atq; aliis, jacerent dudùm consopitæ, de quibus hodie acerrimis animis disputatur. Huc pertinet *Variarũ Opinionum*

nionũ recenſio: quæ debet eſſe *Ca*
da, ne cujuſquam ſententiam
ſtra interpretatione pervertam
Succincta, ne prolixitas ſit tæ
& tamen *Plena*, ne dum brevi
ſtudemus, videamur parum ſinc
alterius ſententiam explicuiſſe.

Parag. 6. *Declaratio & probatio veritatis.*

Factâ hujuſmodi præparatio
Κατασκευὴ ſequitur, quæ in ſent
tia quam defendendam ſuſc
mus, declaranda, & aſtruenda
nitur. In *Problemate Categorico* p
ſtiterit unica theſi affirmante
negante ſententiam noſtram b
viter proponere; eamque aliqu
rationibus confirmare: niſi
acrius controverſum & multis
mitationibus indiget. Tunc eni
plures *Theſes* utilius proponentu
cum ſuis quæque *probationibus*.
Problemate vero Disjunctivo, ubi fe
opinionum major eſt varietas,
plures difficultates, neceſſariu
erit defenſionem noſtram plur
bus propoſitionibus complecti
quas *Theſes*, *Concluſiones*, vel *Aſſe*
tiones vocant: in incipiendo mo
Ariſtotelico ab illis, in quibus re
moventur aliorum ſententiæ; &

pergend

pergendo ad illas, in quibus propria exponitur. Porro post singulas conclusiones *Argumenta* quibus eæ confirmentur ponenda sunt, petita partim a *ratione*, partim ab *authoritate*: Rationum autem copiam, & delectum habebimus, si *Subjecti* Conclusionis primo, deinde *Prædicati* naturam & attributa mente percurramus: vel secundum rationem tractandi simplex Thema *cap.* 1. hujus appendicis, vel per ordinem locorum Topicorum *lib.* 3. *Comp. cap.* 19. & deinceps. Non sufficiet tamen Argumenta sic nude proposuisse: fortiter premenda sunt, & defendenda; adversariorumque evasiones, subterfugia, & cavillationes quibus eorum vim & ictum declinare aut eludere satagunt, examinandæ atque evertendæ.

Confirmationem sequitur Ἀνασκευὴ, *Confutatio*, sive *Dilutio Objectionum*. Nec multum interet, quo loco Objectiones disponantur; sive ab ipso statim initio omnes ante Tituli Evolutionem, & Constitutionem Status Quæstionis, Parag. 7. *Objectiones*

nis, quod fecêre *Thomas*, *Scotus*, & *Sholaſticorum* turba; ſive omnia ultimo loco, & poſt Confirmationem noſtræ ſententiæ; ſive, quod ſuaderem magis, poſt ſingulas *Opiniones*, aut certe poſt ſingulas *Concluſiones* certę objectionũ claſſes quæ pro tali opinione aut contra talem Concluſionem militare videntur. *Solutiones* pariter, aut ſingulis Objectionibus ſubjici poſſunt ſingulæ, aut univerſis univerſæ; pro cujuſque arbitrio: Nec enim morari debent quemquam iſtæ curæ: illa potior eſt, quà demum ratione argumenta objecta dextre, & artificioſe ſolvantur.

Parag. 8. *Solutio ad Concluſionem.*

Id quo fiat appoſite, & cum judicio; conſideranda ſunt in objectione tria hæc, atque hoc ordine: *Concluſio*, *Forma*, *Materia*. Si enim afferatur objectio, in cujus nec *Forma* nec *Materia* vitium ſit, rejicienda tamen eſt tota, ſi non directè contradicat alicui *Concluſioni* defenſionis noſtræ: ſæpe enim contingit vitium ἑτεροζητήσεως, ut ea multis & operosè confirmentur,

quæ

quæ sunt extra quæstionem; negligatur è contrà id, quod maximè probandũ erat. Cæterũ ejusmodi objectiones operosâ non indigent *solutione*: satis erat eas, ut alienas à quæstione, rejeciſſe; atque oſtendiſſe paucis, quod ex iis colligitur non pugnare cum Theſi noſtra. Huc ſpectant illæ Formulæ, *ἀκατασκεύαστον hoc, & ad rem nihil. Deſeritur quæſtio. Concedatur totum, nec video quid incommodi ſequatur. Hoc non impugnat Theſin meam*: &c. Quandoque Objectio allata contra Theſin aliquam, tam non evertit eam, ut confirmet magis: quod quoties fit, non *rejicienda* eſt tantùm, ut impertinens; ſed etiam *retorquenda*. Quo ſpectant formulæ, *Hoc facit pro me. In hoc Adverſarius meas partes agit. Prævaricari hoc eſt, non objicere. Dum hoc urget, miror ipſum non advertere, ſe propria vinetâ cædere*, &c.

Si objectionis Concluſio ſit ad rem, & directe contradicat alicui Theſi noſtræ; *Forma Argumentationis* proximo loco excutienda eſt: atque examinanda Objectio

Parag. 9. *Solutio ad Formam.*

ſecundum leges Syllogiſmorum Generales, & Speciales; num ſit rite diſpoſita, vel non. Si facto examine conſtet *legem aliquam Syllogiſticam* violari; (ut ſi ſint quatuor termini; ſi medium ingrediatur concluſionem; ſi propoſitiones ſint purè particulares, ſi pure affirmantes in ſecunda figura; ſi arguatur a negatione antecedentis ad negationem conſequentis in Hypotheticis; ſi in Inductione ſit inſufficiens enumeratio particularium, aut quid ſimile) ſolvetur Objectio negando ejus formam, & detegendo particulare vitium, in quo peccat. Ut ſi dicamus, *In hoc Syllogiſmo ſunt quatuor termini*; *Manca eſt hæc Inductio* &c. Et hoc in rigore ſatis eſt: Sed expediet etiam vitium in Formâ ulteriùs oſtendiſſe, allato uno aut altero argumento, ejuſdem omnino formæ, quod tamen manifeſte ſit vitioſum, & abſurdum. Cujus Formulæ ſunt, *Perinde hoc ſequitur, ac ſi quis probare velit &c. Si ſic argumentari liceat, non minus ego probaverim, &c.* & aliæ conſimiles.

Quod

Quod si nec *Conclusio* sit aliena, nec *Forma* vitiosa; considerandæ est *Materia* Objectionis ex *Præmissis*: & secundum ejus rationem instituenda erit responsio ad Objectionem. Si qua Præmissarum sit *manifesta falsa*, aut *non sufficienter probata*; solvetur objectio simplici ejus *Negatione*, adjecta (si videbitur) ratione aliqua cur eam negemus. Quod si ejusmodi sit Objectio ut nihil commode negari possit, *Terminos* (qui sunt *Materia Præmissarum*) expendere oportet; ut ex iis eruatur responsio. Termini autem sunt, aut *Extremi*, aut *Medius*. Expendendi autem primum *Extremi*: in quorum altero si lateat ambiguitas, (ut plerumque fit) distinguendus est Terminus sic ambiguus; & respondendū ad Præmissam, in qua ille terminus reperitur, ostendendo Terminum illum aliter accipi in dicta *præmissa*, aliter in *Conclusione*. Si non sit ambiguitas in Extremis, tunc *Medius Terminus* est expendendus: & *secundum se*; & *ratione habita ad locum ex* quo ducitur. Secundùm se consideratum Medium

Parag. 10. *Solutio ad Materiam.*

Medium si sit *ambiguum*; respondendum est, ut prius, per distinctionem: ostendendo, Medium non eodē modo sumi in Majore & Minore, & in uno sensu veram esse *Majorem*, *Minorem* falsam; in altero *Majorem* falsam, *Minorem* veram. Sin ambiguitas non appareat in Medio recurrendum ad *Locum Topicum*, unde Medium videtur ductum: ut ex *Maximis* locorum, & Maximarum *Fallentiis* judicari possit rectene ductum sit argumentum ex illo loco, vel non. Hic per magno erit adjumento (bone Lector) Locorum Topicorum *Maximas*, & earū *Fallentias*, usu tibi familiares reddidisse, atq; Exemplis, quæ singulis subjecta reperies, *lib.* 3. *Compend. cap.* 19. *& deinceps*, alia plura addidisse: ut sic tibi copia Exemplorum ad manum suppetat, quæ velut paria ei objicias, qui tibi afferet argumentum ex loco aliquo Topico perperàm ductum. Si constabit Objectionem niti aliqua *Maxima*, non recte intellectâ: respondebitur, ostendendo cancellos & limites illius Maximæ, quo

sensu

sensu intelligenda sit, & quibus in casibus fallat; adeoque præsentem Objectionem ad aliquem dictorũ casuum pertinere: quod etiam allatis aliis exemplis in pari casu illustrabitur.

Parag. 11. *Collectio Corollariorum.*

Expeditâ hactenus *Confirmatione nostræ sententiæ*, & *Dilutione Objectorum*, poterimus cum brevi aliqua repetitione *Thesis*, aut *Thesium*, quas defendimus, totam Problematis tractationẽ finire. Nisi quod alicubi ἐπισκευὴ propemodũ necessaria est: cum sc. ex constitutione sententiæ nostræ quædam *Observationes* emergunt; quæ aut ad praxin, aut ad illustrandã aliam aliquam veritatem, aut ad evertendas alias adversarii assertiones videri possint non infimi momenti. Πορίσματα vocant & *Consectaria*, & *Corollaria*: quę per subsumptionẽ, aut ex nostra conclusione inferuntur immediate, aut ad sic illatam consequuntur. Corollaria autem ista non necesse est novis adductis rationibus ulterius confirmare; (satis enim jam ante confirmata præsumuntur in probatione Principalium

cipalium Conclusionum:) sed sufficiet ea posuisse tantum breviter, & adnotasse ut ex principalibus Conclusionibus per necessariam, & evidentem consecutionem deducta.

Parag. 12. *Exemplum Tractationis Problematicæ.*

Exemplo rem declaratam oportuit in studiosorum gratiam: sed præ studio brevitatis non tam justum exemplum, quam exempli rudem aliquam Ideam, & velut sceleton exhibeo; idque in tractatione Problematis Disjunctivi Quod sit

DE GENERE LOGICÆ

Partes hujus tractationis erunt

Προκατασκευὴ. ubi ostenditur.

I. 1° *Gravitas Quæstionis* Ob diversam Methodi rationem in disciplinis Theoreticis & in Practicis.

2° *Occasio discrepantium Opinionum.*

1. Promiscuus usus terminorum Ἐπιστήμης & Τέχνης, Scientiæ & Artis apud bonos authores.

2. Infælix Barbaries sæculi Scholastici & ignoratio usus Logicæ.

Παρασκευὴ. ubi

II. 1° *Evolutio Tituli.* 1. Logica hic tota

tota ista Disciplina, sed *Docens*, non *Utens*; 2. Ejus Genus quæritur non *Remotum* sed *Proximum*.

2o *Conjectio Quæstionis.* ibique

1. *Acceptio Dati.* Ista enim largiuntur omnes, Logicam 1. esse habitū intellectualem de prima specie Qualitatis. 2. nec Sapientiam esse, nec Prudentiam, nec intellectum Principiorum. 3. & Scientiam dici posse, & Artem, in larga vocum acceptione. 4. esse instrumentum Philosophiæ, & omnium Disciplinarum.

2. *Constitutio Quæsiti.* Sed illud ambiguitur, quodnā sit ejus Genus Proprium, & Proximum: sitne illud Ars; an Scientia; an vero Habitus ab utraq; diversus? ubi occurrunt 3. opiniones.

1ª *Avicennæ*, & *Latinorum Scoti, Thomæ, Alberti* &c. quod sit Scientia propriè dicta.

2ª Quorundam è veteribus, & omnium fere *Neotericorum:* quod sit Ars proprie dicta.

3ª *Græcorum*, quos sequitur *Zabarella:* quod nec Scientia sit, nec Ars,

Ars, ſed habitus inſtrumentalis ab utraque diverſus.

Κατασκή. Ubi pro veritate declaranda pono quaſdam *Concluſiones*: & ſunt iſtæ.

1ª, *Logicæ Genus non eſt habitus Inſtrumentalis, a Scientia, & Arte ſpecifice diſtinctus.* Probatur.

1°, A ſufficientia quinque habituum Mentis apud Ariſtot. lib. 6. Ethic. cap. 3. & alibi.

Reſpondet Zabarella lib. 1. *de Nat. Log. cap.* 11. Ariſtotelem ibi non intendiſſe nominare niſi tantum principales habitus, ſub quibus tamen incluſive intelligit Logicam, & Grammaticam, ut eorum Inſtrumenta: & ponit exemplum de diſcedente Patavio Romam, ut videre eſt plenius apud ipſum loco citato.

Sed contra. 1. patet ex Textu Ariſtotelem ibi voluiſſe enumerare omnes ſpecies habitus in quibus eſt veritas; quare habitus, quos *Zabarella* inſtrumentales vocat, aut non continent veritatem, aut ſub aliqua dictarum ſpecierum con-

continentur. 2. Grammatica est aperte una ex illis quinque; sc. Ars. 3. Exemplum quod ponit non est ad rem; quia non est simile.

2°, Ab insufficientia fundamenti illius opinionis, quod non est aliud, quam quod Logica habeat rationem Instrumenti: sed ratio Instrumenti, cum sit relativa, non habet diversificare species: ergo

2ª, *Genus Logicæ non est Scientia proprie dicta*, Probatur.

1°, *à Subjecto.* Quod in Scientiis debet esse Ens Reale & Necessarium: cum Logica versetur circa *secundas Intentiones*, quæ non sunt ante operationem nostri intellectus; & eâ cessante, cessant: ergo.

2°, *à Fine.* qui in *Scientiis* est contemplatio proprii subjecti: modo Logica in illa non acquiescit, sed ordinatur ad cognitionem subjectorum in aliis Disciplinis; cum sit earum instrumentum ex 4. supposito: ergo.

3°

3° *à Teſtimonio Ariſtot. lib.* 1. *Topic. cap.* 9. ubi diſtinguit de Problemate Ethico, Phyſico & Logico & conſequenter ſeparat Logicam a Prudentiis & Scientiis vide *lib.* 3. *Compend.* noſtri *cap.* 17. *Parag.* 2.

3° *Genus Logicæ eſt Ars proprie dicta.* Probatur

1° *Per Inductionem.* Logica eſt habitus mentis, ex 1. ſuppoſito ſed non eſt aliquis trium, ex 2. ſuppoſito; nec Scientia, ex 3. Concluſione: relinquitur ergo quod ſit Ars.

2° *à Subjecto.* quod in Artibus eſt aliquid effectibile à nobis propter finem: ſed hoc competit ſecundis Intentionibus in Logica: ergo.

3° *à Fine.* Logica docet effectionem Inſtrumentorum Logicorum: ergo.

4° *à Teſtimonio* tum *Ariſtotelis*, qui Logicam πεχνλω vocat lib. 2. Elench. cap. ult. & alibi; tum aliorum, qui citantur à *Keckermanno tract.* 1. *Præcog. Log. cap.* 2. *parag.* 3.

Ἀνασκευὴ. Ubi solvendæ objectiones.

1. *Obj. Contra* 1. *Conclusionem.* Logica est Instrumentum: ergo & Habitus Instrumentalis.

Sol. Hoc non probat quæsitum. Instrumentum enim prædicatur de Logica, ut *Relatum* in concreto de suo Subjecto; non ut *Genus* de Specie.

2. *Ob. contra* 2. *Concl.* Logica est habitus per demonstrationem acquisitus; ergo est Scientia. Consequentia patet ex definitione Scientiæ.

Sol. Scientiæ vox ambigua est. Sumitur enim vel *large*, pro omni habitu certo conclusionum, quomodo omnes Artes & Prudentiæ possunt dici Scientiæ; & sic intelligitur in definitione allata, per quam distinguitur ab *Opinione* & *Intellectu principiorum:* vel *stricte*, prout est una ex quinque speciebus habitus contradivisa Arti & Prudentiæ; & sic requiruntur aliæ conditiones ad Scientiam, sc. quod sit de Subjecto Necessario, & quod acquiescat

escat in contemplatione ejus.

3 *Obj.* Logicus est sciens : ergo Logica est scientia. Sequitur Argumentum à Conjugatis.

Sol. Non sequitur arguendo à *concretis* ad abstracta, ubi prædicatio non est per se. vide *Lib.* 3. *Compend. cap.* 22. *parag.* 3. & sic est in hoc casu

4 *Obj.* In Logica est Subjectum proprium, sunt Passiones, sunt Principia; & ista sunt omnia quæ requiruntur ad scientiam: ergo.

Sol. Negatur minor. Nam ad Scientiam propriè dictam requiruntur alia, ut dictum est modo in responsione ad tertiã.

5 *Obj. Contra* 3. *Concl.* Logica non videtur contineri sub eodem Genere cum arte fabrili, & Architectura; sed illæ sunt Artes : ergo.

Sol. Non continetur sub eodem genere *proximo* (nam illæ sunt Artes manuales, hæc mentalis;) sed benè sub eodem *remoto*.

6, *Obj.* Ars versatur circa materiam

riam externam & crassam; non sic Logica: ergo.

Sol. Major, si sit universalis, non est vera: nam Effectio, quæ est propria Artis operatio, non minus est in Materia interna, quam externa.

Ἐποχὴ, ubi

1°, Brevis *Repetitio.* Ex dictis ergo constat Logicam nec Scientiam esse, nec Habitum nescio quem Instrumentalem; sed proprie, & γνήσιως Artem.

2° *Collectio* ποεισμάτων. Quod cum ita sit, hinc intelligitur

1. Logicam non alia Methodo tradendam quam *Analyticâ*: id quod fecisse constat Aristotelem ex solo titulo Priorum, & Posteriorum Analyticorum.

2. Inutiliter eos operam dare Logicæ, qui nudâ cognitione contenti, usum ejus negligunt; secundùm tritum illud; *Merus Logicus, Merus Asinus.*

Hanc fere rationem in aliis Problematibus sequi proderit; sed plenius: præsertim ubi variæ sunt & multum dissidentes inter se sen-

Parag. 13. *Imitationis ratio & Ornatus.*

ſententiæ. At in *Problemate Ca-* Eſ
gorico ſæpè ſufficiet anguſtiore vi ratio
incedere, ubi quæſtio facilius con pote
jici, & totũ negotiũ una theſi co- *Uno*,
cludi poterit. Illud etiam admo- cogn
nendum, rationem tractandi pro- The
blema aliquantum variari, pr gori
natura ipſorum Problematum: u prin
ſi ſint *Theoretica* vel *Practica*, *Univer-* 3. C
ſalia, vel *Particularia*; *de præterit.* puis
præſenti, vel *futuro*; atque multifa- 1. p
riam aliàs. Sed iſti reſpectus non tern
faciunt varietatem ita nota- ta u
bilem, ut neceſſe ſit de ſingulo- nan
rum ratione aliquid ſeorſim præ- oni
cipere: ratio jam exhibita ſuo uni
modo & mutatis mutandis, onu
conveniet univerſis; quod cujuſ- pot
que judicio relinquendum cenſui. mi
Ornatui inſervient *Formulæ* debiti aut
locis adhibitæ: quales ſunt For- ob
mulæ *de rei gravitate*, *de origine erro-*
ris, *explicandi ſubjectum & Prædica-* op
tum, *accipiendi Datum*, *conſtituendi* ſub
quæſitum, *proponendi Opiniones*, *ponendi* ma
Concluſiones, *afferendi Objectiones*, *re-* di
jiciendi, *eas*, *reſpondendi ad Formã*, *retor-* cc
quendi paria referendi, *negandi*, *reddendi rationem negationis*, *diſtinguendi*, *&c.*

Eſt

Est & alia tractandi Problematis ratio adhuc anguſtior multo, quæ poteſt duobus modis inſtitui. *Uno*, ſi 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum. 2. Noſtra Theſis ſine ambitu verborum Categorice ponatur, & uno aut altero principali argumento probatur. 3. Objectiones aliquot è præcipuis breviter ſolvantur. *Altero*, ſi 1. præmittatur brevis præcognitio terminorũ, ut ſupra. 2. Argumenta utriuſque partis ſeorſim proponantur. 3. Sequatur deciſio quæſtionis per admiſſionem rationum unius partis, & ſolutionem rationum alterius. Quinetiam omitti poteſt utrobique præcognitio terminorum, ubi ſenſus quæſtionis aut obvius eſt, aut non multum obſcurus. Parag. 14. *Geneſis Problematica anguſtior.*

Sylvam materiæ tractandæ non opus eſt hic, ut in ſuperiore capite, ſubnectere: abunde ſatis problematum quævis Diſciplina ſuppeditabit, in quibus ſtudioſi ſe exerceant.

Subtituli

Subtituli Capitis secundi.

1 De *Genesi Problematica.*
2 De *Notione & Expensione Problematis tractandi.*
3 De *Præfatione.*
4 De *Evolutione Tituli.*
5 De *Acceptione Dati.*
6 De *Constitutione Quæsiti.*
7 De *Recensione Opinionum.*
8 De *Declaratione & Probatione nostræ sententiæ.*
9 De *Objectionibus, & earum solutione in genere.*
10 De *Solutione ad Conclusionem.*
11 De *Solutione ad Formam.*
12 De *Solutione ad Materiam.*
13 De *Collectione Corollariorum.*

CAP. 3.

De Tractatione Problematis socialis sive, de Disputatione.

Parag. 1. *Disputantium numerus & virtutes.*

OMnis Tractatio Problematis per argumentorum collationem, etiam *solitaria*, Disputatio est; sed ea vox de sola *Sociali*, quæ fit,

fit, instante, & premente adversario, per Synecdochen excellentiæ plerunq; intelligitur. Qua exercitatione nescio an sit alia æque utilis juvenibus: tum ad perspicientiam veri, & illam de quà Aristoteles *lib.* 1. *Poster. cap. ult.* animi ἀγχίνοιαν tum etiã ad vim ἑρμηνευτικὴν, & sensa animi apte, & expedite, proferenda. Disputatio omnis instar pugnæ est, estque ad minimum duorum; *Opponentis* & *Respondentis*: Solennior tamen erit, si tertius etiam accesserit, velut Arbiter pugnæ, *Moderator*. Disputaturis & cum laude, & fructu, tres virtutes sunt apprime necessariæ: *Ingenuitas*, *Modestia*, *Candor*. *Ingenuitas* in eo consistit, ut quis animo accedat ad disputandum puro & libero ab omni præjudicio: præjudicium enim tollit judicium, & frustra disputatur cum eis, qui non convincuntur etiam cum convincuntur. *Modestia* in eo, ut sit aliquis voce & gestu sedato; non clamores cieat & strepitus; permittat adversario verborum vices. *Can-*

dor in eo, ut quis pudori & fam
adversarii prudenter consulat; la
beculas ejus & lapsus prætere
sæpius quam notet; de forma
verbis non moveat litem, ubi
ipsis rebus constat: nisi forte ad
versarii juncta ignorationi im
pudentia debeat auditoribus lo
dibrium.

Parag. 2. *Materia disputanda.*

Non sunt omnia Problemat
indifferenter in disceptationem
vocanda. Vitentur itaque inte
disputandum quæstiones I. qu
fidei officiant aut bonis moribu
Ut *An Deus sit colendus? An Paren
tes sint amandi?* De istiusmod
enim Principiis qui dubitari vell
videntur, fuste, non ratione sun
refutandi II. quæ sensuum judicio
sunt plane manifestæ: ut *An igni
sit calidus? An detur motus?* III. qu
rationem superant, & captum hu
manæ mentis: ut *de loco animæ se
paratæ*; De *materia & mole cœli Em
pyræi.* IIII. quæ vanæ, ineptæ, & nu
gatoriæ sunt: ut *An nihil & Chi
mæra sint fratres? An vulpes saltan
in vacuo excitet pulverem.*

Disputatio similis prælio: sed in

præ-

prælijs acies disponi prius solent utrinque, quam manus conserantur; & in disputationibus ipsum *conflictum* præcedat oportet *Apparatus*. Apparatus autem pro more locorum varius est. In transmarinis Academiis, præsertim Germaniæ, materia disputanda fere proponitur Thematice sub ratione *Loci Communis*, aut *Simplicis Thematis*, ut *de Syllogismo*; *de Elementis*; *de Principe*: qua artificiosè, & per theses quasdam explicatâ a Respondente secundum formam tractandi Thema simplex supra traditam *cap.* 1. *hujus Appendicis* in Opponentis arbitrio est, quamlibet Respondentis Thesin argumentis oppugnare. At in celeberrimis Angliæ Academiis proponitur materia discutienda semper *Problematice*, sub ratione sc. vel *Thesis*, ut *Metalla sunt invicem transmutabilia*; vel *quæstionis*, ut *An Metalla sunt invicem transmutabilia?* Quâ proposita quandoque ab *Opponente*, quandoque â *Moderatore*, postulatur respondentis eâ de re sententia: quam ille mox explicat

Parag. 3. *Propositio materiæ disputandæ.*

in ſua *Suppoſitione*. Noſtrum hunc morem jure præferendum cenſeo: tum quia diſputatio apud nos ſtrictior eſt, quæ illis vaga nimis; tum quia Problema certi ſubjecti & prædicati juſto aliquo tēporis ſpatio poteſt aliquo modo plene diſcuti, cum vix poſſit expectari, ut Thema plenius examinetur tātillo tēpore per omnia ſua Attributa. Utilius fortaſſis facturi & nos & illi; ſi & nos quandoq; ad illorū morē diſputationes inſtitueremus, & illi frequentius ad noſtrum.

Paaag. 4. *Suppoſitio.* Propoſita quæſtione, Reſpondentis eſt ſententiam ſuam declarare: cujus declarationem in noſtris ſcholis *Suppoſitionem* dicimus: Vocabulo ſane perquam idoneo (etſi aliqui illud ſuggillarint immerito tali ſcommate, Quid opus eſt *Sub?*) Non enim tam *ponitur* Reſpondentis ſententia ut indubie vera, quia ſic non recte caderet ſub diſputationem: quam *ſupponitur* a Reſpondente pro vera, donec Opponens evicerit contrarium. *Suppoſitio* aut *Rigida*, & *Peremptoria eſt*; aut *Rationalis*, &

& *Satisfactoria.* Suppositio *Rigida* sive *Peremptoria* est, cum respondens nec terminos Quæstionis aperit, nec rationes affert defensionis suæ; sed propositâ quæstione, nude & simpliciter id indicat solum, utram partem Contradictionis defendere velit, Affirmativam, vel Negativam: qui mos est Oxoniæ in publicis scholis in ordinariis disputationibus Scholarium & Baccalaureorum. Suppositio *Rationalis* sive *Satisfactoria* est, in qua Respondens animi sui sententiam, quo plenius intelligatur ab Opponente, & Terminorum distinctione, limitatione que Propositionum aperit, & rationum momentis statuminat: qui mos est Oxoniæ in privatis Collegiis, & etiam publice in Scholis in disputationibus solennioribus. Illa præceptis non indiget: de hac observentur ista.

1. *Suppositio formetur stilo & methodo Scholasticis*; hoc est, Logicis, non Rhetoricis. Apage hìc Rhetorum cincinnos, & calamistros. *Veritas* enim quæritur, non

Ele-

Elegantia: nec expectatur *Declamatio* sed *Suppositio*. Odiosæ sunt verborum phaleræ & ambitus aurium; ut instrpendæ sunt mentes auditorum, non affectus movendi.

3. *Suppositio formetur verbis* (quatenus fieri potest) *propriis, perspicuis, & omni ambiguitate liberis.* Aliàs respondens auditores confundet magis quam instruet; & quæstioni tenebras potius offundet, quam afferet lucem.

3. *Objectionum solutio ne fiat in Suppositione.* In reliquis, suppositio formanda est ad rationem Tractationis problematis solitariæ in superiore capite expositam: sed ἀπροσδιόνυσα omittenda, servandaque in ipsum congressum disputationum. Alias & *Opponenti* injuria fiet, cujus Objectiones præripientur a Respondente; & *Auditoribus*, quibus apponetur recocta Crambe.

Parag. 5. *Oppositio.* Habita suppositione; Opponens, præsertim in solennibus disputationibus, solet aliquando priusquam disputare occæperit paucula velut perorando præfari. Oratiunculam illam *Oppositionem* dici-

dicimus. Interdum est oppositio propemodum necessaria; quoties sc. Respondens aliquod falsum aut inopinabile tueri videtur: tunc enim opponens gravi aliqua oratione ejus pertinaciam castigabit, & solidis rationibus refutabit sententiam; idque magis *Logice*, quam *Rhetorice*. Aft alias si adhibeatur, non id fit aliqua rei necessitate; sed ἐκ παρέργου ut auditorum expectationi aut loci consuetudini satisfiat. In qua non curabit opponens rationes solidas adhibuisse, sed magis rationum umbras; & quæ plus habeant facetiarum quam virium, ingenii quã acuminis; *Rhetorice* magis quam *Logice*. Poterit tamen si voluerit argumenta quæ mox objecturus est disponere, & futuræ disputationis fundamenta jacere in oppositione. Sed difficile est hic aliquid præcipere, ubi liberum est Opponenti quâ videbitur via insistere. Caveat tamen duo hæc: 1° ne respondentis, alteriusve cujusquam personam aut famam petulanter habeat. 2°, ne in re seria jocis

nimium ineptiat. Siquis omi omissa hujusmodi oppositione (nisi ubi solennitas exercitii ea quodammodo flagitare videatur disputationi se protinùs accinge voluerit; faciet cum laude fortass certe cum venia plurimorum.

Parag. 9. *Officia Opponentis.*

In ipso conflictu, quo quisque quod sui est muneris, id rite prastet, videndum quæ sint *Opponentis* partes; quæ *Respondentis*; quæ etiam *Moderatoris*. Opponentis est *Objicere*, *Urgere*, *Replicare*. *Objicit* cum argumento, ejusque prosyllogismis thesin Respondentis impugat: *Urget*; cum requirit a Respondente ut argumento legitime satisfaciat: *Replicat*; cum Responsioni allatæ non acquiescit, sed porro it contra. In Objiciendo tria hæc spectare debet Opponens; 1. *Conclusionem* probandam; 2 *Medium* probandi 3. *Formam* probationis.

Parag. 10. *Inferre negatam.*

Officium Opponentis *circa conclusionem*, est probe perspectam habere tum Respondentis Thesin, tum propositionem ab eo quandocunque negatam: ut illam e-

vertere,

vertere, hanc confirmare possit. Primi syllogismi Conclusio nisi directe contradicat Thesi Respondentis, tota disputatio erit altera propter *Ignorationem Elenchi*; quo non est aliud vitium inter disputandū turpius. Pariter aliena erit, si in progressu disputationis inferri unquam contigerit propositionem aliam ab ea, quam respondens novissime negaverat. Sciat ergo Opponens *propositionem negatam* ei semper incumbere probandam: quam oportet integram inferre in conclusionem proximi syllogismi, sine ulla mutatione, præsertim in sensu: quin & ipsissima etiam verba retinenda sunt, quoties commode fieri potest, quo clarior sit progressus. Quod si alicubi propter ambiguitatem, obscuritatem, prolixitatē, aliamve causam mutatio verborū sit facienda, neutiquam tamen id tentandū est absque consensu respondentis.

Parag. 8. *Invenire Medium.*

Postquam constiterit de conclusione probanda, proxima Opponentis cura erit, *Argumenta* quibus ea probetur adduce-

re. Suaderem ſtudioſo, donec aſſi-
dua exercitatione aliquam diſpu-
tandi facultatem ſibi comparave-
rit, non accedere ad diſputandum
imparatum à copia argumentorũ
etiam in ſcriptis. Haurire poterit
argumenta ex libris eorum, qui
de illa materia ſcholaſtice ſcripſe-
runt, & deſtinato. Si non occur-
runt argumenta in libris, tecum
in mente tacitus percurre *Attributa*
terminorum propoſitionis pro-
bandæ, *Subjecti* primo, deinde *Prædicati*: ex quibus tuopte ingenio
argumenta facile extundes, ſi tibi
ſaltem illa non exciderint, quæ de
Medii Termini Inventione generaliter
præcipiuntur *lib. 3. compend. cap. 6.*
Diſtinctiones inſuper & limitatio-
nes, quæ ſolent adhiberi pro de-
claratione ſtatus Quæſtionis, Ar-
gumenta ſuppeditabunt: quan-
doquidem enim vana eſt omnis
Diſtinctio, & *Limitatio* in aliqua quę-
ſtione, quæ non propterea adhibe-
tur, ut occurratur tacitæ alicui
objectioni contra illam Quæſtio-
nem; ex ejuſmodi diſtinctionibus
& limitationibus Objectiones fic
elicies,

elicies, si applicare velis illam partem earum, quæ non congruit cum sensu respondentis, alicui termino cui congruet. E.g. si objiciendum esset contra Porphyrianam speciei infimæ definitionem, hanc sc. *Species est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero in quid*; in explicatione illius definitionis, *lib. 1. Compend.* nostri cap. 3. Par. 3. invenio duos ejus terminos limitari; ly *Quæ prædicatur* cum hac limitatione *Immediate*; & ly *Differentibus numero* cum hac limitatione *Tantùm*. Prior limitatio suggerit mihi dari aliquid, quod non est species, quod tamen prædicatur de pluribus differentibus numero tantùm in quid, sed *mediate*, ut *Animal de Socrate, & Platone*: Posterior dari aliquid, quod non est species, quod tantùm prædicatur, idq; immediate de pluribus differentibus numero in quid, sed non numero tantùm; ut *Animal De Homine & Equo*. Hinc colligo duas Objectiones contra dictã definitionem; priorẽ, quod *Animal* prædicatur in quid de *Socrate & Platone*, qui differunt

runt numero: posteriorem, quod *Animal* prædicatur in *quid* etiam immediate de *Homine* & *Equo*, quos differre certum est numero, cum & specie differant; Et tamen Animal non est infima species ergo videtur dicta definitio convenire aliis a definito; & proinde esse vitiosa. Fusius ista fortassis exposui quam par erat: sed quod factum est in Tyronum gratiam, æquus lector facile condonabit. Argumentorum copiam ubi paraveris, delige ex iis unum aut alterum, sed quæ plus videntur habere difficultatum & virium, atque illis fortiter preme Respondentem, prætermissis levioribus: nisi volueris præmissa Fallaciâ aut tenui aliquo argumẽto peritiam Respondentis, quasi tentando explorare; ut solent in exercitu levi aliqua velitatione, velut præludio, hostem prius tentare, quã res justo prælio cernatur.

Parag. 9. *Debite concludere.* Sed frustra Conclusio probanda prænoscitur, & Argumenta conquiruntur, nisi ex Argumentis conclusio debite inferatur. In eam rem con-

conſulerē tyronibus, donec aſſuetudine promptiores evaſerint, ſyllogiſmos ſuos in chartula deſcribere iiſdem forma, & verbis, quibus urgere debent; annotatis ad oram ſingulorum Syllogiſmorum nominibus modorum, ad quorū normā efformati ſunt. e. g. ſi tibi diſputandum eſſet adverſus dictā infimæ ſpeciei definitionē, ex priore duorū illorum argumentorū, quæ *par.* 8. afferuntur; ſic formandus eſſet progreſſus diſputationis, & in charta deſcribendus.

Da- *Quæ definitio convenit alteri a definito, ea eſt vitioſa:*
ri- *Sed dicta definitio infimæ ſpeciei convenit alteri a definito.*
i. ergo *eſt vitioſa.*

Major eſt manifeſta ex legibus definitionis: Minor probatur Syllogiſmo Hypothetico ſic

à poſit. Ant. ad poſit. Conſ. { *Si Dicta definitio conveniat Generi, tum convenit alteri a definito.* / *Sed convenit Generi:* ergo *Convenit alteri a definito.*

Minor

Minor probatur Syllogiſmo de termino obliquo ſic

Da- *Animal eſt Genus:*
ri- *Dicta definitio convenit Animali*
i. ergo *convenit Generi.*

Minor probatur.

Bar- *Quod prædicatur de pluribus differentibus numero tantum in Quid, ei dicta definitio convenit:*
ba- *Sed animal prædicatur de pluribus, &c.* ergo.
ra. *Dicta definitio convenit Animali.*

Minor probatur Syllogiſmo expoſitorio, & de termino obliquo ſic

Bar- *Socrates & Plato ſunt plura differentia numero tantùm:*
ba- *Sed Animal prædicatur de Socrate & Platone in Quid:* ergo
ra. *Animal prædicatur de pluribus differentibus numero tantùm in Quid.*

tædet iſta puerilia tanto conatu: ſed qui in minutioribus hiſce aliquandiu ſemet exercuerit, ſentiet brevi cum ſuo magno fructu, quas vires habeat ad promptitudinem exercitatio.

Poſtquam eo perducta res eſt argumentando, ut nihil ultra negari

gari posse videatur; Opponentis proximũ officiũ est, urgere adversariũ ad Responsionẽ. Si *fugiat*; ut repetatur argumentũ: si *hæreat*; ut vel negetur aliquid, vel respondeatur: si *Fallaciam clamet*; ut ostendatur quæ sit Fallacia, & ubi lateat: si *diverticula quærat*; ut punctim respondeatur alicui propositioni, aut termino: si *minus apposite distinguat*; ut distinctionis membra utrique propositioni applicentur, in qua terminus ille reperitur quem distinguit: si *absurde negat*; ut rationem aliquam ostendat negationi: si *tergiversari pergat* impudenter; ut astantium judicio stetur, quem illi victum pronunciarint. Parag 10. *Urgere ad responsionẽ.*

Si respondens occurrat argumento responsione non prorsus aliena; Opponens alio se vertat oportet. *Repetat* primo responsionem, ut eam pensiculatius dijudicet; tum vero id agat maxime, ut ex ea, si fieri possit, Respondens cogatur in aliquod *absurdum*, aut *inconveniens*; id negando sc. quod prius posuerat; vel concedendo id quod Parag. 11. *Replicare.*

quod prius negaverat. Si id nequeat efficere; saltem si quid habeat quod replicare possit, *replicet* sed non sufficiet utrivis parti distinctionis contravenire replicãdo (quod scioli faciunt nonnunquam & Sophistæ, ut Respondentem longiùs à quæstione abducant:) sed adversus illam tantũ distinctionis partem replicandum est, quę magis conjuncta est cum statu quæstionis, propiùsque ad rem pertinet. Quod si nec habeat, quod directe replicet; nec sciat argumentis argumenta sic artificiose attexere, ut replicationes videri possint magis ad responsionem, quàm novæ objectiones adversùs principalem Thesin: Opponenti consultius multo fuerit datæ responsioni palã acquiescere, & novo argumento uti, quam ubi abunde satisfactum est, usq; contendere, & ne victus videatur pertinaciter instare, quasi instar nihili essent quæ Respondens dixisset omnia.

Parag 12. *Officia Respondentis, Repetere.*

Respondentis officia sunt etiam tria: *Repetere, Negare, Solvere.* Repetat primo quæ objiciuntur ab opponente

nente iisdem terminis, si sint commodi & rite disposiți: quod si Opponens per *imperitiam* aut *oscitantiam*, aut disputationis *æstum*, vel terminos adhibuerit minus commodos, vel formâ minùs accurata usus fuerit; poterit Respondens pro suo candore inter repetendum terminos & formam aptiores reponere. Nec inutiliter consumitur tempus ejusmodi Repetitione, quæ necessaria est in omnium gratiam; *Opponentis* imprimis, ut agnoscat ille suam Objectionem, & si quid in forma peccari aut materiâ animadverterit, id corrigat priusquã fiat progressus ulterior; tum ipsius etiam *Respondentis*, ut vim rationis altius figat animo, & moram aliquam lucretur responsionis; *Auditorum* deniq;, ut ipsis exploratior sit totius disputationis progressus, & quid ab utroque disputantium sit præstitum judicium certius.

Postquam repetierit objectum Respondens, aut negare aliquid debet, aut rationem solvere. *Negari* autem possunt tria: *Conclusio*, *Forma*, *Propositio*: Conclusio, si fit *aliena*- Parag. 23. *Negare*.

aliena; forma, si sit *vitiosa*; Propo-
sitio, si sit *falsa*. Si opponens aut in
primo syllogismo non contradi-
cat Thesi Respondentis, aut in re-
liquis non inferat propositionem
ab eo proxime negatam, Respon-
dens habet negare *Conclusionem*, re-
jiciendo ipsam ut ἀπερόδιόνυσον
vel (quod idem est) admittendo
totum argumentum, ut dictum est
in superiore *cap.* Par. 8. Si oppo-
nens peccet in aliquam legem
Syllogisticam, Respondens nega-
bit *Syllogismum*; vel *Formam* argu-
mentationis. Si opponens propo-
nat aliquod falsum in altera præ-
missarum: Respondens illam *pro-
positionem* simpliciter negabit, sive
ea Major sit, sive Minor: sed *Ma-
jor*, quia fere nititur axiomate ali-
quo generali, rarius neganda ve-
nit; *Minor* frequentius. Quod si u-
traq; Præmissarum sit falsa, pote-
rit quidem Respondens obiter ad-
monere Opponentem geminæ fal-
sitatis, & utramq; negare: sed non
optimè fecerit, si ei det optionem
probandi utram voluerit; ipse po-
tius unam è duabus ei imponat
probandam

probandam, quæ sc. est quæstioni conjunctior: *Majorem* quandoque, multo sæpius tamen *Minorem*. Solent enim sæpenumero Sophistæ data opera ejusmodi argumenta proponere, in quibus utraque præmissa sit falsa; ut concessa ipsis probandi optione, incautum Respondentem à proposita quæstione ad insolitas speculationes, in quibus proclive est incommode loqui, abripiant.

Parag. 14. *Quandoque rationem reddere negationis.*

Sed Respondenti, ubi aliquod negandum deprehenderit, satis erit simpliciter negasse. Nec enim ab eo exigenda est *ordinarie* ratio negationis; cujus est *defendere*, non *probare*; & rationes alterius *solvere*, non suas *assignare*. Sed quia, ut dici solet, *stultus quivis unus plus negare potest quam decem sapientes probare*; nec finis ullus esset disputationis, si liceret Respondenti pro libitu suo negare sine fine; propterea Respondens in aliquibus casibus tenetur assignare rationem suæ negationis, si ab Opponente requiratur; ut

1o *Quando negat propositionem aliquam quæ videtur manifesta.* Non enim sunt temere

temere rejicienda quæ ſunt adm
dum veriſimilia, ſine gravi aliq
ratione: & Auditores mirari ſolen
quoties audiunt talia negari; quo
rum mentibus iſte ſcrupulus e
eximendus aſſignata ratione ne
gandi.

2° *Quando pertinaciter negat forma argumentationis.* Oportet enim u particulare illud vitium detegat quo putat laborare Rationem a Opponente adductam.

3° *Quando negat multiplicatam Hypotheticam.* Solent nonnulli, quo moleſtiam creent Opponenti, Hypotheticas ſemper negare, ineptiſſimo ſane compendio, non quod negandæ ſint, (parum id illis curæ eſt) ſed quod Hypotheticæ ſint: &, ſi denuo oſtendatur eas ex Antecedente manifeſtiſſimo neceſſario ſequi, negare tamen iterum Conſequentiam, & ſic deinceps in infinitum. Si quando res forte poſtulet negari ſic multiplicatam Hypotheticam, Reſpondens ſuſpicione peſſimæ conſuetudinis ſe liberabit non aliter, quàm ſi aſſignata ratione palam faciat omnibus, id ab

eo

eo factum judicio, non proter-
via.

4° *Quando negat inductionem sine in-*
stantia. Quæ est Aristoteli aperta
ergiversatio *lib.* 8. *Top. cap.* 8. Sed
potest fieri, ut ubi multæ instantiæ
adduci possent in contrarium, nul-
la tamen subito occurrat Respon-
denti; in eo casu, ne videatur ter-
giversari non instando, debet rati-
onem aliquam reddere negatæ
Inductionis; ex quâ probabile red-
datur, non omnia particularia
esse ejusdem rationis cum illis, quæ
aperte afferuntur ab Opponente
in illâ Inductione.

Sunt fortassis & alii casus in qui-
bus Respondens tenetur assignare
rationem Negationis: sed fecerit
cum aliqua candoris laude, si
assignare velit rogatus ab
Opponente, etiam ubi non ex
necessitate tenetur id præsta-
re.

Parag. 15. *Solvere Argumentum.*

De Solutione non ante cogita-
bit Respondens, quam Opponens
vim Objectionis suæ in medium
adduxerit. *Præmaturæ Solutiones*,
præterquam

præterquam quod respondens cont
arguant formidinis, ingratæ [illegible]tion
semper auditoribus; proinde [illegible]ndi
spondens negabit quamdiu vide[illegible]nen
aliquid quod negari commo[illegible]ndi
possit; ubi vero nihil amplius [illegible]at q
gari potest, tum demum solutionon
nem adhibeat, qualem ipsa Obj. Se
ctio requirit. Si ex *Loco Topico* argu
putetur, limitanda est Maxi[illegible]tin
illius loci, qua niti videtur Ob[illegible]mùn
ctio; si *Terminus* aliquis sit *ambigu*[illegible]quas
ut fere fit, is est distinguendus, cogn
distinctio applicanda eo modo. I
quo dictum est superioris cap. P. Mul
rag 10. Si *Authoritate* pugnetur, [illegible]poss
cus authoris inspiciendus; scopu[illegible]lea
expendendus ex præcedentibus [illegible]de a
sequentibus; genuinus verborum aliq
sensus inde afferendus, & cum n[illegible]vert
stra defensione conciliandus. Po[illegible]con
test autem rejici authoritas non (u
nunquam, præsertim si ostend[illegible]arg
possit, quid authorem in id error[illegible]quo
impulerit; cæterum non est h[illegible]cun
temere faciendum; sed parciùs, [illegible]sep
modestè, & oppositâ vel gravi al[illegible]utr
qua ratione in contrarium, vel t[illegible]ubi
stimonio alterius cujusquam no[illegible]a

contemnendi

dent contemnendi authoris. *Directæ so-*
æ *solutioni* potest ex abundanti addi &
nde *Indirecta*; retorquendo sc. Objecti-
vide onem in ipsum adversarium; sed
n mo indirecta sine directa non sufficiet,
ius nat quæ sit responsio *ad hominem*,
olutio non *ad rem*.

Ob Sed quoniam solvuntur pleraq; Parag. 16.
?ico argumenta non aliter, quàm di- *Leges di-*
laxi tinctionibus; intererit vel pluri- *stinctionis.*
Ob mùm cujusvis disputaturi, præci-
nbig puas aliquot Distinctionis leges
us, cognovisse.

mod 1. *Distinctio non sit nimium generalis.*
p. P Multi cùm nodum solvere non
ur; l possunt Objectionis, ut tamen vi-
scop deantur respondisse, distinguunt
bus de aliquo ejus termino; dicuntque
oru aliquid in genere, quod quidem
m n verum est, & fortassis illi termino
. P congruum; sed non appositum ipsi
non (ut loquuntur) *puncto* præsentis
sten argumenti. Tunc autẽ cognoscitur
rron quod distinctio sit nimis generalis,
t ho cum applicari possit ipsi termino
ùs, t separatim, sed non accommodari
i ali utrique propositioni Objectionis
el te ubi ille terminus reperitur.

non 2 *Distinctionis membra sint opposita.*
endi Vitiosa

Vitiosa proinde illa est, cujus un pars cum reliqua coincidit, aut ipsa includitur.

3. *Distinctio terminis propriis & Sch lasticis concipiatur.* Videre est plur mos etiam ex eruditorum numer (qui vim Objectionis penitù perspectam habent, sciuntqu omnino quid sit respondendum, quantum ad substantiam rerum ipsarum) infeliciter tame versari in hac disputandi palæstr dum ob insuetudinem Scholasti corum terminorum, coguntur ani mi sui sensa longis verborum am bagibus vix ægrè indicare, qu aliquis mediocriter in istis studi versatus duabus facillime dictio nibus & multò pleniùs expediss set. Rideant elegantuli licèt Bar bariem Scholasticorum; unu tamen *Scotus*, aut *Thomas*, objecta difficultates brevi ejusmodi Bar barismo facilius dissolvet, atque etiam felicius; quàm centum *Cice rones*, aut *Lipsii*, aliquot pagellis.

Parag. 17. *Sylva Distinctionum Communiorum.*

Ad distinctiones comparandas, quæ nobis inter respondendum quoties opus est inserviant, utilissi mum

mum fuerit Terminorum celebriorum distinctiones in libro aliquo huic rei destinato seorsim atque ordine Alphabetico annotasse, cum brevi earum explicatione. Tentavit aliquid in hoc genere utiliter non ita pridem *Henr. Ludov. Castanæus in sua Synopsi distinctionum*: cujus exemplo potest quivis studiosus Alphabetum de suo texere, quod sit in proprios usus multo commodius. Sunt tamen quædam distinctiones communiores, quæ sunt longe amplissimi usus: quarum sylvulâ in juvenum gratiâ hoc loco subjicere visum est.

I. *Large* & *Stricte*, Usum habet potissimum in vocum & phrasium ambiguitate aperienda, quas sæpe contingit nunc laxius significare, nunc angustius.

II. *Proprie* & *Improprie*, Usum habet, ubi voces & phrases cùm propriam significationem habent, tum tropicam.

III. *Mediate* & *Immediate*, Usum habet in Actionibus, Passionibus, & quæ sunt instar Actionum & Passionum: universim

in iis inter quæ aliena reperitur subordinatio sive *Causalitatis*, sive *Prædicationis*. Huic cognata est ly *Proxime* & *Remote*.

IV. *Absolute* & *Respective*. Usum habet in terminis Relativis, aut iis quibus respectus aliquis attribuitur aut adhæret.

V. *Primario* & *Secundario*. Usum habet in iis inter quæ est ordo, aut in iis quæ alteri qualitercunque conveniunt.

VI. *Materialiter* & *Formaliter*. Usum habet & in *Substantiis* ex Materia & Forma constantibus; & in *Accidentibus Concretis*, præsertim *Respectivis* de prædicamento Relationis, & *Artificialibus* de quarta specie Qualitatis, aliisque nonnullis; & in *Objectis rerum*; & in *Terminis primæ & secundæ Intentionis*. Est hæc distinctio etiam aliàs latissimi usus propter variam Analogationem ly *Materiæ & Formæ*.

VII. *Simpliciter* & *Secundum quid*. Usum habet in iis, quæ alteri qualitercunque attribuuntur, cum, vel sine limitatione.

VIII. *Per se* & *per Accidens*. Usum habet

habet in Causis & Effectibus; in Actionibus & Passionibus; in eis denique quæ alteri qualitercunq; convenire dicuntur, aut attribui.

IX. *Actu* & *Potentia.* Usum habet in rebus materialibus & corruptibilibus; inque eis quibus potentia aliqua competere potest, sive *Activa*, sive *Passiva*

X. *Perfecte* & *Imperfecte.* Usum habet in eis quæ variantur secundùm gradus, & incrementa.

Alias nonnullas juvenes annotare possunt, atq; istarum fortassis alios usus; sed istas probe qui calluerit, & quoties opus est, expedite noverit adhibere: poterit earum ope plurimis illarum objectionum, quibus veritas ordinarie impugnatur, rectà ire obviam.

Officia *Moderatoris*, sive *Præsidis*, sunt ista; I. *Formam tueri legitimæ disputationis* inter Opponentem, & Respodentem; hoc est, rixas & tumultus cõpescere, curare ut utraque pars semet intra debitas metas contineat, ut in quæstione permaneatur, ne termini mutentur, Parag. 18. *Officium Moderatoris.*

ne diverticula quærantur; aliaq; id generis. II. *Adjuvare disputantem* ubi opus fuerit; *Opponentem* quandoque formando ejus Argumentum, aut confirmando, si ille aut frigide urgeat, aut indebite concludat: Sed *Respondentem* præcipue adjuvare debet, *Corrigendo* eum, si aliter neget quam oporteat; *Explicando* ejus responsionem, si sit obscurior; *Addendo* ei aliquid, si non sit satis plena; *Illustrando* eam, ut firma & appositа appareat auditoribus; Aliam *afferendo*, si data a Respondente non satisfaciat objecto. III. *Disputationem concludere*: idque si tempus patiatur, cum brevi aliqua decisione quæstionis, & repetitione summaria totius disputationis.

Subtituli Capitis tertii.

1 De *Disputatione Sociali in genere; ejusque fructu.*
2 De *Modestia, Ingenuitate, & Candore disputantium.*
3 De *Conditione Materiæ disputandæ.*
4 De *Propositione Materiæ disputandæ*
5 De *Suppositione.*

6 De

6 De *Oppositione.*
7 De *Officiis Opponentis, & Respondentis in genere.*
8 De *Officio Opponentis circa conclusionem.*
9 De *Inveniendis Objectionibus.*
10 De *Objectionibus rite formandis.*
11 De *officio Opponentis in Urgendo.*
12 De *Reduplicatione.*
13 De *Officio Respondentis in Repetendo*
14 De *Negatione.*
15 De *reddenda ratione negationis.*
16 De *responsione ad Authoritatem.*
17 De *Solutione Argumentorum.*
18 De *Legibus Distinctionis.*
19 De *Distinctionibus quibusdam generalibus, & earum usu.*
20 De *officio Moderatoris.*

CAP. 4.

De *Genesi Methodica*: *sive de Constitutione integræ Disciplinæ.*

Genèsis Methodica, est Tractatio integræ alicujus Disciplinæ (aut notabilis partis ejus) secundum leges Methodicæ dispositionis Multis præceptionibus hac in re opus Parag. 1. *Methodi Disciplinarum.*

opus non est: quæ sunt necessaria, eorum pleraque ex retro dictis *Lib. 3. Comp. cap. 30. & 31.* satis perspicue haberi possunt. Illud præcipue repetendum, quod habetur *cap. 30. par. 8.* Disciplinas *Contemplativas*, quæ scientiæ dicuntur, quales sunt *Physica*, *Geometria*: & earum partes, quales sunt tractatus *de Cælo*, *de Anima*, *Cyclometria*, *Trigonometria* disponi debere methodo Compositiva. *Operatrices* vero, quæ sunt Artes, ut *Logica*, *Medicina*: & Prudentiæ, ut *Politica*, *Theologia*: earumque partes, quales sunt tractatus *de Prædicamentis*, *de Symptomatis Morborum*, *de Principe*, *de Ecclesia*; Methodo Resolutiva. Quæ tractanda sunt in quavis Disciplina, aut *Præcognita* ejus sunt, aut *Systematis partes*; & in instrumentalibus etiam *Usus*: tractantur autem ista per *Præcepta*, *Commentarios*, & *Quæstiones*.

Parag. 2. *Præcognita*

Præcognita in omni Disciplina præmittenda sunt. De ipsius Disciplinæ *Nomine*; De ejus *Genere*, & propria sede ἐν τῷ κύκλῳ τῆς παιδείας, in universo illo Orbe & Circulo

lo disciplinarum; De ejus *Differentia* a cognatis disciplinis, sumptâ ut plurimùm à *Subjecto* ejus proprio tum Materiali tum etiam Formali; De *Notione* illius subjecti saltem quoad *quid nominis*. Atque ista sunt communia omnium Disciplinarum, sive *Theoreticarum*, sive *Practicarum*: ast in Practicis, præter *Subjecti* notionem haberi debet etiam tum *Objecti* aliqua, tum maxime proprii *Finis* multo uberior Præcognitio.

Habitis Præcognitis, *Partitio* disciplinæ mox instituenda est, & per *Subpartitiones* continuenda: quæ ut commode fit, aut secus; perinde recta fere erit, aut vitiosa tota Methodus in reliqua tractatione. In plerisque disciplinis prima Partitio debet esse in partem *Generalem*, & *Specialem*: Pars Generalis agit de Principiis, & Affectionibus *Subjecti*, aut *quasi-Subjecti*, in genere: ut in *Physica*, de Corporis Naturalis Principiis communibus *Materia*, *Forma*, *Privatione*; & Communibus affectionibus, *Motu*, *Quantitate*, *Loco*, *Tempore*: in *Ethica* Parag. 3. *Systema.*

de virtutum Principiis Communibus, *Consultatione*, *Electione*, *Fuga*, *Assuefactione*; & Communibus Affectionibus, *Mediocritate*, *Discretione*, *Stabilitate*, &c. Pars Specialis agit de Speciebus *Subjecti*, vel *quasi Subjecti*, & Specierum speciebus; atque deinceps, dum ad infimas perveniatur: considerando in Singulis Principia & Affectiones secundum rationes suas communes aut speciales, ut ipsarum specierum conditio postulabit. Quæ omnia ut legitime fiant, teneamus oportet animo Leges Methodi Generales & Speciales; Leges dico *Brevitatis*, *Harmoniæ*, *Unitatis*, *Generalitatis*, & *Connexionis*. Methodicam hanc tractationem partium alicujus Disciplinæ per legitimas partitiones, & subpartiones, Neoterici *Systema* appellant, non novo vocabulo. Cui subtexendum docent (sed in disciplinis Instrumentalibus tantùm) *Gymnasium*: ea appellatione complexi ejusmodi Tractatum in quo ostendatur *Usus* & *Applicatio* illorum Instrumentorum, quorum *Natura*, *Explicatio*

tio in ipso Systemate tradita est. Exempla Methodicæ dispositionis & in Scientiis, ut *Physica*; & in Prudentiis, ut *Ethica*; & in Artibus Instrumentalibus, ut *Logica*; facile erat hîc subjecisse per Tabulas Methodicas, ὡς ἐν πίνακι: sed quod est a tam multis ante Præstitum, nolo molem addat huic libello.

Parag. 4. *Præcepta.*

Porro tractanda sunt tum *Præcognita*, tum Systematis *Partes* & *Usus*, per *Præcepta*, *Commentaries*, & *Quæstiones*; quorum præcepta sunt simpliciter necessaria; Commentarii vero, & Quæstiones, non nisi ad bene esse tantùm. Præceptorum nomine continentur *Definitiones*, *Divisiones*, & *Axiomata*. *Definitiones* naturam rei tractandæ declarant. *Divisiones* rem tractandam, si sit generalis, in *Species*; si integra, in *Partes* tribuunt: *Axiomata* vero proprietates rei tractandæ aperiunt. Axiomata si eo tantũ fine tradãtur, ut cognoscantur, sicut in Disciplinis Contẽplatricibus. *Theoremata* potius dicuntur: sed ubi præcipiuntur, ut sint nobis rerũ agendarum

rum aut faciendarum norma; [illegible] cut in Disciplinis Operatricibu[s] rectius *Canones* seu *Regulæ* appel[lan]tur. Præcepta sint 1°, *vera*: n[e] pariant errorem in judicio ve[l] praxi. 2°, *Necessaria*, & quam fie[ri] potest, *Pauca*: minutiora enim, [&] quæ utilitatis vel nullius sunt ve[l] modicæ, aut resecanda erunt, au[t] certe commentariis potius inseren[da]. 3°, *Methodice dispositæ*: aliàs turbata reddentur omnia, & con[fu]sa 4°, *Brevia*: si quid enim fusius explicandum sit, Commentariis reservetur, aut Quæstionibus.

Parag. 5. *Commentarii.*

Commentarios dicimus, quæcunq; Præceptis subjiciuntur, ut illis lucem aut authoritatem præstent. Suntque inter alia præcipue ista.

I. *Declaratio & Defensio Methodi nostræ*; Quæ ut utilis est aliàs; ita est omnino necessaria, ubi nova methodo insistimus, diversaque ab aliis, qui ante nos tractarunt res easdem.

II. *Explicatio Præceptorum*; si propter termini alicujus ambiguitatem aut obscuritatem, vel ipsius præcepti brevitatem, fusiore explicatione indigeant, quod sæpissime contingit.

III.

III. *Allegatio Testimoniorum.* Firmabit enim valde assensum nostrũ, si præcepta quæ adducuntur viderimus clarissimorũ virorũ vel niti authoritate, vel suffragiis & calculis cõprobari Juvabit hìc etiam & illa notare, sicubi fortassis occurrant nobis inter legendum eadem præcepta sub aliis terminis; præsertim si dextre, noveque, & subtiliter concipiantur. *E.g* Theorema hoc est nobile Physicum; *Natura semper agit ad ultimum sui posse.* Hoc alii varie sic expressere. *Natura est indocta. Natura nunquam agit prævaricatorem. Natura non est dissimulatrix virium suarum. Natura sic agit propter finem, ut non deliberet de mediis, &c.* Ista & simìlia, adjecto authoris nomine, refer in Commentarios illius præcepti.

IV. *Illustratio per Exempla.* In præceptis Paucitatem laudes & Brevitatem: ast in Exemplis difficile est esse nimiũ Hæc enim & usum Præceptorũ ostendunt, & memoriã firmant. Suaderẽ singulis Præceptis tria quatuorve ad minimũ Exẽpla subdi: eaque ex illustrioribus, quæ

aut

aut multiplex Lectio aliorum, aut propia ſeriaq; meditatio ſuppeditare poterit. Id ſi nos in iſtoc opuſculo non præſtitimus, ſciat velim bonus Lector non hoc incuria factū aut penuria exmplorum; ſed conſulto: tum quòd compendiū meditabamur; tum potiſſimùm ut parcitas noſtra excitaret induſtriam ſtudioſorum ad conquirendam undique uberiorem Exemplorum ſegetem, quæ locis idoneis diſponant in libris ſuis ſubtitulis Quæſtionum, quas propterea ſingulis capitibus ſubjiciendas curavimus. V. *Exceptiones a regulis.* Quæ neceſſariæ ſunt, potiſſimùm in Diſciplinis operatricibus: in quibus regulæ & Propoſitiones rariùs ſunt κατὰ παντὸς, frequentius ὡς ἐπὶ τὸ πολυ; *Communiter* veræ, non *Univerſaliter.* Cum exceptiones dico, intelligo etiam & quaſcunque propoſitionum neceſſarias Limitationes: quamvis *Exceptiones, & Limitationes* ipſis præceptis fortaſſis conjungi poterint, ut eorum pars: non in Commentarios rejici, ſecundum illud neſcio cujus; *Excepta addi-*

addita Præceptis faciunt Regulam universalem.

VI. *Solutio Dubiorum*. Leviorum sc. & quorum non est gravis aliqua inter eruditos controversia. Majora enim illa digna sunt de quibus peculiares instituantur Quęstiones. Si quis tamen etiã omnia ista, quæ Commentariorum esse diximus, velit ad Quæstiones referri, aut quæ Quæstionum sunt ad Cõmentarios; non pugnabo multus: concinniùs tamen fecerit, qui illa distinxerit.

Materia nobilior controversia, Quæstionibus pertractanda servabitur. Ratio autem tractandi quæstiones declarata supra est *cap.* 2. ubi de Tractatione Problematis solitaria, satis multa. Ratio vero colligendi quæstiones opportunius in altera appendice ostendetur *cap.* 3. quo lectorem mitto. Atque hactenus de eo usu Logicæ, qui in *Genesi* consistit. Parag. 6. *Quæstiones.*

Subtituli Capitis quarti.

1 De *Genesi Methodica in genere.*
2 De *Præcognitis Disciplinarum.*

3 De

3 De *Syſtemate Diſciplinarum.*
4 De *Syſtemate Diſciplinæ Contemplatricis.*
5 De *Syſtemate Diſciplinæ Operatricis.*
6 *De Gymnaſio.*
7 De *Præceptis Diſciplinarum.*
8 De *Commentariis Præceptorum.*
9 *De Quæſtionibus.*

CAP. 5.

De *Analyſi Logica.*

Parag. 1. *Reſolutionis Definitio & uſus.*

ANalyſis eſt *Operatio Logica* (*Grammatica* enim & *Rhetorica* alius ſunt rationis) qua artificiosè tractata ſecundum præcepta Logica, pari artificio recognoſcuntur, & reſolvuntur. Pendet *Analyſis*, atque intelligitur ex *Geneſi*: nam ut eâdem itur Thebis Athenas, & Athenis Thebas; ita ejuſdem artificii eſt res cõponendo tractare, & reſolvendo recognoſcere Quod reſolvendum eſt ſupponitur eſſe Compoſitum: itaque erit *Analyſis* perpetuo alicujus *Textus*; qui quaſi retexendus eſt. Ejus uſus eſt in omni vita cùm frequentiſſimus, tum

tum etiam maximus: quoties quicquã vel legimus vel audimus, quod est aliquo artificio compositum; è re nostra fuerit, illud vel *expresse* in chartis, vel saltem *tacite* in mente resolvere: mirum dictu est quantum inde & *Iudicium* firmetur, & juvetur *Memoria*.

Parag. 2. *Præcognita de Textu.*

Plerumque ante ipsam Resolutionem Textus propositi, quædam veniunt præmittenda; quibus ratio & fructus futuræ operationis ostendatur. Eorum explicationem, *partem* Resolutionis *externam* aliqui dixerunt; rectius fortassis *Præcognita* voces: quæ non tam pars est Resolutionis, quam præparatio ad ipsam. Præcognita illa versantur circa *Textum* resolvendum; suntq; præcipue tria: *Argumentum*, *Causæ*, *Adjuncta*.

I. *Argumentum*, sive *Materia Textus* ante omnia eruenda est; cujus considerandum primò, *Genus*: Sitne Thema Simplex, vel propositio, vel Syllogismus, vel integræ disciplinæ Systema, aut Systematis Methodica pars? secundò, *Conditio*; si

Thema

Thema simplex, utrũ sit substantiale, an accidentale; singulare, vel universale, &c? Si *Propositio*, utrum sit Categorica, vel Hypothetica: pura, vel modalis: universalis, vel particularis: una, vel plures, &c? Si *Syllogismus*, utrum sit medii necessarii, vel probabilis, & ex quo loco ducatur, &c? Si *Systema*, aut Systematis *pars*, utrum sit contemplatrix, vel Operatrix, &c? tertio, *Sedes* ἐν τῷ κύκλῳ: ad quamnam sc. Disciplinam pertineat.

II. *Causæ Textus* præcognoscendæ sunt potissimum duæ. 1. *Efficiens Principalis*, qui est *Author* ejus. 2. *Impulsiva*, qui est *Occasio Scribendi*. Utrumq; enim explicari debet, sed paucis; & quis fuerit author illius Textus, quẽ resolvendũ suscepimus & quid authorem impulerit ad delectum istius Argumenti.

III. *Adjuncta*, sive *Effecta Textus*: ubi ostendetur tractationis resolvendæ aut *Necessitas* (si qua fuerit) aut *Utilitas*, aut *Dignitas*, aut *Jucunditas*; ne videamur in re tenui, & parũ necessaria, quæq; nec fructũ habitura est nec voluptatem, inanem operam sumere.

A-

Analysis ipsa aut *Simplex* est, aut *Methodica*. *Simplex Analysis* est, qua propositio aliqua aut Syllogismus in suas partes resolvitur. Ratio Analysis Simplicis satis aperta est; præsertim si propositio aut Syllogismus Resolvendus plene & aperte disponatur: ubi vero dispositio non est aperta & manifesta, (quod fit vel propter *Defectū* aliquē, vel propter *Redundantiā*, vel propter *Crypsin* debiti ordinis in partibus;) Resolvens habet istis occurrere *Supplendo* quod necessario subintelligitur; *amputando* quicquid partibus essentialibus amplificationis aut illustrationis ergo superadditur; atq; inversa seu transposita *in ordinē* debitū *redigendo*. Quorū nulla difficultatem parient studi oso, in Propositionum & Syllogismorum doctrina vel leviter versato. Parag. 3. *Analysis Simplex.*

Analysis *Methodica late* est, qua longior aliqua tractatio resolvitur; estq; triplex; *Thematica*, *Problematica*, & *Methodica stricte*. Analysis Thematica est, quâ recognoscitur Logicum artificium in textu Thematico adhibitum. Parag. 4. *Analysis Thematica.*

Ana-

Analysis Thematica sic instituenda est.

I *Thema Principale investigetur, & constituatur.* Ipsum enim, sicut scopus universæ Tractationis, sic fundamentum etiam est totius Resolutionis. Hoc tamen si factum fuerit prius in Prænotionibus non est hic agendum denuo. Si sint in textu proposito plura Themata, ut in capite aliquo sacræ Bibliæ; partitio Textus imprimis est facienda, juxta numerum Thematum Principalium in eo contentorum.

II *Termini omnes, per quos Thema illud in Textu explicatur, eruantur.* Tractaturus Thema aliquod Logice ex instituto, adhibere curabit omnes terminos per quos ipsum explicari potest; salvâ conditione suâ: at Resoluturus astringitur ad illos Terminos præcise, quos Author in textu adhibuit; omissis, quos ille omiserit. Certe Authores in scriptis Exotericis & popularibus rarissime explicant Thema simplex per omnia Instrumenta Logica.

III

III *Terminis explicantibus Thema Logicæ Intentiones imponantur.* Solent Authores res ipsas ponere, puta Thematis *Genus*, *Efficientem*, *Objectum*, *Effecta*, &c. nec tamen dicere, quod hæc sint talia: sed Resolventis erit hoc præstare, revocando terminos Authoris ad secundas notiones, quæ iis competunt respectu subjecti Thematis. Quin istoc quî præstabit dextre, nisi cognitas habuerit *notas*, *phrases*, & *formulas*, quæ peculiares sunt terminis certarum intentionum; v. g. *Causæ Finalis*, *Objecti*, *Instrumenti*; & similium? Ejusmodi ergo formularum farraginem sub titulis Capitum & Quæstionum, ad quas rite pertinebunt, in libris suis Logicis adnotabunt juvenes; vel ex propria observatione, vel aliunde descripta. Utilis est hoc saltem nomine liber decimus systematis Logici *Ioh. Henr. Alstedii*: quo in libro vide *usum declarationis* doctrinæ de causa finali, *cap.* 5. Eum virum hac una in re, si velis imitari; facile illud exorabis, ne in reliquis imitere.

IIII *Amplificantia accurate ſecernantur ab Explicantibus.* Explicatio enim ſola Logica eſt: quæ explicationi accedunt ornatûs gratiâ, aut amplificationis, *heterogenea* ſunt, & ad Rhetoricam pertinent. Apud Authores fere conjuncta ſunt iſta: ſed qui Logice Textum reſolvit, ejuſmodi heterogenea aut reſecabit penitùs, aut certe diligenter ſeparabit ab iis quæ proprie Logica ſunt.

Parag. 5. *Analyſis Problematica.*

Analyſis Problematica eſt, quâ recognoſcitur Logicum artificium in Textu Problematico adhibitum. Textum autem Problematicum dico, non in quo meræ Propoſitiones ponuntur tantùm, aut explicantur ſine ullis Probationibus, (reſolutio enim ejuſmodi Textûs pertinet ad *Analyſin ſimplicem*, de qua paulo ante diximus: par 3.) ſed eum, in quo problema aliquod ſeu quæſtio tractatur per argumenta & probationes: unde & non nullis *Textus ſyllogiſticus* dicitur. Analyſis Problematica ſic inſtituatur.

Problema principale ex Textu eruatur.

Si

Si plura problemata in uno Textu æque principaliter tractentur, fiat partitio: & de singulis ordine dicatur.

II *Explicationes terminorum afferantur:* Idq; ex textu, si author eas expresse adhibuerit: si non; saltem resolvens ipse addat, quæ sunt necessariæ.

III *Conclusio vel Conclusiones; quibus Author sententiam suam complexus est, proponantur.* Cum suis quæque limitationibus necessariis.

IV *Argumenta, quibus probantur Conclusiones, per certas classes distribuantur.* Rejectis omnino, vel saltem sejunctis, amplificationibus, & ornatu. Classes vero argumentorum sic distinguendæ sunt, ut Argumenta ejusdem, vel cognati medii in eadem classe collocentur: *Testimonia* ab Argumentis *Artificialibus*; *Nominalia* a *Realibus*; *Medii Necessarii* a Medii *probabilis*; *Externi* ab *Internis*, &c. separentur classibus.

V *Loci indicentur argumentorum, & Syllogismi inde formentur.* v. g. dicatur quòd tale argumentum sit ductum *à Genere*, *à Causa Finali*, *ab Effecto*, *à Minore* vel alio loco.

For-

Formatio autem argumentorum in Syllogismos fiet per *Additionem* propositionis, non expressæ in Textu, sed latentis in terminis; & per debitam *ordinationem* Terminorum, & Propositionum, quæ in textu cryptice disponuntur.

VI *Objectionum solutiones ostendantur.* Sive Objectiones expresse in Textu ponantur; sive tacite, & κατὰ πρόληψιν ex solutionibus subintelligi cognoscantur: quibus formatis, responsio in Textu data Logice adhibeatur alicui termino, aut propositioni; vel ex textu ostendatur peculiare cujusque Syllogismi in Objectione vitium in Forma, aut Materia.

VII *Corollaria proponantur.* Siqua Author in textu alicubi ex Thesi aut Thesibus collegerit: indicatà simul ratione deducendi ea ex illis.

Parag 6. *Analysis mixta.*

Analysis mixta, est artificiosa Resolutio Textus mixti. *Textum* autem *mixtum* intelligo, in quo conjunctim tractantur & Themata simplicia, & Problemata: quæ tamen non sunt confundenda; quod con-

constat feciſſe plurimos illorum, qui in aliorum Tractatus & opera Tabulas Analyticas in lucem dederint. Quoties Textus iſtiuſmodi venit reſolvendus, partitio oportet fiat, quâ ſeparentur Simplicia Themata à Problematibus: utriuſq; vero partis Reſolutio ſeorſim inſtituatur, ſecundum rationem jam ante proxime exhibitam.

Parag. 3. *Analyſis Methodica.*

Analyſis Methodica ſtrictè (quæ & *Syſtematica* dici poteſt) eſt, quâ recognoſcitur Logicum artificium in tractatione integræ alicujus diſciplinæ, aut ejus integræ partis adhibitum. Ea ſic inſtituenda eſt.

I. *Præcognita Diſciplinæ indicentur.* Sitne Contemplatrix Diſciplina, an Operatrix; aut hujus, illiuſve pars.

II. *Partitio textus fiat methodice.* In Contemplatricibus, quoad *Subjectum* in genere, & ſpecies ejus; *principia* communia, & ſpecialia; *affectiones* etiam generales & ſpeciales. In operatricibus, quoad finem & ejus ſubjectum; media ad finem

finem conducentia, eorumq; principia & adjuncta neceſſaria in genere & in ſpecie. Si Textus in *libros & capita* diſtinguatur, ſic inſtituetúr Partitio (idque in tabulis Analyticis) ut libris & capitibus ſit accommodata.

III *Præcepta à Commentariis & Quæſtionibus accurate diſtinguantur.* Quod Amplificationes ſunt Explicationibus & Probationibus, id ſunt Commentarii Præceptis: proinde ut illæ in Analyſi *Thematica*, & *Problematica*, ſic iſti in *Methodica*, aut amputentur prorſus, aut caute ſeparentur ab ipſis Præceptis.

IV *Connectiones partium notentur.* In iis enim potiſſimum vis Methodi poſita eſt: nec aliter conſtabit, quomodo partes Tractationis inter ſe cohæreant.

Parag. 8. *Materia practicandi.*

Exempla ſingularum ſpecierum Reſolutionis nimis longum eſſet hic ſubjicere. Eorum loco *Sylvulam Textuum* exhibeo; quibus reſolvendis exercere ſe poterint, qui volent. Sunto ergo exempla.

1 *Textus Thematici*

1° *Acroamatici*, libri quarti Ethicorum

corum Aristotelis tria prima capita; ubi Thema simplex tractatur, *Liberalitas.*

2° *Exoterici.* Dialogus Ciceronis de Amicitiâ; ubi tractatur Thema simplex, *Amicitia.*

II. *Textus Problematici.*

1° *Acroamatici.* 1. Caput octavum libri Physicorum; ubi tractatur problema, *An natura agat propter finem?* 2. Liber Zabarellæ de quarta Figura; in quo agitatur Quæstio, *An detur quarta Syllogismorum figura.*

2° *Exoterici.* 1. Dialogus Ciceronis de senectute; ubi disputatur, *An Senectus sit misera?* 2. Liber Senecæ de constantia sapientis: ubi disputatur, *An in sapiente cadit injuria?* textus brevioris exempla possunt esse singula Paradoxa Ciceronis.

Textus Mixti

1° *Acroamatici.* Tractatus Aristotelis de loco lib. 4. Phys. in quo & Loci natura *Thematice* explicatur; & Quæstiones nonnullæ de eodem discutiuntur *Problematice.*

2° *Exoterici.* Senecæ liber primus de Irâ: in quo *Ira Thematice* ex-

plicatur per *ſubjectum*, *cauſam* effi-
cientem, *objectum*, *effecta*; aliquo-
etiam *Quæſtionum* circa illam
materiam agitatione interſertâ,
Concionum ſacrarum, quæ in Tem-
plis habentur pleræq; ſunt *mixti*
Tractatus ex Thematibus & Pro-
blematibus. Explicationes enim
ſingularum vocum, aut partium
in Textu aliquo Biblico, ſunt
Tractationes Thematicæ: Pro-
poſitiones vero Doctrinales,
quas ex partibus eruunt, &
rationibus firmant, cum Cor-
rolariorum (quos *Uſus* vo-
cant) deductione, *Tractationes*
Problematicæ. Utinam in iſtiuſmo-
di Concionum Logicâ analyſi
juvenes ſe aſſidue exercerent! in-
gens inde brevi ſenſuri incre-
mentum cùm pietatis, tum
artis.

Textus Syſtematici.

1° *Diſciplinæ contemplatricis.* 1, *Inte-*
græ; Ariſtotelis univerſa opera
Phyſica, 2. *Partialis*; Libri Ari-
ſtotelis de Cœlo: ejuſdem de
anima.

2° *Diſciplinæ Operatricis.* 1. *Inte-*
græ:

græ; Ethica Aristotelis. 2. *Partialis*; Pars aliqua hujus Compendii, putà secundus ejus liber; vel Tractatus de Demonstratione in tertio libro a cap. 11. ad cap. 16. inclusive.

Subtituli capitis quinti.

1 De *Analysi in Genere.*
2 De *Præcognitis circa Textum.*
3 De *Simplici Analysi Propositionum.*
4 De *Simplici Analysi Silogismorum.*
5 De *Analysi Thematica.*
6 De *Analysi Problematica.*
7 De *Analysi Mixta.*
8 De *Analysi Methodica.*

Finis Appendicis primæ.

APPENDIX POSTERIOR.

MISCELLA.

CAP. I.

De Quinque Habitibus mentis.

Parag. 1. *Summa hujus appendicis.*

Appendicem hanc Miſcellaneam quædam generalia complectentem (illa quidem pleraque non proprie Logica, ſed quæ tamen juvenibus ſtudioſis ſperemus fore nec inutilia prorſus, nec ingrata) viſum fuit præſenti opuſculo comitem adjungere, velut ſupernumerarium quoddam ἐπιμέρον, & reliqui operis Corollarium. In qua quatuor iſta totidem capitibus adumbranda ſuſcepi, ſed breviter. 1. *Numerum & Naturam Habituum Mentis.* 2. *Diſciplinarum Univerſum Circulum.* 3. *De Adornandis Locis Communibus Conſilium.* 4. *Hiſtoriam Logicæ.*

Parag. 2. *Communia de Habitibus Mentis.*

Nulla poteſt tractatio rite inſtitui, niſi ad propriam ſuam diſciplinam revocetur; nec Diſciplinæ dextre

dextre diſtingui ab invicem, niſi prius conſtet ad quem habitum mentis quæque ſit referenda. Eſt autem Habitus mentis, *qualitas multis actionibus acquiſita, per quam intellectus proxime diſponitur ad aſſentiendum alicui veritati infallibiliter.* Excluduntur ergo per iſtam definitionem 1. *Habitus infuſi*; ut Fides divina: quia non acquiruntur multis actionibus. 2. *Habitus morales*; ut virtutes & vitia: quia eorũ *ſubjectum* eſt facultas Volitiva, non Intellectiva; *objectum formale*, Bonum & Malum; non Verum & Falſum; *Propria Operatio*, Electio aut Fuga, non Aſſenſus & Diſſenſus. 3. *Habitus vitioſus*; ut error: quia per eum mens aſſentit falſitati, non veritati. 4. *Habitus indifferentes ad verum & falſum*; ut Opinio, Suſpicio, Fides Humana: quia aſſenſus, quem iſti pariunt in mente, non eſt infallibilis; ut cui poteſt ſubeſſe falſum. *Habitus diſtinguuntur invicem per ſuos Actus: Actus vero per Objecta.*

Iſtis excluſis, numerus Habituum mentis eſt præcise quinarius, prout eorum ſpecies enumerantur ab Parag. 3. *Habituum Numerus.*

Aristotele lib. 6. Eth. cap. 3. sc. Intellectus principiorum, Scientia, Sapientia, Prudentia, & Ars. Quorum *Intellectus* est circa Principia; reliquæ circa Conclusiones: sed *Scientia* & *Sapientia* circa conclusiones in Materia Speculabili; *Prudentia* vero & *Ars* in materia Operabili. De singularum natura, & proprietatibus dicendum ordine.

Parag. 4. *Intellectus.* Intellectus est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendũ firmiter & immediate principiis immediatis.* Actus intellectus proprius, est *Assensus Immediatus*: & Objectum propriũ, *Principium Immediatũ*. Sicut enim id in quod tendit intellectus est veritas immediata immedietate sc. causæ; (de quâ vide *l. 3. Comp. cap. 12. Par. 11.*) sic actus per quem tendit in ipsum, est assensus immediatus propter evidentiam in re ipsa sine aliquo discursu. Hinc fit ut ex omnibus habitibus mentis iste facillimè eliciat suum actum: dictus propterea (nomine ipsius facultatis translato in habitum ejus) Aristoteli νοῦς. Latinis vel simpliciter *Intellectus*; vel adjecto (distinctionis ergo) proprio ejus Objecto,

Objecto, *Intellectus Principiorum*. Cum autem tria sint, quæ promiscue passim *Intellectus* nomen sortiuntur; ipsa nimirum *Potentia* intellectiva, *Actus* intelligendi, & præsens *Habitus*: poterint tria hæc commodissimis appellationibus sic distingui; si potentia *Intellectus* vocetur, Actus *Intellectio*, Habitus *Intelligentia*.

Principia Immediata alia sunt θεωρητικὰ, quæ *Cognoscitiva*, alia πρακτικὰ, quæ *Activa*, alia ποιητικὰ, quæ *Factiva* Latine verti possunt. Ex qua Principiorū diversitate totidem oriuntur species intelligentiæ. Intelligentia *Theoretica*, quæ & κατ' ἐξοχὴν simpliciter *Intellectus Principiorum* dicitur, versatur circa principia *sciendi*, quale est illud Metaphysicū, *Impossibile est idem esse & non esse*. Intelligentia *Practica*, quæ & *Synteresis* dicitur, quasi conservatrix legis naturæ, versatur circa principia *Agendi*; quale est illud Ethicum, *Quod tibi fieri non vis alteri ne feceris*. Intelligentia *Poetica* (quam Alstedius, quòd novo sed nimis affectato vocabulo *Intellectum Organico-Mechanicum* Parag. 5. *Species ejus*

nicum primus nominaverit, non est quod glorietur) versatur circa Principia *Efficiendi*; quale est illud Logicum, *Ex veris nil nisi verum sequitur.* Sed istæ omnes species conveniunt in una communi ratione univoca secundùm quam formaliter distinguuntur a reliquis quatuor speciebus habitus, ut una tantùm species ejus.

Parag. 6. *Scientia.* Scientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati necessariæ propter evidentiam quam habet in suis causis proximis.* Objectum Scientiæ est veritas necessaria, necessitate sc. non solum *prædicationis* in se tota, sed etiam *existintiæ* ex parte subjecti, unde nec *Singularia*, nec *Entia per accidens*, nec *Contingentia* possunt cadere sub scientiam: & per hoc distinguitur scientia ab Artibus & Prudentiis; quarum subjecta non habent esse per se, nisi solùm per operationem nostram. Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiã causæ proximæ; & per hoc distinguitur a sapientia, ut mox videbitur. De duplici certitudine talis assensus vide *l.* 3. *Comp. c.* 11. *par.* 2.

Sapi-

Sapientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter conclusioni necessariæ propter evidentiam quam habet in suis causis primis & supremis.* Objectum Sapientiæ idem quod Scientiæ; nisi quod restrictius sit propter quasdam requisitas conditiones mox declarandas. Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiam causæ universalissimæ & primæ. *Aristoteles. l. 1. Metaph. cap. 2.* ponit sex proprietates Sapientiæ; quæ omnes Metaphysicæ Scientiæ conveniunt. Parag. 7. *Sapientia.*

1. *Versari circa omnia.* Non secundùm proprias rationes, sed secundùm rationes communes omnibus, in quantum sunt Entia.

2. *Versari circa difficilima.* Universalissima sc. & a vulgi cognitione remotissima; qui vix ultra sensum sapiunt.

3. *Versari circa certissima & evidentissima.* Non contradicit hoc superiori: imo vero nititur eodem fundamento; nam certiora sunt & evidentiora naturâ, quæ sunt propinquiora primis principiis, qualia sunt universaliora.

4. *Aptissimam esse ad docendum.* Non quod tradat modum docendi, sed quod causas maxime cognoscat, et quibus maxime docetur.

5. *Maxime esse expetendam, & per se.* Per se quidē, quia habitus est Theoreticus; Maxime vero quia inter Theoreticos dignissimus.

6. *Præesse reliquis Disciplinis*, ex quas sc. reliquæ habent probare sua Principia.

Ex istis proprietatibus patet Sapientiam esse habitū non aggregatum ex Intellectu & Scientia: quod nonnulli docuerunt; sed ab utraque per propriam suam rationem formaliter & specifice distinctum.

Parag. 8. *Prudentia.* Prudentia est habitus recta cum ratione Activus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati practicæ ex principiis practicis.* Diciturq; Prudentia Intellectualis, ad differentiam Prudentiæ Moralis: quarum *Moralis* est in voluntate & appetitu, *Intellectualis* vero in intellectu practico; etsi utraque praxin respiciat & circa res agibiles versetur. A reliquis vero intellectualibus distinguitur Prudentia per Obje-

Objectum ſuum proprium; quod eſt *Veritas circa agibilia.*

Ars eſt Habitus rectà cum ratione Effectivus; ſive eſt *Habitus, quo mens inclinatur ad aſſentiendum firmiter veritati poeticæ ex principiis poeticis.* Objectum ejus proprium eſt veritas poetica, h.e. *Concluſio circa effectibilia.* Ars Interna eſt, vel Externa: *Interna*, qua Intellectus dirigit ſemetipſum ad aliquid efficiendum circa voces aut res in ipſo conceptas: *Externa*, qua Intellectus dirigit organa corporea ad aliquid efficiendum circa materiam ad extra. Hanc aliqui diſcriminis ergo *Mechanicam* dixerunt: & priorem illam *Organicam.* Parag. 9. *Ars.*

Eſt quidem præter dictas, & alia etiam ſpecies Habitus, quæ *Fides Divina* dicitur. Sed ea eſt toto genere diverſa ab illis quinque. Nam illæ ſunt *Acquiſitæ*, & ſuo quodam modo *Naturales*, in quantum ſunt ab homine comparabiles per ſolum exercitium virium naturalium. Fides vero *Divina* non habetur niſi per infuſionem ſupernaturalem & divinam; unde & Habitus *Infuſus* dicitur, Parag. 10. *Fides Divina.*

dicitur, & *Supernaturalis*. Estque *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati inevidenti propter authoritatem revelantis Dei*. Objectū ejus est veritas inevidens; inevidentiâ sc. vel *materiali*, quæ est terminorum, & ex parte rei creditæ; vel *formali* sal. tem, quæ est Subjecti, & ex parte hominis credentis. Actus vero proprius est assensio firma tali objecto propter authoritatem Dei revelantis. Nam & Conclusionibus de fide assentit credens proximè fortassis & immediate per discursum ex principiis, ultimate tamen propter solam revelationem divinam; in quam unam omnes tam Conclusiones, quam Principia, quæ sunt de Fide, finaliter resolvuntur.

Parag. 11. *Habitus imperfecti.* In prædictis habitibus universis & *Veritas* est, & *Infalibillitas*: sed dantur alii etiam habitus, quos tamen propter defectum alterius ex istis Aristoteles non curavit enumerare; suntque *Error*, *Opinio*, *Fides humana & Suspicio*. Errori deest *Veritas*; reliquis *Infallibilitas*. Error semper de falsis est; reliquis non repugnat subesse falsum.

I.

I. Error est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum sine formidine falsitati.* Objectū Erroris semper est *falsum*: Actus vero est assensio tali falso *sine formidine*; per illud distinguitur ab habitibus dictis, per hunc à dicendis. Error errorem continuo parit: nec datur status: unde illud ex Aristotele desumptū, *Uno absurdo dato mille sequuntur*: & illud aliunde satis tritum, *Erranti nullus terminus.*

II. Opinio est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui propositioni propter probabilitatem, quam videtur habere*: Objectum Opinionis est Propositio probabilis (saltē ad *hominem*) sive sit in se vera, sive non. Propositio autē redditur probabilis alicui, vel ratione *Medii* cum sc. infertur ex medio probabili: & hoc facit *Opinionem Mediatam*: vel ratione *Terminorū*, cum sc. mens prona est ad assentiendum ei etiam sine medio, auditis tantùm terminis; ut *Quod omnes parentes diligant liberos*; & hoc facit *Opinionem Immediatam*. Actus proprius est assensus tali propositioni cum formidine Oppositi. *Opinio* & *Scientia* ejusdem

non

non possunt simul esse in eodem possunt tamen in diversis.

III. Fides humana est *Habitus, q mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui propositioni propter authoritatem humanam.* Objectū Fidei humanę est Propositio seu vera seu falsa, proposita ab homine fide digno. Actus ejus est assensio tali propositioni propter authoritatem proponentis, cum formidine oppositi.

IV. Suspicio sive dubitatio, est *Habitus, quo mens inclinatur ad assensum indeterminatum circa aliquam propositionem.* In reliquis habitibus mens amplectitur alteram partem contradictionis determinate, cum vel sine formidine alterius: aſt in *Dubitatione*, sive *Suspicione*, (istas enim non distinguo specifice, quæ vix differunt omnino, nisi forte *secundum gradum*, aut saltem *Objecto partiali*;) mens indeterminate se habet ad utramque, quandoque propensior in alteram, sed valde leviter & sine notabili aliqua inclinatione.

Parag. 12. *Habitus Mixtus.*

Prædicti habitus omnes *Simplices* sunt: quibus accenset *Mistos* ex Theoreticis & Practicis duos, Naturalem

ralem unum, *Philosophiam*; alterum supernaturalem, *Theologiam*, Alstedius lib. 2 præcog. philos. cap 18. Perperam. Nam primo, non potest ex pluribus simplicibus specifice distinctis resultare aliquod mixtum specifice ab illis distinctum. Secundo, multo minùs mixtus habitus ex *Theoretico* & *Practico*; sic enim idem habitus qui ordinatur ad solam contemplationem, ordinaretur etiam ad operationem, quod implicat. Tertio, Simplicibus Habitibus contra-distinguuntur quidē Habitus, non *Mixti*, sed *Aggregati*; quales sunt singulæ disciplinæ (de quibus mox in capite proximo) inque his sacra Theologia; Philosophia vero est ipsa aggregata ex pluribus disciplinis; sicut quælibet Disciplina aggregata est ex pluribus Habitibus. Sed ista satis de habitibus; de quorū numero & distinctione ita accurate disputavit Aristoteles, ut sit omnino defendendus, non tantum excusandus, saltem non exagitandus.

Sub-

Subtituli Capitis primi.

1 *De definitione Habitus mentis.*
2 *De distinctione habituum per Actus & Objecta.*
3 *De Numero habituum mentis.*
4 *De Intelligentia Principiorum in genere.*
5 *De Intelligentia Theoretica.*
6 *De Synteresi.*
7 *De Intelligentia Poetica.*
8 *De Scientia.*
9 *De Sapientia.*
10 *De Prudentia.*
11 *De Arte.*
12 *De Fide Divina.*
13 *De Errore.*
14 *De Opinione.*
15 *De Fide Humana.*
16 *De dubitatione & Suspicione.*
17 *De Habitibus Mixtis & Aggregatis.*

CAP. 2.

De *Circulo Disciplinarum.*

Parag. 1. *Encyclopædia.*

EX multis simplicibus habitibus circa varias conclusiones, quæ

quæ quidem ad unum aliquod *Subjectum* vel *Finem* principalē pertinent, oritur Habitus aggregatus, quæ *Disciplina* dicitur. Disciplinæ singulæ nomen induunt eorum habituū, ex quorum complexione oriuntur: ut Disciplina quæ est de Corpore Naturali *Scientia* dicitur, quia complectitur particulares scientias multarum conclusionum, quæ sunt de corpore naturali ut de principali subjecto, aut ad ipsum referuntur. Disciplinarū communissima divisio est in *Theoreticas*, sive contemplatrices; quarum finis est *Contemplatio* sui subjecti: & *Practicas late*, sive operatrices; quarum finis est aliqua *Operatio* nostra, Actio sc. vel Effectio. Universitatem Disciplinarum ὁ κύκλον vocant, sive τὰς ἐν κύκλῳ παιδείας, quasi circulum quendam & Orbem omnia situ digna intra suum ambitum continentem; *Encyclopædiam*.

Disciplinas *Mechanicas*, & Sellularias, quas docuit *Magister artis Venter*; ut animo liberali indignas ad eos relegamus, qui lucrum ex arte quærunt, non animi fructum. Parag. 21 *Disciplinæ Instrumentales.*

Liberales

Liberales Disciplinæ aut *Instrumentales* sunt, aut *Architectonicæ*. Keckermannus *Directrices*, & *Objectivas* vocat: Veteres περπαιδείαν, & παιδείαν: Poteris, si voles, *Serviles*, & *Regias*. Serviles, sive Instrumentales sunt *Grãmatica*, *Logica*, *Rhetorica*: quas Scholastici partem Philosophiæ *Sermocinalem*, vel *Rationalem* faciunt, quod in sermone aut ratione rectè instituendis versentur. Barbari *Triviũ* vocant, nimirũ quod sint tres ex septẽ illis quas vocant artes liberales: sicut quatuor reliquas ob eandem rationem *Quadrivium*. Ex his *Logica* rationem dirigit, & ordinatur ad intellectum perficiendum, *Grammatica* vocem, & ordinatur ad formandum sermonem: *Rhetorica* utramque suo modo, magis tamen vocem, & ordinatur ad movendum affectus. Istis aliqui addunt *Mnemonicam*, quæ sc. Memoriam haud aliter juvet quam Logica Mentem: sed vereor, ut sit illa Mnemonica *Impostura* magis, quam *Ars*; siquidem tradatur aliqua, quæ sit ab ea Methodo distincta, quæ in Logica docetur. Instrumentales istæ sunt omnes

nes Operatrices per *Effectionem*; & proinde sunt in genere *Artium.*

Disciplinæ Regiæ sive Architectonicæ, quibus Instrumentales inserviunt, sunt partim *Philosophia*; partim *Professio*, Philosophiâ superior. *Philosophia* est Disciplina ex Scientiis & Prudentiis aggregata. Scientiæ Philosophicæ sunt tres; *Physica, Metaphysica, Mathematica.* Quarum Physica est de rebus immersis in materia sensibili: Mathematica & Metaphysica, de rebus abstractis ab ea; sed Mathematica de abstractis ratione tantùm, non autē re; Metaphysica de abstractis partim re, partim per indifferentiam. Physica est una tantum scientia, cujus subjectum est *Corpus Naturale.* Metaphysica est una tantum Scientia, vel potius Sapientia, cujus Subjectum est *Ens qua Ens.* Parag. 3. *Physica & Metaphysica.*

Mathematicarum appellatione variæ Disciplinæ veniunt intelligendæ, sed quæ sunt omnes de Quantitate secundum rationem abstracta a Materia sensibili. Abstractio autem talis vel est *pura*, sine omni concretione cum Materia; vel *impura*, Parag. 4. *Mathematica pura.*

impura, quæ patitur aliqualē cum ipsa concretionē: unde Mathematica alię sunt *Puræ*, alię *Mixtæ*. Puræ sunt quæ considerant quantitatem puram abstractā à Materia, Mixtæ, quæ considerant Quantitatē abstractā quidā plurima ex parte à Materia, cum aliquali tamen concretione: unde nonnulli Mathematicas puras, *Abstractas* dixerunt; Mixtas, *Concretas*. Puræ, sive Abstractæ, sunt duæ; *Arithmetica*, & *Geometria*: quarum Arithmetica considerat *Quantitatē Discretam*, habetque pro subjecto *Numerum* sive *Multitudinem*; Geometria vero considerat *Continuam*, habetq; pro subjecto *Mensuram*, sive *Magnitudinem*.

Parag. 5. *Mathematica Mixta*

Mathematicæ Mixtæ, sive Concretæ, quodā medio modo se habent inter scientias Naturales & purè Mathematicas; μέσαι propterea dictæ Peripateticis, quasi scientiæ Mediæ, nec sc. pure Naturales, nec pure Mathematicæ: Mathematicis tamen potius accensendę, quam Naturalibus; quia Abstractio in ipsis prævalet Cōcretioni. Sunt autem Mathematicæ Mediæ *Cosmographia*, *Optica*, & *Musica*: quarū Cosmographia & Optica con-

considerant *Magnitudinē*, & subordinantur Geometriæ; Musica vero *Numerum* considerat, & subordinatur Arithmeticæ. *Cosmographia* considerat Quantitatem aliqualiter concretā Materiali corpori: *Optica & Musica* Materiali Qualitati; Optica sc. *Visibili*, Musica *Audibili*. Cosmographia considerat mensurā in toto Mundo & partibus ejus; cui subordinantur *Astronomia*, de Mensura in Orbe cœlesti; & *Geographia*, de Mensura in Orbe terræ. *Optica*, seu perspectiva, considerat Mensurā ut est in Luce & Colore. Musica denique Numerum considerat ut in sono est; h. e. *Numerum sonorum*.

Mathematicæ Disciplinæ Theoreticæ sunt omnes: sed tamen illis accidit indirecte Praxis; non ut *Finis* per se, sed ut *Utilitas* emergens. Hinc aliquæ artes vere *Mechanicæ*, propter tamen principia Mathematica in quibus fundantur, & utilitatē insignem, quam eorum praxis (a posteriori) præstat studio & profectui Mathematicarum diciplinarum; & ipsæ etiam Mathematicarum appellatione frequenter censentur

Parag. 6. *Mathematica Practica.*

sentur, nec indignæ æstimantur, in quarum studio liberalia ingenia operam nonnullam collocent. Quales sunt præ cæteris, 1. *Geodætica*, de mensurandis quibuscunque corporum dimensionibus. 2. *Statica*, de ratione ponderum. 3. *Nautica*, de arte navigandi. 4. *Pictura*, de ratione exprimendi figuras Hominum, Rerum, Regionum &c. 5. *Architectura*, de ratione fabricandi omne genus ædificii.

Parag. 7. *Disciplinæ Morales.* Prudentiæ Philosophicæ, aut sunt *κυρίως* & primario sic dictæ; & sunt *Ethica*, *Oeconomica*, *Politica*: aut secundario, & sunt *Historica & Poetica*. Illæ Prudentiæ Methodicæ dici possunt, istæ Exemplares. *Ethica* est Prudentia de moribus, & officiis in vita communi. *Oeconomica* est Prudentia de moribus, & officiis in familia. *Politica* est prudentia de moribus & officiis in Civitate vel Republica. Nec est quod quis addat Prudentiam *Ecclesiasticam*, *Scholasticam &c.* istæ enim sunt species Politicæ; sicut *Ecclesia*, *Academiæ*, &c sunt species Reipublicæ.

Parag. 8. *Historica & Poetica.* *Prudentiæ Exemplares*, sunt Historica

rica & Poetica: quarum Historica tradit Methodum Exemplorum, *Gestorum & Realium*; Poetica, *Fictorum & Idealium*. Ut enim Historia narrat res gestas à veris personis; sic Poesis narrat res geri solitas in vita communi sub fictis personis: ita ut Poesis nihil aliud esse videatur, quam *Historia Idealis*. Historicæ inserviunt præ reliquis *Chronologia* & *Chorographia*: sc. ut famulæ, non ut partes; nam Chronologia Astronomiæ pars est, & Chorographia Geographiæ. Poeticæ vero potissimum inservit *ars versificatoria*, quæ pars est artis Grammaticæ.

Professiones, seu facultates Philosophiâ superiores, quibus (*ratione usus*) Disciplinæ Philosophicæ velut ancillantur, sunt tres illæ supremæ; *Medicina, Jurisprudentia, Theologica*. Medicina & Jurisprudentia facile Theologiæ dant primas: sed neutra alteri concesserit lubens. Æmulæ facultates utræque; quia utræque summæ: quarum *Medicina* tendit in bonum corporis humani Naturalis; *Jurisprudentia* in bonum corporis Politici. Et Medicina

cinæ quidem artes fere omnes manuales aliquo modo subserviunt, quarum pleræq; ad curam humani corporis (quâ propinquius, quâ remotius) pertineant; ratione sc. *victus* aut *vestitus*: Jurisprudentiæ verò reliquæ Prudentiæ subjiciuntur, *Politica* præsertim; cujus in gratiam *Magistratus* & *Curiæ* & *Officia* publica constituta sunt. Ad Medicinam spectant *Botanica*; de simplicium medicamentorum natura, viribus & usu: *Anatomica*; de corporis humani fabrica & partibus: *Pharmaceutica*; de compositione medicamentorū: *Chirurgica*, de curatione partium externa: aliæq; artes nonnullæ, ut partes vel species ejus. Ad Jurisprudentiam spectat *Ars Notaria*, aliæque. Sed de istis satis.

Parag. 10. *Theologia.*

Sacra *Theologia* omnium Disciplinarum merito suprema habetur & dignissima: ut ad quam cura pertineat immortalis animæ: est q; *methodica aggregatio plurium principiorum & conclusionum, quæ sunt de fide divina.* Qui eam ex Sapientia, Scientia, & Prudentia volunt esse mixtum habitum incommode sentiunt: etsi enim

nim *Sapientiæ* nomen propter dignitatē Theologię tribuatur aliquando non tamen id fit univoce; ſed ut per hoc Theologia diſtinguatur a reliquis Prudentiis, quæ ſunt *Morales* ſeu *Naturales*, cum ipſa ſit prudentia *Supernaturalis* & *Religioſa*. Eſt ergo Theologia una tantū diſciplina, eaq; in *genere Prudentiæ*: cum habeat pro fine ſuo *Actionem*, ſc. Fruitionē Dei, quo pervenitur per media activa ad fidē, Pœnitentiam, Vitæ Sanctimoniam,

Subtitulis Capitis Secundi.

1 De *Diſciplinis in genere.*
2 De *Encyclopædia.*
3 De *Diſciplinarum partitione in Mechanicas & Liberales.*
4 De *Inſtrumentalibus Diſciplinis.*
5 De *Philoſophia.*
6 De *Philoſophia contemplativa.*
7 De *Mathematicis puris.*
8 De *Mathematicis Mixtis.*
9 De *Mathematicis practicis.*
10 De *Philoſophia Morali.*
11 De *Hiſtorica & Poetica.*
12 De *tribus profeſſionibus ſupremis.*
13 De *Ordine Diſciplinarum inter ſe: & de ratione ſtudii recte inſtituenda.*

CAP. 3.

De Colligendis Locis Communibus.

Parag. 1. *Locorum communium utilitas.*

LOci Communes, sunt *Tituli quos omnia, quæ inter legendum aut meditandum utilia occurrunt, velut ad quasdam classes revocantur; inde quotiès facto est usus depromenda.* Loci Communes sunt memoriæ & necessarium simul, & firmissimum subsidium habentque aliàs fructũ ingentẽ; quẽ experiare facilius, quam eloquare.

Parag. 3. *Adversariæ Collectionis Modus primus.*

Locorum Communium Collectio vel *Adversaria* est; vel *Methodica*. Adversaria Collectio est, qua ut quæque prius posteriusve occurrunt ita in libris notantur, neglecto naturali ordine rerum ipsarum. Ejusmodi adversariæ collectiones triplicem fere rationem est observare.

1 Cum diversæ materiæ à principio libri continuo sibi subnectuntur, nullo relicto spacio chartæ puræ inter ipsas, nec servato ordine vel saltem Alphabetico; sed annotatis tantùm in margine ad orã singularum materiarũ titulis ad quos ipsæ pertinent, & instituto tandem eorsum Indice Alphabetico, qui

ostendat

ostendat qua in pagina quidque reperiatur, estque hic modus omnium confusissimus.

II. Cum singulis *Alphabeti* litteris certus paginarum numerus destinatur; sed res ipsæ confusè scribuntur, nisi quod quæq; referatur ad literã initialem sui Tituli; ut *Avaritia* ad *A*, *Suspicio* ad *S*. adnotato in margine peculiari ejus Titulo, una cum notis numerorũ ordinem Tituli indicantibus; ne sit necesse eundem Titulũ margini sæpius inscribere, si sæpius occurrat: v.g. si in Alphabeto literæ A. sexto loco aliquid occurrat de *Avaritia*, vicesimo fortasse de *Astutia* &c. res ipsas ubi descripseris, scribe in margine Titulos cum numeris sic, 6. *Avaritia*. 20. *Astutia*. Inde si quid denuo occurrat de Avaritia, aut Astutia, notandum; percurre titulos in margine: reperiesq; *Avaritiam* sub numero 6. *Astutiam* sub numero 20 collocari. Noli ergo Margini denuo *Avaritiam* aut *Astutiam* inscribere; sed numerorum tantùm notas 6. aut 20. Sed & hic modus est admodum confusus. Parag. 3. *Modus secundus.*

III. Cum singulis Titulis singulæ Parag. 4. *Modus tertius.*

paginæ deſtinantur, vel ſecundum Alphabeti ordinẽ (qui mos eſt plurimorũ) vel (quod eſt aliquanto conſultius) e ordine, quo quiq; occurrerint: facto ſeorſim Indice Alphabetico titulorũ, ut in 1° modo, adſcriptiſq; margini *ſubtitulis* cum notis numerorũ ea ratione, qua de Titulis dictũ eſt in 2° modo. v g. ſi interlegendũ quod primũ notatu dignum occurrerit, ſit *de voluptate*; proximũ *de Anima*, &c. Eſto *Voluptas* Titulus primæ paginæ; *Anima*, ſecundæ &c. Eſt hic modus longe optimus omnium eorum qui ſunt Collectionis Adverſariæ.

Parag. 8. *Uſus adverſariorum*

Collectio adverſaria, etſi Methodo careat & Arte, habet tamen ſuũ uſum pene neceſſariũ: Inſervit enim partim *Præparationi*: partim *Compendio Præparationi* quidem: ut ſc. juvenes non interea patiantur lectionẽ ſuã perire, pleriaq; notatu digna labi è manibus, dum ſunt adhuc imparati a methodo accuratiore, quà lecta auditaq; cõmodius digerant: *Compendio* vero; ne qui peculiari cuiquã profeſſioni ſtudia ſua dicarun, cogantur plurimum temporis in rebus

a

a suis studiis multũ alienis collocare, si curent in singulis disciplinis esse accurate Methodici. Logica quidẽ, quia est ea Ars omniũ Disciplinarũ Instrumentũ, è re fuerit studiosorum omniũ Methodice collegisse; ut etiam cujusvis studiosi Locos cõmunes in ea facultate, cui nomen suũ dedit, illisq; Disciplinis quæ cũ ea sunt conjunctiores; in reliquis vero poterit adversaria locorũ collectione contentus esse. Quorsum enim aut Medicus *Moralia*, aut Jurisconsultus *Mathematica* nimis anxie sectaretur?

Collectio Methodica Locorum Communium est, in qua relucet aliqua Methodicæ disposition is ratio. Estq; ea rursum vel *Popularis* vel *Accurata*. Populare dico, in qua servatur Methodi ratio minus accurata; hujus varii sunt modi. Alii enim secundum *Tabulas* decem *Prædicamentorum* locos disponunt, alii omnia ad *præcepta Decalogi* referunt; aliique aliter pro suo quisq; ingenio & judicio. Sed *angustiores* sunt omnes isti modi, quam ut universa complectantur; & *turbatiores*, quam ut satis distincte. Parag. 6. *Collectio Methodica Popularis.*

Colle-

Parg. 7. *Collectio Methodica Accurata* est, in qua tituli Locorū dispōnuntur accurate secundùm propriam Methodum unjuscujusque Disciplinæ. In quem finē suadent nonnulli authoris alicujus opus Methodicū, qualis sc. ipsi maxime comprobamus, nobis ob oculos ponere, ejusque vestigia sequi; singulorum capitū Titulos in libris nostris ordine describentes paginasq; aliquam multas singulis *Titulis* relinquentes; ut & *Subtitulis* pariter suo ordine spatia majora, vel minora, pro ratione ipsarum materiarum.

Collectio Methodica Accurata.

Parag. 8. *Consilium Authoris.* Bene quidem illi; nec reprehendo. Cæterum quandoquidem Collectio Locorum cōmunium non est ipsa rerum tractatio, sed apparatus ad ipsam, sive congestio rerum tractandarū; & Methodus accurata in *disponendo* quidē necessaria est, in *colligendo* non item: quid ipse sentiam hac in re utilissimum, si non ingratum fuerit, *bone Lector*, paucis accipe.

I. Initio libri *Tabula Methodica*, quæ Generales tantùm Titulos complectatur, unâ aut alterâ paginâ describatur. Illa enim totius Disciplinæ fa-

fabricam & methodum una quasi Synopsi semper repræsentabit.

II. *Titulis* singulis, eo ordine quo describuntur in Tabula, *Subtituli* sui subjiciantur. Sed Tituli vel rubrica vel majuscula characterem formâ, vel alia aliqua insigni nota; à subtitulis distinguantur.

III. Subtitulis singulis numerorum notæ præficiantur; relinquaturque spaciolũ ad finẽ lineæ, in quo annotari possit peculiaris *pagina* libri nostri, in qua aliquid pertinens ad talẽ vel talem Subtitulũ disponitur. Relinqui, debet etiã spacium 6. aut 7. linearum post subtitulos singulorum Titulorũ; in quibus describantur, si forte alii aliqui subtituli inter legendum nobis occurrant, præter eos, quos hactenus descripsimus.

IV. Singulis Subtitulis pagina una relinquatur, prout res notandæ occurrerint. Methodus, si sit in Tabula Generali, *accurata*, & in speciali indice Subtitulorum, *Mediocris*, non est exigenda in ipso libro; Sed ut materia aliqua prima occurrerit, ita subtitulo ad quem illa materia pertinet prima pagina detur;

secunda secundo, & deinceps: numerus tantùm paginæ adscribatur suo loco in *Indice subtitulorum*.

Parag. 9. *Praxis hujus consilii.*

Exemplum pene exhibuimus in hoc *Compendio Logicæ*, cujus singula *Capita* possunt esse singuli *Tituli* Locorum Communiũ in hac disciplina: *Quæstiones* vero capitibus subjectæ singuli *Subtituli*. Spacium relinquimus post singula capita, cui inserantur & aliæ Quæstiones sive subtituli, siqui alibi occurrant ad materiam illius capitis spectantia. Spaciolum etiam reliquimus in fine lineæ post singulas quæstiones, una cum litera p. quæ *paginam* significat; eo consilio ut juvenes appositis ad literam numerorum figuris peculiares paginas indicent suorum librorum, in quibus reperiuntur materiæ ad dictos Subtitulos sive Quæstiones pertinentes. Si quis velit colligere Locos Communes Logicos *Index Capitum* & *Subindices Quæstionum* præsentis compendii, possunt esse ei pro Indice. In reliquis etiam Disciplinis, Indices istiusmodi in suum usum concinnabit, quos præfiget libris suis Locorum Communium pro illis Disciplinis.

Loci

Loci Cõmunes ſic inſtituti *adornandi* ſunt diligenter. Si quid Lectio, Auditio, Meditatio, ſuggeſſerit, quod memoria dignum cenſeatur, illud in locis communibus, ut mella apes in favis, ſtudioſe collocabis: diemq; deperditum duces, in quo non eſt aliud in locos communes relatum. *Sententias* authorum breves, illuſtres & nervoſas: *Voces artis* & rerum appellationes: *præcepta* diſciplinarum vocum *diſtinctiones*: aliaque ſimilia, ipſius authoris verbis & αὐτολέξει conſignabis: adjecto ad finem aut in margine libro, capite, ſectione, pagina ubi illa reperiuntur. Cætera tuis verbis notabis. Si qnid propria meditatione conſecutus fueris quod ſit illuſtre; peculiari aliqua nota id ab alienis diſtingues: ſi materiam alicujus tituli aut Subtituli reperies ubivis ab aliquo fuſius tractari, non erit neceſſe ex authore quicquam tranſcribere: ſatis erit locum ipſum, ut prius, indicaſſe. Parag. 10. *Locorum adornatio.*

Subtituli Capitis tertii.

1 De *Utilitate Locorum Communium.*
2 *De Locis Adverſis.*
3 De *Locis Methodicis.*

4 *De*

4 *De Locis Cõmunibus cõmodissime insti-*
5 *De Locis Adornandis.* *tuendi;*

CAP. 4

De Historia Logicæ.

Parag. 1. *Logici ante Aristotelem*

LOgicæ Naturalis usum ante *Aristotelẽ* plurimi exercuerunt; nec enim aliter quicquã potuerunt in aliis *facultatibus* cum laude cõmentari. In ipsa etiã arte aliquid ausi sunt è veteribus *Pythagoras*, *Parmenides*, *Architas*, *Tarentinus*, *Zeno*, *Socrates*, *Plato*, *Xenocrates*, *Chrysippus*; aliiq; ex Stoicis & Academicis. Sed *Stoicorum* Logica non aliud quicquã fuit, quã confusum quoddã Chaos præceptorũ, sive potius exemplorũ de captionibus Sophisticis, aliisq; ad ostentationẽ magis comparatis quam ad usũ: undeilla monstra argumentationũ profluxêre, *Antistrophon*, *Crocodilites*, *Vtis*, &c. Academicorum vero Logica, in quibus *Plato* familiã ducit, multo illa utilior fuit quidẽ & magis seria: sed tamen nihil ordinate docet, aut Acroamatice; præcepta tantum obiter immiscet Exoterice, & in forma Dialogorum. Primus mortalium *Aristoteles*, & Logicæ finem

finem certum constituit,& præcepta in ordinẽ redegit,& singulari artificio integræ artis methodũ cõtexuit; rejectis *heterogeneis*,& exotericis,& inanibus subtilitatibus; ita ut *Logicæ inventor* optimo jure dici mereatur.

Parag. 2. *Post Aristotelem ad Scholasticos*

Post *Aristotelem* deferbuit nonnihil Peripateticæ doctrinæ studiũ. Succedentibus enim seculis Oratoriis magis quam Philosophicis, Logica à fine suo proprio & genuino, quæ contẽplatio est & cognitio rerum, inflexa est propemodum omnis ad usum forensem; à docendo ad movendum; ab instruendo intellectum, ad mulcendum affectus. Sic *Cicero*,& Ecclesiæ doctores Græci Latinique, *Augustinus*, *Hieronymus*, *Chrysostomus*, aliiq;. Non defuere tamen,qui & illis seculis libros Aristotelis Logicos cõmentariis illustrarent, aut ipsa aliquid in re Logica tẽtarent; Græci præsertim, *Porphyrius*, *Aphrodiseus*, *Simplicius*, *Ammonius*, *Themistius*, *Philoponus*: & duo summi Arabes *Avicenna*, & *Averroes*; sub quibus potissimum Logica Peripatetica neglecta jamdiu vires pristinas colligere & reflorescere cœpit denuo.

Inse-

Insequutum est brevi seculũ *Scholasticum*, in quo Logica & Philosophia Peripatetica à plurimis fuit illustrata; stylo quidẽ ineliganti nec elaborato, sed quem abunde compensavit admirabilis judicii profunditas, & in rebus perscrutandis omnino felix subtilitas. Post *Alexandrũ ab Ales* Anglũ (qui pater Scholasticorũ habetur) Logicalia scripserunt *Albertus Magnus*, *Thomas*, *Scotus*, *Burlæus*, *Occam.* &c. Qui hos secuti in varias postea sectas sunt divisi; dum alii *Scotistæ*, alii *Thomistæ*; *Nominales* alii, alii *Reales* dici voluerunt. Sed Scholasticis istis præsertim vetustioribus (degeneres enim illi, qui in *Summulis & Sophistria* omne ævum ævum ineptierunt, indigni sunt qui locum inter Logicos sortiantur) tantũ debet Logica, quantum fere aliis hominibus nullis. Sane illud optandũ fuisset, ut non heterogenea sæpius infarsissent; & Quæstiones Theologicas, Physicas, Metaphysicas in Logica determinandas proposuissent.

Parag. 4. *Quorundam Scholasticorum cognomenta.*

Scholasticorum plerisq; qui reconditioris subtilitatis aut judicii habebantur cognomina quædam indita sunt a discipulis suis: quæ quoniam

celebria sunt in Scholis, facturi videbamur rē non in *ingratiā* si hic attexerimus; etsi non sunt omnes *logici*.

1	*Alexander ab Ales.*	Doctor	1 *Irrefragabilis.*
2	*S. Thomas Aquinas.*		2 *Angelicus.*
3	*Joh. Dunes Scotus.*		3 *Subtilis.*
4	*S. Bonaventura.*		4 *Seraphicus.*
5	*Henricus de Gandavo.*		5 *Solennis.*
6	*Gualterus Burlæus.*		6 *Planus.*
7	*Willelmus Occam.*		7 *Invincibilis.*
8	*Ægidius Romanus.*		8 *Fundatissimus.*
9	*Thomas Bradwardinus.*		9 *Profundus*
10	*Johannnes de Baccone.*		10 *Resolutus*
11	*Franciſus Marronis.*		11 *Illuminatus.*
12	*Adamus de Mariſco.*		12 *Illustris.*
13	*Petrus Aureoli.*		13 *Facundus*
14	*Johannes Baſſelis.*		14 *Ordinatissimus.*
15	*Alexander Saxo.*		15 *Illibatus.*
16	*Gerardus Odonis.*		16 *Moralis.*
17	*Antonius Siretus.*	Magiſter	17 *Formalitatum.*
18	*Petrus Lumbardus.*		18 *Sententiarum.*
19	*Petrus Comeſtor.*		19 *Hiſtoriarum.*
20	*Petrus Hiſpanus.*		20 *Summularum.*
21	*Averroes.*		21 *Commentator.*
22	*Petrus de Abano.*		22 *Conſiliator.*
23	*Suicetus.*		23 *Calculator.*

Prodiit è media Barbarie vir magna professus *Raymundus Lullus*, qui opus *logicū*, quā speciosō titulo inſignivit *Artem Magnam*, commentus est: cujus ope pollicetur *trimestri spacio* hominē quāvis vel ipsa literarū elementa nescientē, totā Encyclopædiā perdocere; idque per circulos & triangulos Parag. 5. *Lulliſta.*

&

& literas Alphabeti ſurſũ vorſũ revolutas. Habuit & iſte tamẽ ſuos aſſertores, & ſequaces, *Bernhardũ*, *Lavinheũ*, *Cornelium Agrippam*, *Paulũ Schalichũ*, *Petrum Gregorium Tholoſanum*, *Jordanũ Brunum*, & paucos alios. Sed inſignem vanitatem artis Lullianæ ſatis luculenter oſtendit Keckermannus, *tract. 2. præcogn. log. c. 2. Parag. 39.*

Parag. 6. Ramei. Pulſa tandem Barbarie, *Petrus Ramus*, politioris literaturæ vir, auſus eſt (poſt *Ludovicũ Vivem*) Ariſtotelem acrius ubique & liberius inceſſere, univerſamq; Peripateticã Philoſophiam exagitare. Ejus *Dialectica* exiguo tempore fuit apud plurimos ſũmo in pretio, maxime eloquentiæ ſtudioſos; idq; odio Scholaſticorũ, quorũ dictio & *ſtylus* ingrata fuerant auribus Ciceronianis. Certe illud attulit Reipublicæ Logicæ emolumenti induſtria Rami, quòd excitarit bona ingenia ad Methodi rationem diligentiùs xcolendã. Sed tamen multa ſunt quæ in Logica Ramea eruditis merito diſplicent: ut 1°, *innovatio terminorũ artis*, & *rejectio* vocũ jamdiu receptarũ in Scholis Logicorum; 2°, *Mutilatio Logicæ multiplex*, quam

quâ Ramei limitibus nimiũ angustis definierunt & partibus quibusdã integris spoliarunt; 3°, *explicatio usus Logicæ* ex Poetarum & Oratorum scriptis, qui tamen res Logice non tractarunt, sed Exotericè; 4°, *præscriptio unicæ Methodi* ubiq; adhibendæ, ejusq; nimiũ exilis & morosæ, quà disciplinas omnes tradi volunt, per definitiones tantũ & dichotomias. Sunt & alia plurima, quà vitia, quà defectus, in Rameis justa reprehensione dignissima: quæ accurate & graviter persecutus est Keckermannus, *tra. 2. Præcogn. Log. Cap.* 4. per totum.

Parag. 5. *Systematici*

Produxit novissimũ seculũ nonnullos Logicos, qui media quadam viâ Peripateticos inter & Rameos incedere gestierunt. Invehuntur ipsi palã in *Rameos*, laudant *Peripateticos*: sed tamen in Systematibus suis Logicis Ramei magis sunt quã Peripatetici. Nam & terminos receptos in Perĩpatetica Scholâ immutarunt & luxuriant nimis in Methodo, dum sic omnia minutatim in frusta dividendo & subdividendo concidunt, ut succũ rerũ & substantiã interea mittant. *Philippo-Ramei* hi dici possunt,

vel

vel *Systematici*; quorũ præcipuus e
Kekermannus: quẽ insequuti (non pas
bus æquis) *Timplerus*, *Alstedius*, & ali
nonnulli. Habet ille usum suũ sane
magnũ; & perutilem; sed iis qui judi-
cio sunt maturo, & probe subacto in
schola Peripatetica. Qui enim illius
viri scripta cum Scholasticis, delectu
facto *Terminorum* & *Methodi*, dextr
conjungere poterit; is mea senten-
tia in omni Philosopia utilissime
versabitur. Optarim tamen ut minu
tereretur Keckermanus in manibu
juventutis: qui sunt assuefaciend
potius terminis Peripateticis a
Methodo simpliciore instituendi
nec tantum pollent judicio, ut no
rint inutilia ab utilibus secernere.

Subtituli Capitis quarti.

1 De *Logica veterum ante Aristotele*
2 De *Organo Aristotelis*.
3 De *Logicis post Aristotelem usq;*
4 *De Scholasticis*. (*Scholasti*
5 De *Logica Lulli*.
6 *Logica Ramea*.
7 De *Systematicis*.
8 De *præstantia Logicæ Peripateticæ su-
pra Rameam & Lullisticam*.

UNIVERSITY
LIBRARY
CAMBRIDGE

FINIS.